LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Rapport 2022:09

Nulägesanalys Agenda 2030

Omslagsbild
De 17 globala målen, Agenda 2030.

Foto
Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Utgiven av
Länsstyrelsen i Dalarnas län, maj 2022.

Rapportnummer
2022:09

Diarienummer
6407-2022

Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN
1654-7691

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsens webbplats
www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer

Förord

Under de senaste åren har länsstyrelsernas uppdrag kopplade till Agenda 2030 utvecklats och innefattar idag att främja de globala målens uppfyllnad genom hela verksamheten och i nära samverkan med länets regionala och lokala aktörer. En viktig del i att styra dessa processer åt rätt håll ligger i att kunna följa utvecklingen i länet över tid. För att tillgodose behovet av en lägesbild över de globala målen i länet har Länsstyrelsen i Dalarna uppdragit åt konsultföretaget Sweco att ta fram en Nulägesanalys för Agenda 2030 i Dalarna. Fokus för analysen har varit att identifiera både styrkeområden och utmaningar som är specifika för vårt län, att få en bild av hur hållbart Dalarna är idag. Vi hoppas att lägesbilden kommer bidra till en förstärkt samverkan i länet för både social, miljömässig och ekonomisk hållbar utveckling. Tillsammans för Dalarnas framtid!

Camilla Fagerberg Littorin, Tillförordnad Landshövding

Nulägesanalysens har till stor del utgått från de nyckeltal för hållbar utveckling som Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) arbetat fram under de senaste åren. I flera fall har dessa nyckeltal kompletterats med indikatorer för att fördjupa lägesbilden specifikt för Dalarnas län. För samtliga globala mål förutom två, mål 14 Hav och marina resurser och mål 17 Genomförande och globalt partnerskap, har ett antal indikatorer valts ut som jämförts med riksgenomsnittet för att ge en bild över läget i länet. Rapporten visar att stora utmaningar kvarstår i länet inom målen kopplade till bland annat fattigdomsbekämpning, jämställdhet, klimatomställning och biologisk mångfald. Starkare positiv utveckling kan ses i målen som rör hållbar konsumtion och produktion, folkhälsa och vattenfrågor. Ett viktigt budskap i analysen är att det inte är för sent att nå något av de globala målen i länet, vi har alltså fortfarande möjlighet att välja och arbeta för ett bättre hållbart Dalarna!

Mikael Selander, Avdelningschef Hållbar Utveckling

Ett viktigt syfte med nulägesanalysen är att stärka vår kunskap kring de utmaningar som Dalarna står inför. Vår förhoppning är att rapporten kan fungera som ett underlag för dialog som leder till större samhandling bland länets aktörer, där vi tillsammans stärker omställningsarbetet. En annan viktig funktion är att på ett strukturerat sätt, genom ett urval av indikatorer för hållbar utveckling, kunna följa läget i länet och Dalarnas väg mot Agenda 2030. Vi ser fram emot många goda samtal med regionala och lokala aktörer där vi fortsätter kunskapa och samverka för att nå de globala hållbarhetsmålen.

Therese Lasses, Miljöstrateg och Agenda 2030-samordnare

Sammanfattning

Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling antogs av FN:s alla medlemsstater i september 2015. Länsstyrelsen arbetar aktivt för att nå målen genom att bland annat samverka med länets aktörer, öka kunskapen om Agenda 2030-arbetet på lokal och regional nivå samt bidra till genomförandet av Agenda 2030 i länet. Nulägesanalysen syftar till att sammanfatta hur Dalarnas län förhåller sig till de globala målen utifrån ca 100 tillgängliga indikatorer. Indikatorerna täcker in samtliga globala mål, förutom mål 14 Hav och marina resurser och mål 17 Genomförande och globalt partnerskap, som på grund av relevans och mätbarhet inte inkluderats i denna kartläggning.

I rapporten har Dalarnas läns utveckling över tid studerats utifrån de valda indikatorerna och jämförelser har genomgående gjorts med Sverige som helhet. Där det har varit möjligt har även jämförelser gjorts mellan kommunerna i länet. Vad som är en hållbar nivå för olika indikatorer, samt om utvecklingen över tid har varit tillräcklig bra, är något som inte alltid har ett givet svar. Vad är till exempel en hållbar inkomstspridning? Fokus är därför att i hög grad jämföra länet med riket, och ibland även med Europa och världen.

Dalarnas län presterar i huvudsak som Sverige som helhet för samtliga globala mål, både vad gäller nivå i dagsläget och utveckling över tid. Länet ligger särskilt väl till inom Rent vatten och sanitet (mål 6) och presterar bättre än riksgenomsnittet avseende en eller flera indikatorer inom varje globalt mål utom Ingen fattigdom (mål 1).

De största utmaningarna för Dalarnas län finns sammantaget inom målen Ingen fattigdom (mål 1), Hälsa och välbefinnande (mål 3), Jämställdhet (mål 5), samt Bekämpa klimatförändringarna (mål 13).

Även inom Sverige i sin helhet finns utmaningar i målen nämnda ovan. Inom Ingen fattigdom (Mål 1), har andelen personer med låg ekonomisk standard ökat i Sverige sedan 2015. Gällande Hälsa och välbefinnande (mål 3), finns områden med utmaningar där psykisk ohälsa, självmord, nedsatt psykiskt välbefinnande, samt somatiska besvär bland skolbarn inte minskar. För Jämställdhet (mål 5), finns fortsatta skillnader gällande exempelvis ekonomisk jämställdhet och könsfördelning inom i folkvalda församlingar[1]. Inom Bekämpa klimatförändringarna (mål 13), minskar utsläppen av växthusgaser, men inte i tillräckligt stor utsträckning.

Det finns aspekter att beakta och arbeta med inom samtliga globala mål. Dalarnas län är i många fall på rätt väg i den hållbara utvecklingen, men utifrån indikatorerna kan utvecklingen likväl stärkas och intensifieras, eller i vissa fall säkerhetsställa att utvecklingen fortsätter i befintlig takt.

Både Länsstyrelsen i Dalarnas län och Region Dalarna verkar för ett mer hållbart samhälle och har under det senaste året bland annat tagit fram en ny regional utvecklingsstrategi, ”Dalastrategin 2030”, samt en regional plan för klimatanpassning. Man har också arbetat med samverkan mellan olika planeringsaktörer i länet för att miljö-, energi-, och klimatfrågor ska få ett ökat genomslag i samhällsplaneringen.

[1] Statistisk lägesbild 2021 – genomförandet av Agenda 2030 i Sverige (scb.se)

Innehåll

1 Inledning ... 5
1.1 Metodik och val av indikatorer ... 5
1.2 Definitioner ... 7
1 Ingen fattigdom ... 8
2 Ingen hunger ... 14
3 Hälsa och välbefinnande ... 18
4 God utbildning för alla ... 30
5 Jämställdhet ... 41
6 Rent vatten och sanitet ... 50
7 Hållbar energi för alla ... 53
8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt ... 62
9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur ... 69
10 Minskad ojämlikhet ... 76
11 Hållbara städer och samhällen ... 84
12 Hållbar konsumtion och produktion ... 96
13 Bekämpa klimatförändringarna ... 107
14 Ekosystem och biologisk mångfald ... 116
15 Fredliga och inkluderande samhällen ... 124
16 Slutsatser och diskussion ... 131
17 Bilagor ... 133

1 Inledning

Agenda 2030 och dess 17 globala mål för hållbar utveckling är en detaljerad agenda som antogs av FN:s medlemsstater i september 2015. Agenda 2030 ska förverkligas i hela Sverige. Delaktighet och engagemang på den lokala och regionala nivån är central.

Regeringen beslutade den 14 juni 2018 om en handlingsplan för åren 2018–2020[2]. Med handlingsplanen vill regeringen stärka arbetet med att genomföra agendan och göra det tydligt hur myndigheter och andra samhällsaktörer kan bidra. I juni 2021 publicerade Regeringskansliet också en rapport gällande Sveriges genomförande av Agenda 2030[3] där man understryker vikten av att ordinarie processer behöver stärkas och att kunskapen om, samt dialogen kring agendan behöver öka för att nå målen. Samtidigt lyfter man också att många myndigheter, kommuner och företag kommit långt och att nya framsteg görs varje dag.

Länsstyrelsens målsättning är att aktivt verka för att målen i Agenda 2030 nås samt sprida information om Agenda 2030 arbetet på lokal och regional nivå. Länsstyrelsen i Dalarnas län verkar för att samordna olika samhällsintressen bland annat genom ett antal samverkansråd för att möjliggöra en hållbar utveckling i länet.

Länsstyrelsen i Dalarnas län vill med föreliggande rapport få en bild av hur länet förhåller sig till de globala målen. Rapporten är framtagen av konsultföretaget Sweco i dialog med Länsstyrelsen i Dalarnas län. Swecos uppdrag har varit att ta fram en analys och redogörelse av hur Dalarnas län samt kommunerna i Dalarnas län i dagsläget lever upp till målen och delmålen i Agenda 2030. Sweco svarar därmed för den genomförda analysen i föreliggande rapport.

Analysen baseras på statistiska jämförelser på övergripande nivå för länets utveckling jämfört med riket samt mellan länets kommuner. Analysen är inte en avgränsad uppföljning av Länsstyrelsens insatser eller resultat. Dalarnas län och kommuner, likaså alla län och kommuner i riket, har olika förutsättningar att bidra till måluppfyllnad av de globala målen. Föreliggande rapport tar inte ställning till, eller gör någon djupgående analys av, om Dalarnas län eller kommuners nivå eller utveckling är tillräckligt positiv givet de särskilda förutsättningar som finns i länet.

1.1 Metodik och val av indikatorer

Denna rapport är en nulägesanalys av Dalarnas län i relation till de globala målen. En viktig del av analysen har varit att välja ut indikatorer lämpliga för att följa upp de globala målen på lokal och regional nivå. Överlag har dock ambitionen varit att hålla nere antalet indikatorer för att göra analysen hanterbar och tillgänglig. De globala målen täcker in många olika aspekter som kan följas upp på många olika sätt och målen är dessutom ofta starkt knutna till varandra. Indikatorerna i denna studie ger en övergripande bild av den hållbara utvecklingen utifrån målet att samtidigt presentera ett överskådligt, hanterbart och enkelt uppdaterat underlag som utgör ett viktigt kunskapsunderlag för Dalarnas läns utmaningar och prioriteringar i arbetet med att bidra till en hållbar utveckling i länet, Sverige och världen.

Valet av indikatorer har i huvudsak baserats på det arbete Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) bedrivit med att ta fram nyckeltal som ska stötta uppföljningen av Agenda 2030 i kommuner och regioner. Vissa indikatorer har här exkluderats på grund av att de inte är applicerbara på just Dalarnas län, vilket här avser indikatorerna inom mål

[2] Regeringskansliet: Handlingsplan Agenda 2030. Artikelnummer: Fi2018:3.
[3] 2021 - Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling - Regeringen.se

14 Hav och marina resurser. Mål *17 Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling* har även exkluderats från nulägesanalysen på grund av mätbarhet och relevans. I dialog mellan Sweco och Länsstyrelsen i Dalarnas län har ytterligare indikatorer lagts till utöver ovan för att utvidga analysen:

- Mål 3: *Riskkonsumenter av alkohol*, *Röker dagligen* samt *Bra eller mycket bra självskattad hälsa* (kompletterande indikatorer inom hälsa och välbefinnande).
- Mål 4: *Elever på SFI som klarat minst två kurser, av nybörjare två år tidigare.*
- Mål 5: *Kvinnors medianlön som andel av mäns medianlön* för kommunalt anställda och anställda av regionen.
- Mål 7: *Elproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området* samt *Slutanvändning av energi i relation till bruttoregionalprodukten* (kompletterande mått för uppföljning av de nationella energimålen).
- Mål 8: *Antal arbetsplatsolyckor per sysselsatt* (uppföljning av delmål "8.8 Skydda arbetstagares rättigheter och främja trygg och säker arbetsmiljö för alla").
- Mål 9: *Utgifter för egen FoU-verksamhet i relation till BRP* samt *Företagsklimat enligt Svenskt Näringslivs rankning 2018* (kompletterande indikatorer på innovation).
- Mål 10: *Ginikoefficienten* och *Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera efter 90 dagar.*
- Mål 11: *Tillgång till grönområden 200 meter från bostaden* samt *Bostadsbrist* (kompletterande mått till delmål 11.7 *Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla samt delmål* 11.1 *Säkra bostäder till överkomlig kostnad*).
- Mål 13: *Utsläpp av växthusgaser, exklusive flygtrafik, ton CO2-eq/år* (utformat för att följa upp de nationella klimatmålen).
- Mål 15: *Formellt skyddad produktiv skogsmark*, *Produktiv skogsmarksareal över 80 år gammal*, *Hektar betesmark och åkermark* samt *Slåtteräng per total betesmark* (kompletterande mått på skyddad natur och biologisk mångfald).

En ytterligare utgångspunkt har varit de indikatorer som finns på nationell nivå, som är mätbara och relevanta för Dalarnas läns kontext i relation till de globala (del)målen. Datakvalitet, möjlighet att bryta ner statistiken på kommunnivå samt möjligt att följa upp indikatorn över tid har även tagits i beaktande.

Indikatorerna har delats upp på kön där det varit möjligt och relevant. Tidsserier över Dalarnas läns utveckling, jämfört med rikets, har samlats in genomgående för de utvalda indikatorerna. Tidsseriernas längd varierar på grund av datatillgång och jämförbarhet över tid, men utgångspunkten har varit att sammanställa tidsserier från 2000-talet och framåt. Huvudfokus har dock varit på de senaste årens utveckling – från och med att de globala målen antogs av FN:s alla medlemsstater år 2015. För vissa serier finns felmarginaler tillgängliga. Vid jämförelser mellan olika värden i statistiken talas om statistiskt säkerställda skillnader. Om ett resultat är statistiskt signifikant kan detta troligen inte bara förklaras av slumpen.

Tabellerna som presenterar Dalarnas läns värde har i de flesta fall jämförts med rikets värde. För att tydliggöra hur Dalarnas läns nivå förhåller sig till de övriga länen i Sverige har vi valt att använda oss av färgerna rött, gult och grönt (på samma sätt som på Koladas hemsida[4]). Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg,

[4] Kolada Jämföraren

tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg. I tabellerna visas även pilar som beskriver utvecklingen för Dalarnas län samt för riket. En pil som pekar uppåt innebär en ökning, medan en pil som pekar nedåt visar på en minskning. Pilarnas riktning är inte värderade utan visar den faktiska utvecklingen av indikatorn. Mer information om statistiken finns under respektive avsnitt för de globala målen samt i bilaga.

1.2 Definitioner

Statistiken i rapporten är i huvudsak hämtad från Kolada[5]. Uppgifterna för Dalarnas län och Sverige kan beräknas på olika sätt i Kolada. Följande definitioner förekommer för Dalarnas län:

1. **Dalarnas län**: Detta avser statistik beräknad på hela länet. I första hand har statistiken hämtats på denna nivå.
2. **Kommunerna i Dalarnas län (ovägt[6] medel):** Detta avser ett genomsnitt av kommunerna i länet. I enstaka fall kan data saknas för vissa kommuner när detta genomsnitt beräknas.

Följande definitioner förekommer för Sverige som helhet:

1. **Riket**: Detta avser statistik beräknad på hela riket. I första hand har statistiken hämtats på denna nivå.
2. **Rikets alla kommuner, ovägt medel**: Detta avser ett genomsnitt av kommunerna i Sverige. I vissa fall kan data saknas för vissa kommuner i Sverige när detta genomsnitt beräknas. Statiken har i andra hand hämtats på denna nivå.
3. **Rikets alla län, ovägt medel:** Detta avser ett genomsnitt av länen (regionerna) i Sverige. I vissa enstaka fall kan data saknas för vissa regioner i Sverige när detta genomsnitt beräknas.

[5] Kolada ägs av den ideella föreningen Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Nyckeltalen i Kolada bygger ofta på nationell statistik från de statistikansvariga myndigheterna, men också på uppgifter från andra källor. Eftersom Kolada i huvudsak är skapad för att följa kommunernas och regionernas verksamheter från år till år, så används oftast begreppet region genomgående istället för län.

[6] Förklaring från Kolada på ovägt medel: Ett ovägt medelvärde beskriver genomsnittet för Sveriges kommuner/regioner/ län – hur det ser ut i en genomsnittlig kommun/region. Det beräknas genom att vi summerar alla kommuners eller regioners/ länens värde och dividerar med 290 respektive 21. Om någon eller några kommuner/regioner/ län saknar data för det aktuella nyckeltalet så divideras värdet med det antal som har värden. Ex: Ett ovägt medelvärde för alla kommuner avseende Meritvärde i åk 9 kommer att beskriva värdet för en genomsnittlig kommun.

1 Ingen fattigdom

Indikatorer

- Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll.
- Invånare 18 år och äldre med långvarigt ekonomiskt bistånd.
- Invånare 18–64 år med låg inkomst.

Målet är att alla former av fattigdom ska avskaffas överallt i världen. Fattigdom har inte endast med den ekonomiska standarden att göra, utan kan även omfatta brist på frihet, makt, hälsa, utbildning och säkerhet. Mål 1 handlar både om ekonomisk fattigdom, social utestängning och tillgång till trygghetssystem.

Tre indikatorer som beskriver ekonomisk utsatthet och relativ fattigdom för både vuxna och barn har valts ut. Indikatorerna avser i huvudsak delmålet 1.2 *"Till 2030 minst halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner*". Baserat på denna målsättning behöver Dalarnas län arbeta aktivt för att nå målet om en halvering till år 2030.[7]

Dalarnas län har en högre andel barn och unga som lever i ekonomiskt utsatta hushåll jämfört med genomsnittet i Sverige, och nivån har varit ungefär samma de senaste fem åren. På kommunal nivå är andel barn och unga som lever i ekonomiskt utsatta hushåll som högst i Borlänge och Ludvika, med 19 procent, och som lägst i Gagnef och Säter, med 5 procent. Detta kan jämföras med riket där det 2019 var 9 procent av barn och unga som levde i ekonomiskt utsatta hushåll. I hela Dalarnas län var motsvarande andel 12 procent år 2019.

Även andelen vuxna biståndstagare med långvarigt ekonomiskt bistånd är högre i Dalarnas län jämfört med riket. Mellan åren 2015 till 2020 har det skett en ökning av andelen med långvarigt ekonomiskt bistånd i länet från 1 till 1,2 procent. I riket var andelen vuxna biståndstagare med långvarigt ekonomiskt bistånd 1,1 procent år 2020. På kommunal nivå var andelen som högst i Ludvika och Borlänge med 3,3 respektive 2,8 procent år 2020. I Ludvika har andelen ökat med 1,2 procentenheter sedan 2015. Kommunen med lägst andel vuxna biståndstagare med långvarigt ekonomiskt bistånd år 2020 var Älvdalen med 0,4 procent.

Den relativa fattigdomen, invånare med en inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i riket, är något högre i Dalarnas län än i riket. År 2019 var det 15,1 procent av invånarna i Dalarnas län som hade en låg inkomst, vilket kan jämföras med riket som helhet där 14,4 procent av invånare hade en låg inkomst. Inom länet skiljer sig den relativa fattigdomen mellan kommunerna. Den kommun som hade högst andel relativt fattiga under 2019 var Avesta där 19 procent av invånarna hade en inkomst som understeg

[7] Halvering jämfört med år 2015, vilket var året de globala målen antogs av FN:s medlemsländer.

60 procent av medianinkomsten i riket. De kommunerna med lägst andel var Gagnef och Säter med 10 procent.

Andelen individer med låg ekonomisk standard ökade i Sverige från 2011 till 2019[8]. Enligt den Statistiska lägesbilden 2021 (Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige)[9] har yngre och äldre lägre ekonomisk standard än personer i arbetsför ålder. Ensamstående har lägre ekonomisk standard än sammanboende, och barnfamiljer har lägre ekonomisk standard än hushåll utan barn.

Enligt sammanställd statistik av OECD[10] låg den relativa fattigdomen i Sverige på 16,5 procent och 15,6 procent i Norra Mellansverige[11] år 2014. Många regioner, även i västvärlden, har nivåer på över 30 procent relativt fattiga, exempelvis många amerikanska delstater. Våra nordiska grannländer Danmark, Norge och Finland, har nivåer på 12 till 14,2 procent.[12]

[8] Hushållens ekonomiska standard 2019 (scb.se)
[9] Statistisk lägesbild 2021 (scb.se)
[10] Definitionen av inkomst skiljer sig något. OECD:s definition: ”Den regionala andelen för disponibel inkomst med en gräns vid 60 procent av den nationella medianinkomsten”.
[11] Norra Mellansverige (NUTS SE12) består av länen Dalarna, Värmland och Gävleborg.
[12] OECD, The Regional well-being dataset. Regional headcount ratios for disposable income, with poverty line set at 60% of the national median income. Regional Well-Being (oecd.org)

Tabell 1 Ingen fattigdom – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll (låg inkomst eller ekonomiskt bistånd), 2019	Dalarnas län	11,7 %	↗
	Riket	9,1 %	↘
Andelen barn och unga som lever i ekonomiskt utsatta hushåll är på en högre nivå i länet jämfört med riket, 11,7 procent jämfört med 9,1 procent. De senaste 10 åren har andelen ekonomiskt utsatta barnhushåll minskat mer i riket som helhet än i Dalarnas län.			
Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd (10–12 månader under året), 2020	Dalarnas län[1]	1,2 %	↗
	Riket[2]	1,1 %	↗
Andelen vuxna biståndstagare (18 år och äldre) med långvarigt ekonomiskt bistånd på minst 10 månader under året, var år 2020 på 1,2 procent i Dalarnas län och 1,1 procent i riket. Det är en ökning sedan 2015 då det var 1,0 för länet respektive 0,96 procent för riket med långvarigt ekonomiskt bistånd.			
Invånare 18–64 år med låg inkomst (inkomst understigande 60 procent av medianinkomsten i riket), 2019 (ingen jämförelse görs på grund av definitionsändring)	Dalarnas län	15,1 %	–
	Riket	14,4 %	–
Med inkomst avses här totalinkomsten, d v s inkomst från förvärvsarbete, pension, kapital m.m, samt transfereringar, exklusive ekonomiskt bistånd. År 2019 hade Dalarnas län en högre andel invånare med låg inkomst jämfört med riket som helhet, 15,1 procent jämfört med 14,4 procent. Ingen jämförelse över tid görs. 2019 ändrades definitionen för låg inkomst för att bättre överensstämma med den officiella statistiken varför jämförelser mot tidigare år är missvisande.			

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

[2]Avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 1: Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, andel (%) (Källa: Kolada).

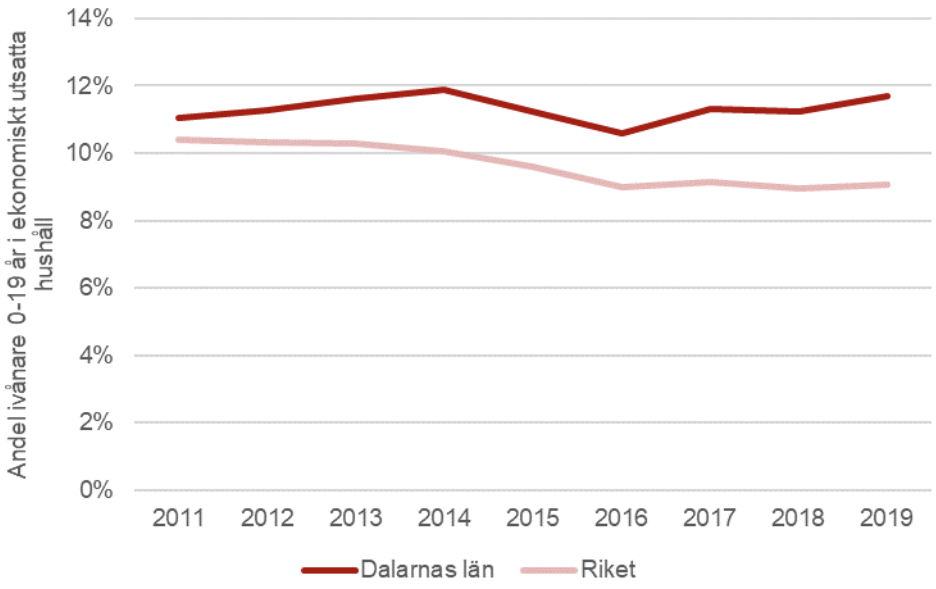

Figur 2: Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, på kommunal nivå år 2019, andel (%). (Källa: Kolada).

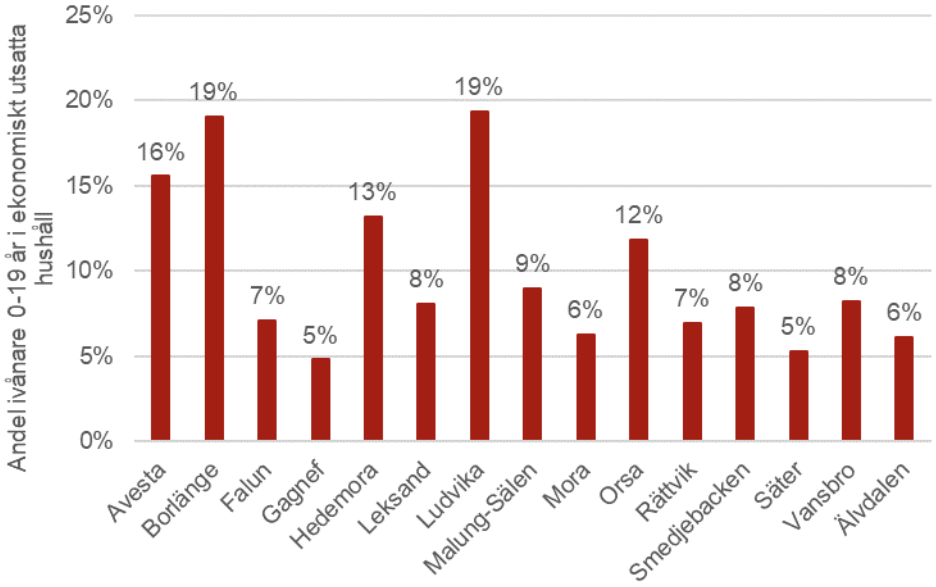

Figur 3: Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd, andel (%) av befolkningen (Källa: Kolada)[13].

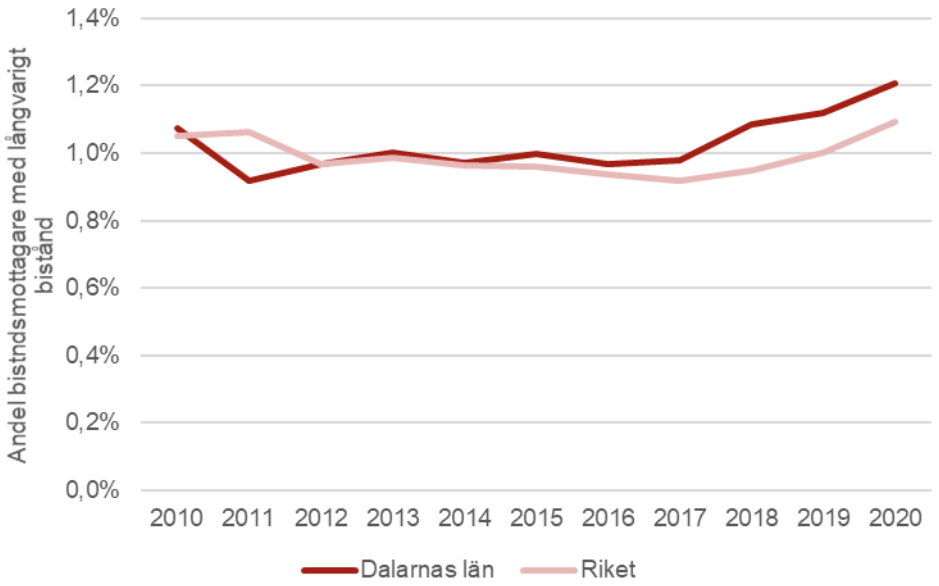

Figur 4: Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd, andel (%) av befolkningen per kommun år 2020 (Källa: Kolada).

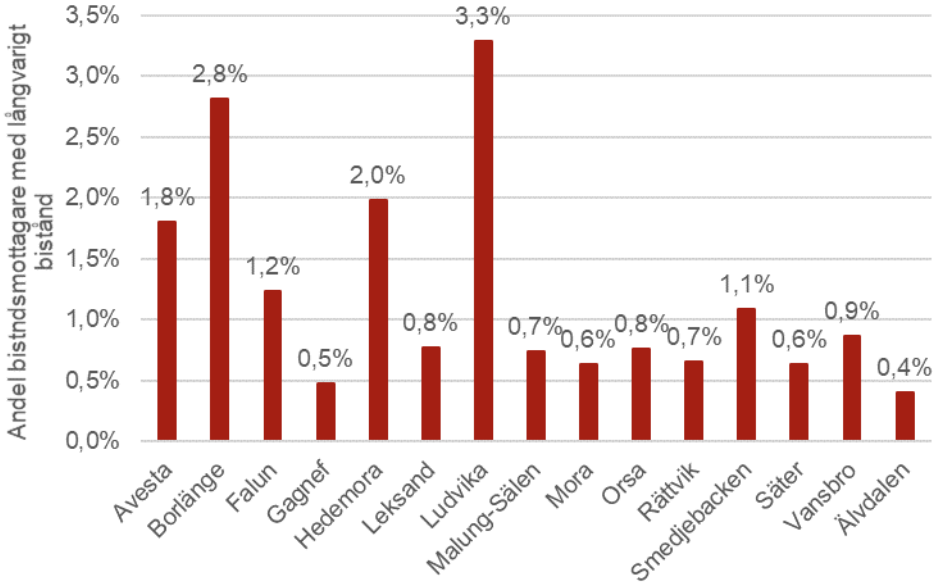

[13] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 5: Invånare 18–64 år med låg inkomst på kommunal nivå år 2019, andel (%) (Källa: Kolada).

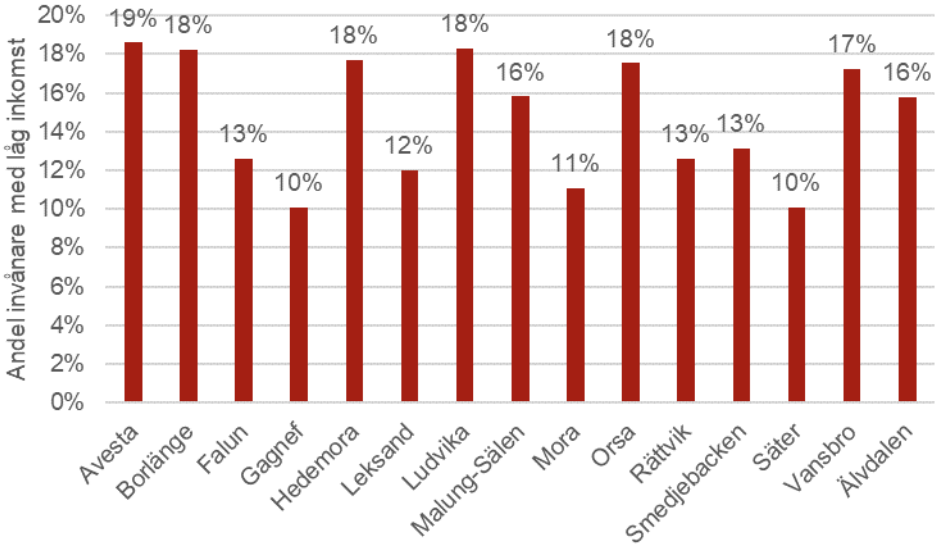

2 Ingen hunger

Indikatorer

- Invånare med fetma.
- Ekologiskt odlad åkermark.

Det globala målet spänner över en rad ämnesområden. Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk. Hunger är den främsta dödsorsaken i världen och cirka 820 miljoner människor i världen lever i hunger.[14]

Tillgång till tillräcklig och näringsriktig mat är en mänsklig rättighet. Genom att främja ett hållbart jordbruk med modern teknik och rättvisa distributionssystem kan vi säkerställa tillgång till tillräcklig och näringsriktig mat för alla. För Sverige, och i detta fall Dalarnas län, har indikatorer framför allt valts kopplat till delmål 2.2 *Utrota alla former av felnäring*, vilket i den svenska kontexten snarare handlar om övervikt än undernäring. Inom detta mål har även en indikator valts ut för ekologiskt odlad åkermark, vilket kopplar till flera av delmålen avseende hållbar livsmedelsproduktion.

Andelen personer med fetma i Sverige har tredubblats sedan 1980-talet.[15] I Dalarnas län hade 17 procent av både kvinnorna och männen ett body mass index (BMI) på 30 eller högre år 2020. För riket är motsvarande siffra 16 procent för kvinnorna respektive männen.[16] De senaste årtiondena har det skett en ökning av andelen personer med fetma, både i Dalarnas län samt i Sverige, se Figur 6 nedan.

Ett mått på hållbar livsmedelsproduktion är ekologiskt odlad åkermark som andel av den totala arealen åkermark. År 2020 var denna andel högre i Dalarnas län än i riket med cirka 29 procent respektive 18 procent. Utvecklingen för både Sverige och Dalarnas län har varit positiv de senaste 10 åren. I Dalarnas län har andelen ekologiskt odlad åkermark ökat med ca 10 procentenheter sedan 2010. Inom länet har Malung-Sälen störst andel ekologiskt odlad åkermark av total åkermark i kommunen, med 43 procent. Ludvika har lägst andel ekologiskt odlad åkermark, 11 procent.

[14] www.globalamalen.se
[15] Övervikt och fetma — Folkhälsomyndigheten (folkhalsomyndigheten.se)
[16] Skillnaderna mellan Dalarnas län och riket är inte statistiskt signifikanta.

Tabell 2 Ingen hunger – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Invånare 18–84 år med fetma (BMI 30 eller högre), 2020[1] (ingen färgsättning av Dalarnas läns värde i relation till de övriga länen på grund av att skillnaderna ofta är inom felmarginalen)	Dalarnas län	K: 17 %	↗
		M: 17 %	→
	Riket	K: 16 %	↗
		M: 16 %	↗
Förändringarna över tid under perioden 2015–2020 är inte statistiskt signifikanta för Dalarnas län. Skillnaderna med Dalarnas län och riket är också inom felmarginalerna. I Sverige som helhet har andelen invånare med fetma ökat för både kvinnor och män under perioden 2004–2020, från 12 procent bland kvinnor och 11 procent bland männen för perioden 2004–2007 till 16 procent för båda könen för perioden 2017–2020.			
Ekologiskt odlad åkermark som andel av total areal åkermark, 2020	Dalarnas län	29,1 %	↗
	Riket	18,5 %	↗
Den ekologiskt odlade åkermarken innefattar ekologiska produktionsmetoder som har uppfyllt kraven enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter. I Dalarnas län har denna andel ökat från 19 procent till 29 procent under perioden 2010–2020. Motsvarande ökning i riket för samma period har varit 17 procent till 18,5 procent.			

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Utvecklingen avser perioden 2017–2020 (medelvärde för åren 2017, 2018, 2019 och 2020) jämfört med perioden 2012–2015 (fyra års genomsnitt).

Figur 6: Invånare 18–84 år med fetma, andel (%) (linjerna till varje stapel avser felmarginalen) (Källa: Folkhälsomyndigheten).

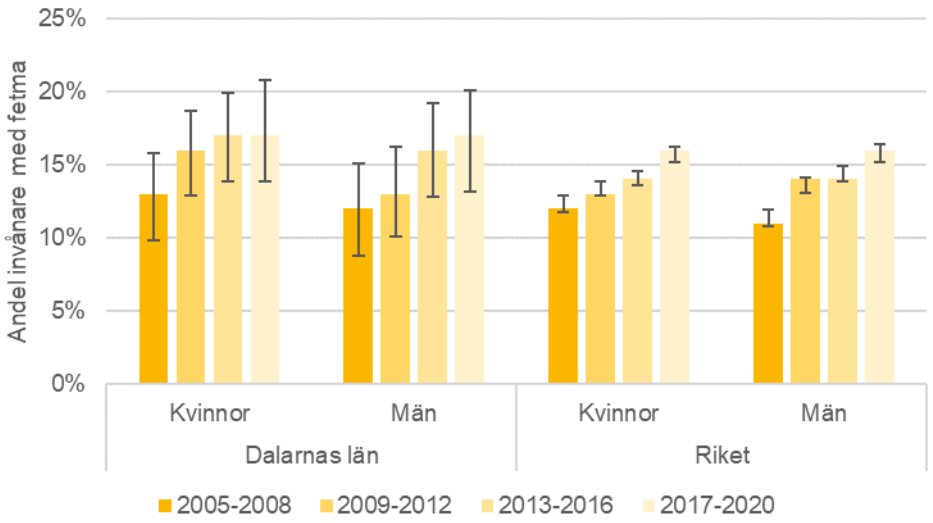

Figur 7: Invånare 18–84 år med fetma per kommun år 2016, andel (%) (Källa: Kolada).

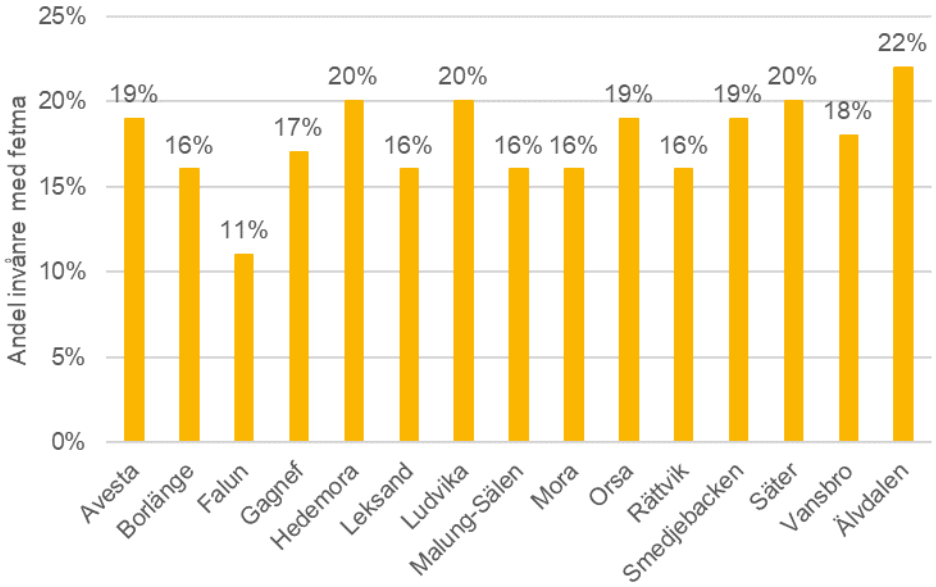

Figur 8: Ekologiskt odlad åkermark som andel av total areal åkermark, andel (%) (Källa: Kolada).

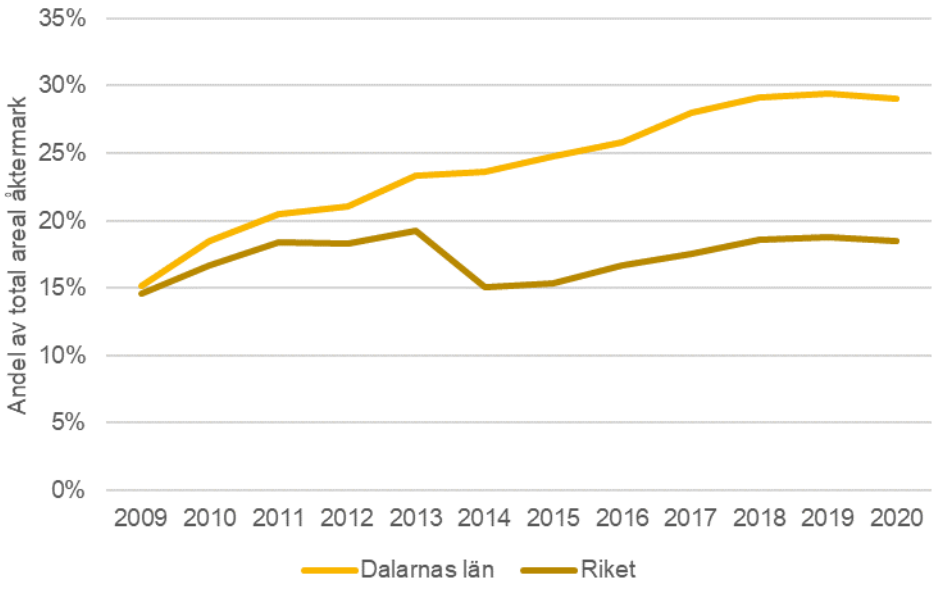

Figur 9: Ekologiskt odlad åkermark som andel av total areal åkermark, per kommun år 2020, andel (%) (Källa: Kolada).

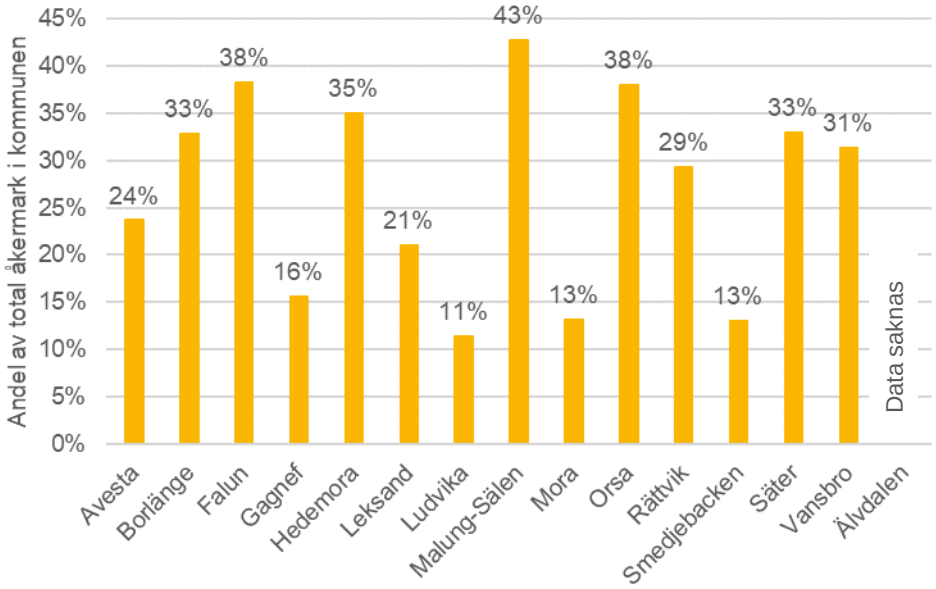

3 Hälsa och välbefinnande

Indikatorer

- Återstående medellivslängd vid födseln.
- Långtidssjukskrivna av psykiska sjukdomar och syndrom.
- Försäljning av antibiotika.
- Förekomst av diabetes.
- Fallskador bland personer 65+.
- Riskkonsumenter av alkohol.
- Tobaksvanor, röker dagligen.
- Självskattad hälsa.

God hälsa är en fundamental förutsättning för människors möjlighet att kunna utvecklas till sin fulla potential och bidra till positiv samhällsutveckling. Alla tre hållbarhetsaspekter – de ekonomiska, de ekologiska och de sociala – påverkar och påverkas av människors hälsa och välbefinnande. Utvecklingen av den globala hälsan har varit enorm de senaste decennierna, bland annat har barndödligheten globalt minskat med 50 procent sedan år 1990.[17] Samhällets utveckling gynnas av att det görs investeringar i hälsa genom förebyggande insatser samt att modern och effektiv vård introduceras i alla delar av världen.

Sverige når redan några av de globala delmålen som presenteras av FN, som till exempel låg mödradödlighet och att förhindra dödsfall som hade kunnat förebyggas bland barn under fem år. Detta innebär dock inte att Sverige har uppfyllt hela målet då det inom andra delmål finns områden att arbeta med, till exempel ökad psykisk ohälsa, självmord och nedsatt psykiskt välbefinnande[18].

Antibiotikaförsäljningen i länet minskar, liksom andelen rökare och andelen riskkonsumenter av alkohol. Långtidssjukskrivna med psykisk ohälsa har dock ökat i både länet och riket, likaså andelen med diabetes typ 2.

Inom länet har den psykiska ohälsan ökat inom samtliga kommuner. Den kommun som hade högst andel långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar år 2018 var Mora med 61 procent. Kommunerna med lägst andel sjukskrivna med psykiska sjukdomar samma år var Vansbro och Avesta med 52 procent.

Vad gäller medellivslängden för kvinnor och män så följer Dalarnas läns kommuner samma utveckling som Sverige, där kvinnor generellt har en något högre medellivslängd än männen. Högst medellivslängd hos kvinnor i länet har de som bor i Rättvik. Där är medellivslängden för kvinnor 85,6 år. Högst medellivslängd för män har de som bor i Gagnef där männen lever i genomsnitt i 82,3 år. Lägst medellivslängd för kvinnor i Dalarnas län har de kvinnor som bor i Malung-Sälen. Där är medellivslängden för kvinnor 82,7 år. Lägst medellivslängd för män har de som bor i Älvdalen där männen lever i genomsnitt i 78,8 år.

[17] www.globalamalen.se
[18] Statistisk lägesbild 2021 (scb.se)

Antibiotikaanvändningen är högre bland kvinnor jämfört med män, likaså är psykisk ohälsa vanligare bland långtidssjukskrivna kvinnor jämfört med män. Inom länet har antibiotikaanvändningen minskat sedan 2010. År 2020 hade Vansbro störst antibiotikaförsäljning per invånare i länet.

Äldre kvinnor i Dalarnas län och i riket råkar oftare ut för fallskador än äldre män. I länet har antalet fallskador hos äldre minskat de senaste fem åren. Den mest betydande minskningen i länet kan ses hos äldre kvinnor med nästan 2,5 procentenheter mellan 2015 och 2019. Bland länets kommuner är det Ludvika som de senaste åren haft flest antal fallskador hos personer över 65 år. År 2019 hade Ludvika 4 076 fallskador.

Männen har något sämre hälsa jämfört med kvinnor med avseende på förekomst av diabetes typ 2, högre andel riskkonsumenter av alkohol samt lägre medellivslängd jämfört med kvinnor. Skillnaderna mellan könen är dock små vad gäller andelen som uppger att de röker dagligen. De senaste 10 åren har den andelen som anger att de röker dagligen minskat i både Dalarnas län och i riket.

År 2020 uppgav 72 procent av rikets befolkning i åldrarna 16–84 år att de hade en bra eller mycket bra hälsa. I Dalarnas län var det 68 procent som uppgav samma sak. Både i Dalarnas län och i riket uppger fler män än kvinnor att de har en bra eller mycket bra hälsa. De senaste 10 åren har den självskattade hälsan legat på ungefär samma nivåer både i Dalarnas län och i riket.

Tabell 3 Hälsa och välbefinnande – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Antibiotikaförsäljning, recept/1 000 invånare, 2020	Dalarnas län	K: 253,4	↘
		M: 168,5	↘
	Riket[1]	K: 274,1	↘
		M: 176,4	↘

För både Dalarnas län samt riket är antibiotikaanvändningen högre för kvinnor än män, men skillnaderna mellan könen har minskat över tid. Utvecklingen i Dalarnas län av antalet expedieringar mot recept på antibiotika har följt rikets nedåtgående utveckling de senaste tio åren.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Förekomst av diabetes typ 2, (andel av befolkningen), 2020	Dalarnas län	K: 6,4 %	→
		M: 8,7 %	→
	Riket	K: 4,8 %	→
		M: 6,6 %	→
Förekomsten av diabetes typ 2 i Dalarnas län ligger på en högre nivå jämfört med riket. Förekomsten har ökat i både länet och riket sedan 2015. Diabetes typ 2 är vanligare bland män, både i Dalarnas län och riket.			
Långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar, 2018 (avser andel av pågående sjukfall med en längd om minst 60)[19]	Dalarnas län	K: 61,0 %	→
		M: 47,5 %	→
	Riket[1]	K: 54,7 %	→
		M: 42,5 %	→
Andelen långtidssjukskrivna av psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar är högre i Dalarnas län jämfört med riket som helhet. I både Dalarnas län och Sverige är andelen kvinnor större än andelen män. Andelen personer som blir långtidssjukskrivna på grund av psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar har ökat de senaste tio åren såväl i länet som i riket. I Dalarnas län var andelen kvinnor 41 procent och andelen män 32 procent år 2010.			

[19] Andelarna avser antal pågående sjukfall med en längd om minst 60 dagar med diagnoskapitel F00-F99 dividerat med antal pågående sjukfall med en längd om minst 60 dagar. Det är alltså inte relaterat till befolkningen som helhet.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Medellivslängd, 2020	Dalarnas län	K: 84,3	→
		M: 80,7	→
	Riket	K: 84,2	→
		M: 80,8	→

Medellivslängden för personer i Dalarnas län ligger på ungefär samma nivå som för Sverige. Kvinnor i Dalarnas län blir i snitt 84,3 år gamla och kvinnorna i Sverige blir i snitt 84,2 år gamla. Männen i Dalarnas län blir i snitt 80,7 år gamla medan männen i Sverige blir 80,8 år gamla. Utvecklingen har varit positiv under perioden 2000 till 2020, men då nivåerna redan är höga i ett internationellt perspektiv så sker förändringarna långsamt.

Fallskador bland personer 65+, antal per 100 000 invånare, 2016–2019 (3-års genomsnitt)	Dalarnas län	K: 3 905	↘
		M: 2 674	↘
	Riket	K: 3 836	↘
		M: 2 675	→

Förekomsten av fallskador per invånare är ungefär på samma nivå i Dalarnas län som i riket bland både kvinnor och män. Antalet fallskador för personer över 65 år per 100 000 invånare har minskat i länet de senaste åren.

Riskkonsumenter av alkohol, 2017–2020 (genomsnitt)[2] (ingen färgsättning av Dalarnas läns värde i relation till de övriga länen på grund av att skillnaderna ofta är inom felmarginalen)	Dalarnas län	K: 10 %	↘
		M: 14 %	↘
	Riket	K: 16 %	→
		M: 17 %	→

Statistiken baseras på Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. Skillnaderna mellan Dalarnas län och riket för medelvärdena 2017–2020 är inte statistiskt signifikanta varken för män eller kvinnor. I Dalarnas län har andelen riskkonsumenter av alkohol minskat de senaste tio åren. Förändringarna över tid är dock för små för att minskningen ska vara statistiskt säkerhetsställd. I Dalarnas län finns en signifikant skillnad mellan andelen kvinnor och män år 2017–2020, där män i högre grad än kvinnor har en alkoholkonsumtion som är definierad som riskkonsumtion.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Röker dagligen, 2017–2020 (genomsnitt)[2] (ingen färgsättning av Dalarnas läns värde i relation till de övriga länen på grund av att skillnaderna ofta är inom felmarginalen)	Dalarnas län	K: 6 %	↘
		M: 6 %	↘
	Riket	K: 7 %	↘
		M: 7 %	↘

Statistiken baseras på Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. Skillnaderna mellan Dalarnas län och riket för medelvärdena 2017–2020 är inte statistiskt signifikanta varken för män eller kvinnor. Både i Dalarnas län och i riket har det under de senaste tio åren, perioden 2009–2020, skett en signifikant minskning av andelen personer som uppger att de röker dagligen. I Dalarnas län angav 13 procent av kvinnorna under perioden 2009–2012 att de rökte dagligen, medan motsvarande andel för perioden 2017–2020 var 6 procent. För männen var motsvarande siffra 11 respektive 6 procent.

Bra eller mycket bra självskattad hälsa, 2017–2020 (genomsnitt)[2] (ingen färgsättning av Dalarnas läns värde i relation till de övriga länen på grund av att skillnaderna ofta är inom felmarginalen)	Dalarnas län	K: 67 %	→
		M: 70 %	→
	Riket	K: 70 %	→
		M: 75 %	→

Statistiken baseras på Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. Frågan avser hur man bedömer sitt allmänna hälsotillstånd samt om man har någon långvarig sjukdom, besvär efter olycksfall, någon nedsatt funktion eller annat långvarigt hälsoprogram. Skillnaderna mellan Dalarnas län och riket för medelvärdena 2017–2020 är inte statistiskt signifikanta varken för män eller kvinnor. De senaste tio åren har andelen invånare med bra eller mycket bra självskattad hälsa legat på ungefär samma nivåer.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.
Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Avser ovägt medel av alla regioner i riket.

[2]Utvecklingen avser perioden 2017–2020 (medelvärde för åren 2017, 2018, 2019 och 2020) jämfört med perioden 2012–2015 (fyra års genomsnitt).

Figur 10: Återstående medellivslängd vid födseln (Källa: Kolada).

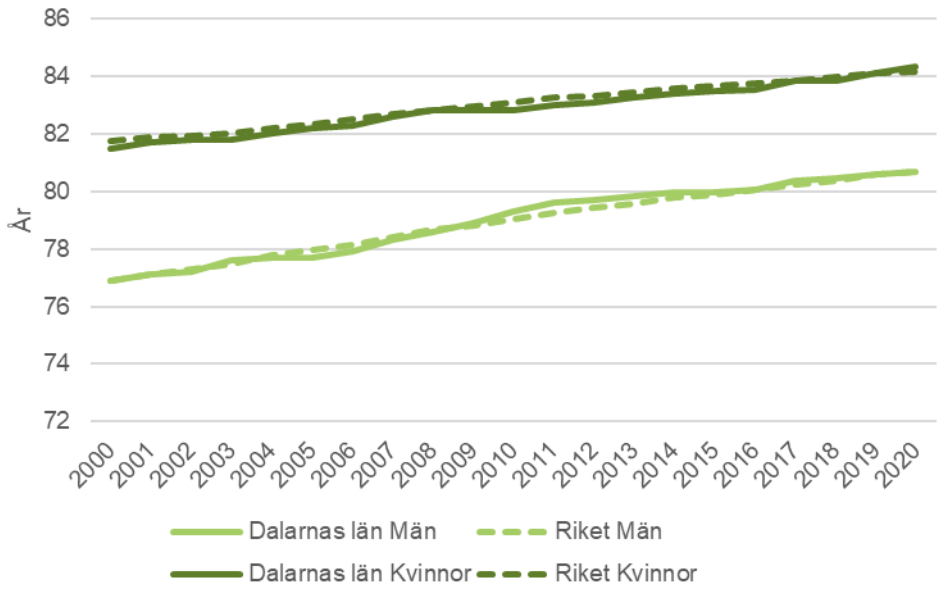

Figur 11: Återstående medellivslängd vid födseln på kommunnivå år 2020 (Källa: Kolada).

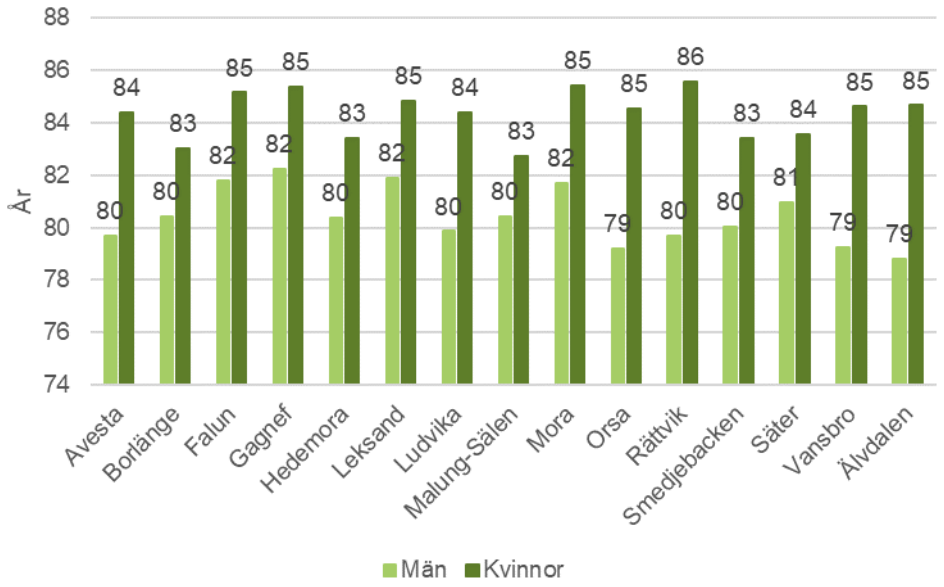

Figur 12: Antibiotikaförsäljning, antalet expedieringar mot recept dividerat på folkbokförd befolkning (Källa: Kolada)[20].

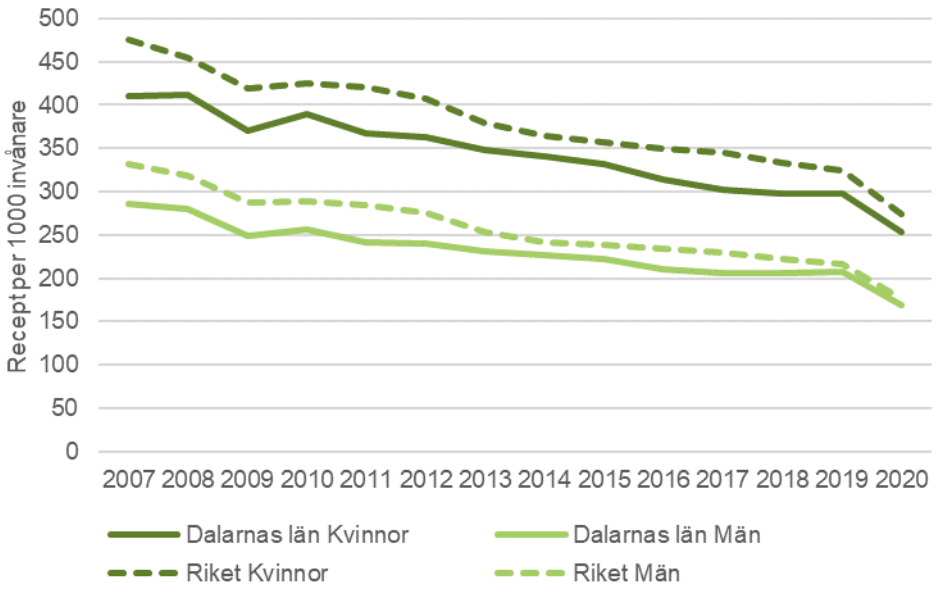

Figur 13: Antibiotikaförsäljning, antalet expedieringar mot recept dividerat på folkbokförd befolkning per kommun år 2020 (Källa: Kolada).

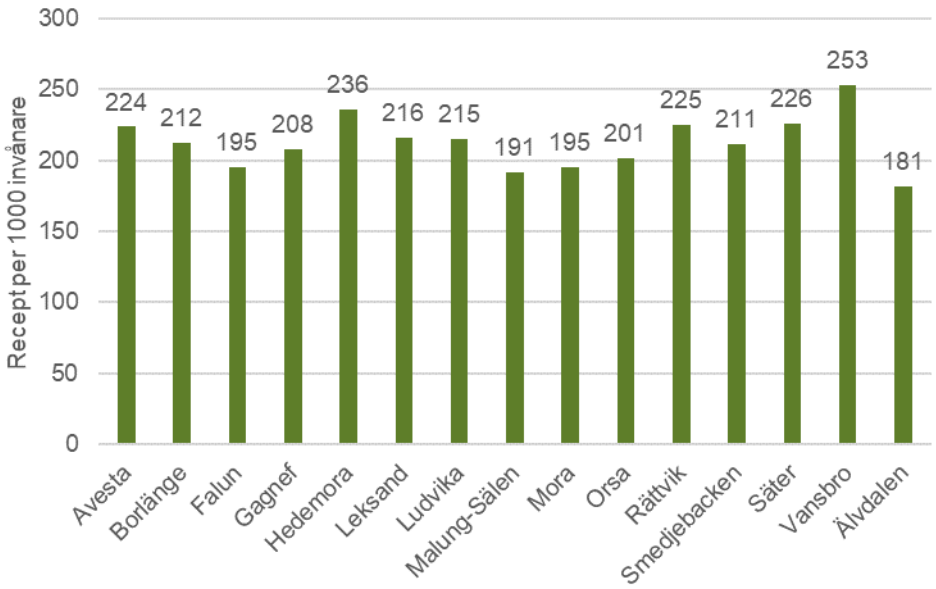

[20] Utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 14: Förekomst av diabetes typ 2, andel (%) (Källa: Kolada).

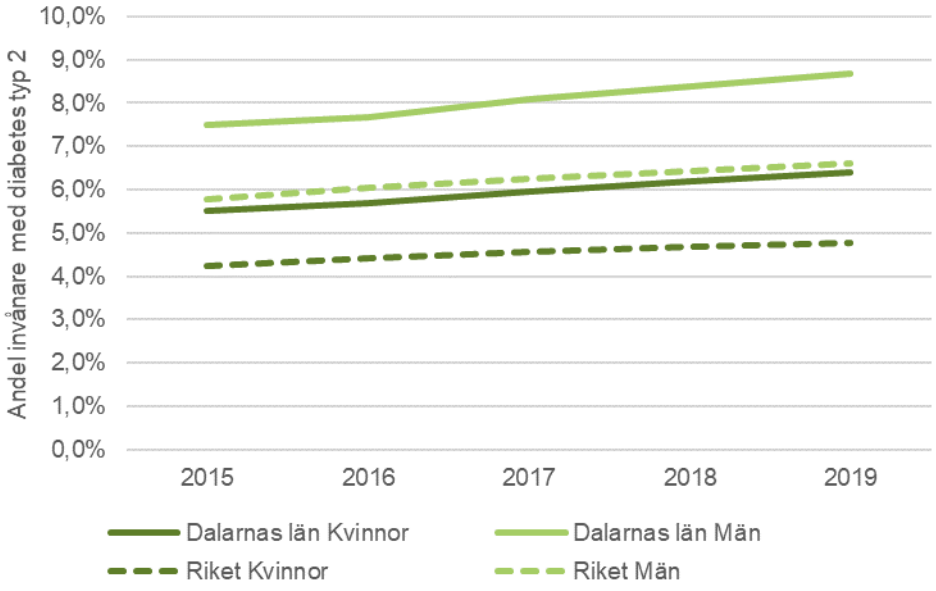

Figur 15: Långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar som andel av alla långtidssjukskrivna (Källa: Kolada).[21]

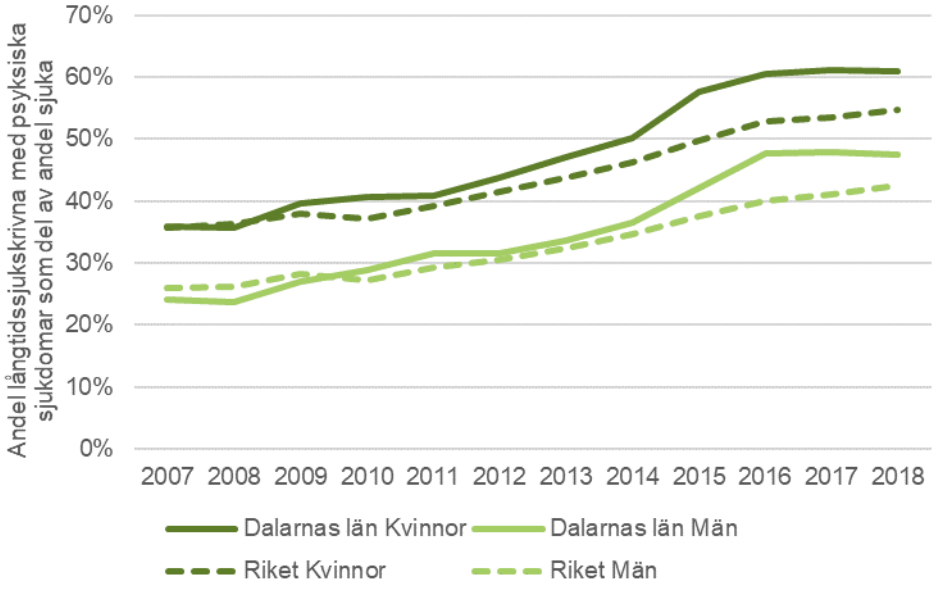

[21] Utvecklingen för riket avser ovägt medel av alla regioner.

Figur 16: Långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar som andel av alla långtidssjukskrivna uppdelat på kommunal nivå år 2018 (Källa: Kolada).

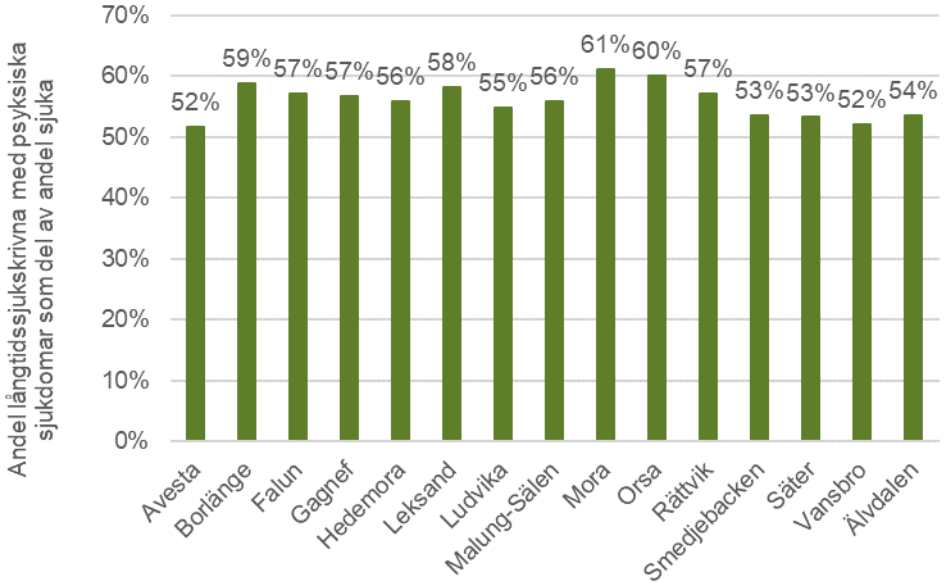

Figur 17: Fallskador bland personer 65+, antal/100 000 invånare (3-års genomsnitt) (Källa: Kolada).

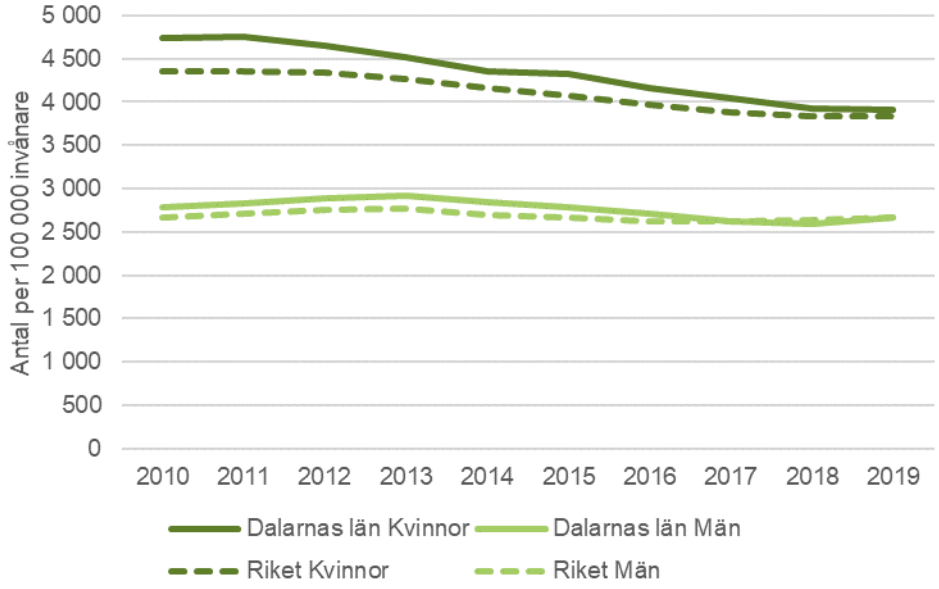

Figur 18: Fallskador bland personer 65+, antal/100 000 inv. (3-årsgenomsnitt) på kommunal nivå år 2019 (Källa: Kolada).

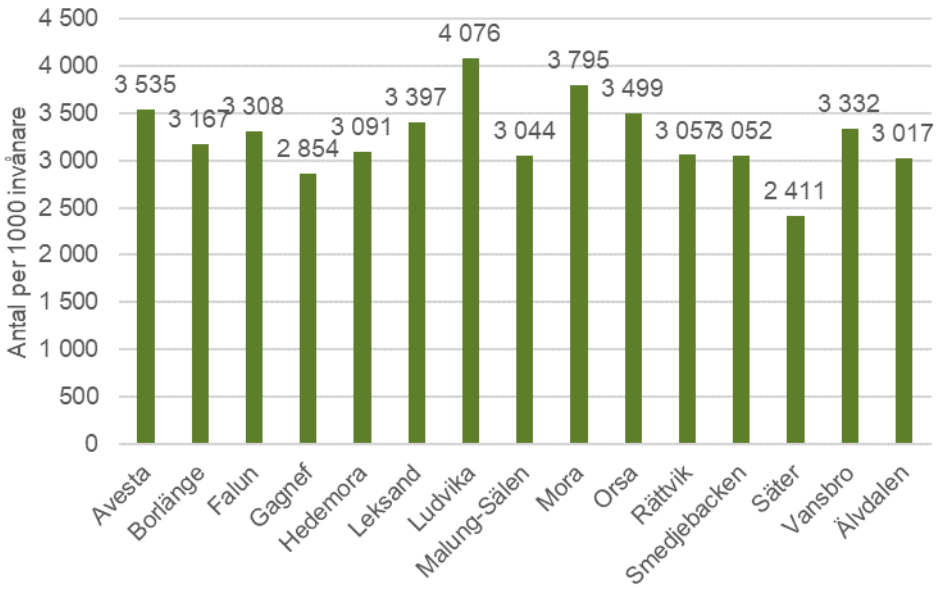

Figur 19: Riskkonsumenter alkohol (linjerna till varje stapel avser felmarginalen) (Källa: Folkhälsomyndigheten).

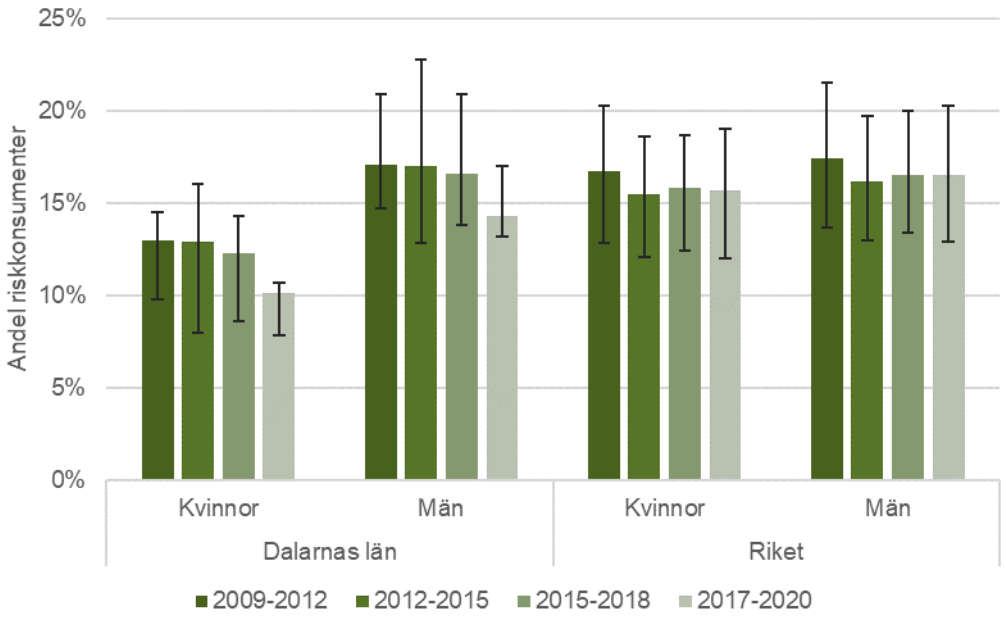

Figur 20: Tobaksvanor, andel som röker dagligen (linjerna till varje stapel avser felmarginalen) (Källa: Folkhälsomyndigheten).

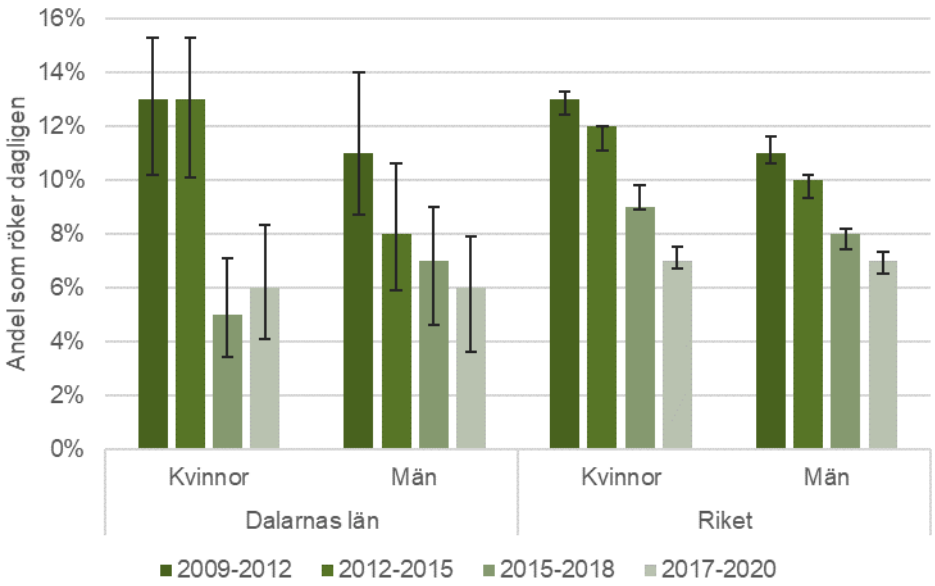

Figur 21: Självskattad bra eller mycket bra hälsa (Källa: Folkhälsomyndigheten).

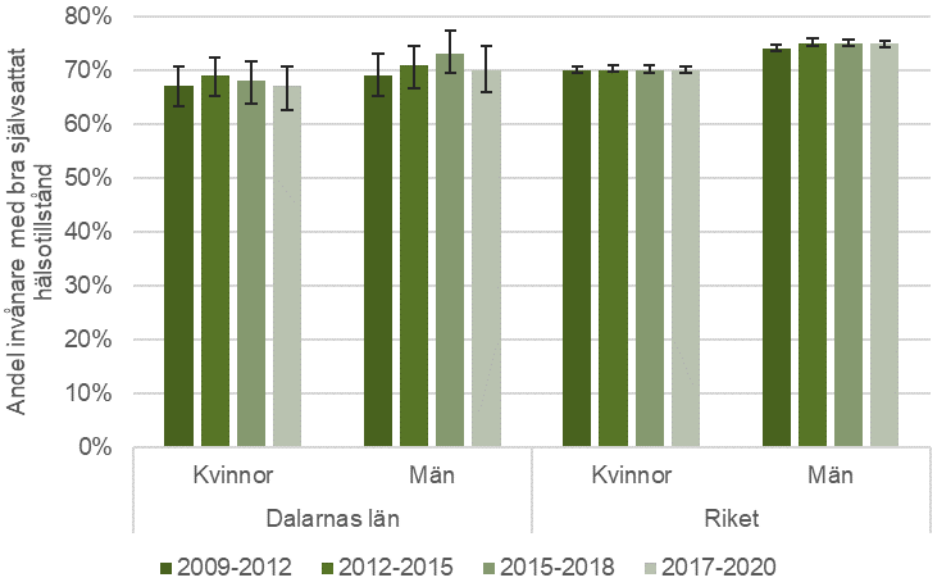

Figur 22: Invånare med bra självskattad hälsa, uppdelat på kommunal nivå, år 2016 (Källa: Kolada).

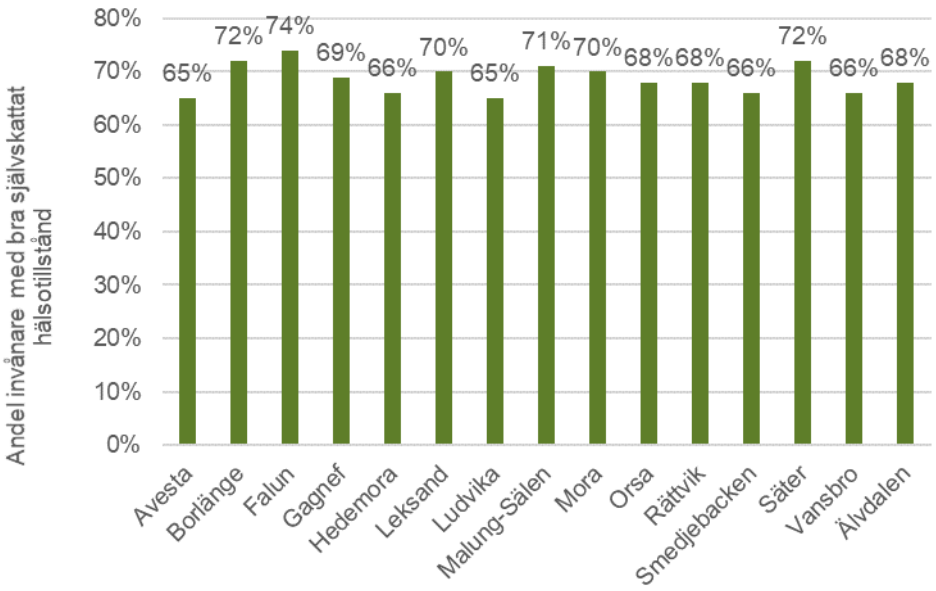

4 God utbildning för alla

Indikatorer

- Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan.
- Elever i åk. 9 som är behöriga till yrkesprogram.
- Barn 1-5 år inskrivna i förskola.
- Gymnasieelever med examen inom 4 år.
- Invånare med eftergymnasial utbildning.
- Ungdomar etablerade på arbets-marknaden eller studerar 2 år efter gymnasiet.
- Elever på SFI som klarat minst två kurser

Möjlighet till utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet men trots detta estimeras 774 miljoner människor i världen inte kunna läsa och skriva.[22] Rätten till utbildning är en pelare i ett demokratiskt samhälle. Människor ska ha tillgång till förskola, grundskola, gymnasium och högre utbildning samt möjligheten till ett livslångt lärande. I internationella jämförelser ligger Sverige bra till när det gäller mål 4, men det finns många studier som visar att klyftor inom utbildningssystemet. bland annat beroende på familjebakgrund. har ökat[23]. De delmål som är relevanta för Sverige och Dalarnas län är bland annat mål *4.a Skapa inkluderande och trygga utbildningsmiljöer*, mål *4.4 Öka antalet personer med färdigheter för ekonomisk trygghet* och mål *4.5 Utrota diskriminering i utbildning*.

Att ha klarat av grundskolan med behörighet till gymnasiet, och sedan även ta en gymnasieexamen, är viktiga indikatorer för en hållbar utveckling. De senaste 20-årsperioden finns tendenser på att allt färre i årskurs 9 är behöriga till gymnasiet i både Dalarnas län och i riket. Pojkar slutför sina studier i lägre grad än flickor och kvinnor har en eftergymnasial utbildning i högre grad än män. Att känna sig trygg i skolan är också en viktig indikator, vilket påverkar möjligheten att klara av sina studier. Till skillnad från gymnasiebehörighet och utbildningsnivån så är den upplevda tryggheten framför allt en utmaning bland flickorna som känner sig mer otrygga jämfört med pojkar.

Andelen elever som är behöriga till yrkesprogrammen har haft en negativ trend för både Dalarnas län och riket för båda könen under perioden 2000–2018. Efter 2018 kan dock en något positiv trend utläsas. Andelen behöriga elever till yrkesprogrammen är något lägre i Dalarnas län jämfört med riket både bland flickor och pojkar.

För att följa upp mål *4.a Skapa inkluderande och trygga arbetsmiljöer* används en indikator med avseende på hur stor andel av eleverna i årskurs 9 som känner sig trygga i skolan. Flickor känner sig inte lika trygga som pojkar, och bland Dalarnas läns kommuner varierar andelen som känner sig trygga i skolan. År 2021 varierade andelen från 67 till 85 procent.

Andelen gymnasieelever med examen inom fyra år från att de började studera, är något lägre i Dalarnas län jämfört med riket. Det är skillnad mellan könen, fler tjejer tar examen inom fyra år jämfört med killarna. På kommunal nivå år 2020 var det Avesta som hade lägst andel gymnasieelever som tog examen inom 4 år, 58 procent. Högst andel hade Gagnef,

[22] www.globalamalen.se
[23] SOU 2020:28

med 79 procent av eleverna. Andelen ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning är också något lägre i Dalarnas län än i riket. Både i Dalarnas län och i riket har det varit en positiv trend de senaste åren där andelen ungdomar ökat. På kommunal nivå är det flest ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning i Säter med 86 procent. Lägst andel ungdomar är det i Älvdalen med 70 procent.

Kvinnorna blir alltmer högutbildade jämfört med männen i både Dalarnas län och i riket. Utbildningsnivån är generellt sett lägre i Dalarnas län jämfört med riket som helhet.

Tabell 4 God utbildning för alla – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar, 2021	Dalarnas län[1]	K: 75,4 %	–
		M: 81,3 %	–
	Riket[2]	K: 79,4 %	–
		M: 82,8 %	–
Andelen elever som känner sig trygga i skolan i Dalarnas län är något lägre i jämförelse med riket. Totalt sett, för både män och kvinnor, finns en tendens till minskad trygghet bland eleverna mellan åren 2018 och 2021. Uppgifter saknas uppdelat på kön före år 2018.			
Elever i åk. 9 som är behöriga till ett yrkesprogram i gymnasiet, 2021	Dalarnas län[1]	K: 85,4 %	→
		M: 82,7 %	→
	Riket	K: 87,4 %	→
		M: 85,5 %	→
Elever i årkurs 9 som är behöriga till yrkesprogram är något lägre i Dalarnas län än för Sverige som helhet, både bland kvinnor och män. Sedan år 2015 har utvecklingen varit som mest positiv för männen i Dalarnas län, men ser man tio år tillbaka har utvecklingen varit negativ för båda könen i både Dalarnas län och i riket.			
Barn 1–5 år inskrivna i förskola, 2020	Dalarnas län[1]	84,3 %	↗
	Riket[2]	85,5 %	→

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Det är något färre barn 1–5 år som är inskrivna på förskola i Dalarnas län än i riket. Utvecklingen i Dalarnas län har varit positiv under de senaste 10 åren. Andelen inskrivna barn 1–5 år har ökat från 78 procent 2010 till drygt 84 procent år 2020.			
Gymnasieelever med examen inom 4 år, 2020	Dalarnas län[1]	K: 71,1 %	↘
		M: 66,7 %	→
	Riket	K: 74,8 %	→
		M: 68,2 %	→
Andelen gymnasieelever med examen inom fyra år från att de började studera är något lägre i Dalarnas län jämfört med riket. Det finns också en tydlig skillnad mellan kvinnliga och manliga studenter både i Dalarnas län och i riket. Det är fler av de kvinnliga studenterna som tar examen inom fyra år jämfört med de manliga studenterna. I Dalarnas län har det de senaste 5 åren skett en positiv utveckling då skillnaden mellan könen har minskat från 10 procentenheter år 2015 till 4 procentenheter år 2020.			
Elever på SFI som klarat minst två kurser, av nybörjare två år tidigare, 2019	Dalarnas län[1]	K: 57,8 %	→
		M: 52,0 %	↘
	Riket[2]	K: 50,8 %	↘
		M: 41,3 %	↘
Andelen elever på SFI som klarat minst två kurser är högre i Dalarnas län än i riket som helhet. Både i Dalarnas län och i riket skiljer det sig mellan män och kvinnor, där det är en högre andel kvinnor på SFI som klarat minst två kurser.			

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Invånare 25–64 år med eftergymnasial utbildning, 2020	Dalarnas län[1]	K: 38,7 %	↗
		M: 23,1 %	→
	Riket	K: 50,7 %	↗
		M: 38,4 %	↗

Andelen invånare med eftergymnasial utbildning är lägre i Dalarnas län än i riket. Både i riket och i Dalarnas län är det stor skillnad mellan könen. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildningsnivå är högre än männens. Utvecklingen över tid har även varit mer positiv för kvinnorna än för männen både i Dalarnas län och i riket.

Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, 2019	Dalarnas län[1]	K: 81,4 %	↗
		M: 78,7 %	↗
	Riket[2]	K: 82,1 %	↗
		M: 80,4 %	↗

Andelen ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning är något lägre i Dalarnas län än i riket. Andelen har dock ökat mycket de senaste åren. År 2010 var andelen för tjejer i Dalarnas län 64 procent och för killar 62 procent. Det är fler tjejer som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Avser ovägt medel av kommunerna i länet.

[2]Utvecklingen avser ovägt medel av kommunerna i riket.

Figur 23 Elever i åk. 9 som är behöriga till yrkesprogram, hemkommun, andel (%) (Källa: Kolada). [24]

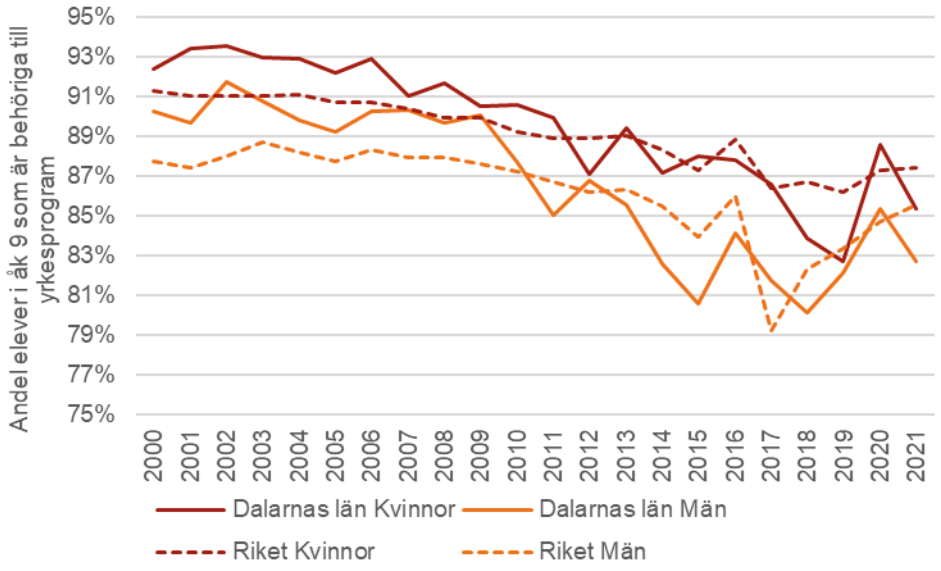

Figur 24 Elever i åk. 9 som är behöriga till yrkesprogram, redovisat per hemkommun år 2021, andel (%) (Källa: Kolada).

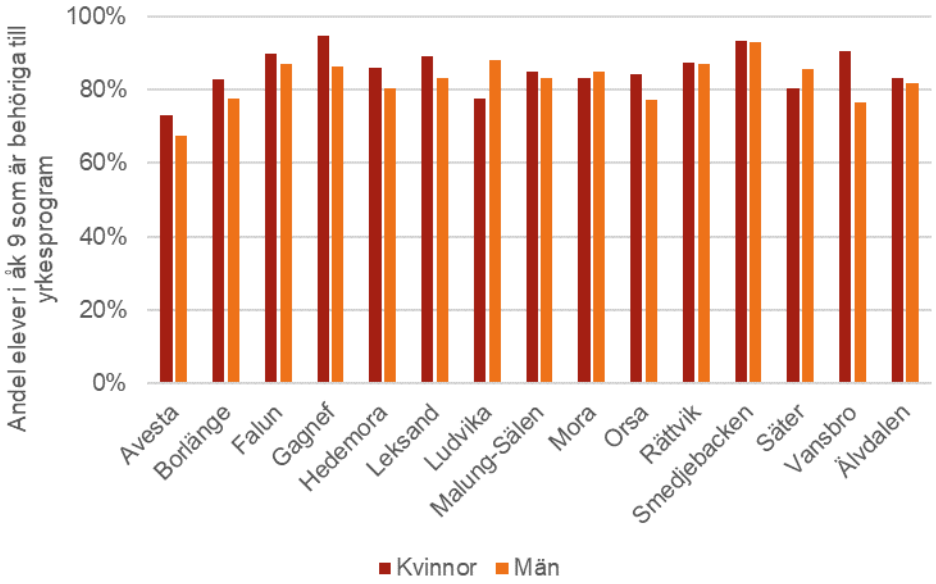

[24] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

Figur 25: Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun, andel (%) (Källa: Kolada).[25]

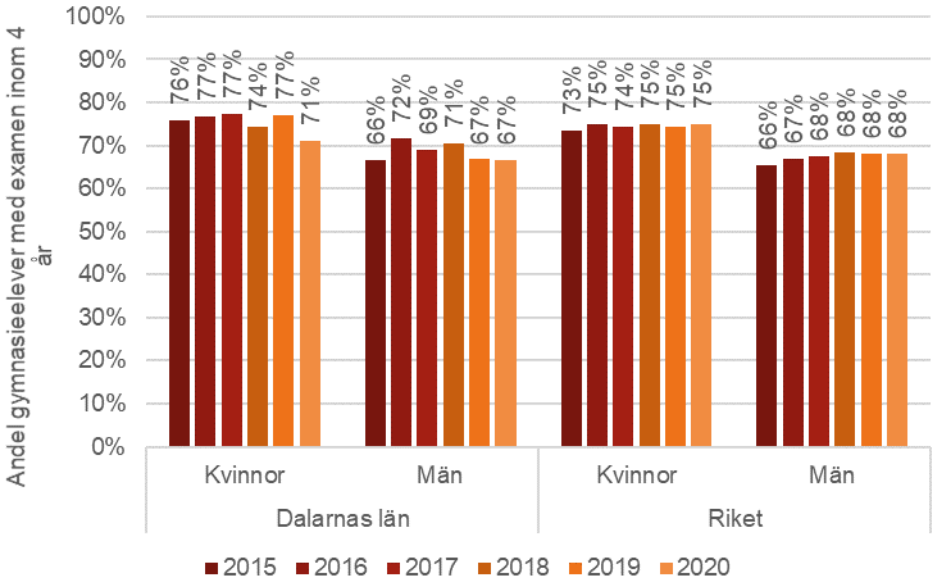

Figur 26: Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun år 2020 andel (%) (Källa: Kolada).

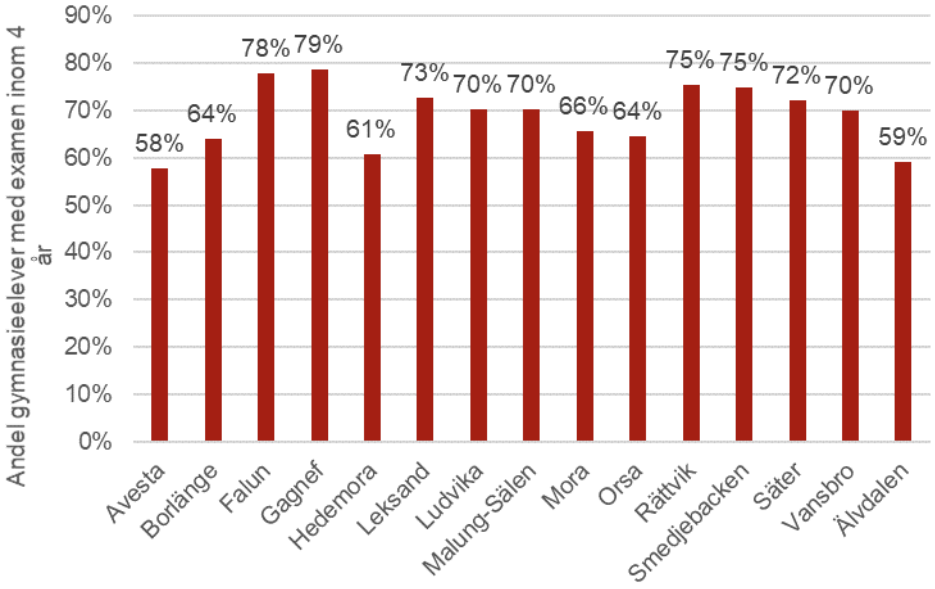

[25] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

Figur 27: Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar, andel (%) (Källa: Kolada).[26]

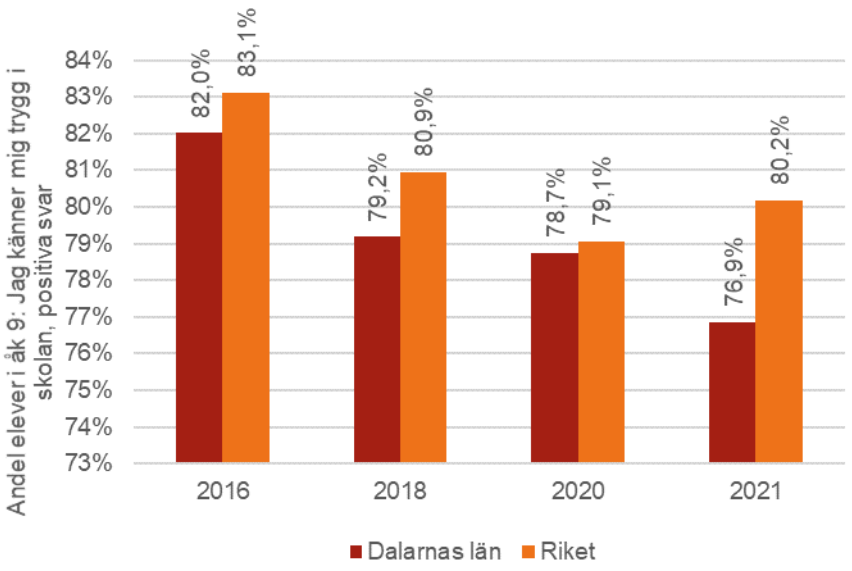

Figur 28: Elever i åk 9: Jag känner mig trygg i skolan uppdelat på kommunal nivå, positiva svar, andel (%) (Källa: Kolada).[27]

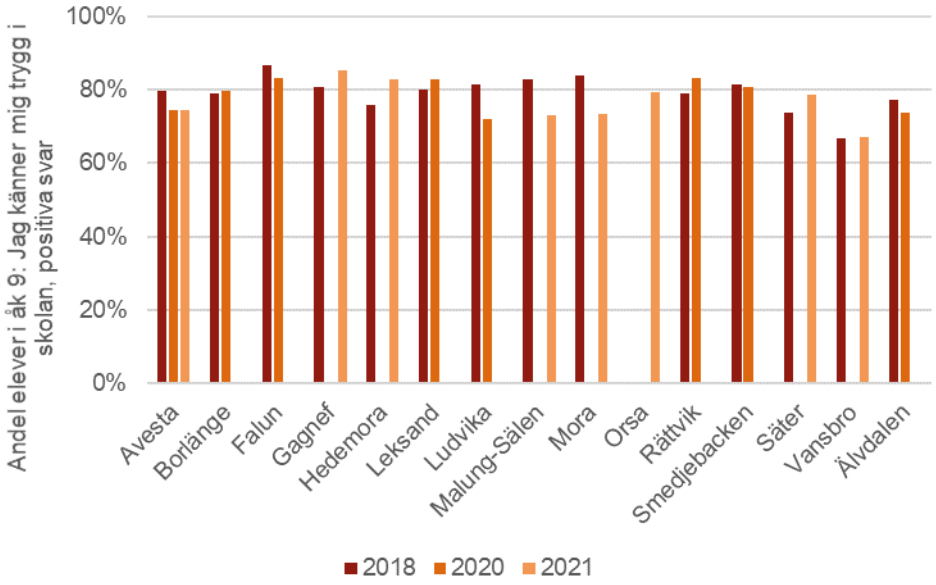

[26] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.
[27] För många kommuner saknas information för ett eller två år.

Figur 29: Inskrivna barn 1–5 år i förskola, andel (%) (Källa: Kolada).[28]

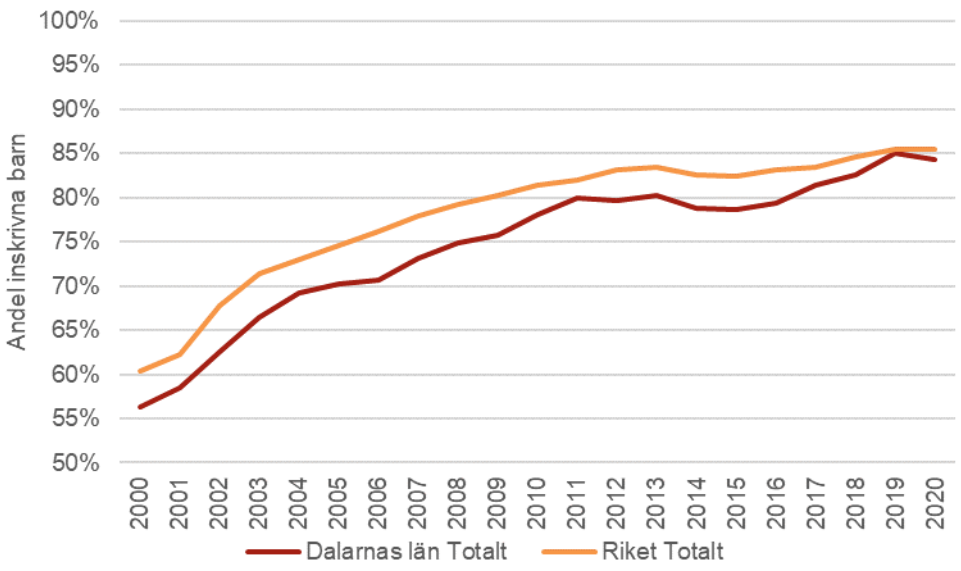

Figur 30: Inskrivna barn 1–5 år i förskola uppdelat på kommunal nivå år 2020, andel (%) (Källa: Kolada).

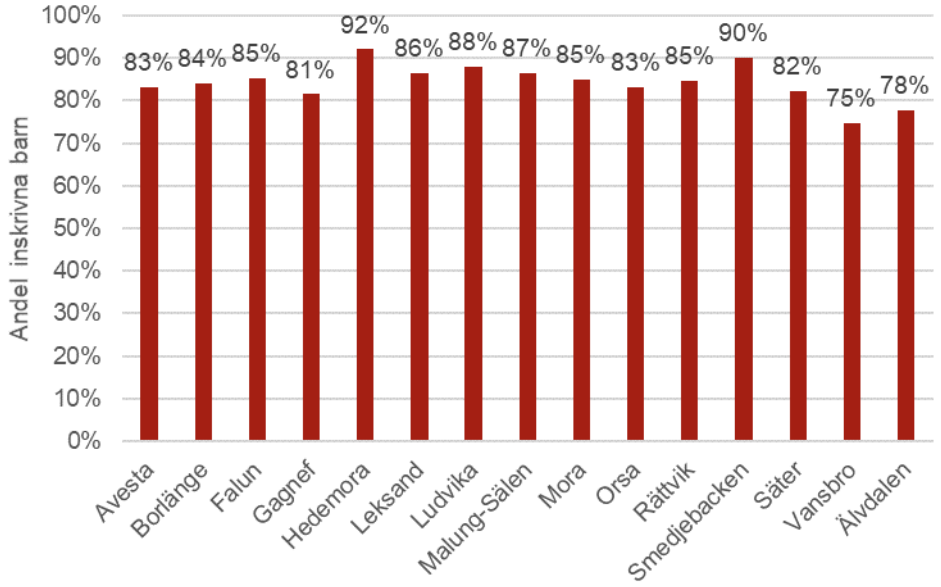

[28] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 31: Invånare 25–64 år med eftergymnasial utbildning, andel (%) (Källa: Kolada).[29]

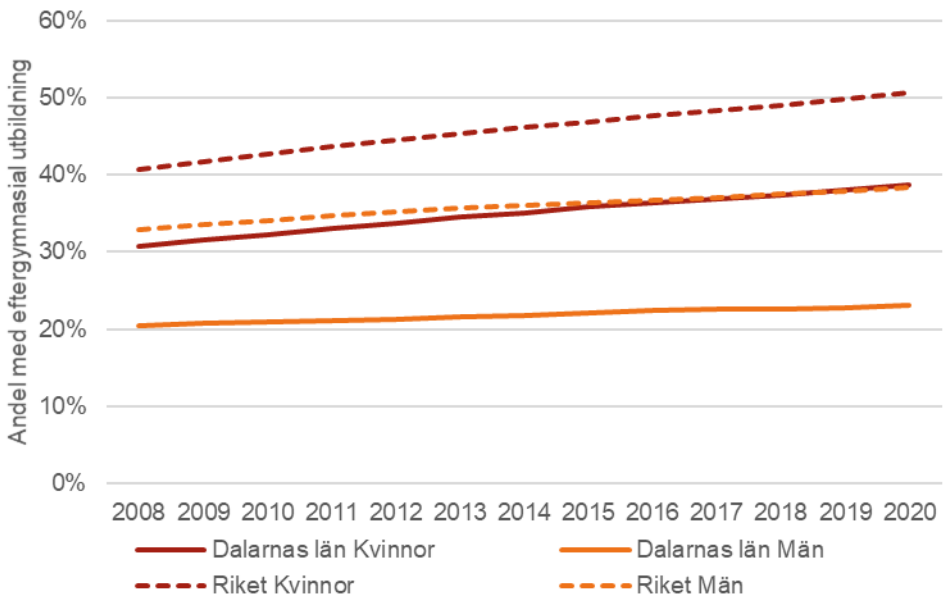

Figur 32: Invånare 25–64 år med eftergymnasial utbildning på kommunal nivå år 2020, andel (%) (Källa: Kolada).

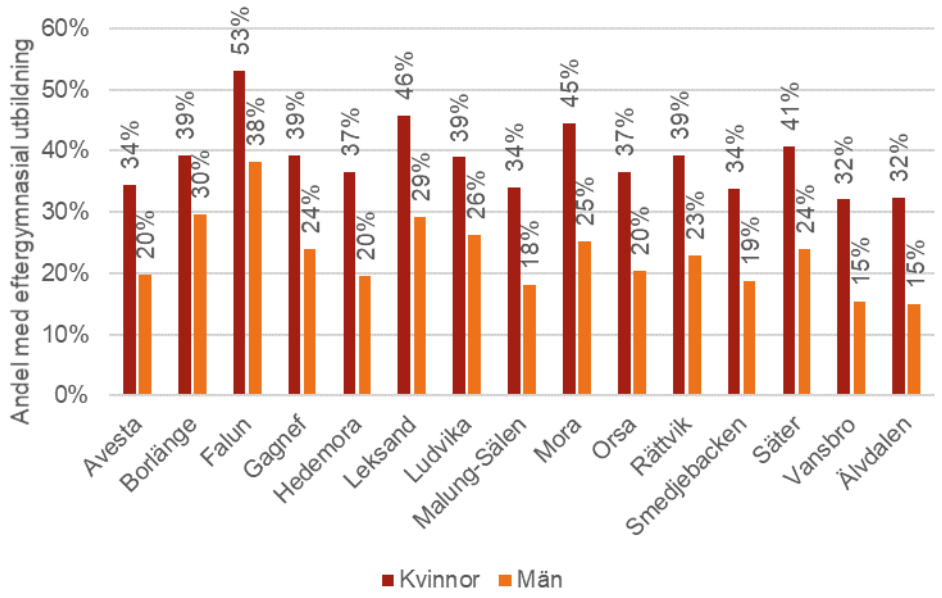

[29] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

Figur 33: Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning, andel (%) (Källa: Kolada).[30]

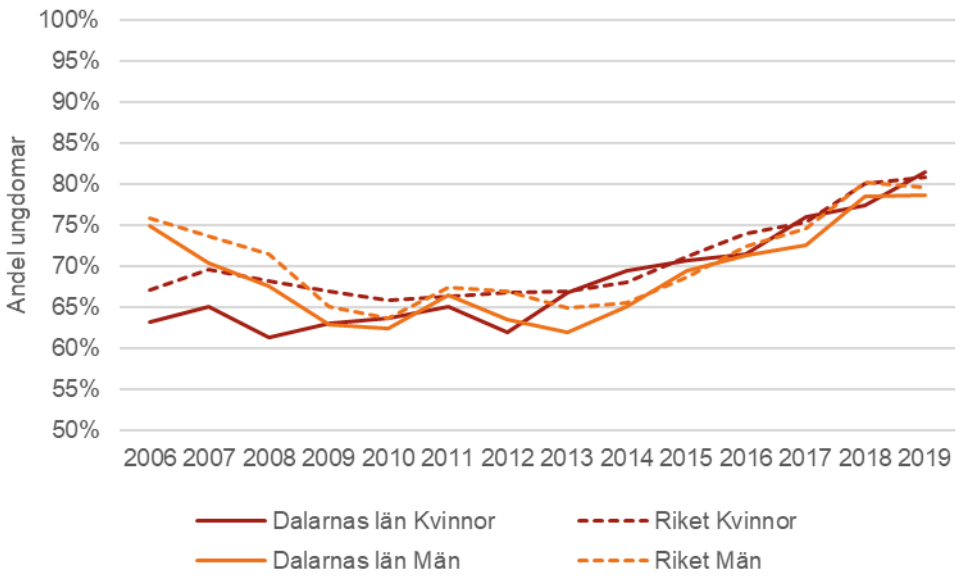

Figur 34: Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning på kommunal nivå år 2019 andel (%) (Källa: Kolada).

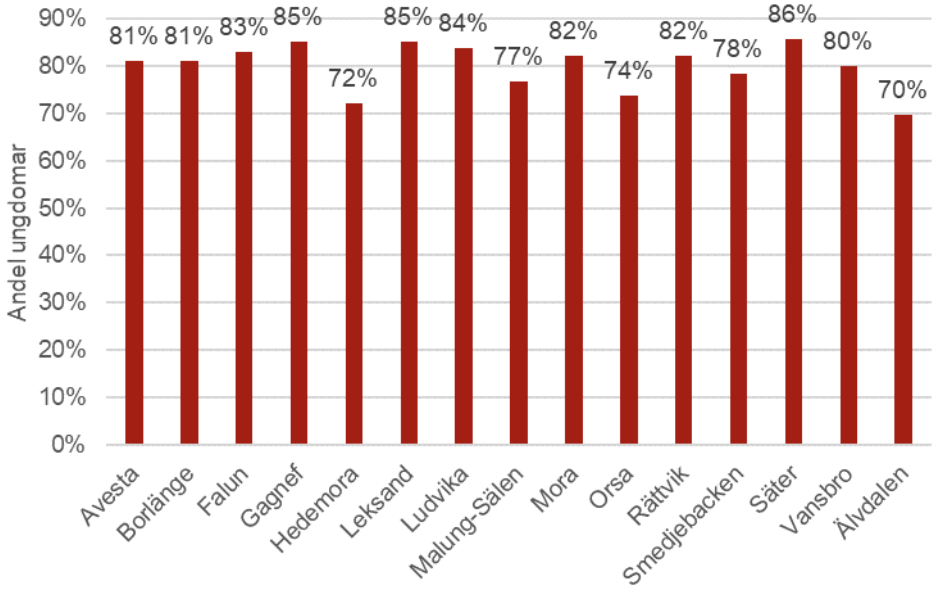

[30] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 35: Elever på SFI som klarat minst två kurser, av nybörjare två år tidigare, andel (%) (Källa: Kolada).[31]

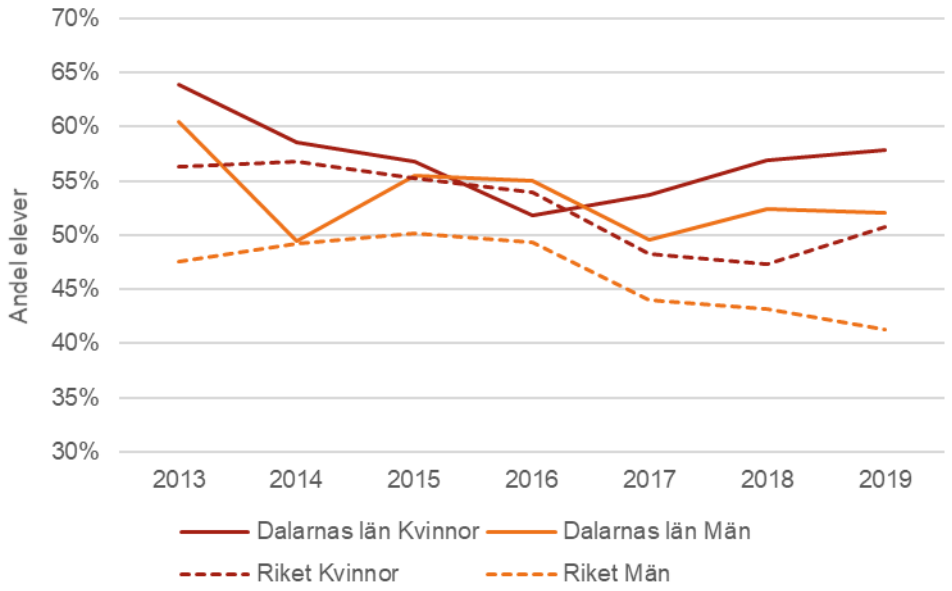

[31] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

5 Jämställdhet

Indikatorer

- Andel av föräldrapenningdagar som tas ut av män.
- Andel heltidsarbetande månads-avlönade, kommun/region.
- Kvinnors inkomst som andel av männens.
- Kvinnors inkomst som andel av männens, kommun/region.
- VAB som tas ut av män.

Mål 5 handlar om jämställdhet. Relationen mellan könen och ökad jämställdhet är en förutsättning för hållbar och fredlig utveckling. Jämställdhet mäts bland annat genom lagstiftning som främjar jämställdhet, fördelning av resurser, inflytande och medbestämmande, men också våldsutsatthet, hedersvåld och tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa. De valda indikatorerna inom detta globala mål avser i huvudsak delmål *5.2 Värdesätt obetalt omsorgsarbete och främja delat ansvar i hushållet* i kombination med mer övergripande indikatorer kring jämställdheten på arbetsmarknaden och fördelning av resurser (inkomster).

För de flesta indikatorer som berörs i den här analysen ligger Dalarnas län på samma nivå som för hela riket. Kvinnor har oftast lägre inkomster, är oftare föräldralediga och deltidsarbetar i högre grad. Lönenivåer är avhängt utbildning och tillgänglighet till arbetsmarknaden, vilket i sin tur till viss del är relaterat graden av nyanlända på orten, faktorer som omfattas av andra globala mål. Dessa olika mål interagerar och bör betraktas i sin helhet utifrån de lokala förutsättningar som råder. Sammanfattningsvis bedöms det dock finnas mycket kvar att göra för att öka jämställdheten, vilket även bekräftas av indikatorerna i de andra globala målen som har studerats uppdelat på kvinnor och män.

Utveckling över tid visar på en svagt positiv trend för andelen män som tar ut föräldrapenning samt heltidsarbetande kvinnor i relation till män. Andelen män som tar ut föräldrapenning skiljer sig mellan kommunerna från 24 procent i Vansbro till 33 procent i Gagnef, Falun, Rättvik och Leksand. Andelen VAB-dagar som tas ut av män har legat på ungefär samma nivå de senaste åren. År 2020 tog män ut drygt 39 procent av VAB-dagarna både i Dalarnas län och i riket. Andelen dagar skiljer sig mellan Dalarnas kommuner, från 35 procent i Orsa, till 43 procent i Gagnef.

Även andelen heltidsarbetande kvinnor i relation till män skiljer sig mellan kommunerna. För kommunalt anställda är det störst skillnad mellan könen i Gagnefs kommun, där 49 procent av kvinnorna och 79 procent av männen är heltidsarbetande månadsavlönade. För anställda på regional nivå var 67 procent av kvinnorna och 84 procent av männen heltidsarbetande månadsavlönade. Skillnaderna mellan könen för heltidsarbetande inom offentlig sektor har dock minskat senaste 10 åren, men det är fortsatt betydligt vanligare att kvinnor deltidsarbetar.

Kvinnor har i regel lägre inkomster än män, vilket kan beror på flera faktorer såsom graden av deltidsarbete, graden av föräldraledighet, lägre kapitalinkomster än män och i vilka

yrken och branscher som kvinnor respektive män är sysselsatta inom. Kvinnors medianinkomst som andel av mäns medianinkomst var 80 procent år 2019 både för Dalarnas län och hela riket. Bland kommunanställda är lönenivåerna något högre bland kvinnor jämfört med män i Dalarnas län. Detta är dock inte kontrollerat för faktorer såsom ålder och vilka yrken kvinnor och män arbetar inom.

Indikatorerna inom de andra globala målen visar också på skillnader mellan könen. Kvinnorna lever längre, har diabetes typ 2 i lägre grad samt har högre utbildningsnivå jämfört med männen. Däremot har kvinnorna lägre inkomster och är i högre grad långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar jämfört med män.

Tabell 5 Jämställdhet – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015[1]
Andel av föräldrapenningdagar som tas ut av män, 2020	Dalarnas län	29,6 %	→
	Riket	30 %	→
För både Dalarnas län och riket har andelen föräldrapenningdagar som tas ut av män ökat de senaste tio åren från 23 procent år 2010 till 30 procent år 2020.			
Andel heltidsarbetande månadsavlönade i regionala sektorn, 2020	Dalarnas län	K: 67 % M: 84 %	→
	Riket	K: 67 % M: 86 %	→
Utvecklingen de senaste tio åren har i Region Dalarna varit lik utvecklingen i hela riket. Skillnaderna mellan könen har minskat, dock arbetar män fortfarande heltid i större utsträckning än kvinnor.			
Andel heltidsarbetande månadsavlönade i kommunala sektorn, 2020	Dalarnas län[2]	K: 61 % M: 77 %	→
	Riket	K: 67 % M: 82 %	→

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015[1]
Andelen heltidsanställda kvinnor i kommunerna har ökat de senaste tio åren både i Dalarnas län och i riket. Från 51 procent till 61 procent för Dalarnas län och från 55 till 67 procent för hela riket. Andelen heltidsarbetande män i kommunerna har legat ganska stabilt över tid i både i Dalarnas län och i riket. Skillnaderna mellan könen har därmed minskat, både i Dalarna och i riket.			
Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, 2019	Dalarnas län	79,9 %	→
	Riket[3]	80,3 %	→
För både Dalarnas län och riket har kvinnors medianinkomst som andel av mäns medianinkomst ökat något de senaste tio åren från 76 respektive 77 procent år 2010 till 80 procent 2019. Förändringarna är dock relativt små över tid. För Dalarnas län kan 78 procent år 2005 exempelvis jämföras med 80 procent 2019.			
Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, anställda av regionen, 2020	Dalarnas län	90,9 %	→
	Riket	89,1 %	→
Andelen är högre i Region Dalarna än i riket som helhet. Dock är förändringarna över tid relativt små, år 2010 uppgick andelen till 89,7 procent, vilket innebär att andelen ökat med ungefär en procentenhet under de senaste tio åren. I riket ökade andelen med ungefär två procentenheter under samma period.			
Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, kommunalt anställda, 2020	Dalarnas län[2]	103,2 %	→
	Riket	100,1 %	→
Bland kommunalt anställda i Dalarnas län har utvecklingen av kvinnors medianinkomst gått från att ha varit 96 procent av männens medianinkomst år 2010 till 103 procent år 2020. Kvinnorna i kommunal sektor hade således en högre medianinkomst jämfört med männen år 2020 i Dalarnas län. Bland kommunerna i Dalarnas län varierar andelen mellan 99 procent för Smedjebacken och Älvdalen till 107 procent för Säter och Ludvika. Utvecklingen har varit liknande i riket, vilket innebär att skillnaderna mellan könen minskat över tid.			

Tillfälliga föräldrapenningdagar (VAB) som tas ut av män, andel av antal dagar, 2020	Dalarnas län[2]	39,6 %	→
	Riket	39,2 %	→

Andelen VAB-dagar som tas ut av män är just under 40 procent i både Dalarnas län och i riket. Det har legat på ungefär samma nivå de senaste åren.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Här avses hur skillnaderna mellan könen har utvecklats, inte män och kvinnors utveckling var för sig (i de fall statistiken är uppdelad på män och kvinnor).

[2]Avser ovägt medel av kommunerna i länet.

[3]Avser ovägt medel av alla regioner i riket.

Figur 36: Föräldrapenningdagar som tas ut av män, andel av antal dagar (%) (Källa: Kolada).

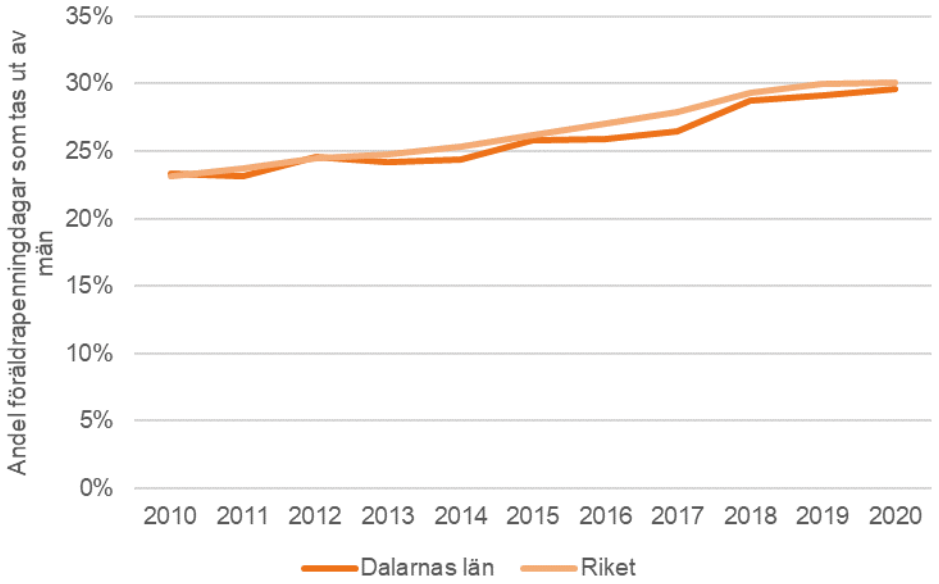

Figur 37: Föräldrapenningdagar som tas ut av män, andel av antal dagar uppdelat på kommunal nivå år 2020 (%) (Källa: Kolada).

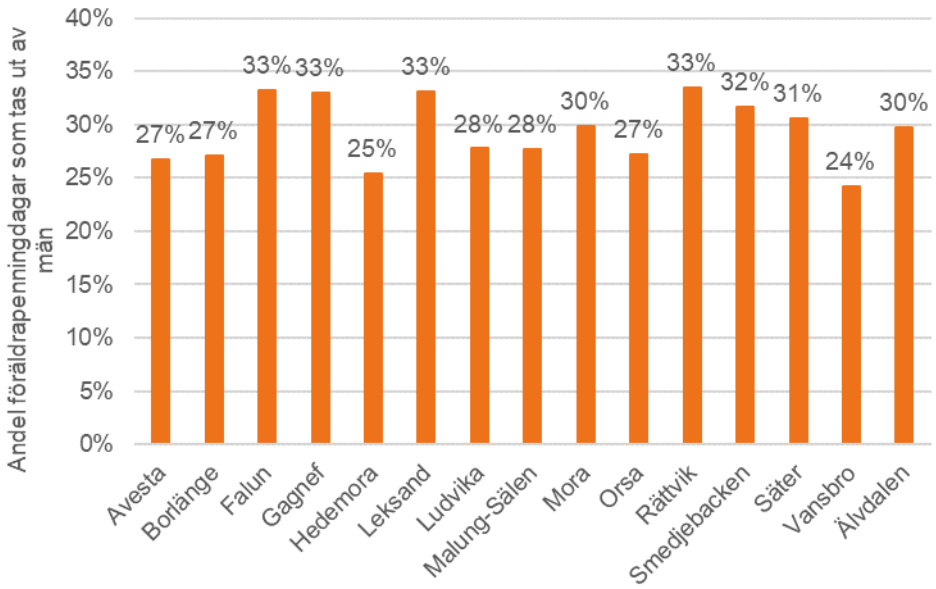

Figur 38: Heltidsarbetande månadsavlönade som andel av samtliga sysselsatta månadsavlönade i regionen totalt (Källa: Kolada).

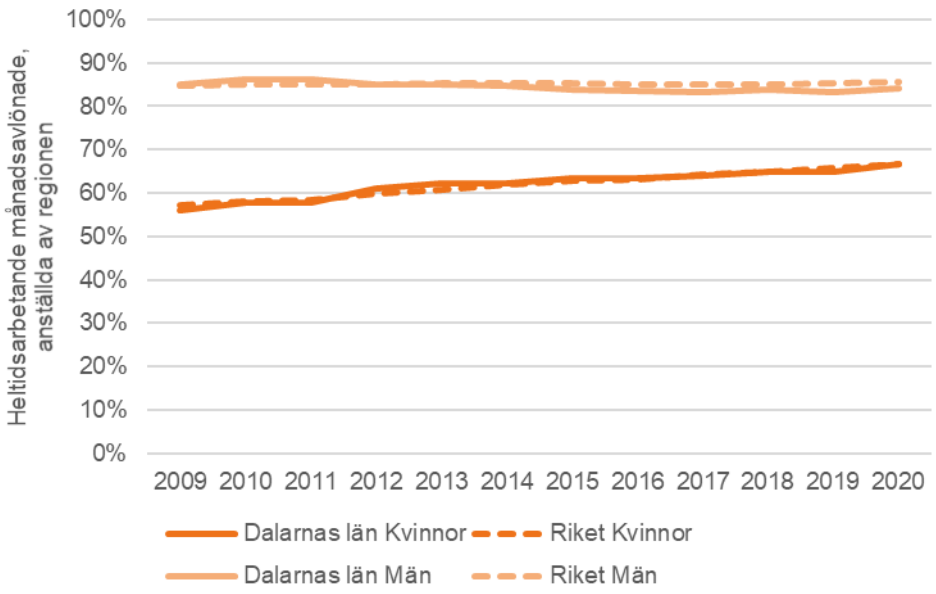

Figur 39: Heltidsarbetande månadsavlönade som andel av samtliga sysselsatta månadsavlönade i kommunerna totalt (Källa: Kolada).[32]

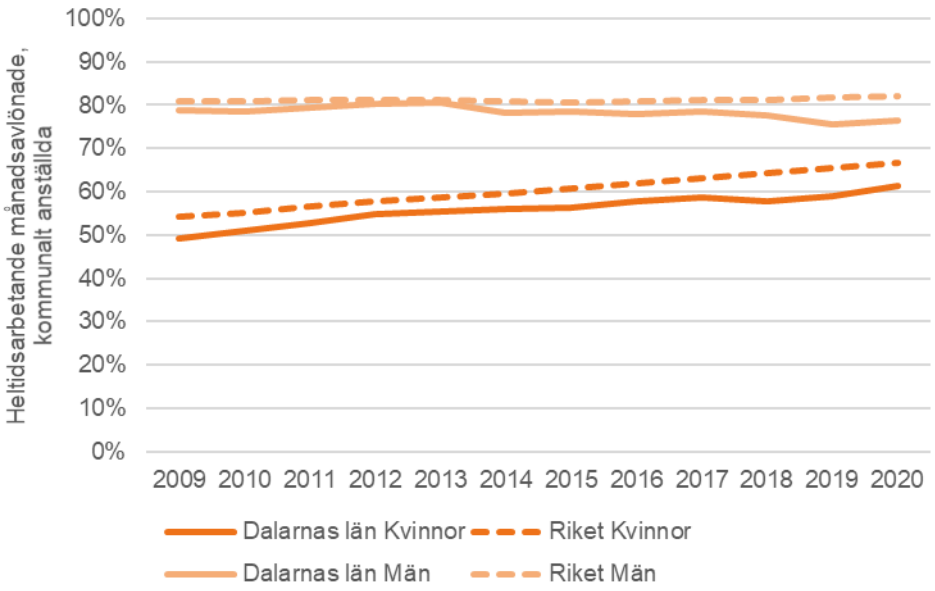

Figur 40: Heltidsarbetande månadsavlönade som andel av samtliga sysselsatta månadsavlönade i kommunerna totalt redovisat per kommun år 2020 (Källa: Kolada).

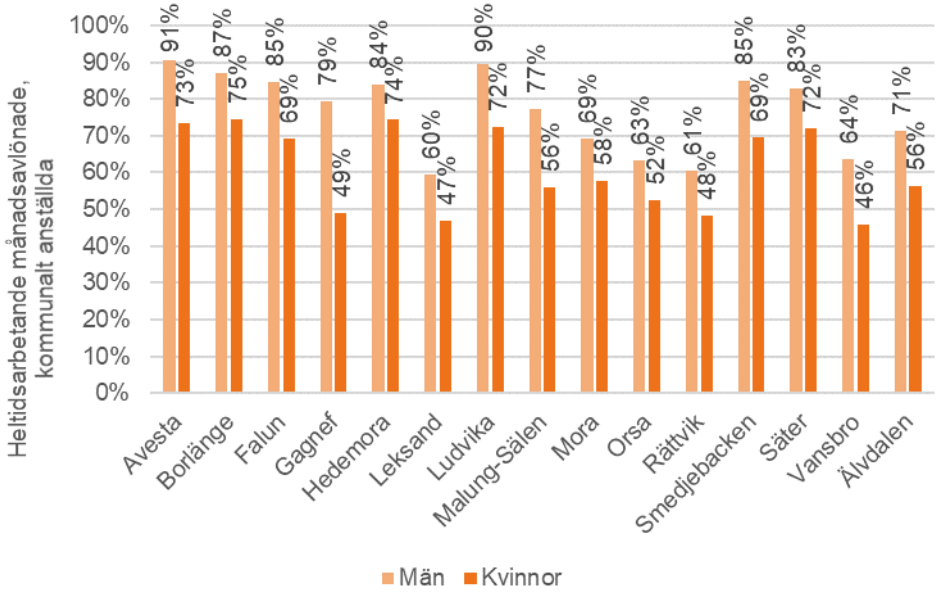

[32] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

Figur 41: Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, andel (%) (Källa: Kolada).[33]

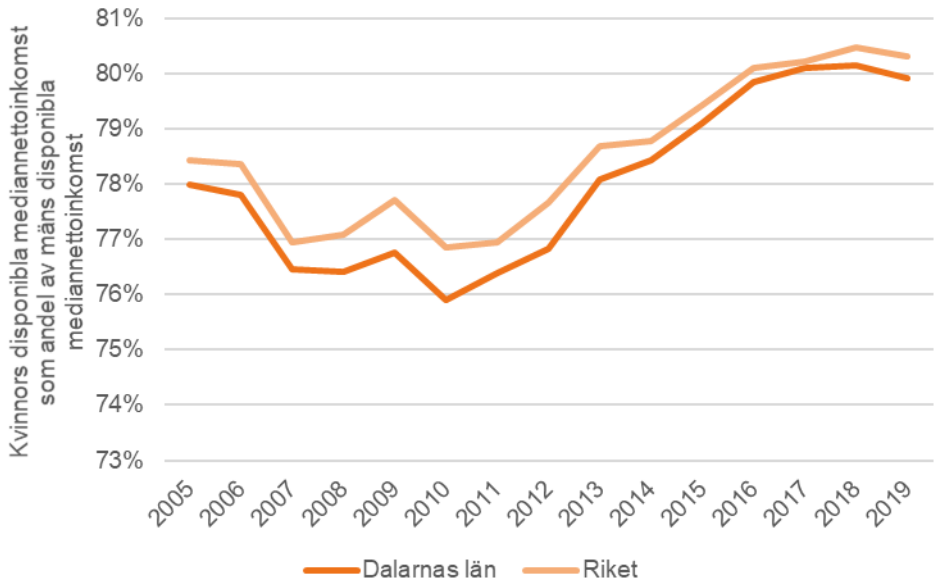

Figur 42: Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst per kommun år 2019, andel (%) (Källa: Kolada).

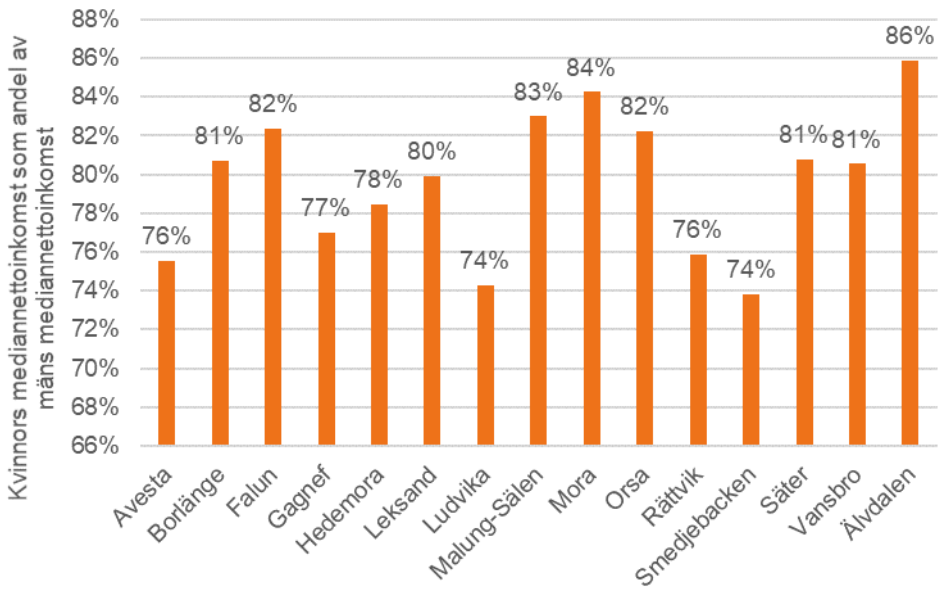

[33] Uppgifterna för riket är ett ovägt medel av alla regioner i riket.

Figur 43: Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, anställda av regionen och kommunalt anställda, andel (%) (Källa: Kolada).

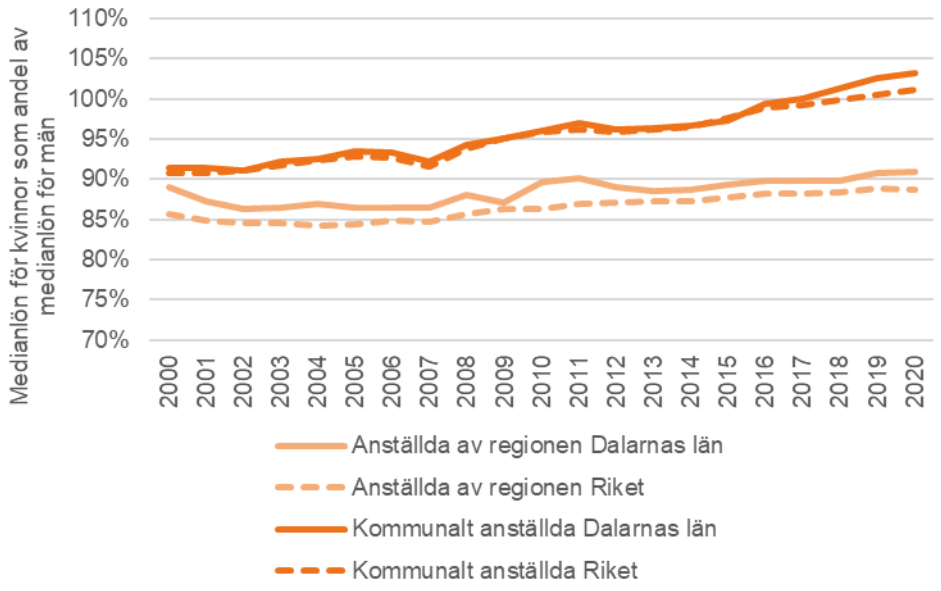

Figur 44: Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, kommunalt anställda, år 2020, andel (%) (Källa: Kolada).

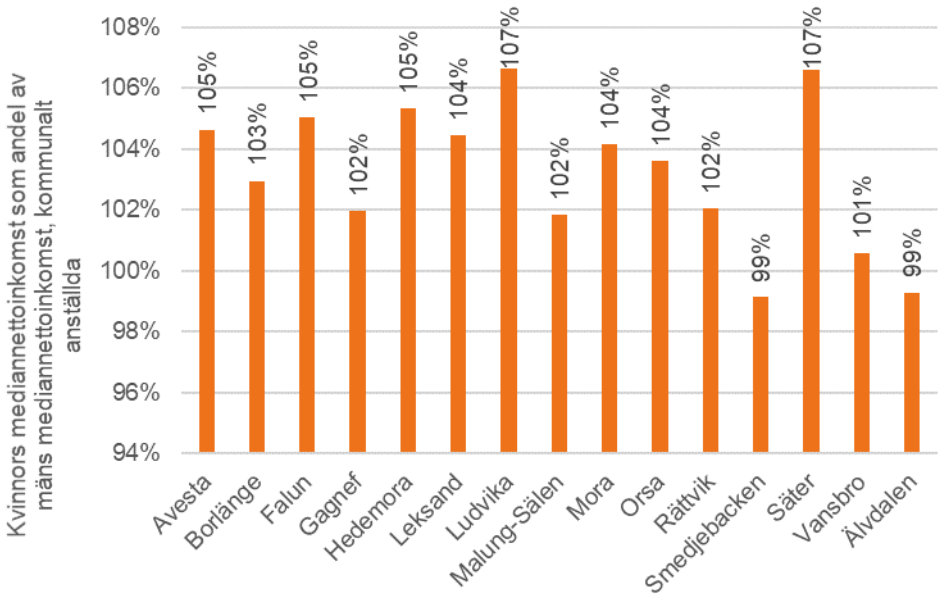

Figur 45: Tillfälliga föräldrapenningdagar (VAB) som tas ut av män, andel av antal dagar (%) (Källa: Kolada).[34]

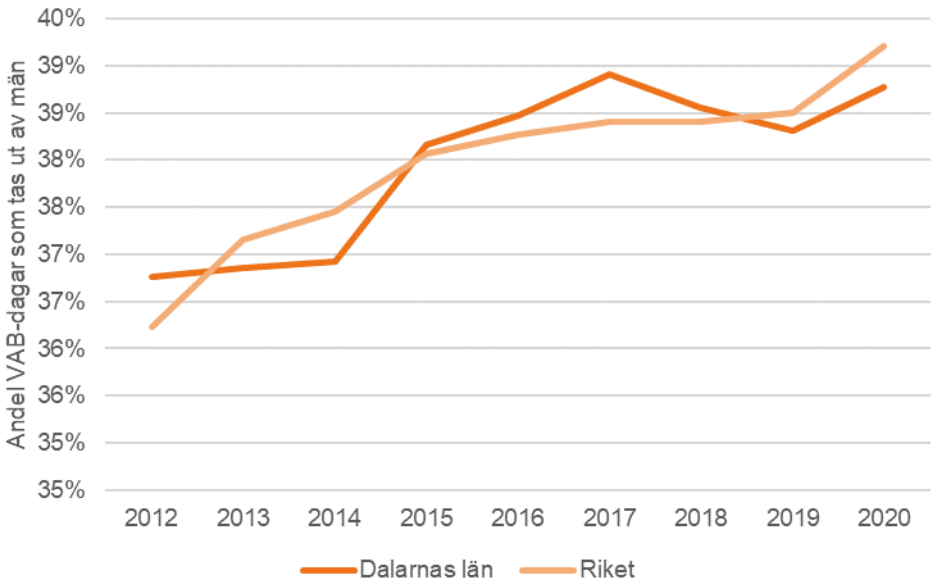

Figur 46: Tillfälliga föräldrapenningdagar (VAB) som tas ut av män, andel av antal dagar (%), kommunal nivå, år 2020 (Källa: Kolada).

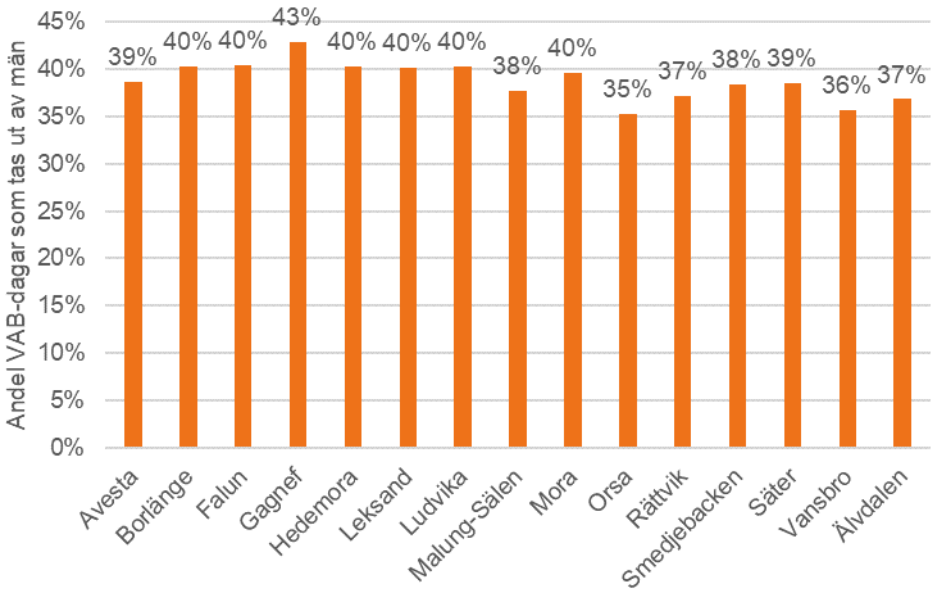

[34] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

6 Rent vatten och sanitet

Indikatorer

- Vattenförbrukning i länet.
- Grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status.
- Sjöar med god ekologisk status.
- Vattendrag med god ekologisk status.
- Vattentäkter med vattenskydds-område.

Rent vatten är för oss en självklarhet då Sverige har god tillgång till dricksvatten och tillhörande infrastruktur. Detta till skillnad från många andra länder i världen, idag lever en av tre personer i världen utan tillgång till grundläggande sanitet. Att vatten är en ändlig resurs har blivit alltmer påtagligt de senaste åren till följd av torka. Hushållning med vatten och skyddande av vattentäkter och dylikt blir alltmer relevant. Samtidigt har översvämningar också blivit vanligare, vilket även det kan påverka grundvattentäkter.

Grundvatten är en av Sveriges viktigaste naturtillgångar och vårt viktigaste livsmedel – tillgången till rent vatten är ovärderlig för alla i vårt samhälle.[35] Vatten är en förutsättning för Sverige och världens livsmedels- och energiproduktion, och brist på vatten kan därför leda till konflikter både inom och mellan länder. Vatten kan även vara en källa till bättre samarbeten då vatten kan få regioner och länder att samarbeta och skapa lösningar för fred. Tillgång till rent vatten och sanitet är grundläggande för människors hälsa och utveckling.

Dalarnas läns vattenanvändning ligger på en högre nivå än Sveriges vattenanvändningsnivå. Jämfört med år 2000 har vattenanvändningsnivån minskat för både Dalarnas län och Sverige. Andelen grundvattenförekomster med god status av samtliga vattenförekomster är något högre i Dalarnas län jämfört med Sverige. Även vattenkvaliteten hos sjöar och vattendrag bedöms vara bättre i länet jämfört med riket som helhet.

Inga vattenskyddsområden har tillkommit under år 2020. Idag saknar en av tre ytvattentäkter vattenskyddsområden, medan det är 26 av 118 grundvattentäkter som saknar vattenskyddsområde i Dalarnas län. Andelen vattentäkter med vattenskyddsområde uppgår till 75 procent i Dalarnas län, det är något högre än riket som helhet.

[35] Grundvattennivåer – Sveriges geologiska undersökningar. https://www.sgu.se/grundvatten/grundvattennivaer/ hämtad 2021-12-27.

Tabell 6 Rent vatten och sanitet – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Vattenanvändning totalt, senaste mätning kbm / invånare, 2019[1]	Dalarnas län	414,8	↘
	Riket	311,6	↘
Vattenanvändningen i kbm per invånare ligger på strax över 400 i länet år 2019, detta är betydligt högre än vattenanvändningen i riket. År 2000 var motsvarande nivå i Dalarnas län närmare 580. Även i riket har mängden vattenanvändning per invånare minskat.			
Sjöar med god ekologisk status, 2020	Dalarnas län	38,9 %	→
	Riket[2]	37,8 %	→
Andel sjöar med god ekologisk status I Dalarnas län ligger i nivå med Sverige som helhet, 38,9 procent jämfört med 37,8 procent. Klassningen görs successivt under en flerårscykel, vilket innebär att varje kommun och län har samma resultat alla år 2010–2016 samt 2017–2020[36]. I Dalarnas län har andelen sjöar med god ekologisk status ökat medan den varit oförändrat i Sverige som helhet.			
Vattendrag med god ekologisk status, 2020	Dalarnas län	29,5 %	→
	Riket[2]	15,1%	→
I Dalarnas län är andelen vattendrag (bäckar, åar och älvar samt skapande kanaler och diken) med god ekologisk status dubbelt så stor jämfört med Sverige, 29,5 procent jämfört med 15,1 procent. Klassningen görs successivt under en flerårscykel, vilket innebär att varje kommun och län har samma resultat alla år 2010–2016 samt 2017–2020.[37]			
Grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status, 2020	Dalarnas län	99,6 %	→
	Riket[2]	93,9 %	→
Samtliga av grundvattenförekomsterna i Dalarnas län har god kemisk och kvantitativ status. Detta avser en delmängd av indikatorn ovan. Klassningen görs successivt under en flerårscykel, vilket innebär att varje kommun och län har samma resultat alla år 2010–2016.			

[36] Definition av sjö: En mer eller mindre permanent vattensamling i en naturlig sänka i jordytan. En sjö har vanligtvis bara ett utlopp, men det finns också sjöar som har flera utlopp eller som helt saknar utlopp. En sjö kan vara en sötvattensjö eller en saltsjö (sjö med salt vatten). Om man skapar en sänka för att skapa en sjö benämns denna reservoar. Enligt definitionen i Vattendirektivet (Artikel 2) är en sjö "en förekomst av stillastående inlandsytvatten". Källa: Havs- och vattenmyndigheten, https://www.havochvatten.se/funktioner/ordbok/ordbok/q---t/ordbok-q-t/2013-03-14-sjo.html

[37] Definition av vattendrag: Mängd rinnande vatten som före-kommer i naturen och följer en bestämd bana så-som älv, flod, bäck el. å. Källa: Svenska Akademins Ordböcker, https://svenska.se/

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Vattentäkter med vattenskyddsområde, 2020	Dalarnas län[3]	75,3 %	→
	Riket[2]	71,5 %	→

I Dalarnas läns kommuner har i genomsnitt 75,3 procent av vattentäkterna vattenskydds-område. En av tre ytvattentäkter saknar vattenskyddsområden. 26 av 118 grundvattentäkter saknar vattenskyddsområde. De vattentäkter som har skyddsområde i Dalarnas län står för 98 procent av vattenuttaget.[38] I riket är andelen något lägre jämfört med länet.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Utvecklingen avser från och med 2014.

[2]Avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

[3]Avser ovägt medel av Dalarnas läns kommuner.

Figur 47: Vattenanvändning totalt, senaste mätning, KBM / invånare (Källa: Kolada).

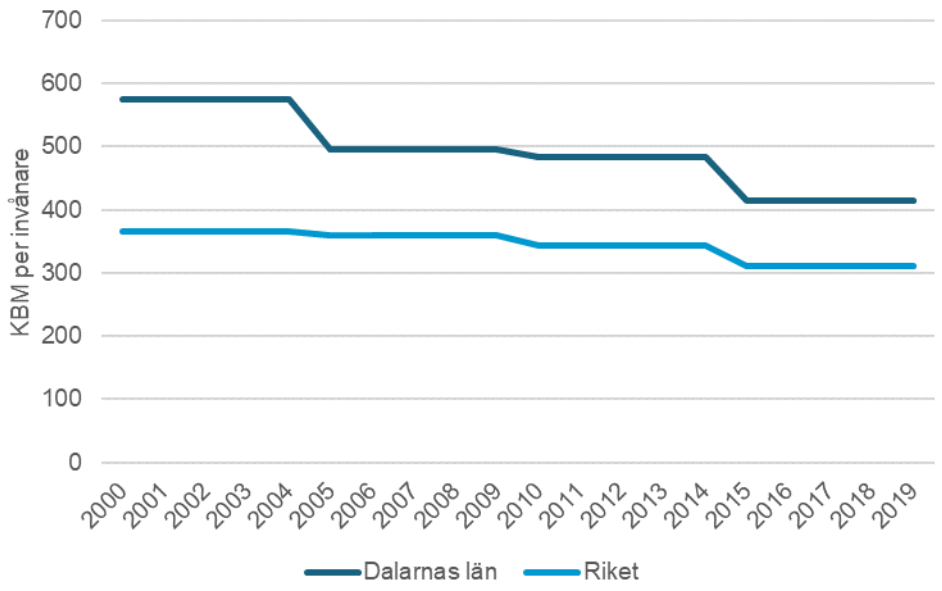

[38] Dalarnas län - Sveriges miljömål (sverigesmiljomal.se) Hämtat 2021-12-17.

7 Hållbar energi för alla

Indikatorer

- Elavbrott, genomsnittlig avbrottstid.
- Elproduktion av förnybara energikällor.
- Fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor.
- Slutanvändning av energi.
- Slutanvändning av förnybara bränsletyper.
- Slutanvändning av el.
- Energiintensitet.

För att kunna nå en hållbar utveckling, med hållbar produktion och konsumtion och hållbara samhällen, krävs tillgång till hållbar, tillförlitlig och förnybar energi samt fossilfria drivmedel. Efterfrågan på energi globalt väntas öka med 37 procent till år 2040[39], bland annat på grund av ökad elektrifiering av många branscher och att en stor del av jordens befolkning som idag inte har tillgång till el kommer att få tillgång till det. Utveckling och utbredning av förnybara energikällor går ständigt framåt. Genom att förändra hur vi genererar och använder energi kan vi säkerställa hållbar tillgång till el och energitjänster för alla.

Under mål 7 finns det flera delmål som är intressanta att belysa både ur ett regionalt och nationellt perspektiv: bland annat på delmål *7.1 Tillgång till modern energi för alla*, 7.*2 Öka andelen förnybar energi i världen* samt *7.3 Fördubbla ökningen av energieffektivitet*. Elproduktionen från förnybara energikällor är hög i Dalarnas län och i riket. Riket är även på god väg med att fördubbla energieffektiviteten[40]. Det finns dock utmaningar i övergången till fossilfria drivmedel inom transportsektorn för att nå målet om en 70 procent minskning av växthusgasutsläppen fram till 2030 jämfört med år 2010 (se mer om detta under Mål 13). Utmaningar finns även inom industrisektorn med avseende på behov av ökade energieffektiviseringar och minskade växthusgasutsläpp för att nå de nationella klimatmålen.

Sverige är nettoexportör av el, det vill säga produktionen är större än användningen. Därför mäts här förekomst av elavbrott snarare än tillgången. Dalarnas län hade färre elavbrott per kund räknat i minuter jämfört med riket som helhet. Leveranssäkerheten i länet är således något bättre än riket utifrån statistik fram till år 2019. Sett till kommunerna i länet hade Falun bäst leveranssäkerhet år 2018 och 2019, och Älvdalen sämst.

Länets kommuner har haft en hög nivå av förnybara elproduktionen mellan år 2012 till 2019 motsvarande 99–100 procent. Riket ligger något lägre men har fortfarande en hög andel. Utvecklingen har varit positiv i riket, mellan år 2012 och 2019 har andelen förnybar elproduktion ökat från 79 procent till 96 procent.

I Dalarnas län har andelen förnybart producerad fjärrvärme fluktuerat mellan som lägst 81 procent (2012) och som högst 94 procent (2016). Riket ligger, med undantag för 2012 och

[39] https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-7-hallbar-energi-alla/ Hämtat 2021-12-27.
[40] I Sverige är det nationella målet definierat som att energiintensiteten ska minska med hälften fram till 2030 jämfört med år 2005 (MWh tillförd energi per krona BNP).

2017, på en något lägre nivå och har som lägst varit 82 procent (2010) och som högst 92 procent (2018).

Slutanvändningen av energi totalt (mätt i megawattimmar) dividerat med antal invånare i kommunen är högre i Dalarnas län i jämförelse med riket. Det har inte skett några större förändringar under perioden 2009–2019. Slutanvändningen av energi uppdelat på kommunal nivå för 2019 visar att Avesta kommun hade högst slutanvändning av energi per invånare och Säter kommun hade lägst slutanvändning av energi per invånare. Slutanvändningen påverkas av hushållens användning, men branschstrukturen är av stor betydelse. Data saknas för kommunerna Hedemora, Mora, Orsa och Älvdalen.

Under perioden 2005–2019 minskade energiintensiteten, slutanvändning i relation till BRP i fasta priser, med 27 procent i riket och 22 procent i Dalarnas län.[41] Det saknas här data för Orsa, Älvdalen, Mora och Hedemora, men bland de övriga kommunerna i Dalarnas län varierade energiintensiteten år 2019 mellan 85 (Ludvika) till 440 (Avesta) MWh per mnkr BRP (2005 års priser). För att nå det nationella målet om en halvering av energiintensiteten fram till 2030 jämfört med år 2005 (mätt som MWh tillförd energi per krona BNP) behöver dock minskningstakten öka.

Tabell 7 Hållbar energi för alla – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Elavbrott, genomsnittlig avbrottstid per kund (SAIDI), minuter/kund, 2019[1]	Dalarnas län[2]	132,7	↘
	Riket[3]	172,1	↗
Dalarnas län har under 2019 haft ett lägre antal minuter med elavbrott i jämförelse med riket, Dalarnas län har i snitt haft 132,7 minuter per kund och Sverige har i snitt haft 172,1 minuter per kund. Antalet minuter med elavbrott varierar mellan länets kommuner, från 32,1 minuter i Falun till 345,9 minuter i Älvdalen.			
Elproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området, 2019	Dalarnas län[2]	100,0	→
	Riket[3]	95,5	↗
Dalarnas läns kommuner har under 2019 haft en elproduktion av förnybara energikällor motsvarande 100 procent av den totala elproduktionen.			
Fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor på värmeverk inom det geografiska området, 2019	Dalarnas län[2]	93,3	→
	Riket[3]	91,2	→
Den förnybara fjärrvärmeproduktionen har ökat över tid från 91 procent år 2009 till 93 procent år 2019. Även i riket har den förnybara fjärrvärmeproduktionen ökat över tid, från 84 procent till 91 procent under perioden 2009–2019.			

[41] Detta tar dock inte hänsyn till energiförluster då det nationella målet egentligen avser den tillförda energin.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Slutanvändning av energi totalt inom det geografiska området, MWh/inv, 2019	Dalarnas län	54,4	→
	Riket	37,9	→
Den totala slutanvändningen av energi per invånare i Dalarnas län ligger över riket. Det har inte skett några större förändringar över tid.			
Slutanvändning av förnybara bränsletyper (som inte omvandlats till el eller fjärr-värme) inom det geografiska området, MWh/inv, 2019[42]	Dalarnas län[2]	8,8	↘
	Riket	8,0	↗
Inom denna avgränsning är andelen förnybara bränsletyper lägre jämfört med elproduktion och fjärrvärme. Dalarnas län ligger något över riket som helhet. För Dalarnas läns kommuner (ovägt medel) har dock utvecklingen varit mycket positiv från år 2009 och framåt.			
Slutanvändning av el inom det geografiska området, MWh/inv, 2019[43]	Dalarnas län[2]	18	→
	Riket[3]	15	→
Den totala slutanvändningen av el per invånare i Dalarnas län ligger över riket. Det har inte skett några större förändringar över tid. Industri/byggverksamhet är den sektor som 2019 använder mest el.			

[42] Här avses förnybara bränslen som inte omvandlats till el eller fjärrvärme. Bland förnybara bränsletyper finns till exempel etanol, bioolja, trädbränsle, returflis, pellets, biogas, rötgas.
[43] Här avses förnybara bränslen som inte omvandlats till el eller fjärrvärme. Bland förnybara bränsletyper finns till exempel etanol, bioolja, trädbränsle, returflis, pellets, biogas, rötgas.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Energiintensitet (slutanvändning av energi i relation till bruttoregionalprodukten), MWh dividerat med mnkr BRP (fasta priser 2005 års prisnivå), 2019	Dalarnas län	163,3	↘
	Riket	92,3	↘

Energiintensiteten är högre i Dalarnas län jämfört med riket. Detta påverkas i hög grad av näringslivets struktur, framför allt förekomsten av energiintensiv industri. Utvecklingen har även varit något mer positiv i riket under perioden 2005–2019, i genomsnitt 2,5 procent minskning årligen jämfört med länets minskning med i genomsnitt 2,1 procent årligen. För att nå målet med en halvering av energiintensiteten fram till 2030, behöver minskningstakten öka till 3,3 procent årligen i riket medan takten i Dalarnas län behöver öka till 4,0 procent. Om energiförlusterna i riket minskar kan nuvarande takt i riket även vara tillräcklig för att nå målet.[44]

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Utvecklingen avser från och med år 2016.

[2]Avser ovägt medel av Dalarnas läns kommuner.

[3]Avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 48: Hushåll som haft elavbrott under året (Källa: Kolada).[45]

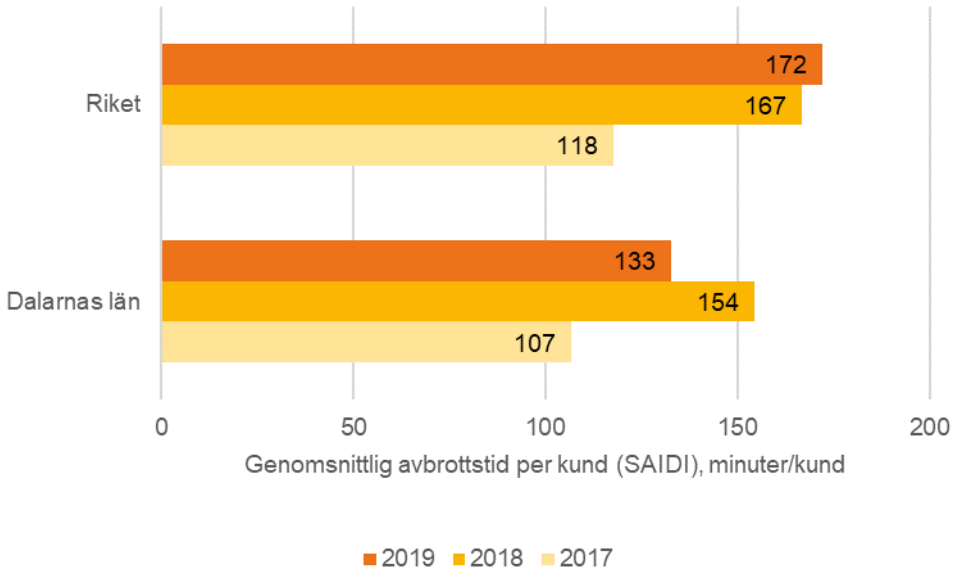

[44] Att minska energiförlusterna är viktigt för att nå det nationella målet som avser minskning av den *tillförda energin* i relation till BNP.

[45] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 49: Hushåll som haft elavbrott under året per kommun (Källa: Kolada)

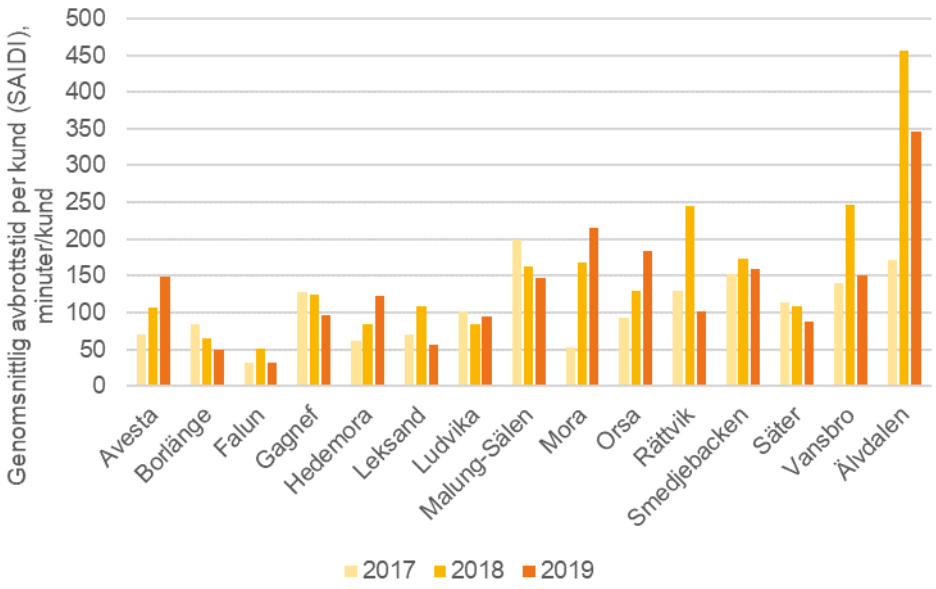

Figur 50: Elproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området, andel (%) (Källa: Kolada).[46]

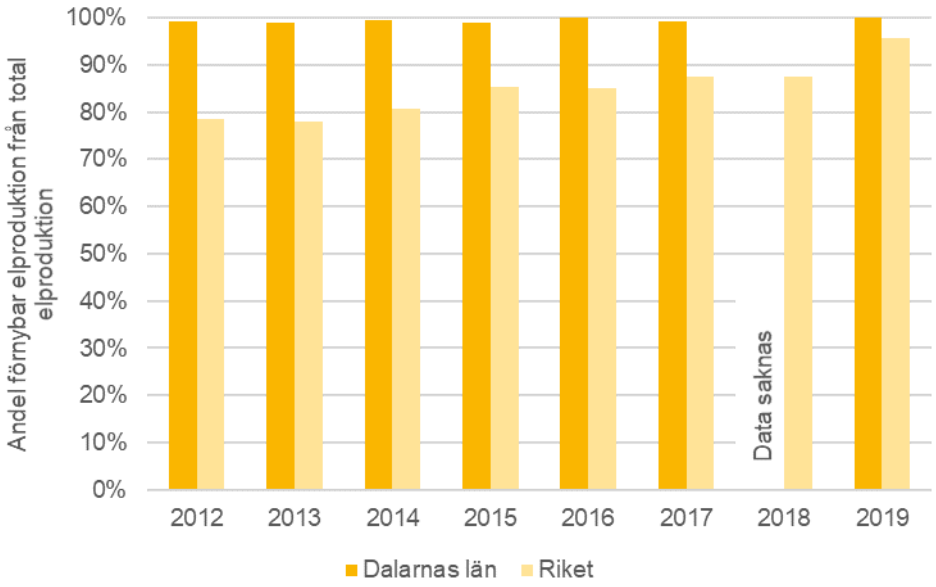

[46] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 51: Fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor på värmeverk inom det geografiska området, andel (%) (Källa: Kolada).[47]

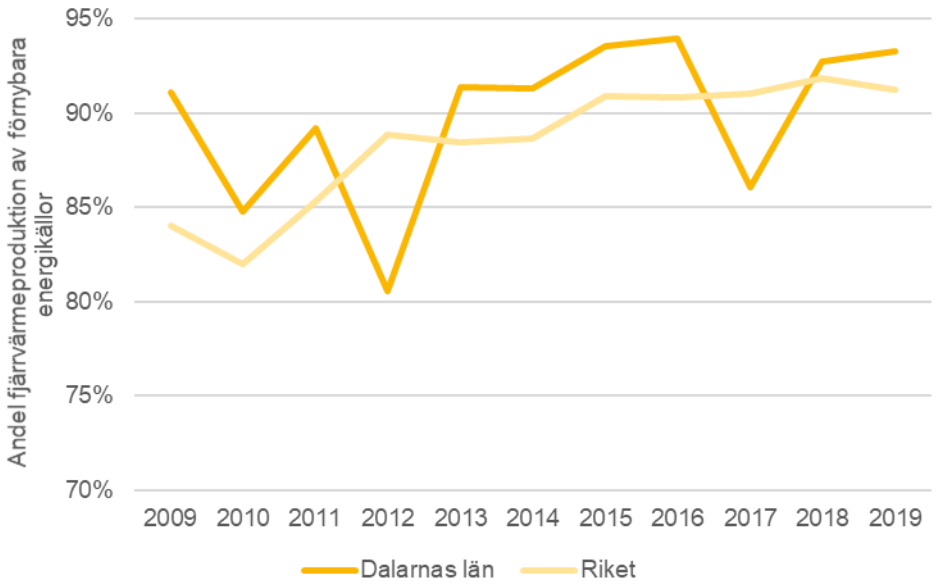

Figur 52: Slutanvändning av energi totalt inom det geografiska området, MWh/invånare (Källa: Kolada).

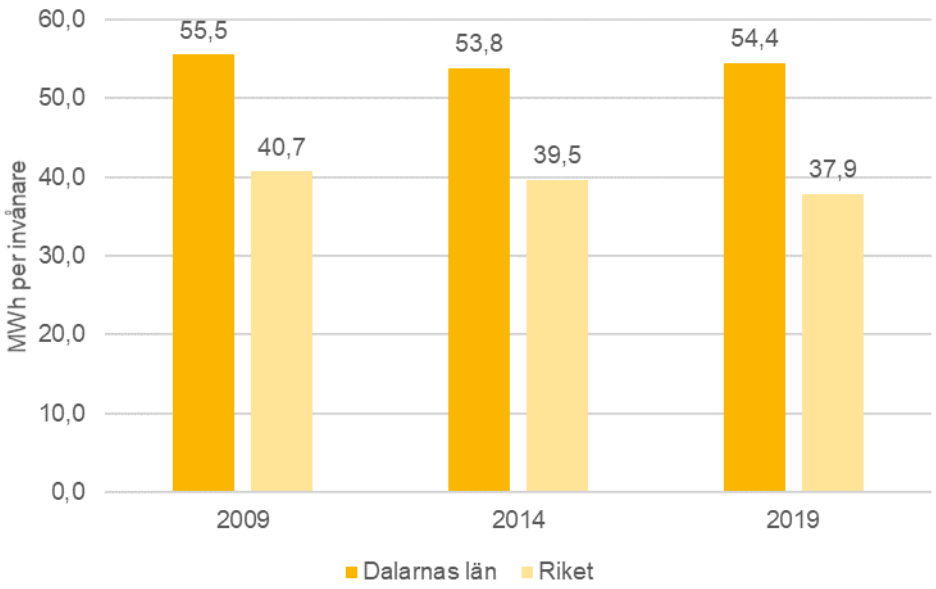

[47] Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla regionerna i riket.

Figur 53: Slutanvändning av energi totalt inom det geografiska området på kommunal nivå år 2019, MWh/invånare (Källa: Kolada).

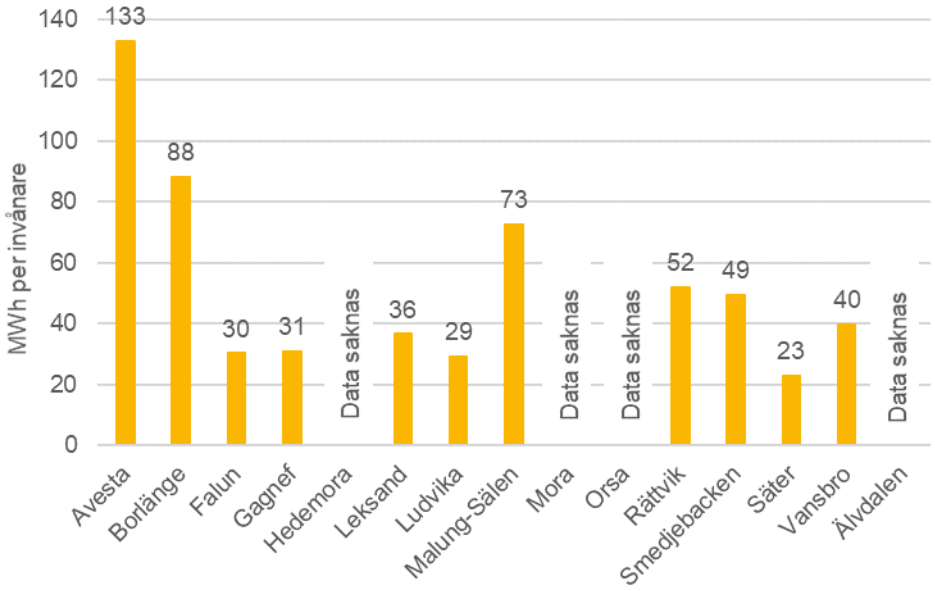

Figur 54: Slutanvändning av el inom det geografiska området, MWh/invånare (Källa: Kolada)[48].

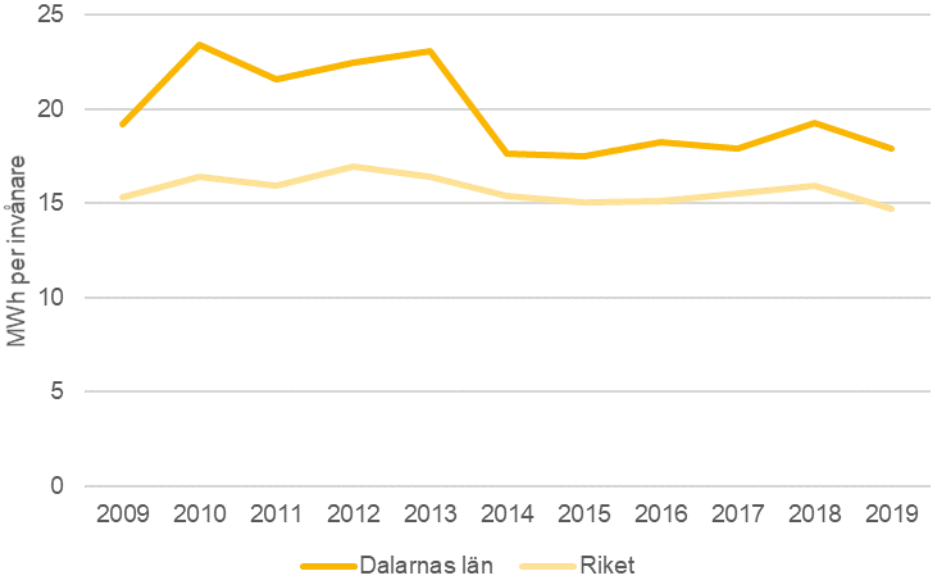

[48] Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla regionerna i riket.

Figur 55: Slutanvändning av el inom det geografiska området för Dalarnas län uppdelat på förbrukarkategori (Källa: Kolada).

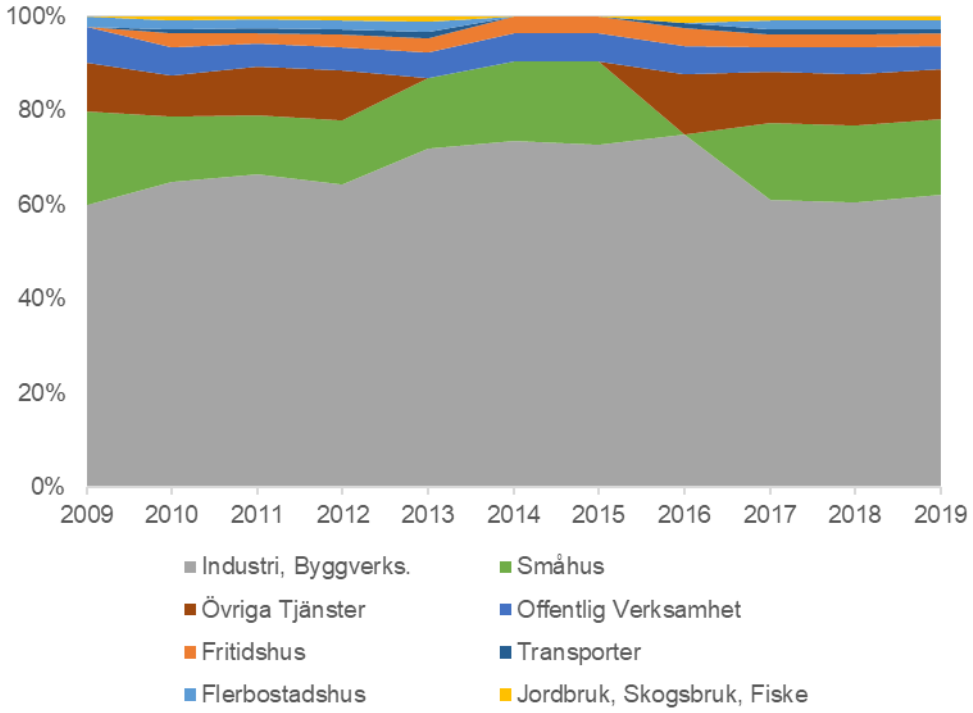

Figur 56: Slutanvändning av el inom det geografiska området på kommunal nivå år 2019, MWh/invånare (Källa: Kolada).

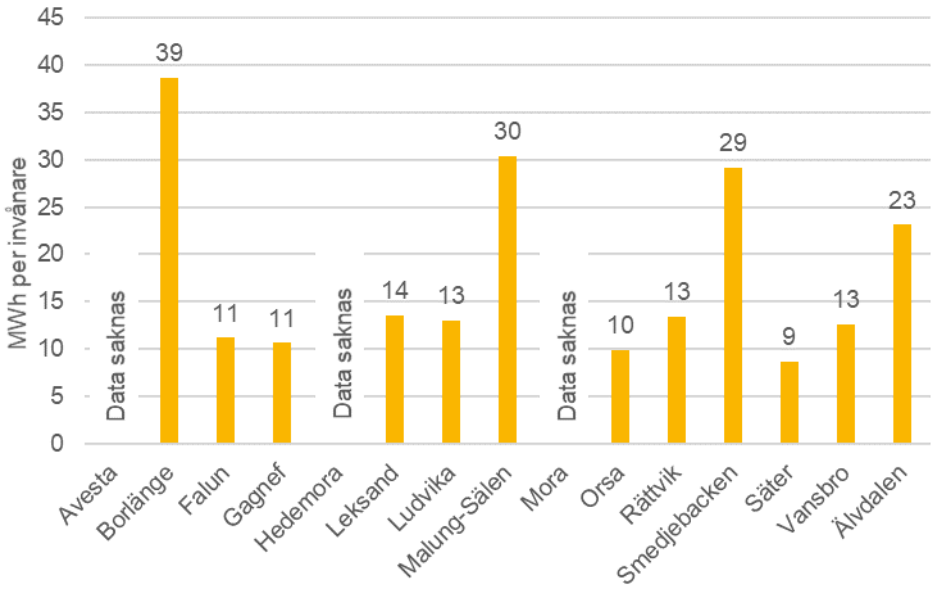

Figur 57: Energiintensitet (slutanvändning av energi i relation till bruttoregionalprodukten), MWh dividerat på mnkr BRP i fasta priser enligt 2005 års prisnivå (Källa: SCB och egna beräkningar).

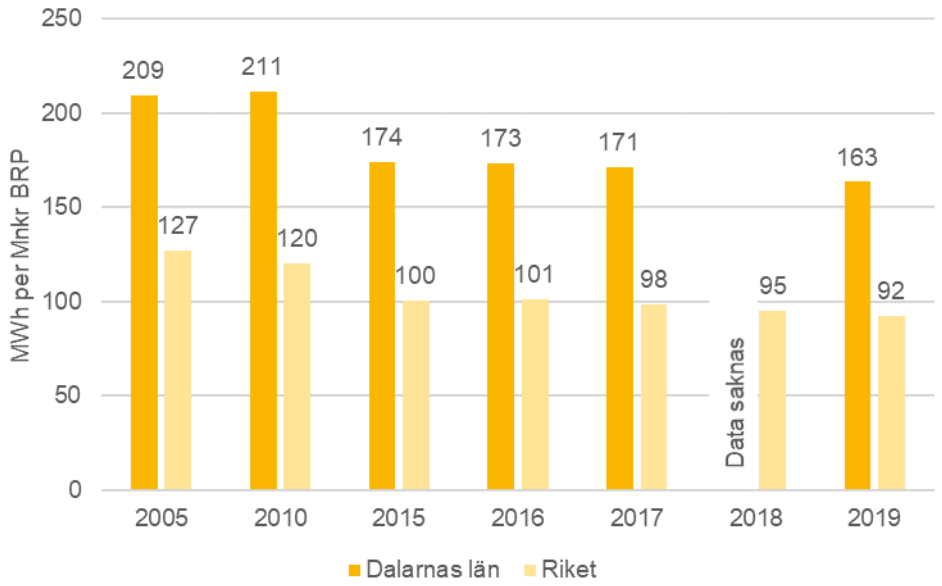

Figur 58: Energiintensitet (slutanvändning av energi i relation till bruttoregionalprodukten) på kommunal nivå år 2019, MWh dividerat på mnkr BRP i fasta priser enligt 2005 års prisnivå (Källa: SCB och egna beräkningar).

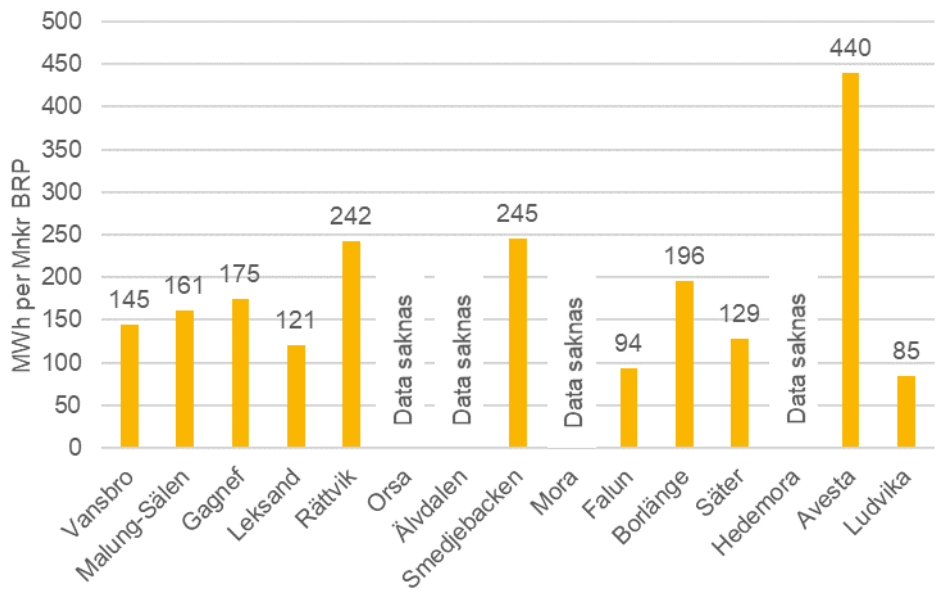

8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Indikatorer

- BRP (bruttoregionprodukt) per invånare.
- Unga som varken arbetar eller studerar 17–24 år.
- Andel långtidsarbetslösa i befolkningen 25–64.
- Arbetsolyckor per 1 000 sysselsatta.

Anständiga arbetsvillkor främjar en hållbar ekonomisk tillväxt. Tyvärr arbetar hälften av världens arbetstagare i osäkra anställningar, dålig lön och begränsad tillgång till utbildning och socialförsäkringar.[49] Ett av FN:s mål är att stoppa modernt slaveri, människohandel och barnarbete, något som kan stoppas genom att säkerställa att alla jobbar med anständiga arbetsvillkor. Under de kommande två decennierna väntas den globala arbetskraften öka med 800 miljoner människor vilket innebär att det krävs stora ansträngningar för att skapa nya jobb som är såväl socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbara.

Fokus ligger här på delmålen *8.1 Hållbar ekonomisk tillväxt*, *8.6 Främja ungas anställning, utbildning och praktik* samt *8.8 Skydda arbetstagares rättigheter och främja trygg och säker arbetsmiljö för alla*. Delmål 8.1 avser att ekonomisk tillväxt per capita ska ske i enlighet med nationella förhållanden.

Både Dalarnas län och riket har haft en stabil ekonomiskt tillväxt mätt i BRP per invånare. Sett utifrån en längre tidsperiod är utvecklingen i huvudsak positiv vad det gäller unga som varken arbetar eller studerar, men utvecklingen skulle kunnat ha varit än mer positiv med tanke på konjunkturläget de senaste åren. Andelen långtidsarbetslösa har varierat under de senaste tio åren men var högre under 2020 jämfört med för tio år sedan. Det finns således mer att göra för att intensifiera arbetet med att motverka utanförskapet i samhället.

Dalarnas läns BRP per invånare är lägre än snittet för riket, 397 000 kronor per invånare år 2019 jämfört med 491 000 kronor per invånare i Sverige. Den positiva och förhållandevis stabila utvecklingen för Dalarnas län och Sverige följer varandra.

Invånare mellan 17–24 år som varken arbetar eller studerar ger en bild av hur delmål *8.6 Främja ungas anställning, utbildning och praktik* utvecklas i Dalarnas län och Sverige. Dalarnas län har en något högre nivå vad gäller andelen unga som varken arbetar eller studerar år 2019 jämfört med riket, 9 jämfört med 8 procent. Nivåerna varierar bland kommunerna i Dalarnas län från 6 procent i Leksand till 11 procent i Orsa. Utanförskapet bland de unga har minskat något under 2010-talet. I ett europeiskt perspektiv är nivåerna förhållandevis låga i Sverige enligt gemensamma europeiska definitioner på andelen som varken arbetar eller studerar i åldrarna 15–24 år, 5,5 procent i Sverige och i snitt 10,1

[49] www.globalamalen.se

procent i hela EU.[50] Dessa kan även jämföras med Norge där motsvarande andelar ligger på 4,8 procent.

Andelen långtidsarbetslösa i Dalarnas län är lägre än i Sverige år 2020. I Dalarnas län är långtidsarbetslösheten högre bland män jämfört med kvinnor och har varit så sedan 2013. Dalarnas län har historiskt sett haft en lägre långtidsarbetslöshet jämfört med riket. Nivåerna varierar dock bland kommunerna i Dalarnas län från 1,6 procent i Gagnef och Säter till 6,2 procent i Ludvika.

Förekomsten av arbetsolyckor är ett sätt att följa upp delmål *8.8 Skydda arbetstagares rättigheter och främja trygg och säker arbetsmiljö*. I Dalarnas län har det under perioden 2015–2017 skett en negativ utveckling med en ökad förekomst av arbetsolyckor per sysselsatt. Däremot minskade antal arbetsolyckor per 1 000 invånare 2018 och 2020. I riket har förändringarna varit små över tid. Arbetsplatsolyckor fångar dock inte in alla aspekter av en trygg och säker arbetsmiljö – exempelvis förslitningsskador inom vård och omsorg.

Tabell 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Bruttoregionalprodukt (BRP), tkr/inv, 2020[1]	Dalarnas län	388	→
	Riket	481	→
Dalarnas läns BRP var 388 000 kronor per invånare år 2020. För samma år var Sveriges BRP 481 000 kronor per invånare. Utvecklingen har varit positiv under åren 2000–2020, med en viss nedgång under år 2008–2009, 2012, 2017 samt 2020.			
Invånare 17–24 år som varken studerar eller arbetar, 2019	Dalarnas län	K: 8,8 %	↘
		M: 8,4 %	↘
	Riket	K: 7,4 %	↘
		M: 8,0 %	↘
Dalarnas län ligger på en högre nivå än Sverige som helhet vad gäller andelen unga som varken studerar eller arbetar år 2019. Andelen unga som varken studerar eller arbetar steg under finanskrisen 2009 till nivåer på 11,0 procent för männen och 11,5 procent för kvinnorna i Dalarnas län. Därefter har andelen minskat.			

[50] Eurostat, Young people neither in employment nor in education and training by sex and NUTS 2 regions (NEET rates).

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Långtidsarbetslöshet 25–64 år, andel av befolkningen, 2020	Dalarnas län	K: 3,4 %	↗
		M: 3,7 %	↗
	Riket[2]	K: 4,1 %	↗
		M: 4,0 %	↗

Andelen långtidsarbetslösa i Dalarnas län är lägre jämfört med riket som helhet både bland kvinnor och män. Dalarnas län har historiskt sett haft en lägre långtidsarbetslöshet jämfört med riket. Nivåerna varierar dock bland kommunerna i Dalarnas län från 1,6 procent i Gagnef och Säter till 6,2 procent i Ludvika.

Antal arbetsolyckor per 1 000 sysselsatta, 2020	Dalarnas län	K: 6,7	→
		M: 7,6	→
	Riket	K: 6,0	→
		M: 7,0	→

I Dalarnas län har antalet arbetsolyckor per 1 000 sysselsatta minskat något för kvinnor samtidigt som de ökat något för männen under de senaste fem åren. Antalet arbetsolyckor är mer vanligt förekommande i länet jämfört med riket som helhet. För männen i riket har antalet arbetsolyckor minskat under perioden, samtidigt som det är oförändrat för kvinnor. Det är däremot fortfarande mer förekommande med arbetsolyckor bland kvinnor och män i länet jämfört med riket.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Utvecklingen avser fasta priser.

[2]Utveckling avser ovägt medel av alla kommuner.

Figur 59 Bruttoregionalprodukt per invånare, tkr i fasta priser enligt 2020 års prisnivå (Källa SCB).

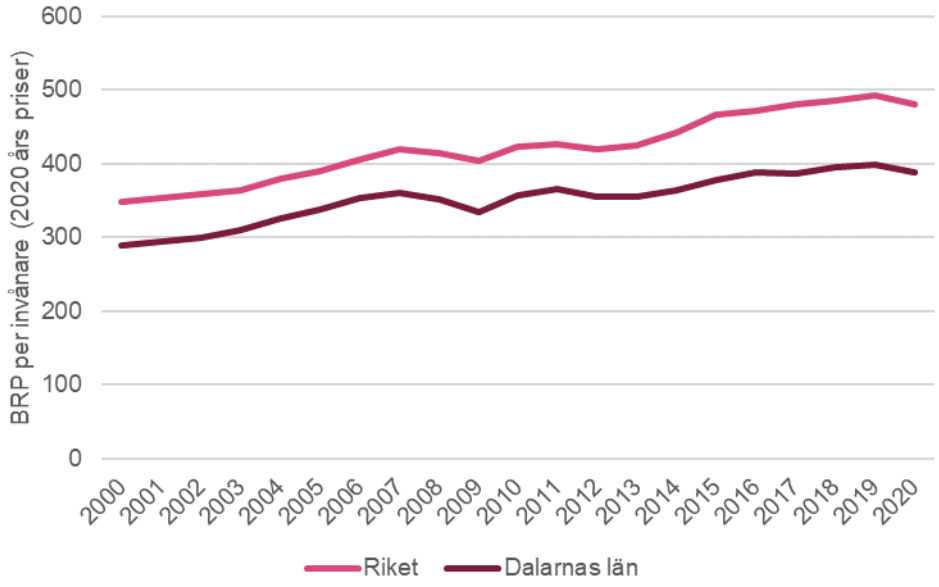

Figur 60: Bruttoregionalprodukt per invånare i länets kommuner år 2019, tkr (Källa SCB).

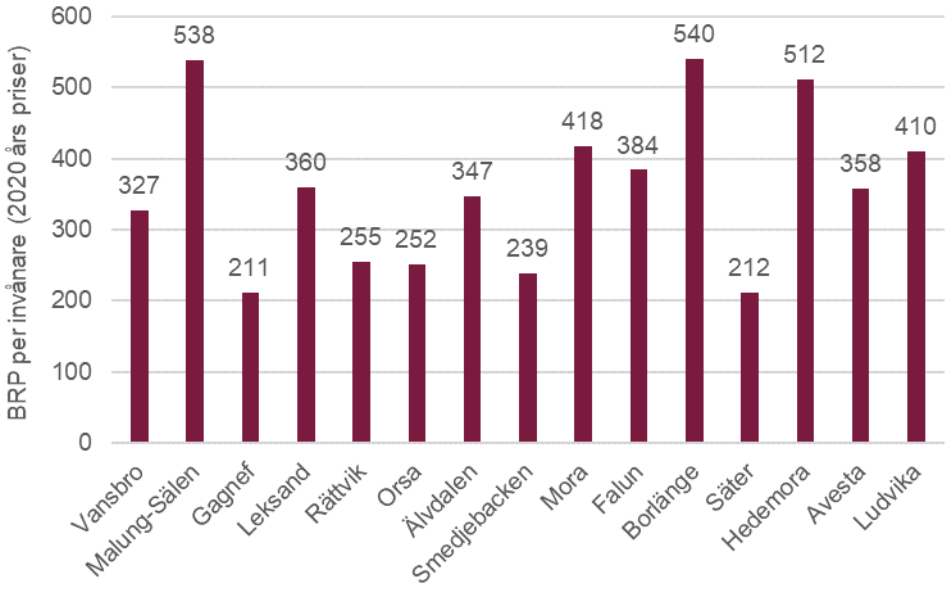

Figur 61: Långtidsarbetslösa 25–64 år, andel av befolkningen. (Källa: Kolada).[51]

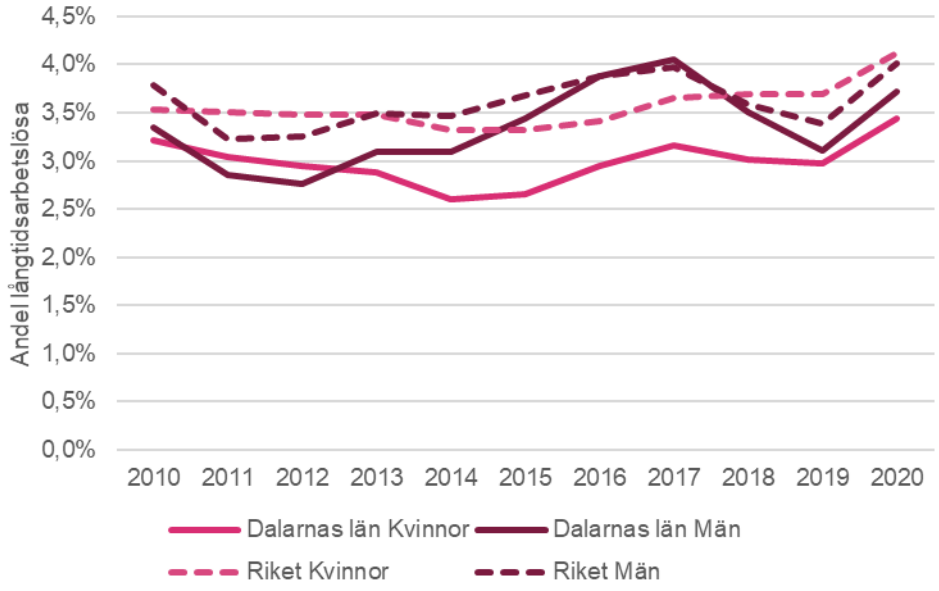

Figur 62: Långtidsarbetslösa 25–64 år, andel av befolkningen år 2020. (Källa: Kolada).

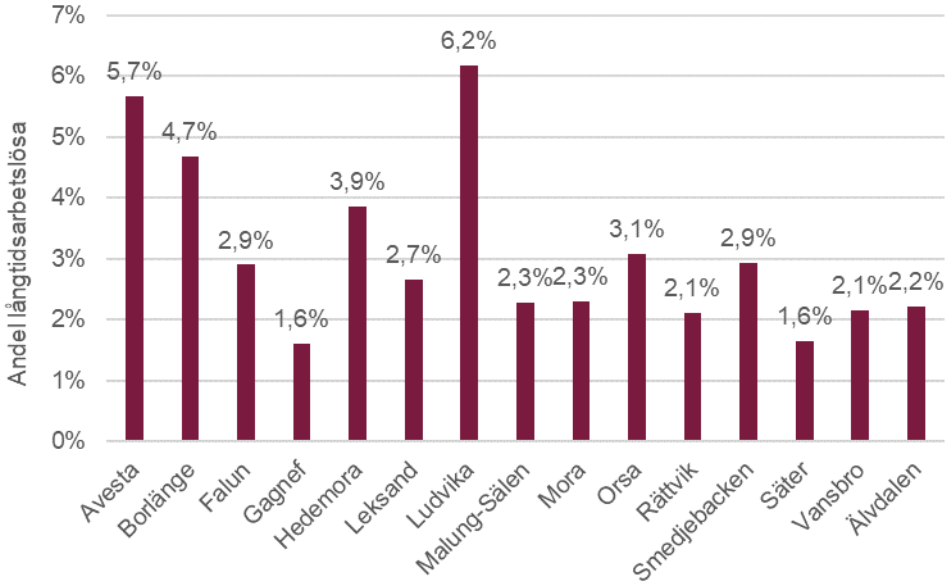

[51] Utvecklingen för riket avser ovägt medel för alla regioner i riket.

Figur 63: Andelen invånare i 17–24 år som varken studerar eller arbetar (Källa: Kolada).

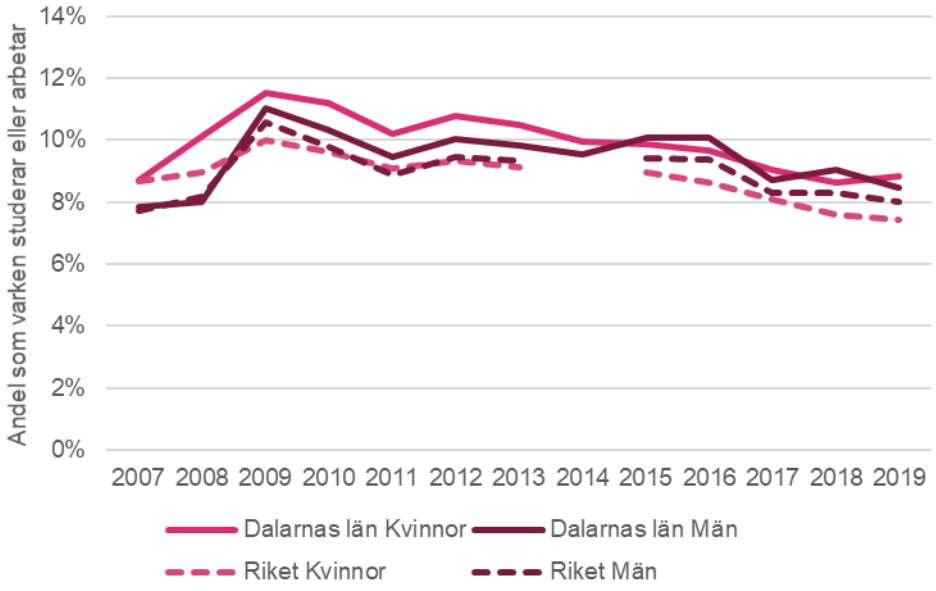

Figur 64: Andelen invånare i 17–24 år som varken studerar eller arbetar år 2019 (Källa: Kolada).

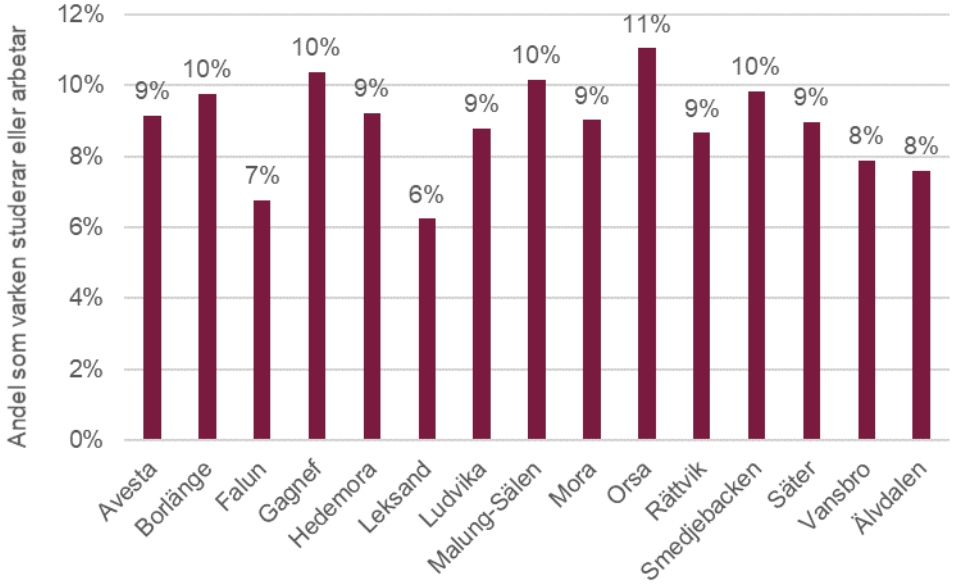

Figur 65: Antal arbetsolyckor per 1 000 sysselsatta (Källa: Arbetsmiljöverket, SCB och egna beräkningar).

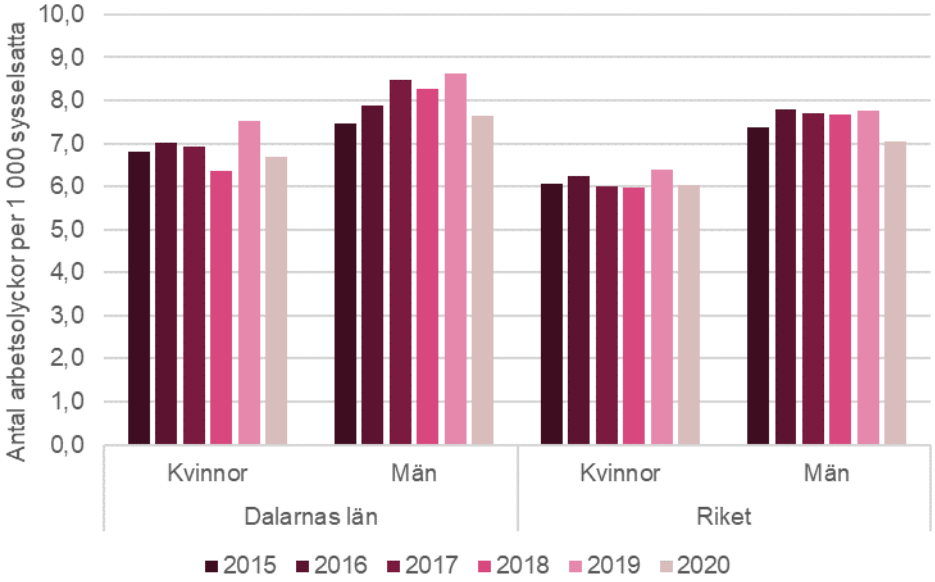

9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Indikatorer

- Avstånd till kollektivtrafik, inom och utanför tätort.
- Företagsklimat Insikt.
- Tillgång till bredband.
- FoU-utgifter i relation till BRP.
- FoU-utgifter i företagssektorn i relation till BRP.

Grunden för ett framgångsrikt samhälle är bland annat en fungerande och stabil infrastruktur för alla. För att möta de utmaningar vi står inför måste industrier och infrastrukturer ställa om till hållbar produktion. En av nycklarna för att hitta hållbara lösningar inom både den ekonomiska och miljömässiga dimensionen är innovationer och teknologiska utvecklingar. Innovationer och teknologiska framsteg bidrar även till att skapa nya marknader och arbetstillfällen som kan möjliggöra en effektiv och jämlik resursanvändning.

De delmål som är intressanta att titta på i den svenska kontexten är bland annat *9.1 Skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer* och *9.5 Öka forsknings-insatser och teknisk kapacitet inom industrisektorn*. De valda indikatorerna för Sverige och Dalarnas län tar här ett något bredare grepp än de globala delmålen inom mål 9, med fokus på hela näringslivet och inte enbart industrisektorn.

Dalarnas län presterar sämre än riket med avseende på tillgången till bredband och i fråga om kollektivtrafik inom tätorterna. Utanför tätorterna är dock tillgången till kollektivtrafik högre i Dalarnas län jämfört med riket som helhet. Företagens utgifter för forskning och utveckling är lägre i Dalarnas län jämfört med riket.

Företagsklimatet[52] i kommunerna i Dalarnas län varierar mycket, från rankingar på 31 till 267 av landets 290 kommuner år 2020. Utvecklingen för snittrankingen bland länets kommuner har varit positiv sedan 2015. Störst positiv förändring har skett i Orsa som har ökat i ranking från att ha varit rankade 269 år 2015 till att vara rankade 31 år 2020. Borlänge har i stället tappat i ranking från att ha varit rankade 131 år 2015 till att vara rankade 196 år 2020.

Utgifter för forskning och utveckling (FoU) i Dalarnas län ligger lägre jämfört med riket, både vad gäller de offentliga och privata utgifterna. Skillnaderna är mindre inom forskning och utveckling inom företagssektorn i relation till bruttoregionprodukten (BRP), 1,1 procent i Dalarnas län jämfört med 2,4 procent i Sverige. Totalt sett var FoU-utgifterna 1,3 procent år 2019 i Dalarnas län, vilket kan jämföras med snittet i EU på 2,2 procent och Sverige på 3,4 procent. I Norge och Finland ligger utgifterna på forskning och utveckling på 2,2 och 2,8 procent, medan Danmarks nivå ligger på 2,9 procent av bruttonationalprodukten.[53]

[52] Enligt Svenskt Näringslivs ranking.
[53] Eurostat, Intramural R&D expenditure (GERD) by sectors of performance and NUTS 2 regions. Percentage of gross domestic product, year 2019.

Tillgången till bredband i Dalarnas län är lägre jämfört med riket som helhet. Även tillgången till kollektivtrafik inom tätorterna är lägre i länet i jämfört med riket. Utanför tätorterna är dock tillgången till kollektivtrafik högre jämfört med riket som helhet. Ungefär 31 procent av länets befolkning utanför tätorterna bor i ett kollektivtrafiknära läge och i riket är det omkring 22 procent av befolkningen.

Tabell 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Andel av befolkning, inom tätort, i kollektivtrafiknära läge (trafikerad hållplats inom 500 meter), 2019	Dalarnas län	K: 88,5 %	↗
		M: 87,5 %	↗
	Riket	K: 90,4 %	→
		M: 89,8 %	→
Ungefär 88,5 procent av befolkningen inom tätort i Dalarnas län bor i ett kollektivtrafiknära läge, vilket är något under det svenska snittet. Andelen har ökat i såväl Dalarnas län som i riket. Ludvika, Borlänge och Falun har hög andel av befolkningen som bor i ett kollektivtrafiknära läge med 96, 95 respektive 95 procent. Lägst andel är det i Malung-Sälen med 44 procent och i Gagnef med 52 procent. Andel i kollektivtrafiknära läge inom tätorterna har ökat i samtliga kommuner under perioden 2014–2019.			
Andel av befolkning, utanför tätort, i kollektivtrafiknära läge (trafikerad hållplats inom 500 meter), 2019	Dalarnas län	K: 31,1 %	↗
		M: 31,0 %	↗
	Riket	K: 21,7 %	↗
		M: 21,4 %	↗
Utanför tätorterna bor ungefär 31 procent av befolkningen i Dalarnas län i ett kollektivtrafiknära läge, vilket är högre än det svenska snittet. Andelen har ökat i såväl Dalarnas län som i riket. Orsa har högst andel av befolkningen utanför tätorten som bor i ett kollektivtrafiknära läge med 65 procent. Lägst andel är det i Malung-Sälen och Leksand med 12 respektive 18 procent. Andel av befolkningen utanför tätorten som bor i kollektivtrafiknära läge har ökat i samtliga kommuner förutom Malung-Sälen under perioden 2014–2019.			
Företagsklimat enl. Svenskt Näringsliv, ranking, 2020	Dalarnas län[1]	145	↘

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
	Riket	–	–

Företagsklimatet enligt Svenskt Näringslivs ranking varierar kraftigt i länet. År 2020 hade Malung-Sälen högst ranking på plats 31 av Sveriges 290 kommuner (från att ha legat på plats 272 år 2017), medan Gagnef, Hedemora och Ludvika ligger på plats 267, 249 och 246. Den största förändringen i ranking har Orsa haft under perioden 2015–2020, från att ha varit nere på plats 269 år 2015 år till att år 2019 ligga på plats 83. Överlag har utvecklingen varit positiv bland många av länets kommuner, 11 av 15 av länets kommuner har klättrat i rankingen under perioden 2015–2020.

Tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s, 2020	Dalarnas län	76,5 %	↗
	Riket	86,8 %	↗

Andelen av befolkningen i Dalarnas län som har tillgång till bredband med minst 100 Mbit per sekund ligger under nivån för Sverige som helhet. Utvecklingen har dock varit mer positiv för Dalarnas län än för Sverige från år 2015 och framåt. Lägst andel är det i Vansbro där 50 procent av befolkningen har tillgång till bredband med minst 100 Mbit per sekund, följt av Malung-Sälen som har en andel på 53 procent.

Totala utgifter för egen FoU-verksamhet i relation till BRP, 2019	Dalarnas län	1,3 %	↘
	Riket	3,4 %	↗

Utgifterna på forskning och utveckling (FoU) i relation till BRP ligger lägre i Dalarnas län jämfört med riket. Utgifterna i relation till BRP har även minskat under perioden 2007–2019. Riket har under samma period haft en positiv utveckling med ökade utgifter i relation till BRP.

Företagssektorns utgifter för egen FoU-verksamhet i relation till BRP, 2019	Dalarnas län	1,1 %	↘
	Riket	2,4 %	↗

Företagens FoU-utgifter i Dalarnas län ligger lägre jämfört med riket. Utvecklingen är liknade för företagssektorns FoU-utgifter som för de totala FoU-utgifterna i Dalarnas län. FoU-utgifterna i Dalarnas län kommer i huvudsak från företagssektorn.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.
Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Utvecklingen avser fasta priser.

Figur 66: Befolkning i kollektivtrafiknära läge som andel av den totala befolkningen inom tätort. (Källa: Kolada).

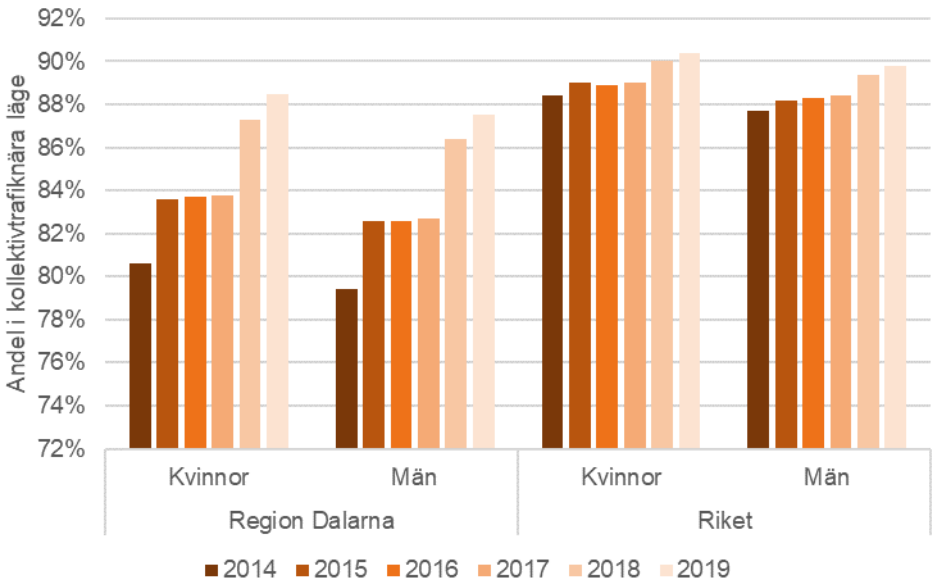

Figur 67: Befolkning i kollektivtrafiknära läge som andel av den totala befolkningen inom tätort per kommun år 2019. (Källa: Kolada).

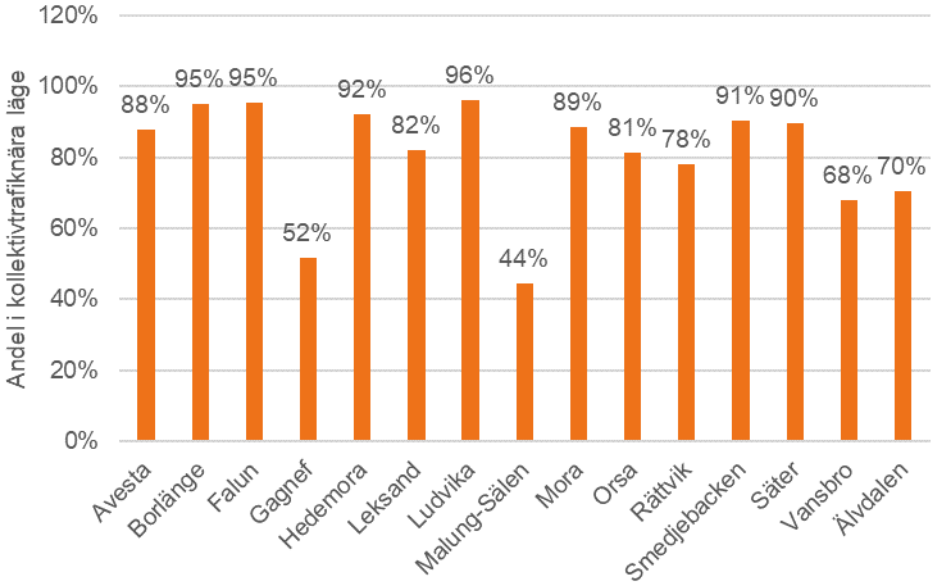

Figur 68. Befolkning i kollektivtrafiknära läge som andel av den totala befolkningen utanför tätort. (Källa: Kolada).

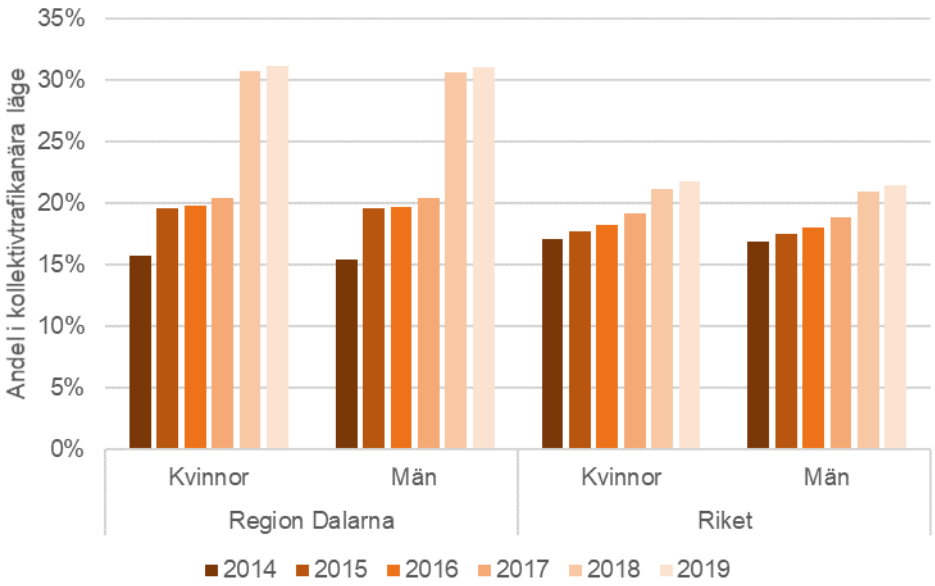

Figur 69: Befolkning i kollektivtrafiknära läge som andel av den totala befolkningen utanför tätort per kommun år 2019. (Källa: Kolada).

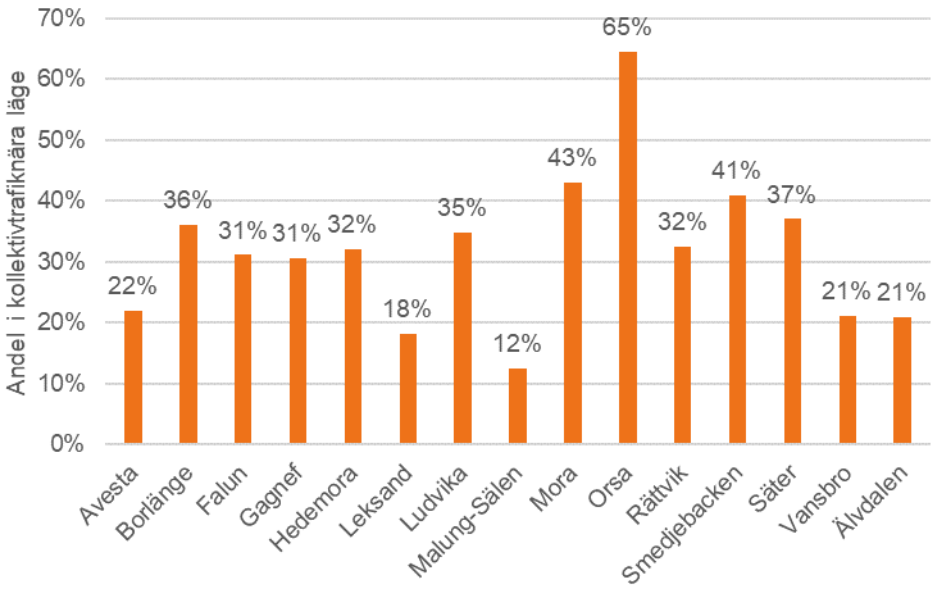

Figur 70: Andel av kommunens hushåll som har tillgång till minst 100 Mbit/s som andel av den totala populationen i undersökningen (Källa: Kolada).[54]

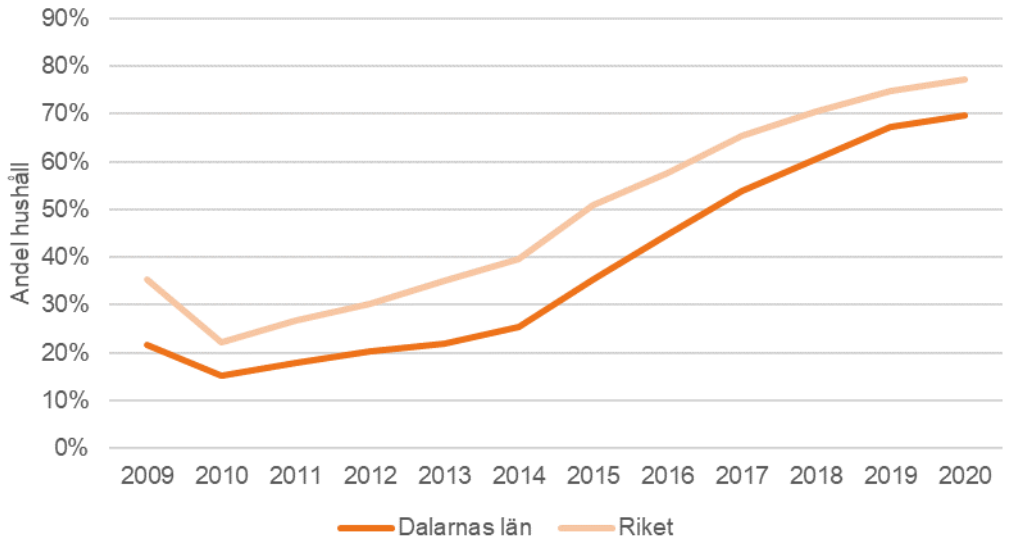

Figur 71: Andel av kommunens hushåll som har tillgång till minst 100 Mbit/s som andel av den totala populationen i undersökningen per kommun år 2020 (Källa: Kolada).

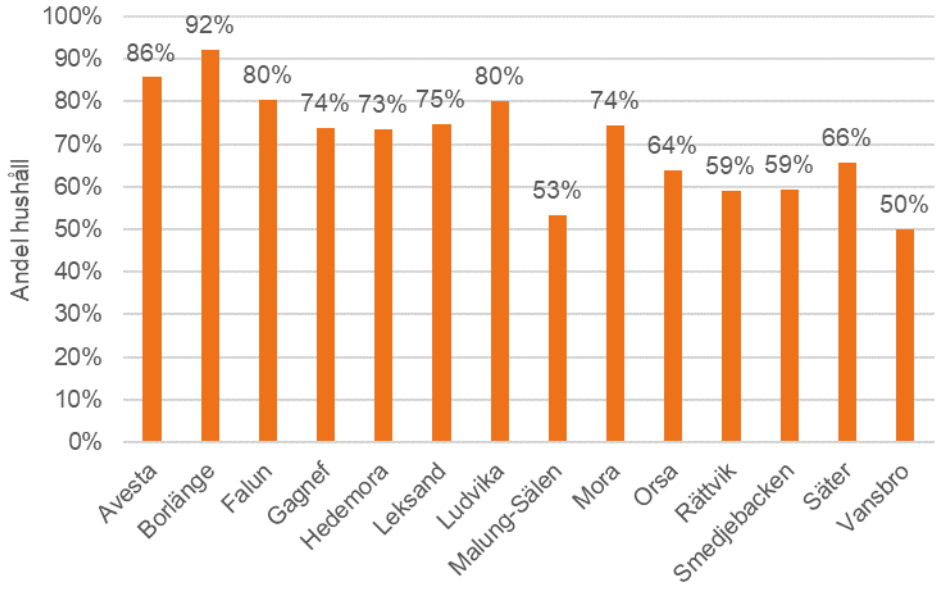

[54] Utveckling för Dalarnas län avser ovägt medel för länets kommuner. Utvecklingen för riket avser ovägt medel av alla kommuner.

Figur 72: Företagsklimat enl. Svenskt Näringsliv, ranking, 2020 (Källa: Kolada).

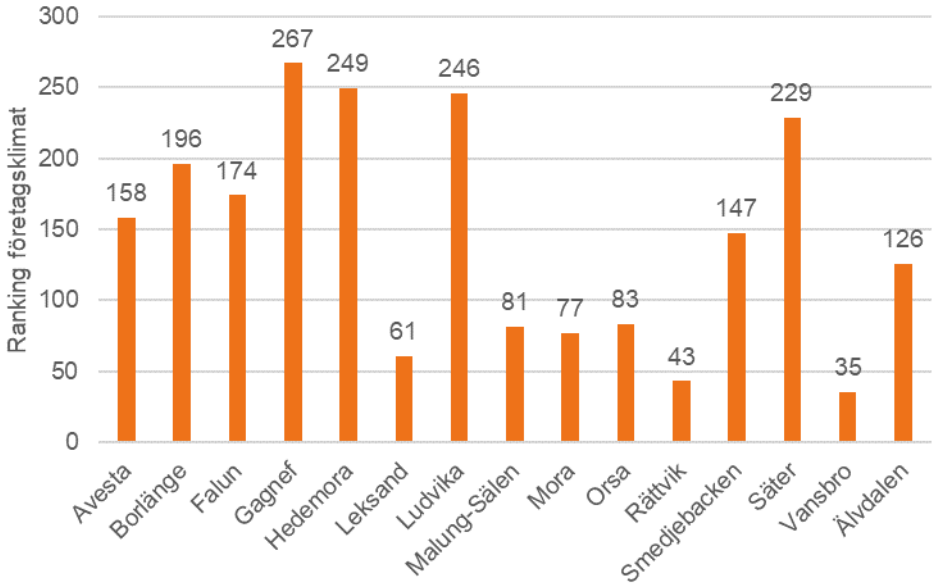

Figur 73: Utgifter för egen FoU-verksamhet i relation till BRP (Källa: SCB och egna beräkningar).

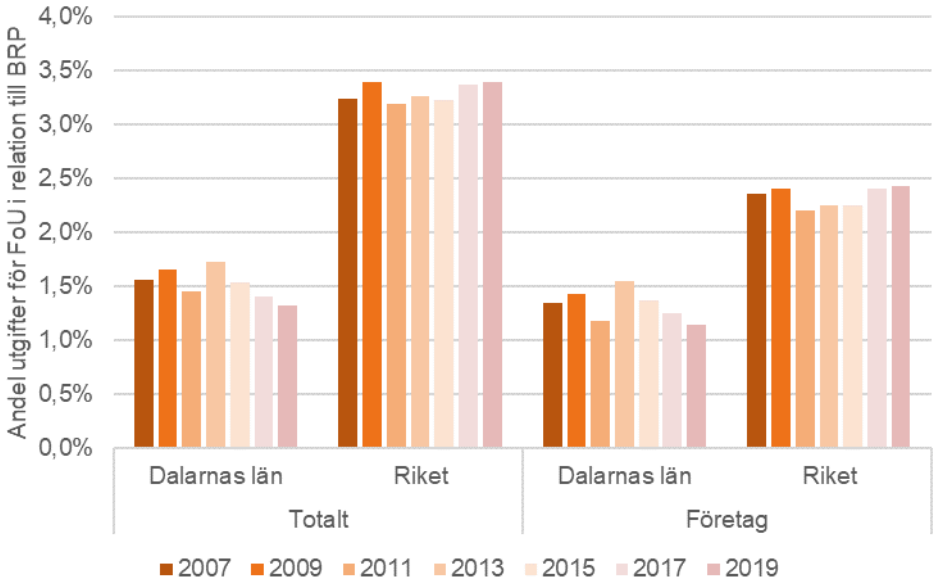

10 Minskad ojämlikhet

Indikatorer

- Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera.
- Invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra.
- Ginikoefficienten.
- Brukarundersökning LSS - brukaren får bestämma saker som är viktiga.
- Skyddsbehövande och anhöriga, 20–64 år, som förvärvsarbetar.

En rättvis fördelning av alla typer av resurser är grunden för ett hållbart samhälle. Globala målens ledord är ”Leave No One Behind” och mål 10 belyser vikten av att verka för just detta. Allas lika rättigheter och möjligheter oberoende av faktorer som till exempel kön, etnicitet, religion eller funktionsvariation är grundstenar som ett jämlikt samhälle bygger på. Många länder och regioner har haft en ekonomisk tillväxt och minskad fattigdom de senaste årtiondena, vilket är en positiv utveckling. Dock garanterar det inte per automatik jämlikhet. Jämlikhet minskar risken för konflikter och främjar alla människors möjlighet att delta i och påverka samhällsutvecklingen.

De delmål som är intressanta att titta på för Dalarnas län och Sverige är *10.1 Minska inkomstklyftorna*, *10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering*, *10.3 Säkerställa lika rättigheter för alla och utrota diskriminering* samt *10.7 Främja ansvarsfull och säker migration*.

Indikatorerna inom detta mål visar på att det finns utmaningar med etablering av nyanlända flyktingar, även om utvecklingen de senaste åren varit positiv. Inkomstskillnaderna har ökat i Sverige under lång tid, men de senaste åren har ginikoefficienten[55] varit stabil i riket. Ginikoefficineten i Dalarnas län är fortsatt lägre än riket men har ökat under det senaste året och befinner sig nu på en högre nivå jämfört med 2015.

Det är relevant att följa upp statusen på de personer som har lämnat etablerings-uppdraget[56]. För både Dalarnas län och riket är det fler män än kvinnor som har börjat arbeta eller studera 90 dagar efter att de har lämnat etableringsuppdraget. Utvecklingen har varit positiv för båda könen i Dalarnas län och för kvinnor i riket. Älvdalen och Orsa är de kommuner som haft högst andel i länet (70 respektive 63 procent) som lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera (status efter 90 dagar) år 2020.

Andelen av skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) i Dalarnas län som förvärvsarbetar ligger i nivå med riket. Andelen är dock betydligt större för män jämfört med kvinnor i såväl Dalarnas län som riket som helhet.

[55] Ginikoefficienten är ett värde mellan noll och ett som visar på hur tillgångarna i samhället fördelas över befolkningen. Om Ginikoefficienten är noll innebär det att alla individer har lika stora tillgångar och att det råder total jämlikhet. Om Ginikoefficienten är 1 innebär det att tillgångarna är fördelade på en väldigt liten del av den totala befolkningen och att det råder total ojämlikhet.

[56] Etableringsuppdraget omfattar nyanlända flyktningar i arbetsför ålder (20–64 år) samt nyanlända 18–19 år utan föräldrar i Sverige. Uppdraget omfattar aktiviteter under högst två år där svenska för invandrare (SFI), samhällsorientering och arbetsförberedande aktiviteter utgör olika delar.

Andelen invånare som saknar tillit till andra är något lägre i Dalarnas län än i riket, omkring 27 procent för båda könen i Dalarnas län och 27 respektive 29 procent för kvinnor respektive män i riket. Utvecklingen har varit positiv för både män och kvinnor i länet. Inkomstskillnaderna, här mätt med ginikoefficienten, har varit stabil i riket sedan 2015, i länet har dock inkomstskillnaderna ökat. Inkomstskillnaderna varierar något inom länet, Ludvika är den kommun med högst ginikoefficient på 0,388 och lägst i Gagnef, Säter och Älvdalen med 0,330.

För att även fånga upp funktionsnedsattas rättigheter och möjligheter mäts här andelen av brukarna inom daglig LSS-verksamhet som upplever att de själva får bestämma över saker som är viktiga.[57] I Dalarnas län, där enbart sex av kommunerna med uppgift 2021, var det 71,9 procent av kvinnorna och 82,9 procent av männen år 2021 som ansåg att de fick bestämma över saker som är viktiga. Andelen är lägre bland kvinnor i Dalarnas län i jämförelse med riket, medan den är högre bland män. Skillnaderna mellan könen är större i Dalarnas län jämfört med i Sverige som helhet.

Tabell 10 Minskad ojämlikhet – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera (status efter 90 dagar), 2020	Dalarnas län[1]	K: 35,0 %	↗
		M: 40,4 %	↗
	Riket	K: 28,4 %	↗
		M: 39,3 %	→

Det är fler män än kvinnor som lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera efter 90 dagar i både Dalarnas län och i riket. I Dalarnas län var det 40,4 procent bland männen och 35,0 procent bland kvinnorna, vilket är högre än i Sverige som helhet. Utvecklingen har varit positiv för både män och kvinnor i Dalarnas län jämfört med år 2015.

[57] Brukarbedömningen daglig verksamhet är en undersökning där det som presenterats är personer i daglig LSS-verksamhet har svarat Ja på frågan ”Får du bestämma om saker är viktiga för dig?” dividerat med samtliga personer i daglig LSS-verksamhet som har besvarat på frågan. Svarsalternativen är Ja, Ibland, Nej.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra, 2020	Dalarnas län	K: 27 %	→
		M: 27 %	→
	Riket	K: 27 %	→
		M: 29 %	→

Andelen invånare i Dalarnas län som saknar tillit till andra var under perioden 2017–2020 i nivå med riket (skillnaderna för gruppen män är inte signifikanta). I riket har förändringarna varit små under perioden 2005–2020, dock en signifikant ökning för män. I Dalarnas län är skillnaderna mellan perioderna, och mellan kön, inte signifikanta.

Ginikoefficienten, index, 2019	Dalarnas län	0,39	↗
	Riket	0,41	→

Ginikoefficienten bygger här på den sammanräknade förvärvsinkomsten. I Dalarnas län är de ekonomiska tillgångarna en aning mer jämnt fördelat över hela befolkningen än i Sverige. Inkomstskillnaderna har ökat något under 2019 i Dalarnas län, vilket kan jämföras med riket där den i princip varit oförändrad under samma period.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Brukarbedömning daglig verksamhet LSS – Brukaren får bestämma om saker som är viktiga, 2021[3]	Dalarnas län[1]	K: 71,9 %	↘
		M: 82,9 %	↗
	Riket[2]	K: 75,7 %	→
		M: 76,0 %	→
I jämförelse mellan Dalarnas län och Sverige är det större skillnader mellan manliga och kvinnliga brukare jämfört med Sverige som helhet. Andelen är högre bland män jämfört med kvinnor i såväl Dalarnas län som i Sverige som helhet. Siffrorna för Dalarnas län avser endast kommunerna Falun, Gagnef, Hedemora, Ludvika, Säter och Vansbro.			
Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20–64 år, vistelsetid 4–6 år, andel (%), 2019	Dalarnas län[1]	K: 39,8 %	-
		M: 63,6 %	-
	Riket[2]	K: 40,7 %	-
		M: 63,3 %	-
Andelen flyktingar som förvärvsarbetar i Dalarnas län ligger i nivå med riket som helhet. Andelen är högre bland män jämfört med kvinnor i såväl Dalarnas län som i Sverige som helhet. Uppgifter finns endast för åren 2018 och 2019.			

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Avser ovägt medel av Dalarnas läns kommuner.

[2]Avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

[3]Utvecklingen avser från och med år 2016.

Figur 74: Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera (status efter 90 dagar), andel (%) (Källa: Kolada).[58]

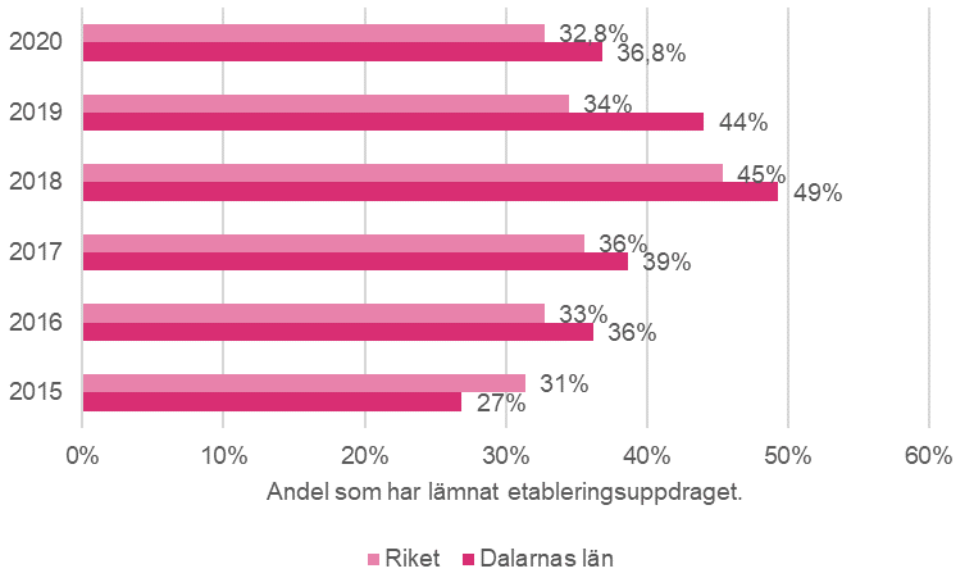

Figur 75: Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera (status efter 90 dagar) per kommun år 2020, andel (%) (Källa: Kolada).

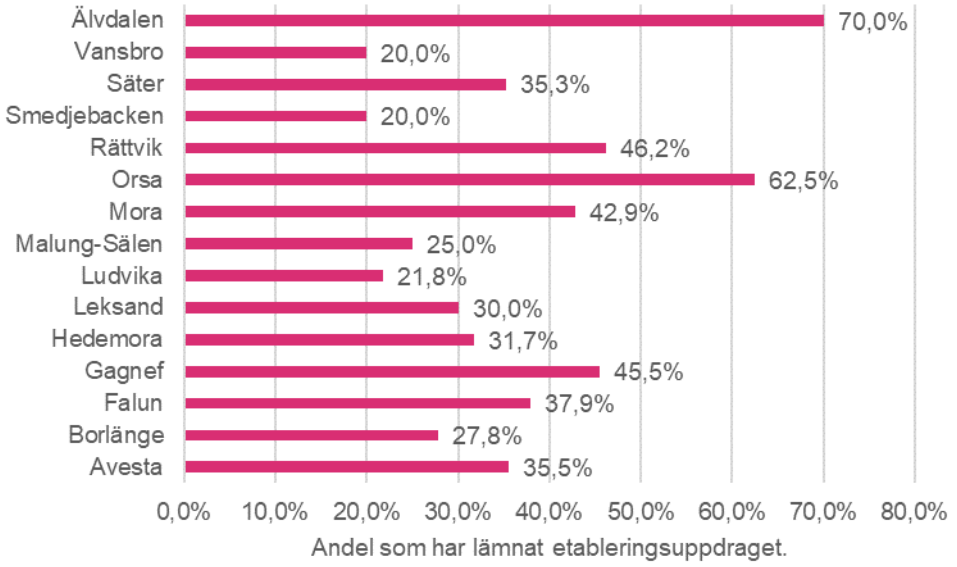

[58] Dalarnas län avser ovägt medel av kommunerna i länet.

Figur 76: Ginikoefficient, index (Källa: Kolada).

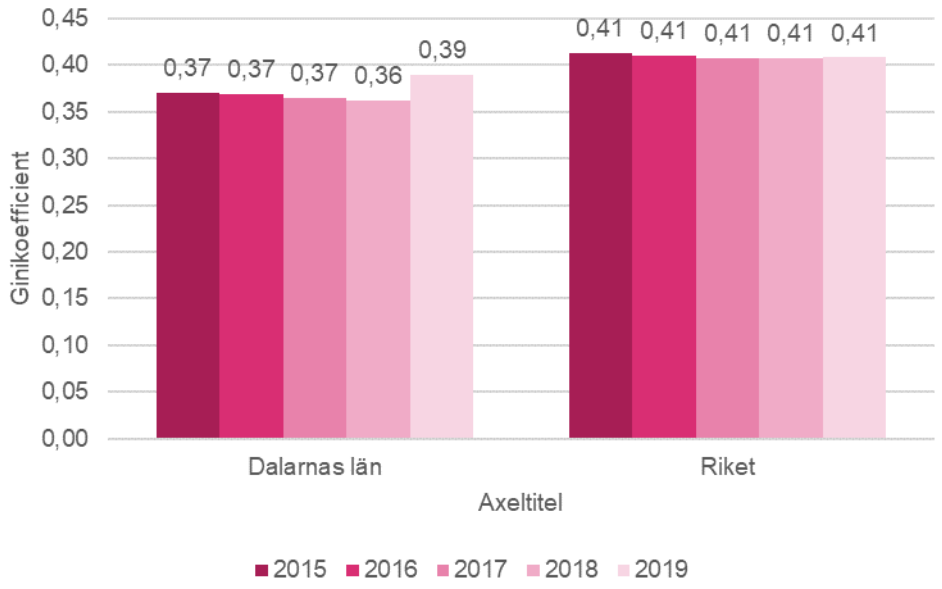

Figur 77: Ginikoefficient, index per kommun år 2019 (Källa: Kolada).

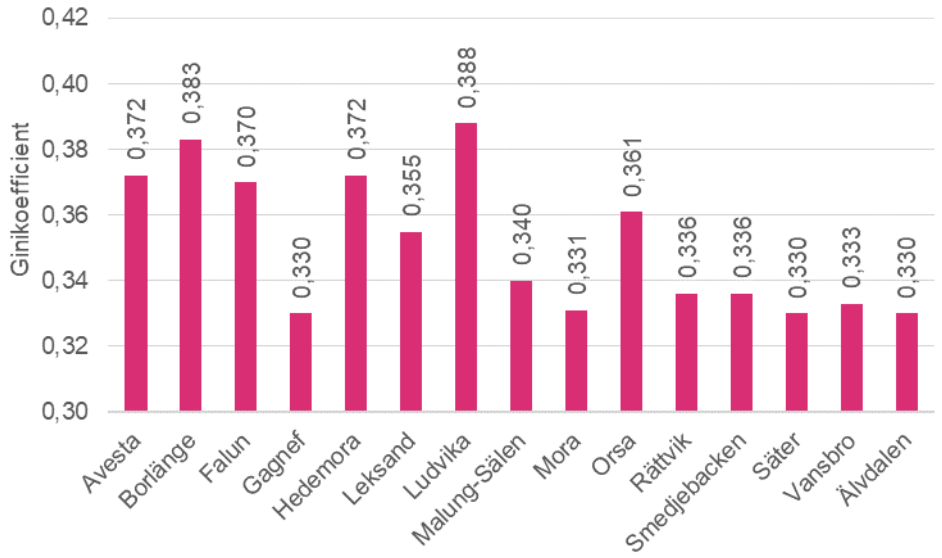

Figur 78: Invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra, andel (%) (linjerna i staplarna avser felmarginaler) (Källa: Folkhälsomyndigheten).

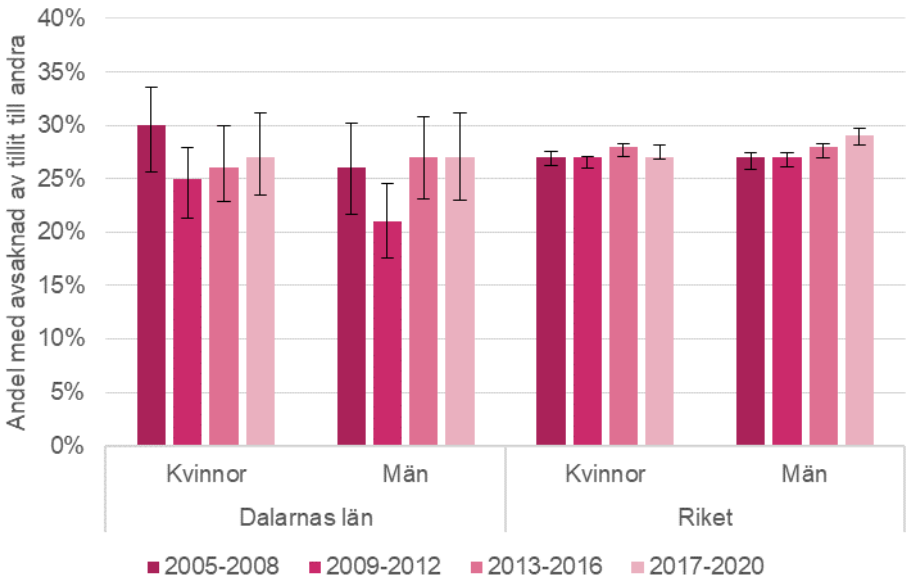

Figur 79: Brukarbedömning daglig verksamhet LSS – Andel brukare som anger att de får bestämma om saker som är viktiga 2021 (Källa: Kolada).[59]

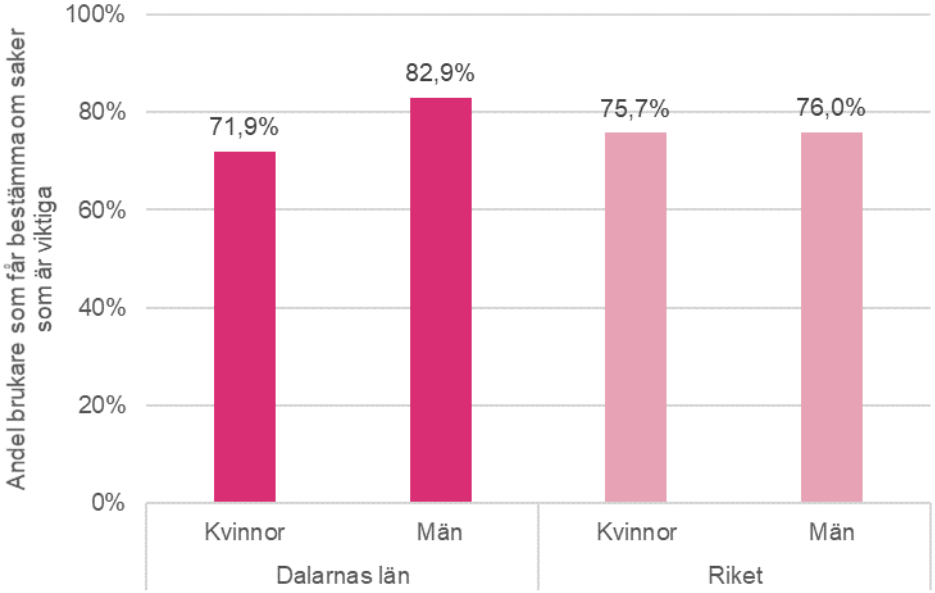

[59] Dalarnas län avser ovägt medel av kommunerna Falun, Gagnef, Hedemora, Ludvika, Säter och Vansbro medan riket avser ovägt medel av kommunerna i riket.

Figur 80 Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20–64 år, vistelsetid 4–6 år, andel (%), 2019 (Källa: Kolada).

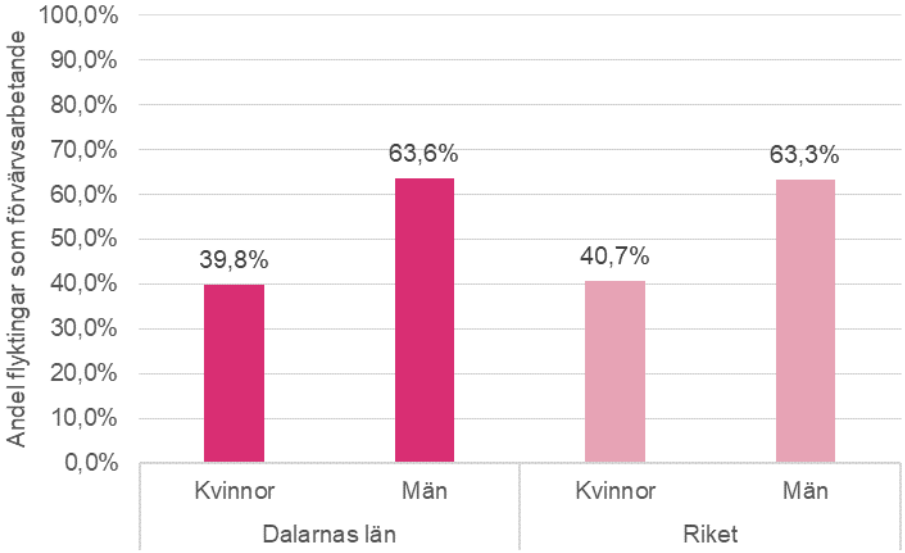

Figur 81: Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20–64 år, vistelsetid 4–6 år, per kommun, andel (%), 2019 (Källa: Kolada).

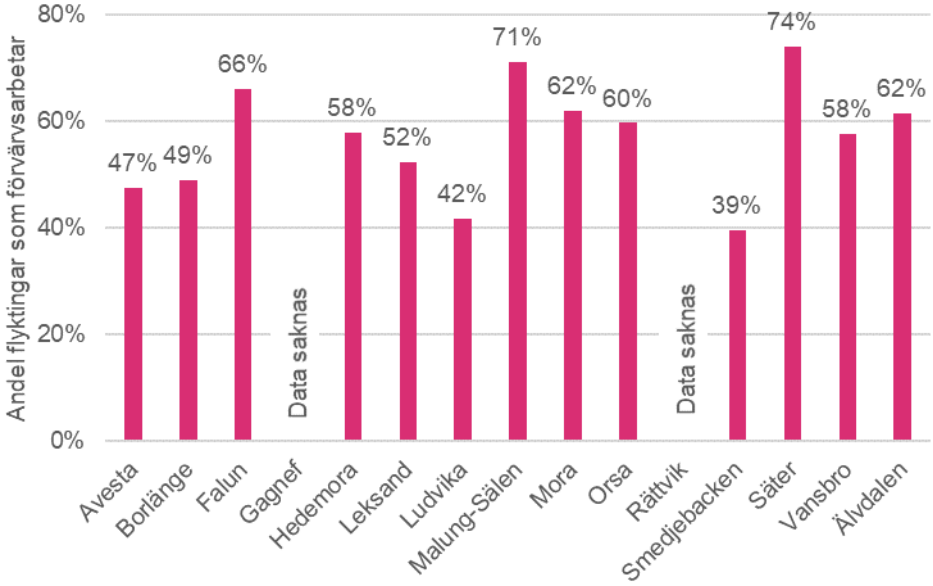

11 Hållbara städer och samhällen

Indikatorer

- Demografisk försörjningskvot.
- Trångboddhet (norm 2 och 3).
- Förnybara drivmedel i buss.
- Kollektivtrafikresor per invånare.
- PM2.5.
- Kväveoxider (NOx).
- Närhet till grönområde.
- Bostadsmarknadsenkät.

Mål 11 avser att göra städer och samhällen inkluderande, säkra samt motståndskraftiga och hållbara. Idag bor mer än 50 procent av världens befolkning i urbana områden och till år 2040 väntas den andelen stiga till 70 procent.[60] Växande urbana områden kan möjliggöra för ekonomisk tillväxt men även bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystem. För att den stora mängden personer som snabbt flyttar in till världens städer ska kunna leva ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart ställer detta nya krav på våra städer och samhällen.

Hållbar stadsutveckling omfattar bland annat hållbart byggande och hållbar planering av bostäder, infrastruktur, offentliga platser, transporter, återvinning och säkrare kemikaliehantering. Detta arbete kräver ny teknik och att det sker samarbeten över flera sektorer.

De delmål som bland annat är relevanta för Dalarnas län och Sverige är *11.1 Säkra bostäder till överkomlig kostnad*, *11.2 Tillgängliggöra hållbara transportsystem för alla*, *11.3 Inkluderande och hållbar urbanisering*, *11.6 Mildra städers miljöpåverkan* och *11.7 Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla*.

I Dalarnas län är det endast Borlänge kommun som är klassificerad som en större stad enligt SKR:s kommungruppsindelning medan Gagnef och Säter benämns som pendlingskommuner nära större stad. De flesta andra kommuner är klassificerade som landsbygdskommun. Nämnda delmåls relevans varierar således inom länet, likaså vilka utmaningar och möjligheter som följer av urbaniseringen.

Den demografiska försörjningskvoten är en utmaning för svenska kommuner och regioner. Befolkningen blir allt äldre och färre ska försörja fler. I Dalarnas län är försörjningskvoten cirka 0,93, vilket innebär att en person i förvärvsarbetande ålder utöver sig själv ska försörja ytterligare nästan en person. Eftersom det finns ett utjämningssystem mellan Sveriges kommuner och regioner så är det i huvudsak rikets försörjningskvot som påverkar kommunerna och regionerna ekonomiskt. Däremot kan en ökad försörjningskvot i länet vara en utmaning för kompetensförsörjningen då det krävs mer personal inom exempelvis vård och omsorg och/eller skola.

Trångboddheten ökar i Sverige och även i Dalarnas län. Trångboddheten är dock lägre i länet jämfört riket som helhet. I Dalarnas län varierar dock trångboddheten i flerbostadshus

[60] www.globalamalen.se

mellan 9 procent (Mora) och 22 procent (Ludvika), vilket kan jämföras med rikets genomsnittliga nivå på 17 procent enligt norm 2 (max två personer per sovrum, exklusive kök, badrum och vardagsrum).

Andelen trångbodda enligt norm 3 (max 1 person eller 2 sammanboende vuxna per sovrum, exklusive kök, badrum och vardagsrum) är per definition högre än norm 2. Däremot är skillnaderna mellan kommunerna större enligt norm 2 jämfört med norm 3. Andelen trångbodda i flerbostadshus enligt norm 3 är högst i Malung-Sälen, där andelen ligger på omkring 46 procent år 2020 och resterande kommuner mellan 32–45 procent.

För att fler personer ska kunna leva hållbart i våra städer och samhällen krävs det att det finns en infrastruktur som möjliggör för detta. I Dalarnas län har man kommit långt då andelen förnybara drivmedel i buss är 98 procent medan riket har en andel på 91 procent. Antalet kollektivtrafikresor per invånare i länet var 28 år 2020, vilket kan jämföras med 106 per invånare i riket under samma år.

Små partiklar är de luftföroreningar som ger störst hälsoproblem i svenska städer och tätorter. Miljömålen i Sverige, som utgår från FN:s konvention, innebär att utsläppen av små partiklar (PM2.5) ska minska i Sverige med 19 procent under perioden 2005–2020.[61] För Dalarnas län innebär det således en minskning ner till ungefär 970 ton µm till år 2020, jämfört med år 2005 då utsläppen var 1 203 ton. År 2019 var nivån redan nere på 706 ton i Dalarnas län.[62]

Kväveoxider (NOx) påverkar ekosystemet negativt. År 2019 var utsläppen av kväveoxider 13 ton per tusen invånare i Dalarnas län, medan motsvarande utsläpp i riket var 27 ton per tusen invånare. Enligt de svenska miljömålen ska utsläppen minska med 36 procent under perioden 2005–2020[63], vilket innebär att utsläppen i Dalarnas ska minska till ungefär 4 060 ton från att ha varit 6 350 ton år 2005. År 2019 låg nivån i Dalarnas län redan nere på 3 743 ton.[64]

I Dalarnas län har en något högre andelen kvinnor och män närhet till grönområde jämfört med riket som helhet. Totalt är det 96 procent av tätortsbefolkningen i Dalarnas län som har högst 200 meter från bostaden till ett grönområde. Det kan jämföras med riket där motsvarande andel uppgår till 94 procent. Av den totala mängden män och kvinnor som bor i en tätort i Dalarnas län har 96 procent hos både kvinnor och män 200 meter eller mindre till ett grönområde. I riket är andelen 94 procent för både männen och kvinnorna. Inom Dalarnas län är de kommuner där högst andel av såväl kvinnorna som männen har 200 meter eller mindre till ett grönområde Avesta, Ludvika och Orsa. Den kommun där andelen av tätortsbefolkningen har relativt sämst närhet är Säter, följt av Rättvik och Vansbro.

Bostadssituationen i Dalarnas län varierar mellan kommunerna i länet.[65] I en undersökning gjord av Boverket har kommunerna möjlighet att rapportera om det är balans, obalans – underskott av bostäder eller obalans – överskott av bostäder i kommunen. Den kommun som rapporterar att det balans menar att konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Vid obalans – underskott på bostäder indikerar kommunen inte nödvändigtvis att det finns bostadssociala problem såsom trångboddhet

[61] http://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/frisk-luft/partikelutslapp-av-pm25/orebro-lan/ Hämtat 2019-03-23.
[62] Nationella Emissionsdatabasen.
[63] http://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/frisk-luft/kvaveoxidutslapp/orebro-lan/ Hämtat 2019-03-23.
[64] Nationella Emissionsdatabasen.
[65] Öppna data - Boverkets bostadsmarknadsenkät. https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/bostadsmarknadsenkaten/

eller omfattande andrahandsuthyrning som utbrett fenomen. Underskott på bostäder kan innebära att det i kommunen finns en dynamisk ekonomi, där ökade inkomster leder till en ökad efterfrågan på bostäder. Att en kommun uppger underskott på bostäder innebär i många fall att det är svårt att flytta till, eller inom kommunen. Vid obalans – överskott indikerar kommunen att det finns ett överskott på bostäder, det vill säga att det ständigt finns fler lediga bostäder, eller bostäder till salu, än vad som efterfrågas. Att det finns outhyrda lägenheter i något enstaka bostadsområde behöver inte innebära att den lokala bostadsmarknaden präglas av ett överskott. Ett överskott på bostäder behöver inte heller innebära att det finns lämpliga bostäder i förhållande till hur efterfrågan och/eller behovet ser ut i kommunen. De kommuner i Dalarnas län som år 2021 rapporterar att det är balans på bostadsmarknaden är Malung-Sälen, Gagnef, Rättvik, Älvdalen och Smedjebacken, resterande kommuner i länet rapporterat att bostadsmarknaden är i obalans – underskott. Det är alltså 10 av 15 kommuner i länet som uppger att det är underskott på bostäder. I riket är det drygt 7 av 10 kommuner som uppger att det är underskott.

Tabell 11 Hållbara städer och samhällen – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Demografisk försörjningskvot i det geografiska området, 2020	Dalarnas län	0,896	↗
	Riket	0,766	→
Den demografiska försörjningskvoten beräknas genom att ta antalet personer utanför arbetsför ålder[66] i förhållande till antalet personer i arbetsför ålder. Det är ett mått på hur många en person i arbetsför ålder ska försörja utöver sig själv. Den demografiska försörjningskvoten är högre i Dalarnas län jämfört med Sverige som helhet. Den demografiska försörjningskvoten har ökat i både Sverige och Dalarnas län, men ökningstakten har varit högre i Dalarnas län under perioden 2000–2020.			
Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 2, 2020	Dalarnas län	K: 16,4 %	↗
		M: 18,6 %	↗
	Riket	K: 16,4 %	↗
		M: 18,4 %	↗
Trångboddhet enligt norm 2 innebär att det får vara max 2 personer per sovrum (kök, badrum och vardagsrum borträknat). Trångboddheten har ökat i Sverige och även i Dalarna.			
Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 3, 2020	Dalarnas län	K: 37,5 %	↗
		M: 44,2 %	↗

[66] Antalet personer 0–19 år och antal personer 65 år och äldre. Arbetsför ålder avser således 20–64 år.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
	Riket	K: 38,5%	→
		M: 42,6%	→
Trångboddhet enligt norm 3 innebär att det får vara max 1 person eller 2 sammanboende vuxna per sovrum (kök, badrum och vardagsrum borträknat). Trångboddheten har ökat något i Sverige enligt denna definition på trångboddhet men det har endast skett mindre förändringar de senaste åren, vilket även gäller för länet som helhet.			
Andel förnybara drivmedel kollektivtrafik buss, 2019	Dalarnas län	98,1 %	↗
	Riket	90,8 %	↗
Andelen förnybara drivmedel i bussar ligger på 98,1 procent i Dalarnas län och för riket är andelen på 90,8 procent. Utvecklingen av andelen förnybara drivmedel i bussar har varit positiv i både Dalarnas län och Sverige. I Dalarnas län har det ökat från 9 procent till 98 procent under perioden 2011–2019.			
Resor med kollektivtrafik, resor/invånare, 2020[67]	Dalarnas län	27,9	↘
	Riket	106,5	↘
I Dalarnas län skedde i genomsnitt 27,9 resor med kollektivtrafik per invånare under år 2020. Motsvarande värde i Sverige som helhet var 106,5. Antalet resor har minskat i Dalarnas län under perioden 2012–2020, från 48 till 28 resor. I Sverige som helhet har det skett en minskning från 143 till 106 under perioden 2012–2020.			
Utsläpp till luft av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom). kg/inv, 2019	Dalarnas län	2,5	→
	Riket	2,1	↘
Små partiklar, här definierat som partiklar mindre än 2,5 µm, tillhör de luftföroreningar som ger störst hälsoproblem.[68] Utsläppen har minskat markant både i riket och i Dalarnas län under perioden 2010–2019.			

[67] Antal resor i regional kollektivtrafik inrapporterat av regionala trafikhuvudmän samt de kommunala huvudmännen i Karlstad, Lund och Luleå.

[68] Det är egentligen höga halter (koncentrationen) av partiklar som är det som utgör problem för hälsan, men på grund av datatillgång mäts estimeringar av de totala utsläppen i länet och Sverige. Det är alltså utvecklingen snarare än själva nivån som är intressant i detta fall.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Utsläpp till luft av kväveoxider (NOx), totalt, kg/inv, 2019	Dalarnas län	13,0	→
	Riket	26,8	↘
Kväveoxider (NOx) bidrar till övergödning och försurning och bildar marknära ozon. Merparten av utsläppen kommer från fordon. Utsläppen är lägre per invånare i Dalarnas län jämfört med riket, och under perioden 2005–2019 har utsläppen minskat från 23,0 till 13,0 ton per tusen invånare. Även i riket har utsläppen minskat från 41,0 till 26,8 ton per tusen invånare.			
Tätortsbefolkning närhet till grönområden inom 200 meter från bostaden, 2015	Dalarnas län	K: 96 %	–
		M: 96 %	–
	Riket	K: 94 %	–
		M: 94 %	–
Grönområde definieras som ett område av sammanhängande grönytor som uppgår till minst 0,5 hektar och som är allmänt tillgängligt. Bostadens läge bestäms av adressplatsen för folkbokföringsadressen. Avståndsberäkningen utgår från fågelavståndet och tar inte hänsyn till fysiska barriärer i form av vatten, större vägar och järnvägar. Närheten till grönområden är god i Dalarnas läns tätorter.			
Obalans – underskott på bostäder, 2021 (Bostadsmarknadsenkäten)	Dalarnas län	67 %	↗
	Riket	71 %	↗
I Dalarnas län svarar 10 av 15 kommuner att de har underskott på bostäder. I riket är det 207 av landets 290 kommuner som anger att det är bostadsbrist. Jämfört med år 2015 har antalet kommuner som anger underskott minskat i länet. I riket har antalet kommuner som uppger underskott ökat.			

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

Figur 82: Demografisk försörjningskvot (Källa: Kolada).[69]

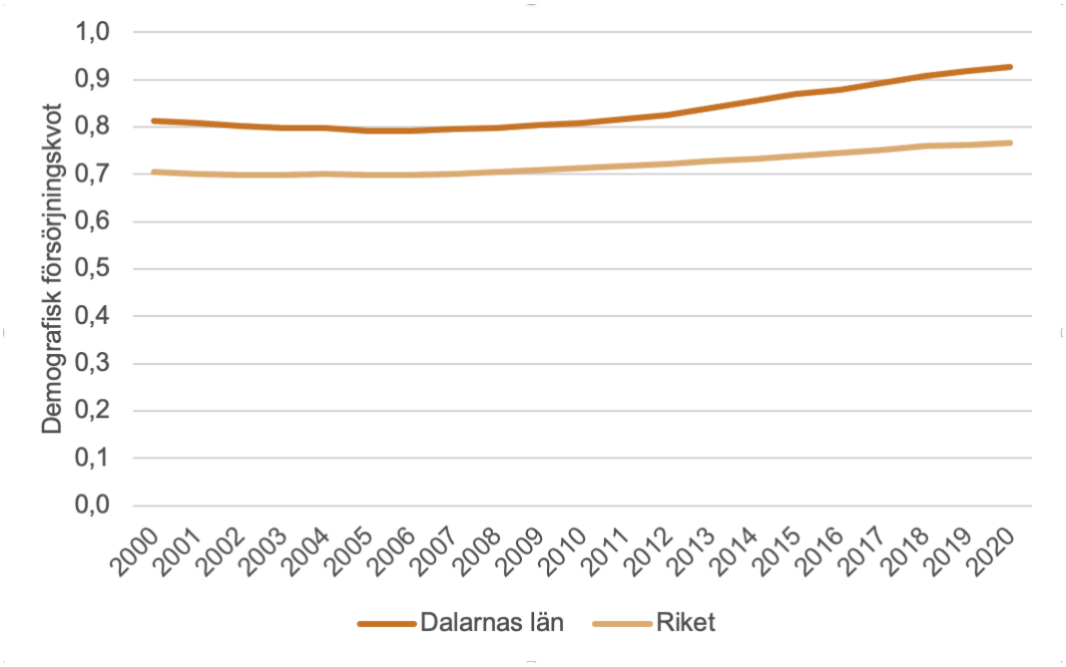

Figur 83: Demografisk försörjningskvot per kommun år 2020 (Källa: Kolada).

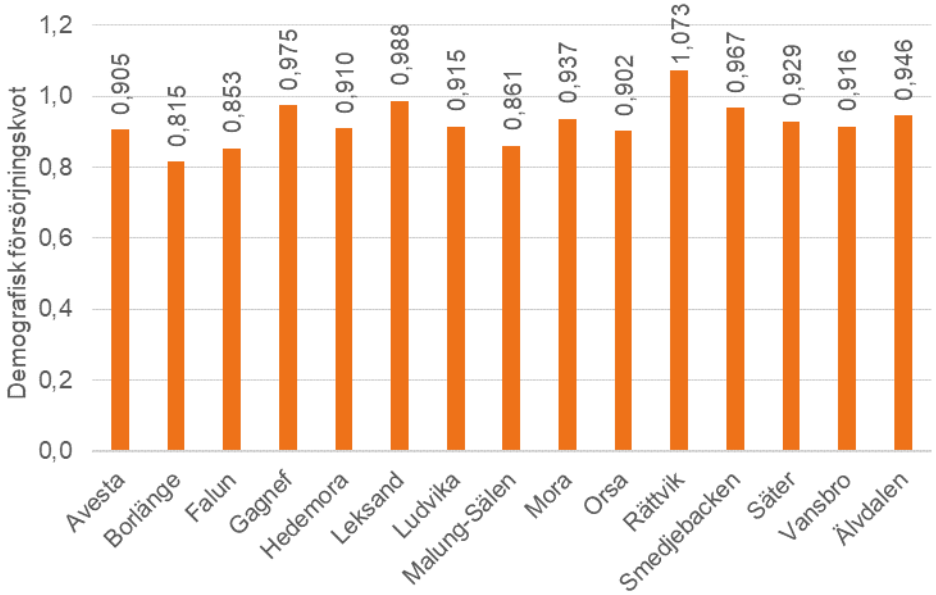

[69] Utvecklingen avser ovägt medel av kommunerna.

Figur 84: Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 2, andel (%) (Källa: Kolada).

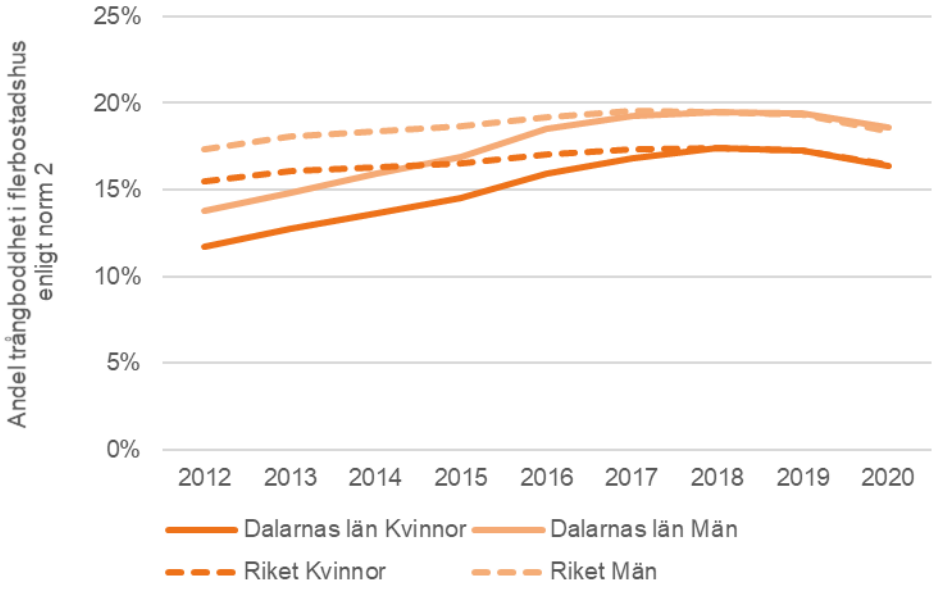

Figur 85 Trångboddhet i flerbostadshus år 2020, enligt norm 2, andel per kommun (%) (Källa: Kolada).

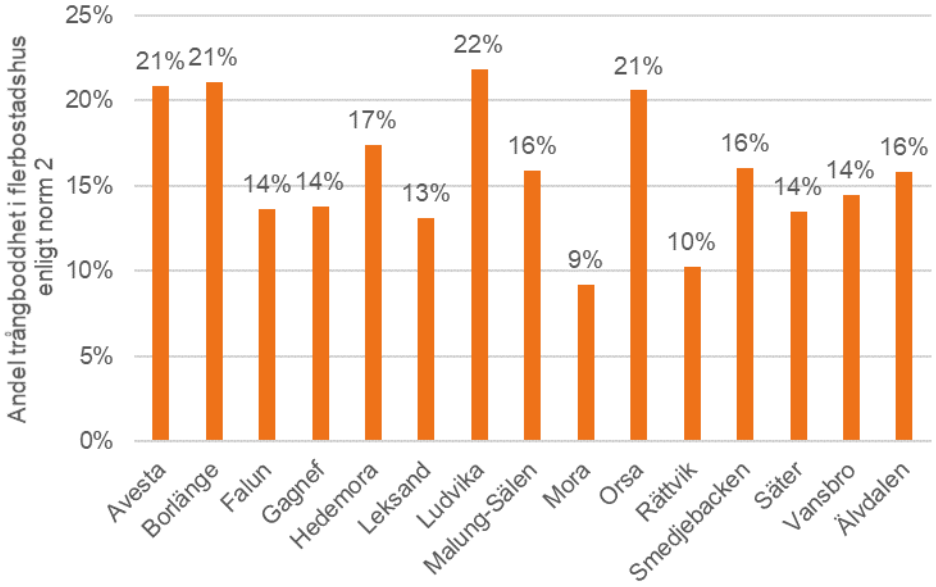

Figur 86: Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 3, andel (%) (Källa: Kolada).

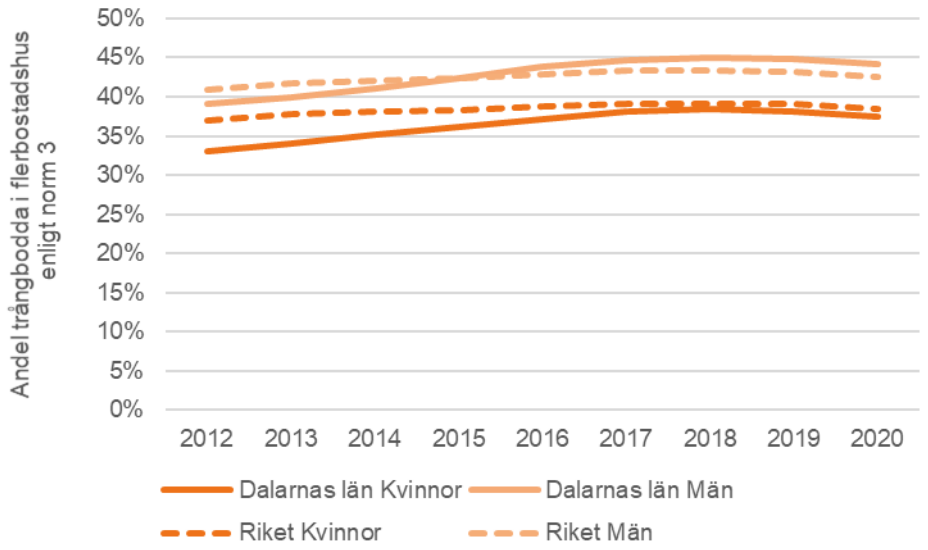

Figur 87: Trångboddhet i flerbostadshus år 2020, enligt norm 3, andel per kommun (%) (Källa: Kolada).

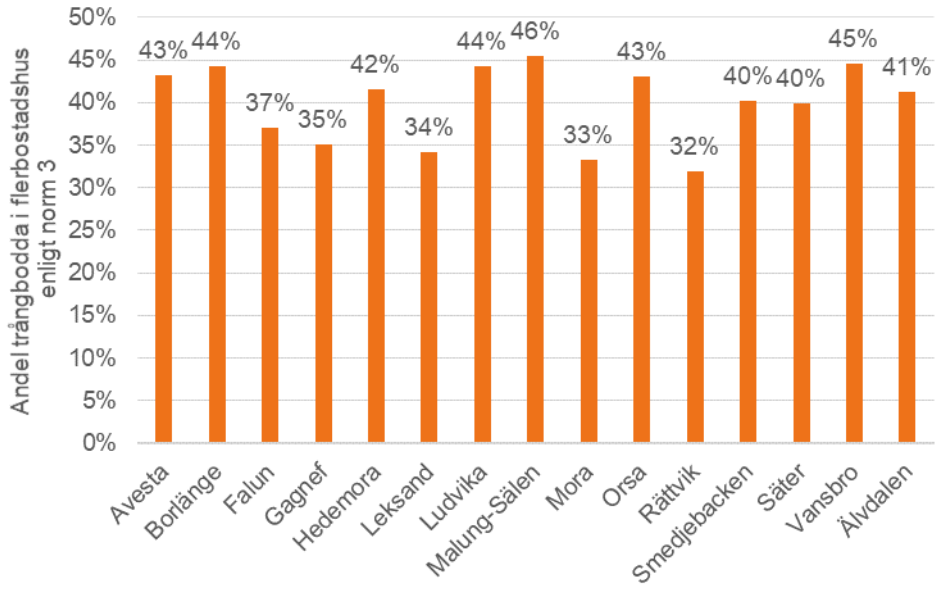

Figur 88: Förnybara drivmedel med buss, andelen fordonskilometer med förnybart drivmedel (Källa: Kolada).

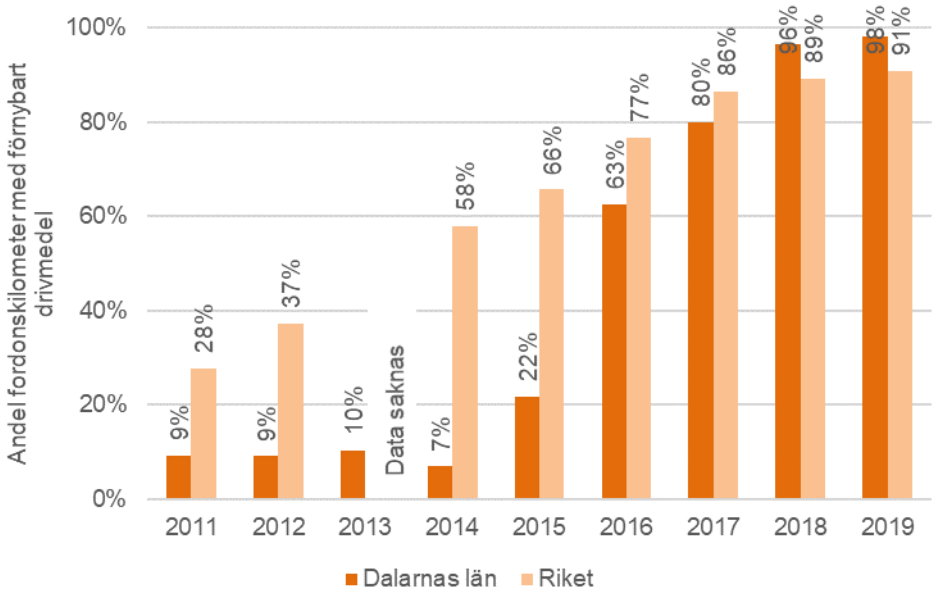

Figur 89: Resor med kollektivtrafik enl Trafa, resor/invånare (Källa: Kolada).

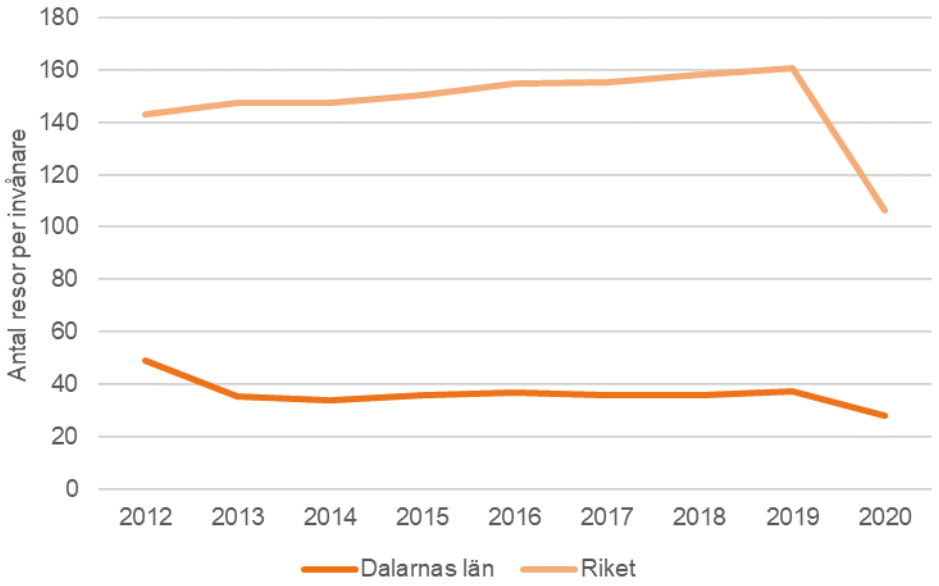

Figur 90: Emissioner av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom), kg/inv (Källa: Kolada).

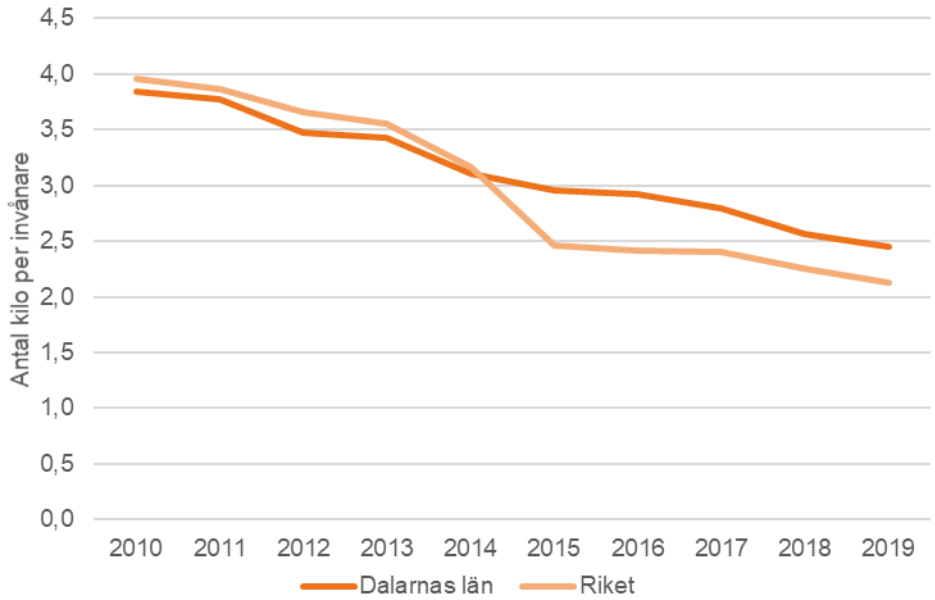

Figur 91: Emissioner av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom), kg/inv år 2019 per kommun (Källa: Kolada).

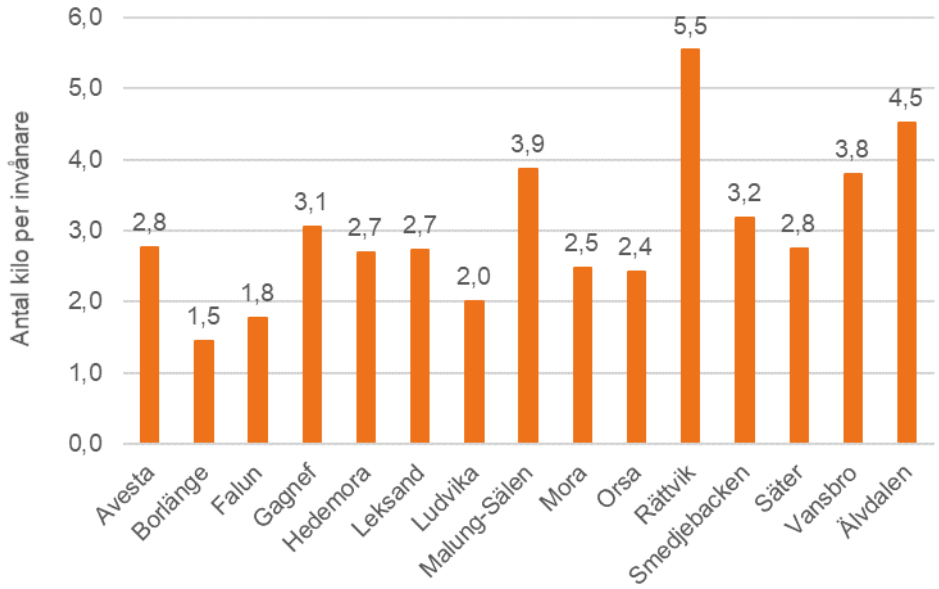

Figur 92: Emissioner av Kväveoxider (NOx), kg/invånare (Källa: Kolada).

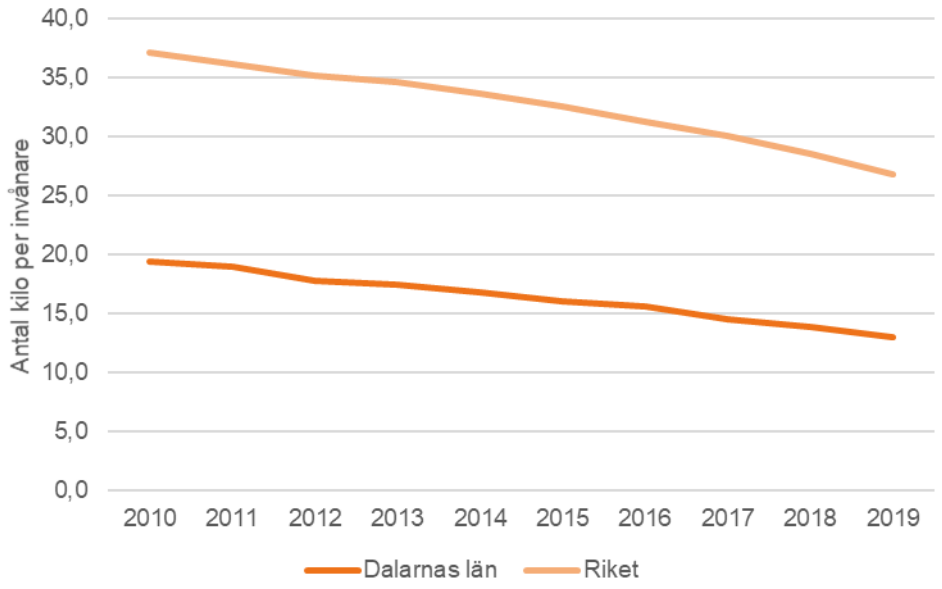

Figur 93: Emissioner av Kväveoxider (NOx), kg/invånare år 2019 per kommun (Källa: Kolada).

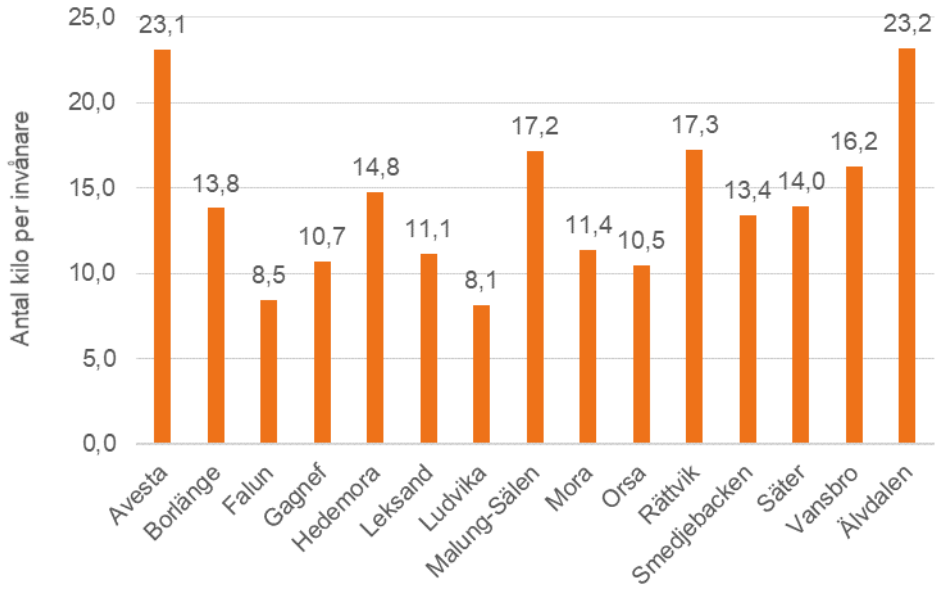

Figur 94: Tätortsbefolkningens närhet (200 meter) till grönområden år 2015 per kommun, hela länet samt för riket (Källa: SCB).

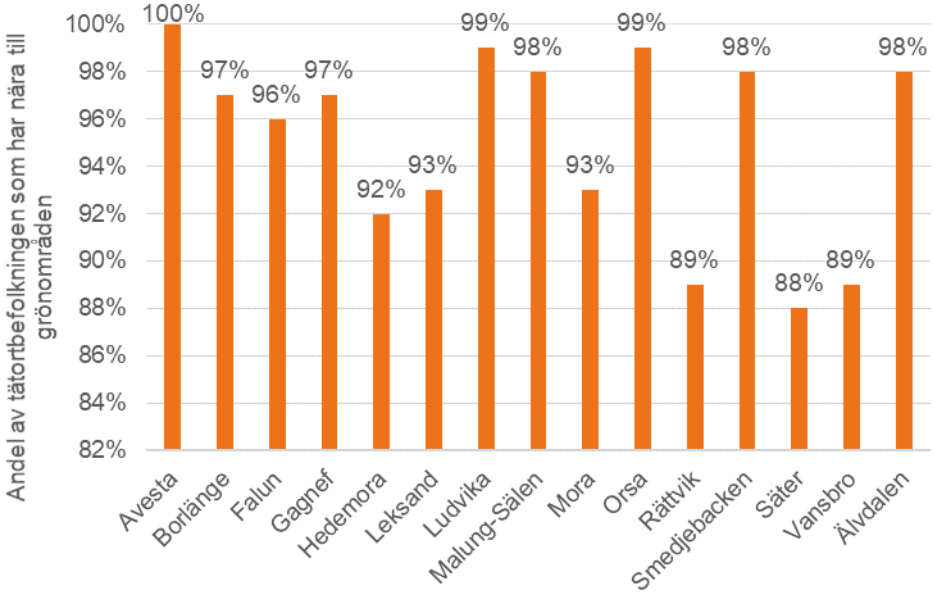

Figur 95: Bostadsmarknaden i Dalarnas län 2021 (Källa: Boverket).

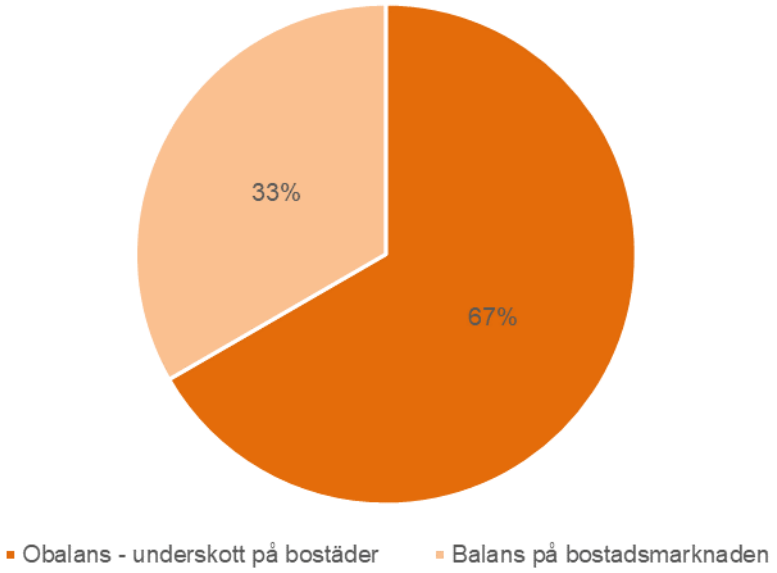

12 Hållbar konsumtion och produktion

Indikatorer

- Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandling
- Insamlat kommunalt hushållsavfall
- Insamlat förpackningar/returpapper
- Insamlat mat- och restavfall
- Insamlat grovavfall
- Insamlat farligt avfall
- Ekologiska livsmedel i kommunens/regionens verksamhet

Målet handlar om att säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Idag nyttjas inte naturresurser på ett ansvarsfullt sätt. Till exempel slängs en tredjedel av all den mat som produceras.[70] För att uppnå hållbar utveckling måste vi minska vårt ekologiska fotavtryck genom att ändra hur vi producerar och konsumerar varor och tjänster.

Konsumtionen påverkar inte bara den ekologiska hållbarheten, utan har även inverkan på den sociala och ekonomiska hållbarheten. En hållbar konsumtion möjliggör till exempel en ökad konkurrenskraft, tillväxt på den lokala, regionala, nationella och globala marknaden, ökad sysselsättning, förbättrad hälsa samt minskad fattigdom. Omställningen till en hållbar konsumtion och produktion är en nödvändighet för att minska vår negativa påverkan på klimat, miljö och människors hälsa. De delmål som är av relevans för Dalarnas län och Sverige är exempelvis *12.2 Hållbar förvaltning av naturresurser*, *12.3 Halvera matsvinnet i världen*, *12.4 Ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall*, *12.5 Minska mängden avfall markant*, *12.7 Främja hållbara metoder för offentlig upphandling* samt *12.8 Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar*. Många av dessa delmål är tyvärr svårt att följa upp med tillgänglig statistik på regional nivå, och fokus ligger här framförallt på hushållsavfall samt ekologiska livsmedel.

Att kartlägga hushållsavfall som samlats in och hur stor andel som går till material-återvinning inklusive biologisk behandling är relevant för flera av delmålen. EU har satt upp ett återvinningsmål för kommunalt avfall motsvarande 55 procent till år 2025 och 65 procent till år 2035. Även ett nytt återvinningsmål för förpackningar finns på plats motsvarande 65 procent till 2025 och 70 procent till 2030.[71] Dalarnas län och Sverige har de senaste åren legat på nästan samma nivå med avseende på andelen husavfall som materialåtervinns av den totala mängden insamlat hushållsavfall. År 2020 var andelen något större för Dalarnas län än för riket, 40 procent respektive 38 procent.

Länet har en något mindre mängd insamlat förpackningar och returpapper än riket som helhet under 2020. I Dalarnas län uppgick insamlat förpackningar och returpapper till 67 kg per person och i riket till 69 kg per person. Även mängden insamlad mat- och restavfall per person är lägre i Dalarnas län jämfört med riket. I genomsnitt samlades det in 161 kg mat- och restavfall per person i Dalarnas län under 2020. I riket samlade en genomsnittlig person in 192 kg mat- och restavfall per person. Mängden insamlat mat- och restavfall har minskat

[70] www.globalamalen.se
[71] Europeiska kommissionen (2022-01-14), Den cirkulära ekonomin: Nya regler ska göra EU världsbäst på avfallshantering och återvinning

för både Dalarnas län och riket under åren 2014 till 2020. Vad gäller insamling av grovavfall och insamling av farligt avfall har Dalarnas län de senaste åren samlat in en större mängd än riket som helhet. Dalarnas län samlade under 2020 in drygt 270 kg grovavfall per invånare samt drygt 30 kg farligt avfall per invånare.

Hushållsavfallet totalt sett i kg per invånare ligger på en högre nivå i Dalarnas län jämfört med riket, 530 jämfört med 517 kg per invånare år 2020. Det förekommer ganska stora skillnader mellan kommunerna med avseende på mängden avfall. Mängden hushållsavfall totalt sett är störst i Leksands kommun, 673 kg per invånare, och minst i Malung-Sälen med 363 kg per invånare. Sett till förpackningar och returpapper är mängden insamlat störst i Ludvika kommun, 91 kg per invånare, och minst i Malung-Sälen med 44 kg per invånare. Mängden insamlad mat- och restavfall är störst i Avesta, 207 kg per invånare, och minst i Hedemora med 111 kg per invånare.

Delmål *12.7 Främja hållbara metoder för offentlig upphandling* kan avse många saker, men här mäts andelen ekologiska livsmedel i kommunens och regionernas verksamheter. Dalarnas läns kommuner ligger något över snittet i riket med avseende på andel ekologiska livsmedel. Bland Dalarnas läns kommuner var andelen i snitt 30,6 procent och i regionens verksamheter 38,4 procent. Ökningen av andelen ekologiska livsmedel har varit kraftigt i både Dalarnas län och i riket.

Tabell 12 Hållbar konsumtion och produktion – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandling, 2020	Dalarnas län[1]	39,9 %	→
	Riket[2]	37,7 %	→
Under perioden 2015–2020 har andelen hushållsavfall som samlats in för återvinning varit på ungefär samma nivå i Dalarnas län som i riket. I Dalarnas län har ingen större förändring av andelen skett under den senaste tioårsperioden.			
Ekologiska livsmedel i kommunens verksamhet, 2020	Dalarnas län[1]	30,6 %	↗
	Riket[2]	29,3%	↗
Andelen ekologiska livsmedel i kommunernas verksamheter i Dalarnas län har ökat kraftigt de senaste tio åren från i snitt 10 procent år 2010 till 31 procent år 2020. Samma utveckling kan ses även i riket.			
Ekologiska livsmedel i regionens verksamhet, 2019	Dalarnas län	38,4 %	↗
	Riket	44,7 %	↗
Andelen ekologiska livsmedel i Region Dalarnas läns verksamheter har ökat från 3 procent år 2009 till 40 procent år 2019. I riket har utvecklingen under samma period gått från 13 procent till 45 procent år 2019. Mellan 2018 och 2019 minskade dock andelen ekologiska livsmedel i Region Dalarnas verksamheter från 39,9 procent till 38,4 procent.			

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Insamlat kommunalt avfall totalt, kg/invånare, 2020	Dalarnas län[1]	530,2	→
	Riket[2]	516,9	→

Insamlat kommunalt avfall i kg per invånare har legat ganska stabilt både i Dalarnas län och i riket de senaste åren. Det var något mer insamlat avfall per invånare i Dalarnas län än i riket år 2020, men nivån har de senaste åren varit ungefär detsamma mellan länet och riket.

Insamlat förpackningar och retur-papper, kg/invånare, 2020	Dalarnas län[1]	66,9	↘
	Riket[2]	67,7	↘

Avser förpackningar och returpapper som omfattas av producentansvar och samlas in via återvinningsstationer samt fastighetsnära insamling. Förpackningar avser förpackningar av papper, plast, glas och metall. Insamlingen har minskat något per person de senaste åren i både länet och riket. I Dalarnas län har insamlade förpackningar och returpackningar minskat med 6 procent sedan år 2015.

Insamlat mat- och restavfall, kg/invånare, 2020	Dalarnas län[1]	161,4	↘
	Riket[2]	192,0	↘

Avser mat- och restavfall från hushåll samt därmed jämförligt avfall från annan verksamhet t.ex. affärer, kontor, industrier och restauranger mm. Med mat- och restavfall avses såväl brännbart restavfall (hushållssopor) samt matavfall som samlas in av kommunen. Det samlas vanligen in i kärl eller säck men även andra insamlingssystem används som container, tank, sopsug och underjordiska behållare. Insamlingen har minskat per person de senaste åren i både länet och riket.

Insamlat grovavfall, kg/invånare, 2020	Dalarnas län[1]	271,5	↗
	Riket[2]	228,2	↗

Avser grovavfall från hushåll samt därmed jämförligt avfall från annan verksamhet t.ex. affärer, kontor, industrier och restauranger mm. Med grovavfall avses trädgårdsavfall, utsorterat trä, övrigt brännbart, wellpapp, metallskrot, gips, planglas, kommunplast, deponirest samt övrigt grovavfall. Andelen insamlat grovavfall har ökat den senaste tioårsperioden i både Dalarnas län och i riket.

Insamlat farligt avfall (inkl. elavfall och batterier), kg/invånare, 2020	Dalarnas län[1]	30,7	↗
	Riket[2]	27,7	↗

Avser farligt avfall från hushåll. Farligt avfall avser exempelvis småkemikalier, vatten- och lösningsmedelsbaserad färg, oljehaltigt avfall, impregnerat trä och asbest samt batterier och elavfall. Andelen insamlat farligt avfall har de senaste åren ökat i både Dalarnas län och i riket.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

[1]Avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

[2]Avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 96: Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandling (Källa: Kolada).[72]

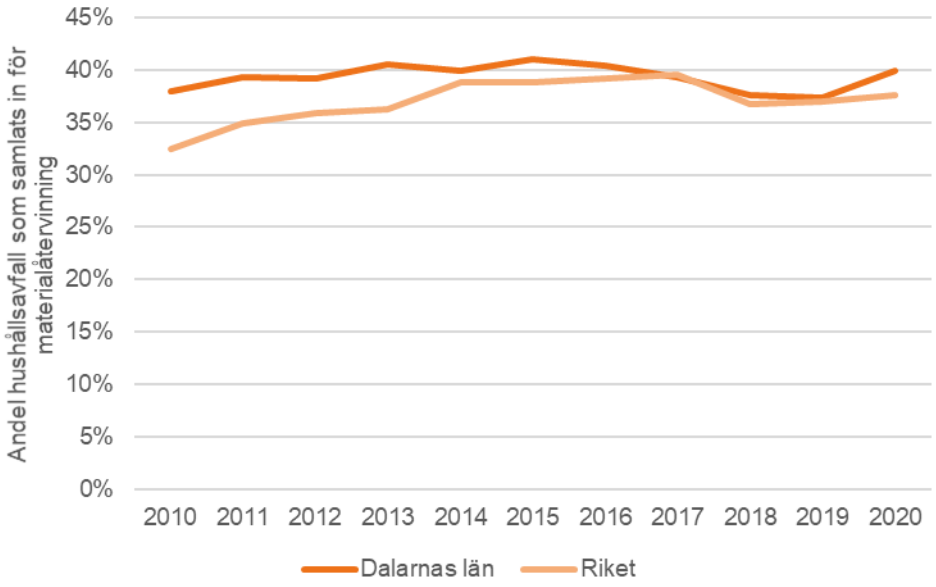

[72] Utvecklingen för Dalarnas län avser ovägt medel av kommunerna i länet och utvecklingen för riket avser ovägt medel av kommunerna i riket.

Figur 97: Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning år 2020 per kommun, inkl. biologisk behandling, andel (Källa: Kolada).[73]

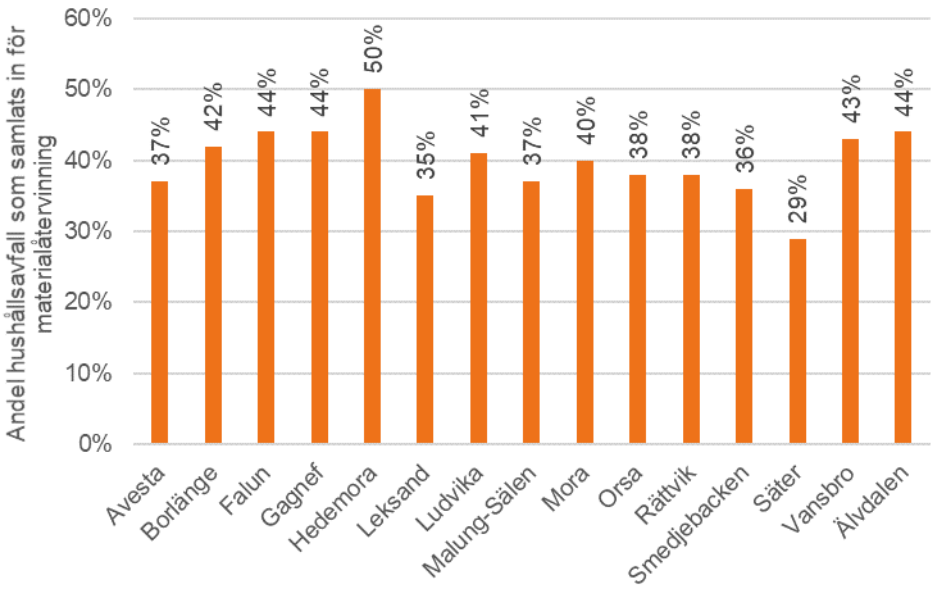

Figur 98: Insamlat kommunalt avfall totalt, kg/invånare (Källa: Kolada).[74]

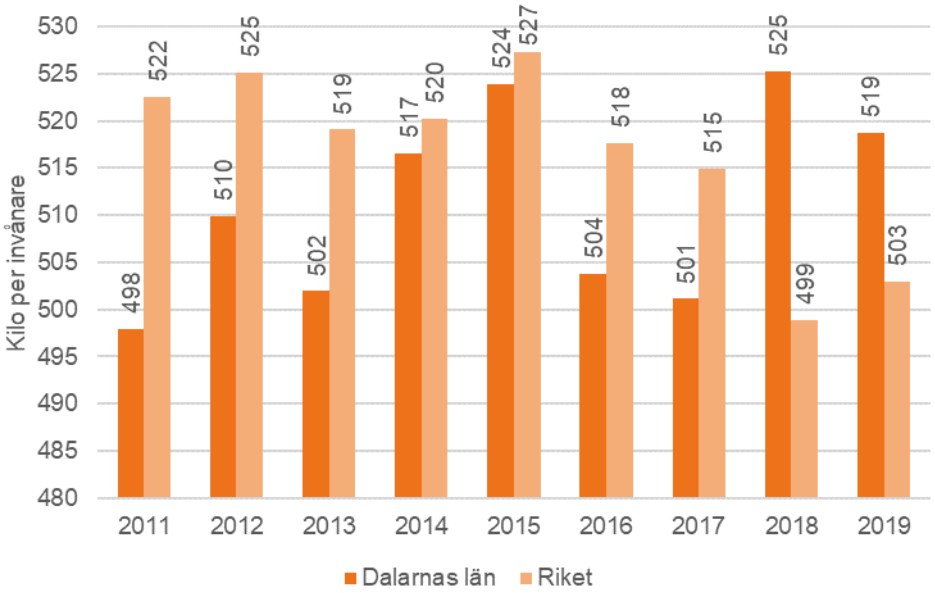

[73] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.
[74] Utvecklingen för Dalarnas län avser ovägt medel av kommunerna i länet och utvecklingen för riket avser ovägt medel av kommunerna i riket.

Figur 99: Insamlat hushållsavfall totalt i kommunerna år 2020 per kommun, kg/invånare (Källa: Kolada).

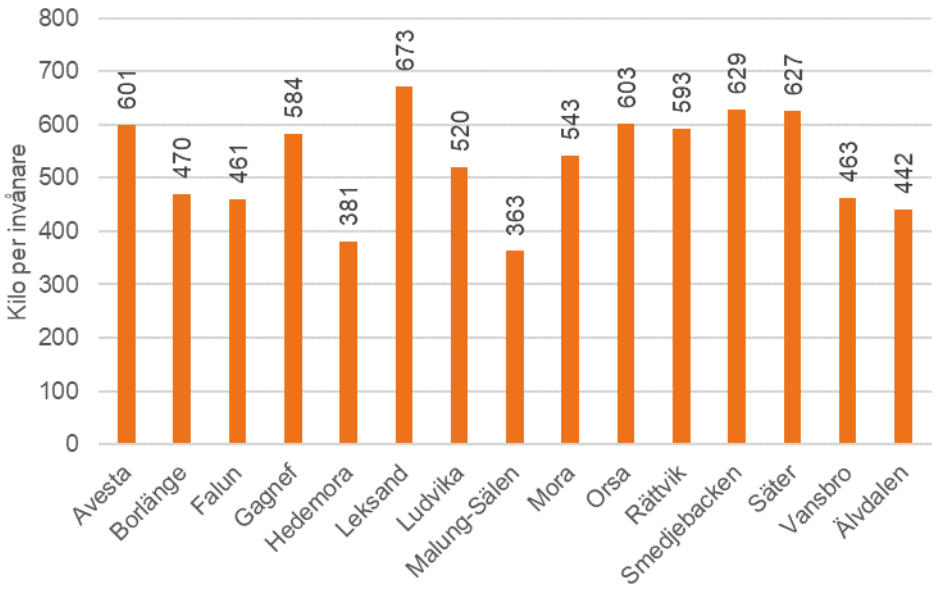

Figur 100: Ekologiska livsmedel i regionernas verksamhet, andel (%) (Källa: Kolada).

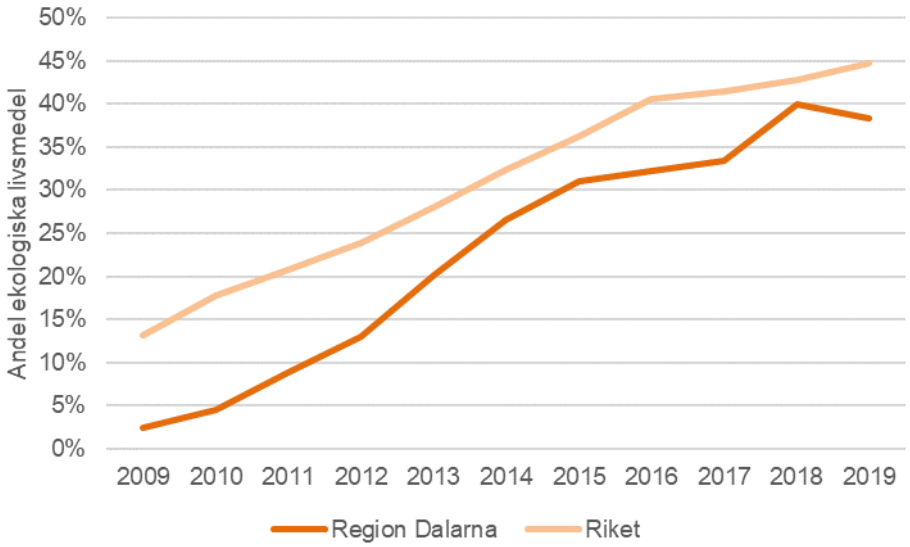

Figur 101: Ekologiska livsmedel i kommunernas verksamheter, andel (%) (Källa: Kolada).[75]

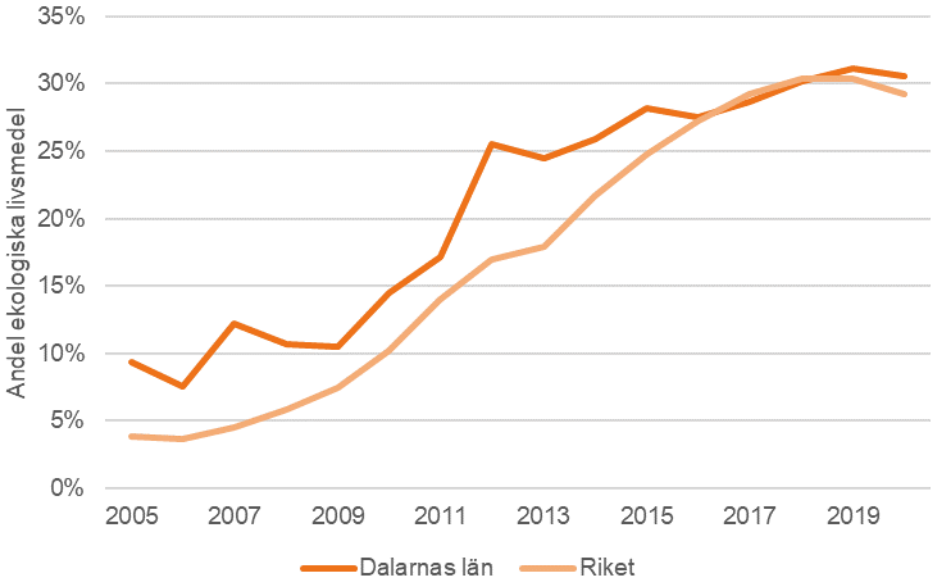

Figur 102: Ekologiska livsmedel i kommunernas verksamheter år 2020 per kommun, andel (%) (Källa: Kolada). [76]

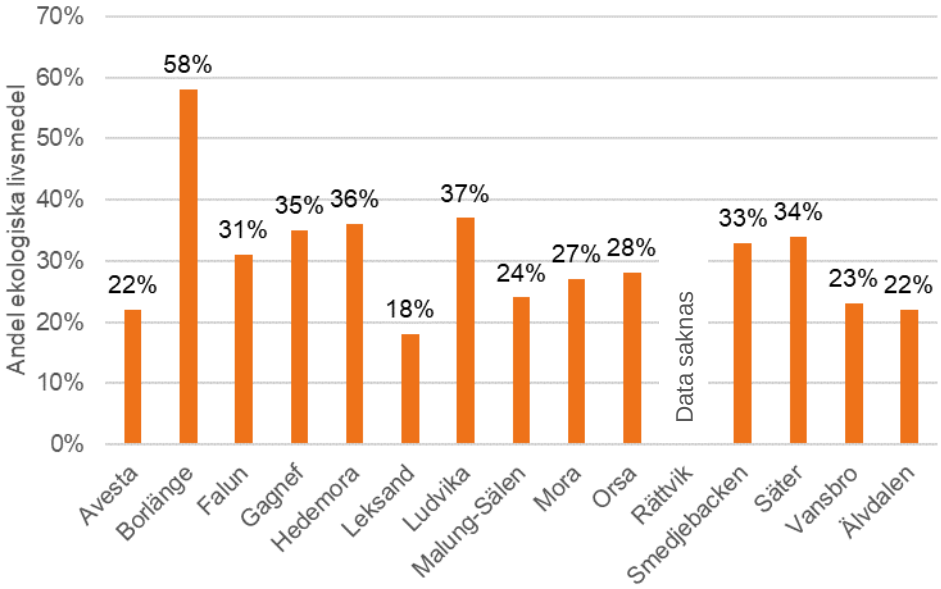

[75] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.
[76] Information om ekologiska livsmedel i kommunernas verksamhet för Rättviks kommun saknas.

Figur 103: Insamlat förpackningar och returpapper, kg/invånare (Källa: Kolada).[77]

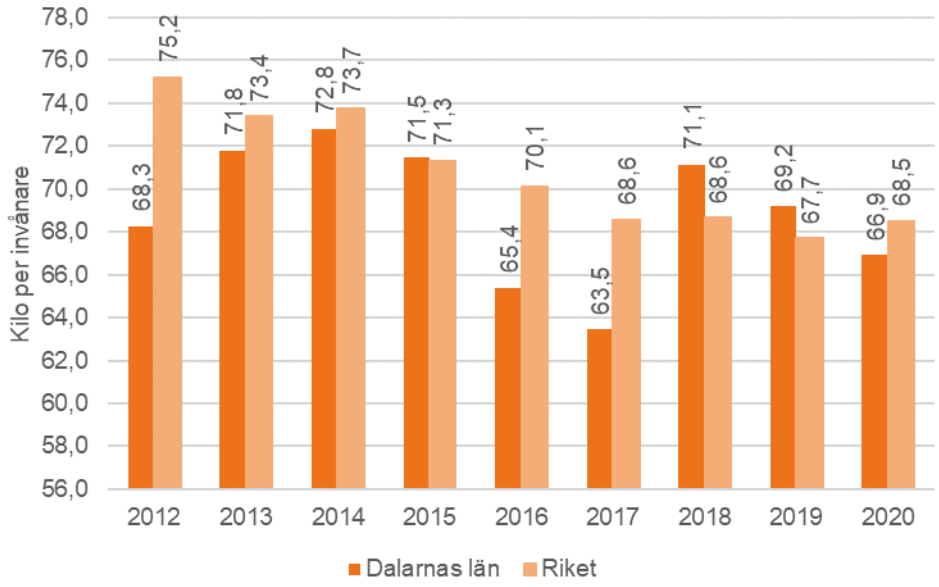

Figur 104: Insamlat förpackningar och returpapper, kg per invånare och kommun år 2020 (Källa: Kolada).

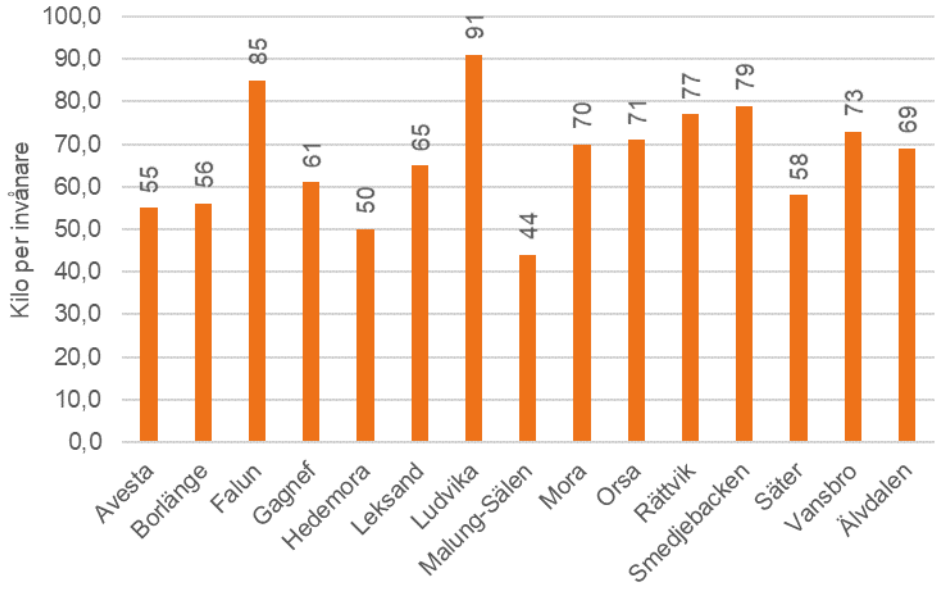

[77] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 105: Insamlat mat- och restavfall, kg/invånare (Källa: Kolada).[78]

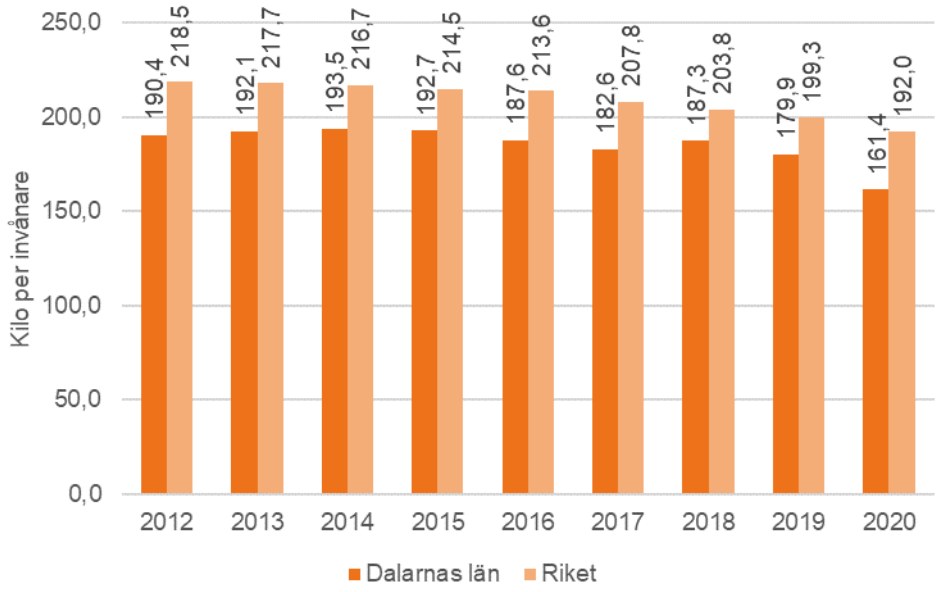

Figur 106: Insamlat mat- och restavfall kg/invånare och kommun år 2020 (Källa: Kolada).

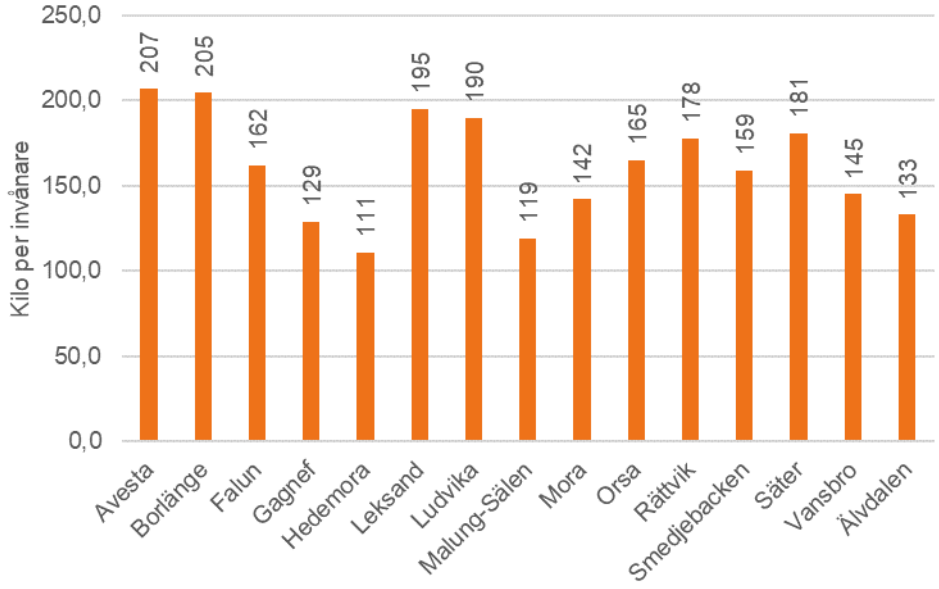

[78] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 107: Insamlat grovavfall, kg/invånare (Källa: Kolada).[79]

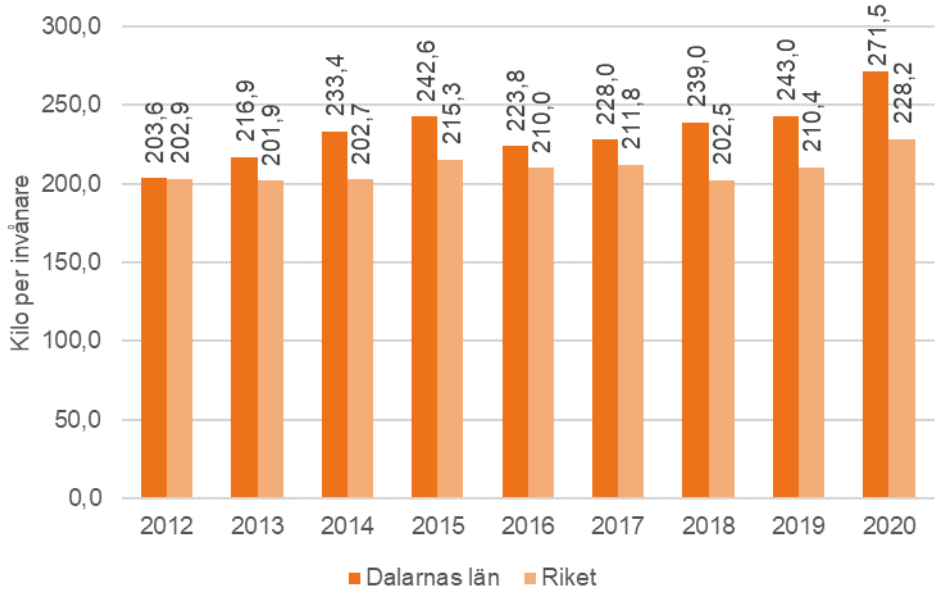

Figur 108: Insamlat grovavfall, kg/invånare och kommun år 2020 (Källa: Kolada).

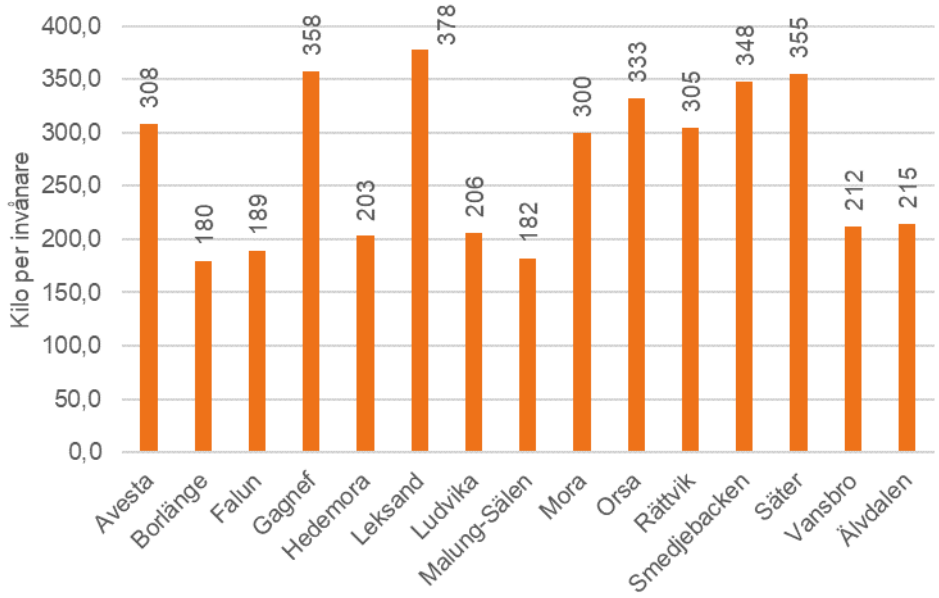

[79] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 109: Insamlat grovavfall, kg/invånare (Källa: Kolada).[80]

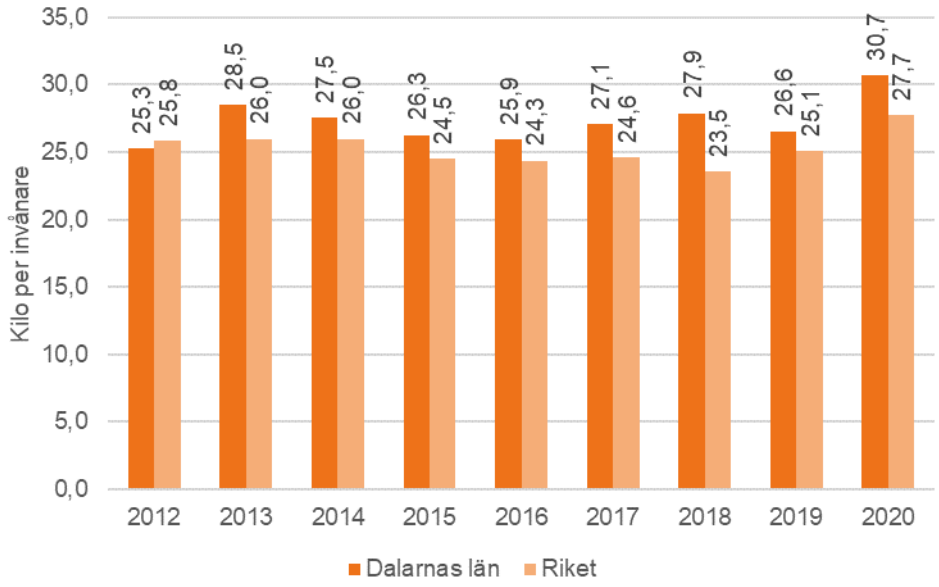

Figur 110: Insamlat grovavfall, kg/invånare och kommun år 2020 (Källa: Kolada).

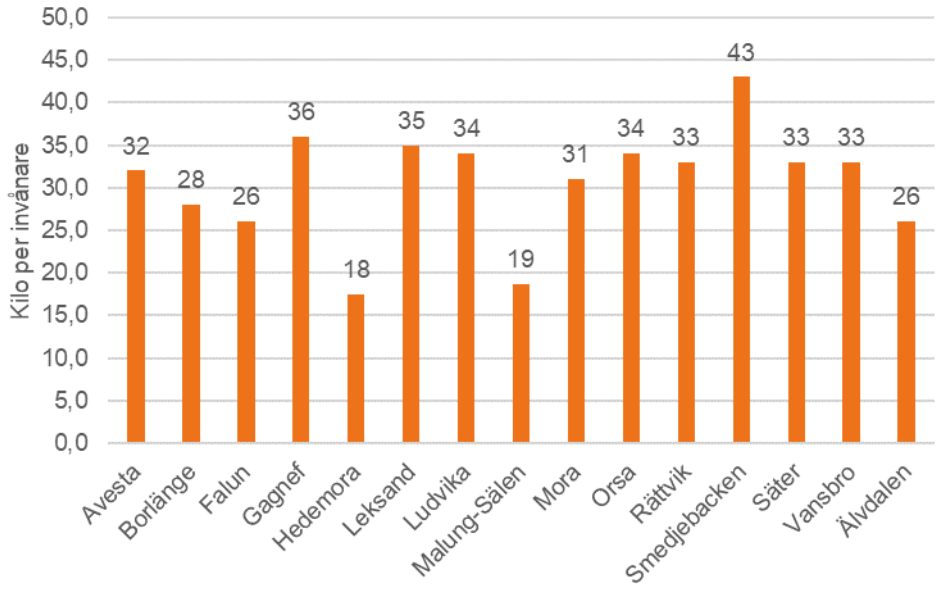

[80] Utvecklingen i Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och utvecklingen i riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

13 Bekämpa klimatförändringarna

Indikatorer
- Utsläpp av växthusgaser per invånare
- Växthusgaser totalt (uppdelat på sektorer)
- Körsträcka med bil, mil per personbil/invånare
- Miljöbilar

Enligt FN måste vi vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser. Men utsläppen av växthusgaser fortsätter att stiga globalt. Om det inte sker någon omedelbar förändring kommer vi nå en genomsnittlig global uppvärmning som överstiger 1,5 grader. De 1,5 graderna skulle innebära allvarliga konsekvenser för ekosystem, havsförsurning, människors säkerhet, matproduktion, vattentillgång, hälsa och ökad risk för naturkatastrofer. [81]

Effekterna av den globala uppvärmningen har redan blivit synliga och de kommer att bli katastrofala om vi inte agerar nu. Genom utbildning, innovation och efterlevnad av våra klimatåtaganden kan vi göra nödvändiga förändringar för att skydda planeten. Förändringarna kommer inte bara vara nödvändiga för att skydda vår planet utan de kommer även möjliggöra modernisering av infrastrukturen samt skapa nya arbetstillfällen och främja välstånd över hela världen.

De delmål som är relevanta för Dalarnas län och Sverige är bland annat *13.1 Stärk motståndskraften och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer*, *13.2 Integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering* samt *13.3 Öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändring*. På grund av tillgång på data är det i huvudsak vår påverkan på klimatet som följs upp, och inte vår anpassningsförmåga till de kommande klimatförändringarna. En annan begränsning är att vi här i huvudsak mäter utsläpp som sker inom länet och rikets gränser och inte utsläpp som sker i andra länder som följd av vår konsumtion.

I Naturvårdsverkets uppföljning av de nationella miljömålen konstateras en negativ utveckling i riket som helhet för miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*.[82] För att klara målet behöver de samlade globala växthusgasutsläppen minska i en mycket snabb takt. Även om växthusgaserna har minskat i Dalarnas län, och i riket, så har inte utvecklingen varit i en tillräcklig takt för att nå de nationella klimatmålen.

Utsläppen av växthusgaser i ton koldioxidekvivalenter per invånare var år 2019 högre i Dalarnas län jämfört med riket som helhet, 5,6 ton jämfört med 4,9 ton. Utsläppen har minskat sedan 1990-talet, både för Dalarnas län och Sverige. Utsläppen per capita bedöms procentuellt sett behöva minska ned till cirka 0,9 ton per capita i Sverige som helhet fram

[81] www.globalamalen.se; SMHI (2019), FN:s klimatpanel, IPCC – Sammanfattning för beslutsfattare, Global uppvärmning på 1,5 ºC.
[82] Naturvårdsverket, Miljömålen – Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2020 – Med fokus på statliga insatser (Miljömålen 2020 (naturvardsverket.se)

till år 2045 för att nå de nationella klimatmålen.[83] [84] Utvecklingen i riket och i länet går just nu inte tillräckligt snabbt för att nå det nationella målet om 85 procent minskning av växthusgasutsläppen fram till år 2045 jämfört med 1990, och inom transportsektorn behöver utsläppen minska ännu snabbare än hittills för att nå målet om en 70 procent minskning under perioden 2010–2030. Utsläppen av växthusgaser per invånare skiljer sig mycket mellan kommunerna i Dalarnas län. Som högst är det i Rättvik med 16,7 ton CO2-ekv/invånare, och som lägst i Falun med 2,3 ton CO2-ekv/invånare.

Bilanvändandet, och vilken typ av bilar vi kör, är av betydelse för att minska vår klimatpåverkan. I Dalarnas län används personbil i högre grad jämfört med riket räknat i mil per invånare, 719,7 mil/invånare jämfört med 605,3 mil/invånare år 2020. Även om det varit en svag minskning av bilanvändandet under de senaste fem åren, är skillnaden från år 2000 liten. År 2000 var bilanvändandet i Dalarnas län 731 mil/invånare och i riket 659 mil/inv. Gagnef och Hedemora är de två kommuner med absolut flest antal mil per invånare (1 095 respektive 1 076 mil/invånare) i jämförelse med andra kommuner i länet. Övriga kommuner ligger på nivåer på omkring 700–800 km per invånare. Bilanvändandet är lägst i Borlänge kommun med 592 mil per invånare år 2020.

Den genomsnittliga körsträckan per personbil är något lägre i Dalarnas län jämfört med riket. Och eftersom antalet mil per invånare är högre i Dalarna, kan detta innebära att bilinnehavet är större i Dalarnas län jämfört med i riket. Antalet mil per personbil har under de senaste tio åren minskat i både länet och riket. Bland de som har bil i Dalarnas län är den genomsnittliga körsträckan högst per personbil i Säter (1 110 km) och lägst i Hedemora (850 km).

Det är inte bara hur mycket bilen används som är av betydelse för klimat och miljö, utan även typen av bil. Dalarnas län har en lägre andel miljöbilar än riket som helhet, runt 13,1 procent jämfört med 16,4 procent. Utvecklingen har varit positiv för både Dalarnas län och Sverige under de senaste tio åren. Flest andel miljöbilar är det i Borlänge och Falun, där andelen miljöbilar år 2020 var 15 procent. Lägst andel är det i Älvdalen med 7 procent.

Tabell 13 Bekämpa klimatförändringarna – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Utsläpp av växthusgaser, ton CO2-ekv/inv, 2019	Dalarnas län	5,6	↘
	Riket	4,9	↘
Under perioden 2005–2017 har utsläppen av växthusgaser minskat i Dalarnas län från 8,7 till 5,6 ton CO2-ekvivalenter per invånare. Motsvarande minskning i Sverige har varit 7,4 till 4,9 ton. Även fast utvecklingen har varit positiv de senaste åren inom länets geografiska område så är utvecklingen inte tillräckligt positiv för att nå det nationella klimatmålet och därmed inte heller det globala målet. Se mer om detta i beskrivning av indikatorn nedan.			
Utsläpp av växthusgaser, exklusive flygtrafik, ton CO2-ekv/år, 2019	Dalarnas län	1 602 395	↘

[83] Sweco (2018), Regionalisering av klimat- och energimål.
[84] Det är dock framförallt de faktiska utsläppen i ton CO2-ekvivalenter, snarare än utsläppen per capita, som är relevant för att minska vår klimatpåverkan. En hög befolkningstillväxt gör att utsläppen per capita blir lägre.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
(ingen färgsättning då det avser totalnivåer)			
	Riket	50 543 392	↘

I Dalarnas län har utsläppen minskat med 33 procent sedan år 1990. Motsvarande minskning för riket är 28 procent. För att nå det nationella målet om en minskning av växthusgaserna med 85 procent under perioden 1990–2045 måste minskningstakten från och med år 2019 vara på ett årligt genomsnitt motsvarande 5,6 procent. Mellan 2018 och 2019 minskade utsläppen med ca 1,4 procent.

Utsläpp av växthusgaser inom transportsektorn har minskat med 23,3 procent i Dalarnas län sedan år 2010. För att nå det nationella målet om en minskning av växthusgaserna inom transporter med 70 procent under perioden 2010–2030 måste minskningstakten från och med år 2019 vara på ett årligt genomsnitt över 8 procent. Mellan 2018 och 2019 minskade utsläppen med ca 2,9 procent.

För övriga sektorer i Dalarnas län har förändringen av växthusgasutsläppen sedan 2010 varit följande; Industri: minskning med 19 procent, Jordbruk: ökning med 1,3 procent, El och fjärrvärme: minskning med 17 procent, Egen uppvärmning av bostäder och lokaler: minskning med 60 procent, Arbetsmaskiner: minskning med drygt 12 procent, Produktanvändning: minskning med 27 procent, Avfall: minskning med drygt 47 procent.

Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/invånare, 2020	Dalarnas län	719,7	↘
	Riket	605,3	↘

Den genomsnittliga körsträckan med personbil har under de senaste 10 åren minskat i Dalarnas län, från 758 till 720 kilometer per invånare. Motsvarande minskning i riket var från 667 till 605 kilometer per invånare. Minskningen har alltså varit något större i riket än i Dalarnas län.

Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/personbil, 2020	Dalarnas län	1007,8	↘
	Riket	1099,9	↘

Den genomsnittliga körsträckan per personbil har också minskat under den senaste tioårsperioden och är kortare i Dalarnas län än i riket. Den genomsnittliga körsträckan per personbil påverkas av antalet personbilar, och resultatet skulle kunna indikera att det de senaste åren blivit fler personbilar per invånare.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Miljöbilar, andel av totalt antal bilar i det geografiska området, 2020	Dalarnas län	13,1 %	→
	Riket	16,4 %	→

Andelen miljöbilar har ökat i både Dalarnas län och i riket. Ökningen har de senaste åren varit större i Dalarnas län än i riket. Trots det var det år 2020 färre miljöbilar i Dalarnas län i jämfört med hela riket.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

Figur 111: Utsläpp av växthusgaser, ton CO2-ekvivalenter per invånare (Källa: Kolada).

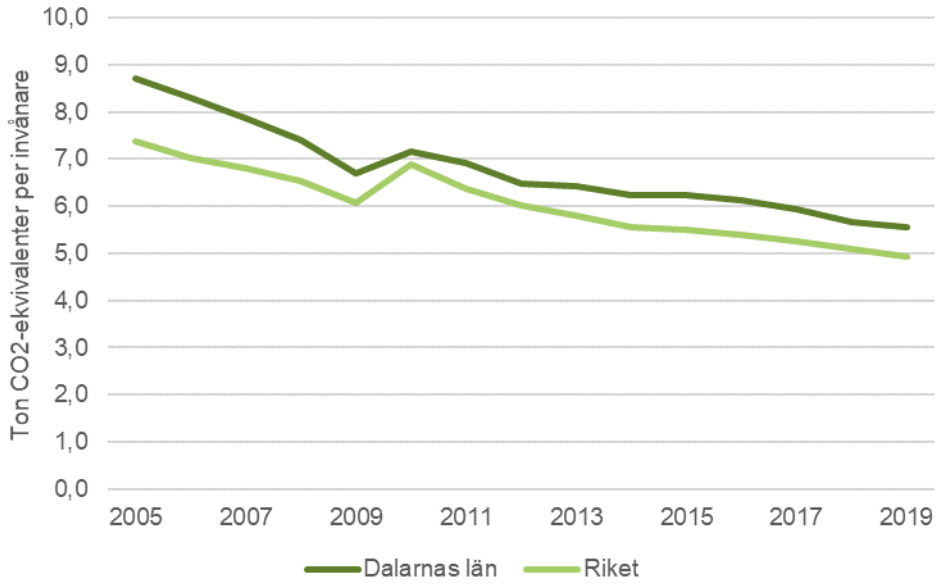

Figur 112: Utsläpp av växthusgaser per kommun år 2019, ton CO2-ekvivalenter per invånare (Källa: Kolada).

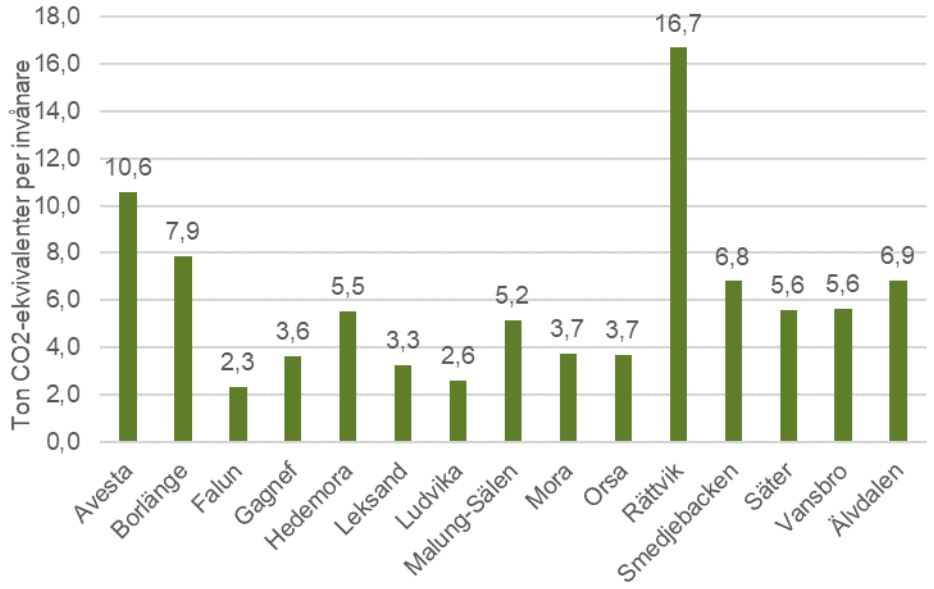

Figur 113: Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/invånare (Källa: Kolada).

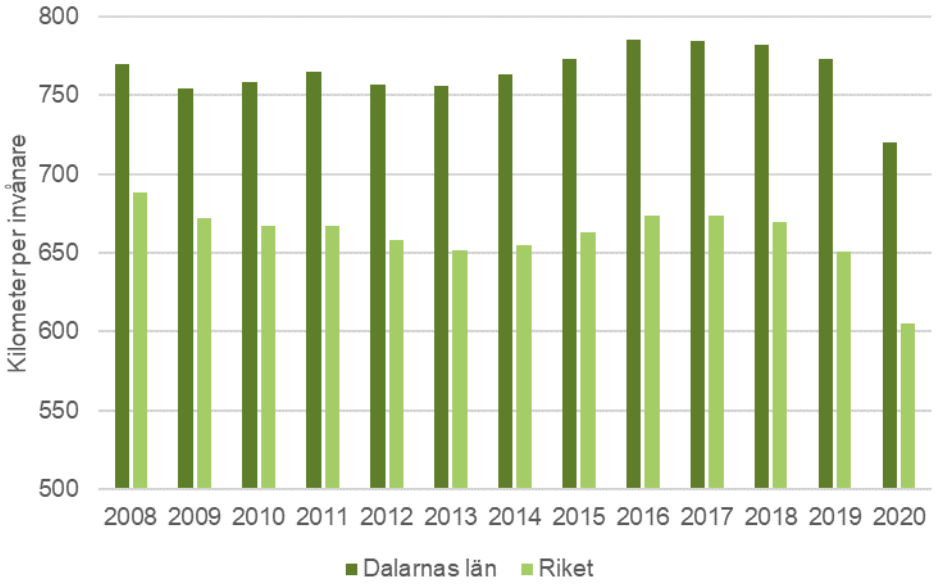

Figur 114: Genomsnittlig körsträcka med personbil per kommun år 2020, mil/invånare (Källa: Kolada).

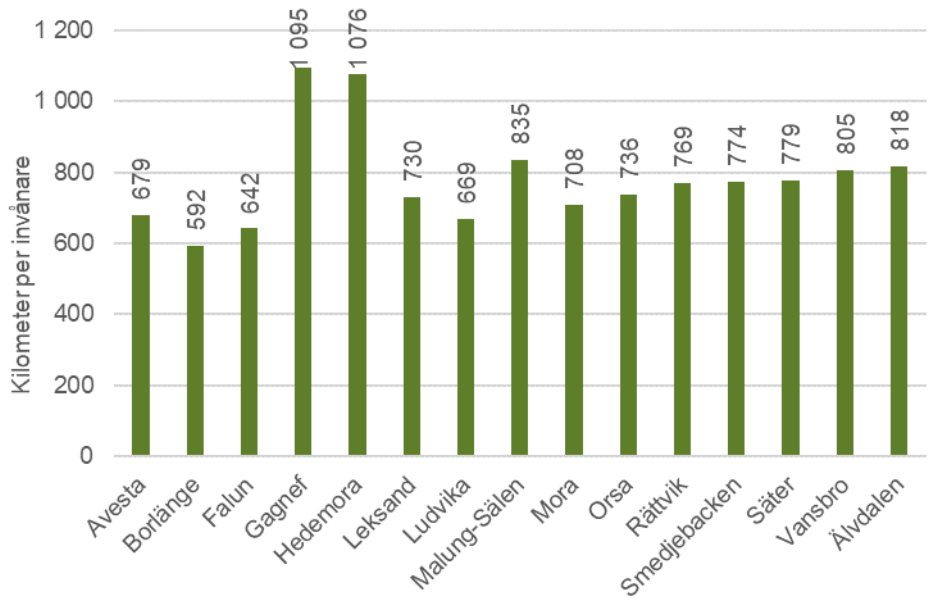

Figur 115: Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/personbil (Källa: Kolada).

Figur 116: Genomsnittlig körsträcka med personbil per kommun år 2020, mil/personbil (Källa: Kolada).

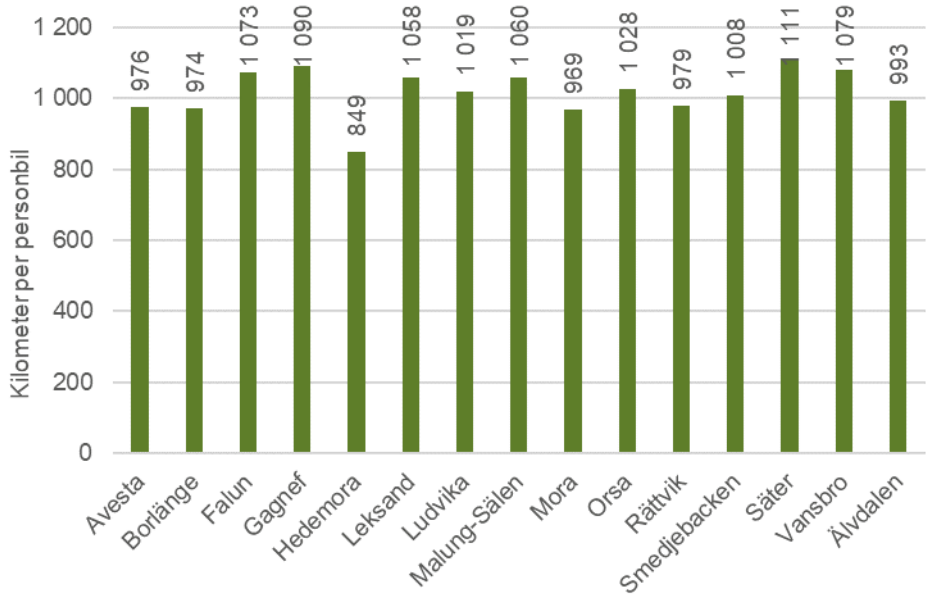

Figur 117: Miljöbilar, andel av totalt antal bilar i hela den geografiska kommunen (Källa: Kolada).

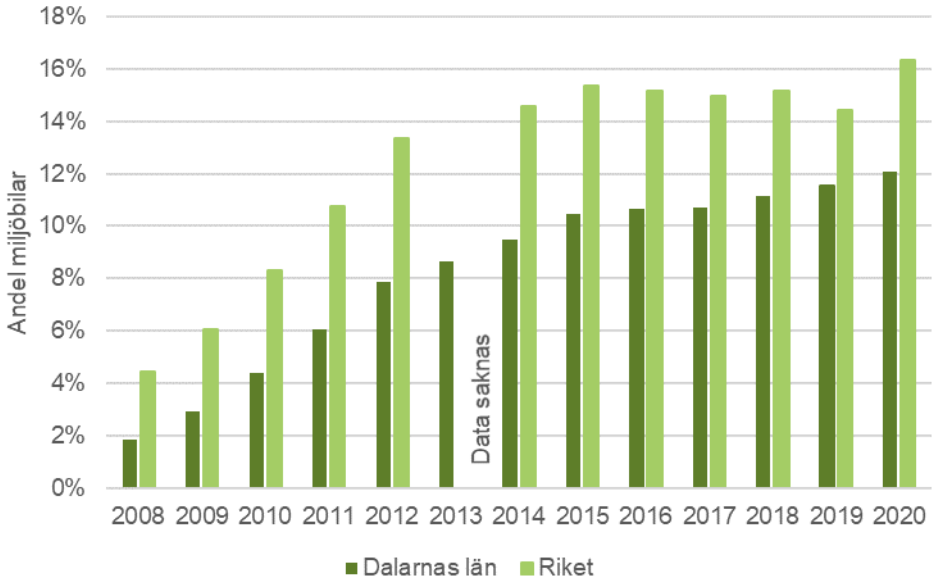

Figur 118: Miljöbilar, andel av totalt antal bilar i hela den geografiska kommunen år 2020 per kommun (Källa: Kolada).

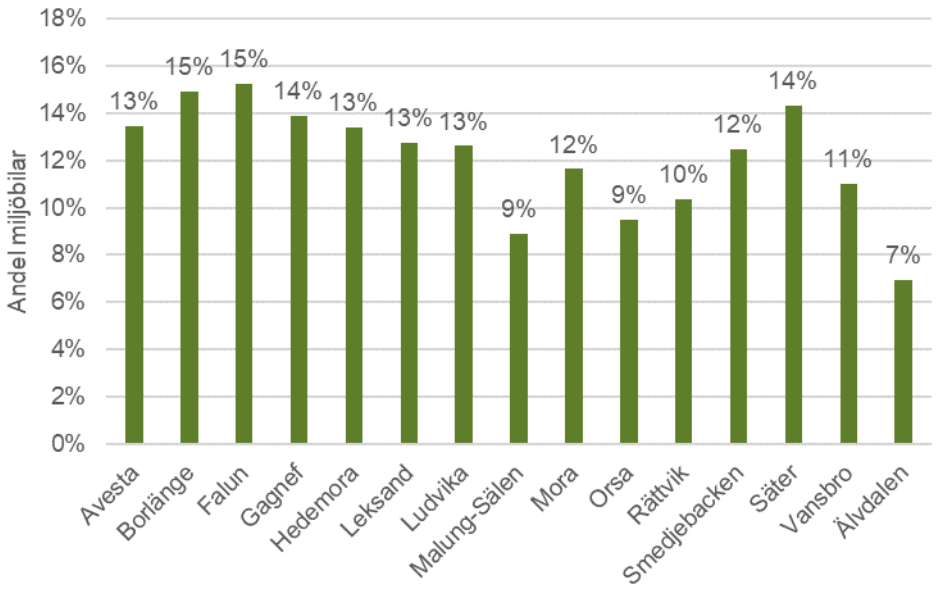

Figur 119: Utsläpp av växthusgaser i Dalarnas län, exklusive flygtrafik, ton CO2-eq/år (Källa: SMHI/RUS och egna beräkningar).

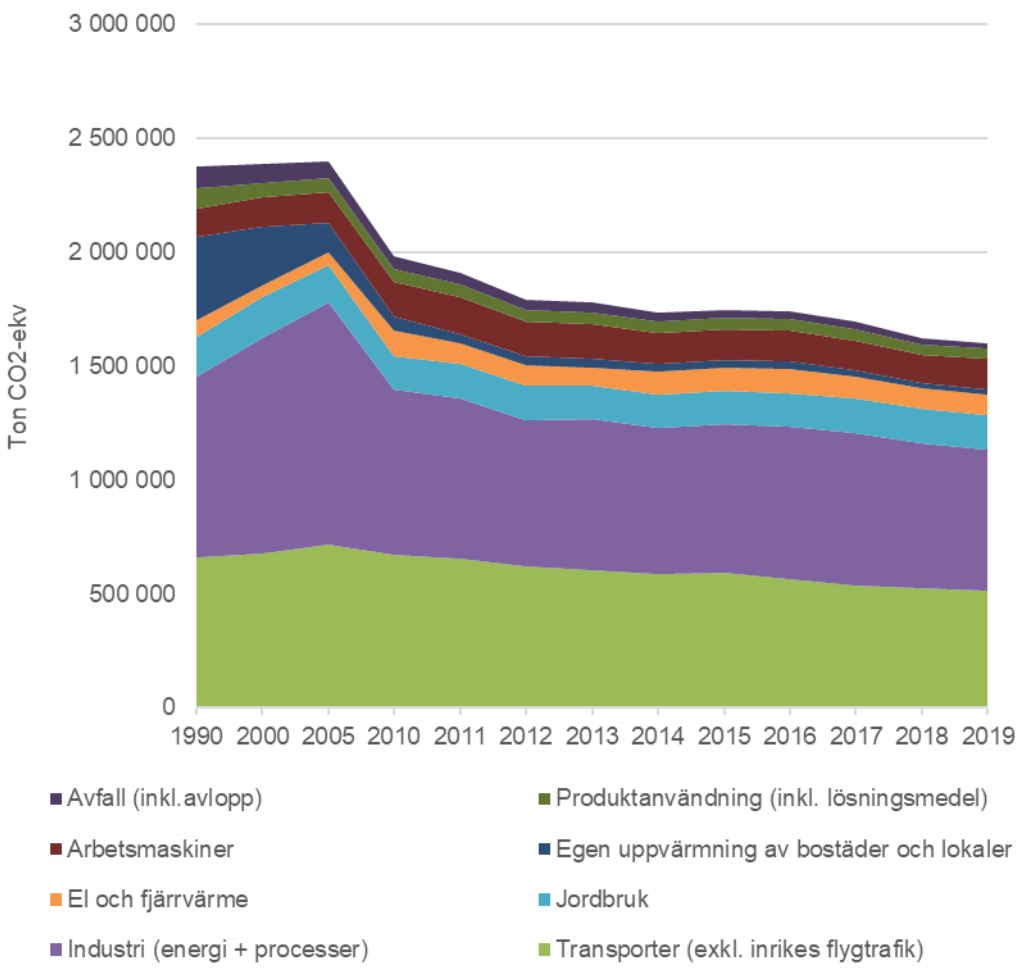

14 Ekosystem och biologisk mångfald

Indikatorer
- Skyddad natur
- Skyddad natur, inlandsvatten
- Skyddad natur, land
- Formellt skyddad produktiv skogsmark
- Produktiv skogsmark över 80 år gammal
- Total åkermark
- Total betesmark
- Slåtteräng, per total betesmark

Grunden för vårt liv på planeten är hållbara ekosystem och biologisk mångfald. Det är avgörande för vår överlevnad att vi tillgodoser mänsklighetens behov av livsmedel, energi, vatten, mineraler och råmaterial utan att skada den biologiska mångfalden. Vi måste även säkerställa ett hållbart nyttjande av ekosystemtjänster. Ekosystem på land utgörs av skogar, våtmarker, torrmarker samt berg och de utgör livsmiljöer för miljontals arter samtidigt som de renar luft och vatten.

Mål 15 avser bland annat att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, bruka skogar hållbart, hejda markförstörelsen och förlusten av biologisk mångfald samt återställa sargade områden. De delmål som är i fokus för Dalarnas län och Sverige är bland annat *15.1 Bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten*, *15.2 Främja hållbart skogsbruk, stoppa avskogningen och återställ utarmade skogar* och *15.5 Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer.*

I Naturvårdsverkets uppföljning av de nationella miljömålen konstateras en negativ utveckling av de miljökvalitetsmål som berör ekosystemet och den biologiska mångfalden i Sverige. För följande mål bedöms utvecklingen som negativ i riket som helhet: *Myllrande våtmarker*, *Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö* samt *Ett rikt växt- och djurliv*.[85] I denna rapport genomförs ingen djupare analys av resultaten från Naturvårdsverkets uppföljning. I Länsstyrelsens egen bedömning av måluppfyllnad och miljötrend för miljökvalitetsmålen i Dalarnas län konstateras också negativ trend avseende *Ett rikt växt- och djurliv*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Storslagen fjällmiljö*. Ingen jämförelse med riket har dock gjorts med avseende på om utvecklingen är mer eller mindre negativ i länet jämfört med riket.[86]

Dalarnas län har en något mindre andel skyddad natur totalt sett i jämförelse till Sverige som helhet, 10,4 procent jämfört med 11,2 procent. Utvecklingen har varit positiv för länet och för riket. Andelen skyddad natur skiljer sig mycket mellan kommunerna i länet. Störst andel skyddad natur totalt är det i Älvdalen och Smedjebackens kommuner med 28,7 respektive 25,4 procent. Lägst andel skyddad natur är det i Säter och Hedemoras kommun med 1,3 respektive 1,1 procent.

[85] Naturvårdsverket, Miljömålen – Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2020 – Med fokus på statliga insatser (Miljömålen 2020 (naturvardsverket.se)
[86] Uppföljning av miljömålen i Dalarna 2021 (Dalarnas län - Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet (rus.se)

Dalarnas län har en något större andel formellt skyddad produktiv skogsmark i förhållande till riket, 5,9 jämfört med 5,7 procent. Den produktiva skogsmarken är även generellt yngre i Dalarnas län jämfört med Sverige som helhet. Andelen produktiv skogsmarksareal över 80 år har minskat över tid i länet och utgjorde 4,5 procent år 2018 jämfört med 8 procent i riket.

Jordbruksmark är ett samlingsnamn för åkermark och betesmark. Åkermarken är till skillnad från betesmarken möjlig att plöja och odla både djurfoder och livsmedel. Den biologiska mångfalden är beroende av ett fortsatt jordbruk, och framförallt är betande djur en förutsättning för att bevara artrika betesmarker. I Dalarnas län fanns år 2021 ungefär 10 458 hektar betesmark. Betesmarken har de senaste åren minskat i Dalarnas län.

Slåtteräng är en delmängd av de totala betesmarkerna med särskilt stor betydelse för den biologiska mångfalden. Andelen slåtteräng, per total betesmark, är 1,6 procent i länet och har de senaste åren ökat. För att betesmarkaden ska kunna bevaras behövs även åkermark, eftersom de djur som betar på betesmarken under sommaren även behöver foder vintertid. I Dalarnas län, liksom i riket, har hektar åkermark minskat på länge sikt, men de senaste åren har arealen legat relativt stabilt.

Tabell 14 Ekosystem och biologisk mångfald – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Skyddad natur totalt, andel, 2020	Dalarnas län	10,4 %	→
	Riket	11,2 %	→
Andelen skyddad natur, vilket avser både landyta och sjöar, är något högre i riket som helhet än i Dalarnas län. Andelen har de senaste åren ökat i både Dalarnas län, från 9,8 procent år 2015 till 10,4 procent år 2020, och i riket, från 10,4 procent år 2015 till 11,2 procent år 2020.			
Skyddad natur inlandsvatten, andel, 2020	Dalarnas län	4,9 %	→
	Riket	9,7 %	→
Inlandsvatten består av sjöar större än några 10-tal kvadratmeter samt vattendrag mer än 6 m breda. Andelen skyddad natur gällande inlandsvatten är lägre i Dalarna än i riket. Andelen har ökat något i Dalarnas län de senaste åren, från 4,5 procent år 2014 till 4,9 procent 2020.			
Skyddad natur land, andel, 2020	Dalarnas län	10,8 %	→
	Riket	11,7 %	→
Andelen skyddad landyta har ökat i Dalarnas län från 10,1 procent år 2011 till 10,8 procent år 2020. Andelen är dock högre i riket som helhet på 11,7 procent år 2020.			

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Formellt skyddad produktiv skogsmark, andel, 2020	Dalarnas län	5,9 %	↘
	Riket	5,7 %	↘

Andelen formellt skyddad produktiv skogsmark är något högre i Dalarnas län än i riket. Statistik finns tillgänglig från år 2018 och sedan dess har andelen minskat i både Dalarnas län, från 6,1 procent år 2018, och i riket, från 6 procent år 2018.

Produktiv skogsmarksareal över 80 år gammal, andel, 2018 (femårsmedelvärde)	Dalarnas län	4,5 %	↘
	Riket	8,0 %	↘

Den produktiva skogsmarksarealen som är över 80 år gammal var år 2018 4,5 procent i Dalarnas län och 8 procent i riket. Andelen har minskat i både Dalarnas län och i riket. Den senaste tioårsperioden har andelen minskat från 6,9 procent år 2008 till 4,5 procent i Dalarnas län. I riket har andelen minskat från 8,9 procent år 2008 till 8,0 procent år 2018.

Total åkerareal, hektar, 2021 (ingen färgsättning då det avser totalnivåer)	Dalarnas län	58 688	→
	Riket	2 545 943	→

Sett till de senaste fem åren har den totala åkermarken varit på ungefär samma nivå för både Dalarnas län och riket. Under den senaste tioårsperioden har dock åkerarealen i Dalarnas län minskat från 61 339 hektar år 2010 till 58 688 hektar år 2021. Även i riket har arealen betesmark minskat något sedan 2010. Minskningen har varit något större i Dalarnas län än i riket.

Total betesmark, hektar, 2021 (ingen färgsättning då det avser totalnivåer)	Dalarnas län	10 458	↘
	Riket	464 223	→

Den totala betesmarken har de senaste fem åren minskat i Dalarnas län medan den ligger på en ganska stabil nivå för riket som helhet. Sett till den senaste tioårsperioden har den totala betesmarken ökat i riket från 451 908 hektar år 2010 till 464 223 hektar år 2021. I Dalarnas län har den totala betesmarken minskat från 12 868 hektar år 2010 till 10 458 hektar år 2021.

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Slåtteräng, per total betesmark, andel, 2020	Dalarnas län	1,6 %	↗
	Riket	3,5 %	↗

Slåtteräng är en delmängd av de totala betesmarkerna med särskilt stor betydelse för den biologiska mångfalden. Andelen slåtteräng per total betesmark har under de senaste åren ökat i både Dalarnas län och i Sverige. Andelen slåtteräng är lägre i Dalarnas län än i riket.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

Figur 120: Produktiv skogsmarksareal över 80 år gammal, andel av skogsmarksareal (%) (Källa: Skogsstyrelsen).

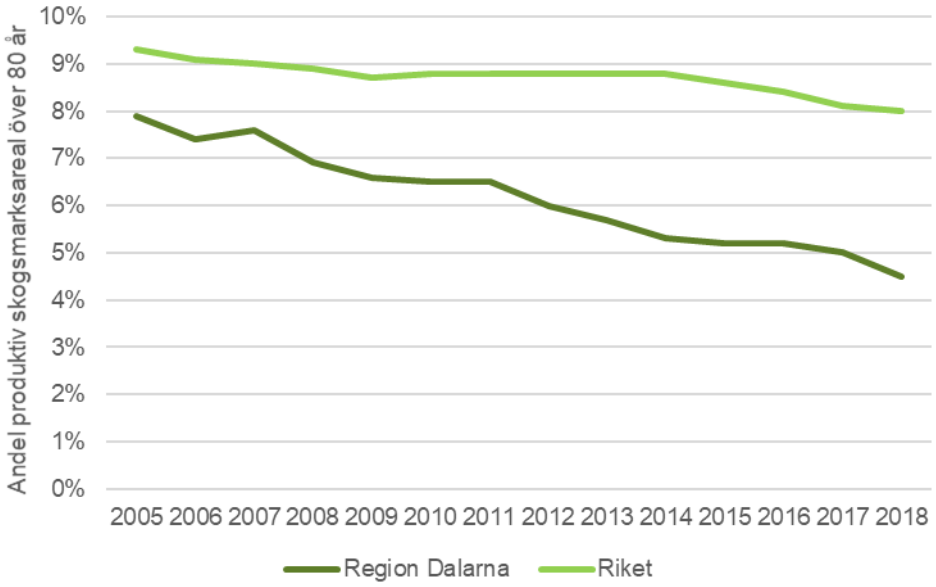

Figur 121: Skyddad natur, inlandsvatten, andel (%) (Källa: Kolada).

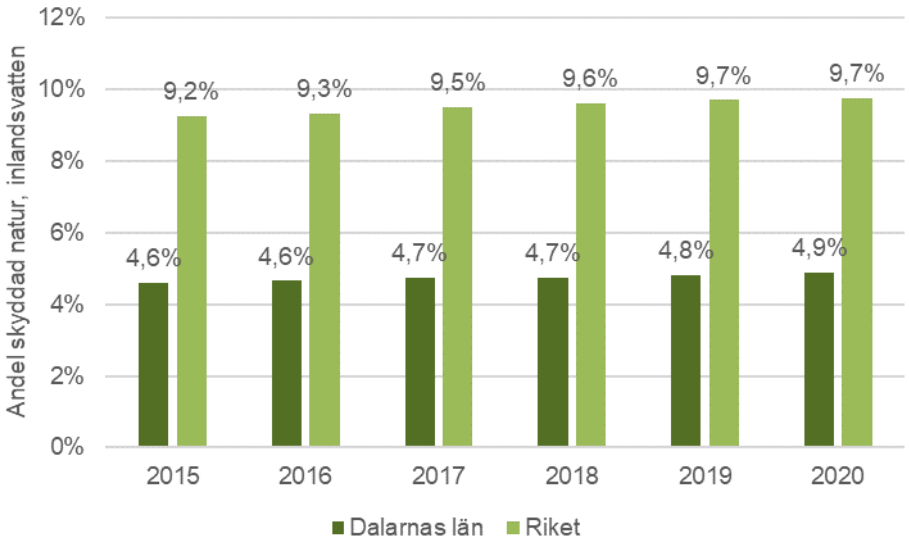

Figur 122: Skyddad natur på land, andel (%) (Källa: Kolada).

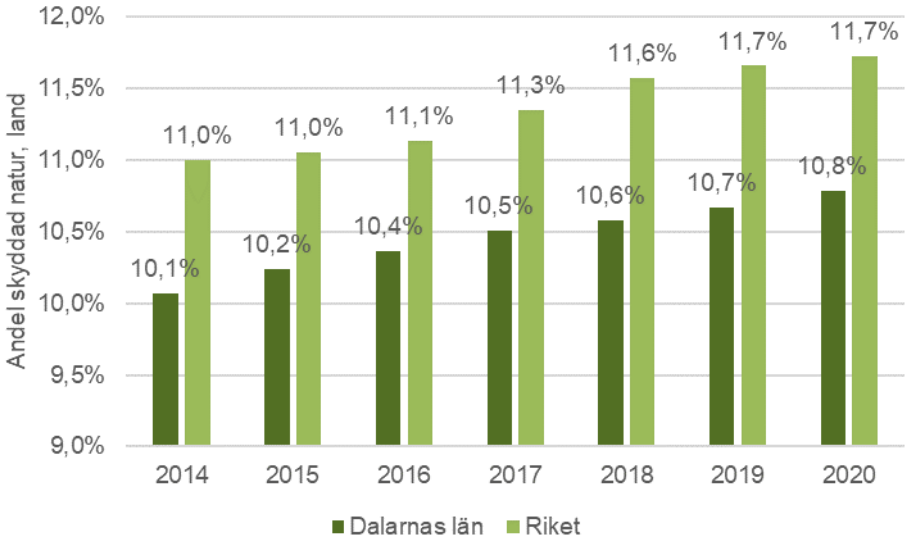

Figur 123: Skyddad natur, uppdelat på land och inlandsvatten, andel (%), per kommun år 2018 (Källa: Kolada).

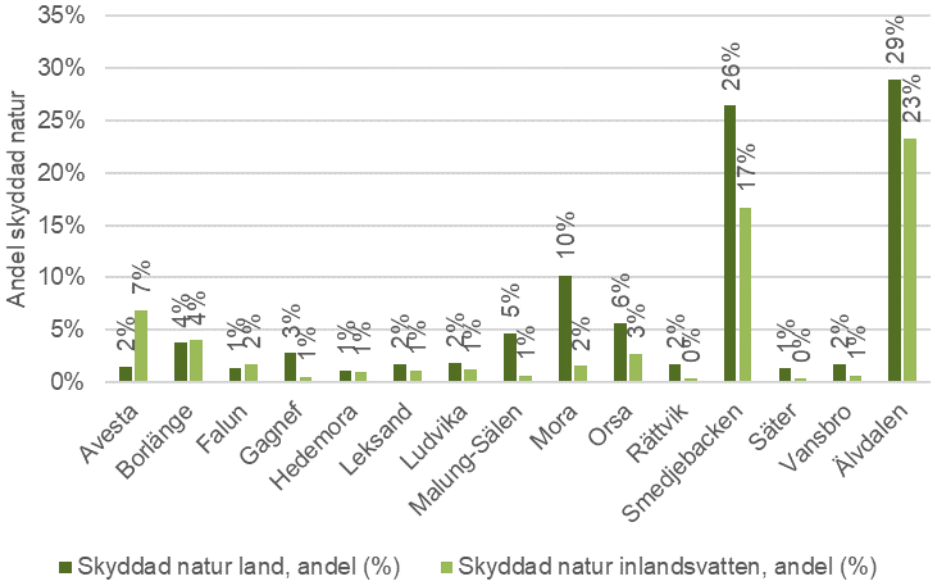

Figur 124: Skyddad natur, totalt, andel (%) (Källa: Kolada).

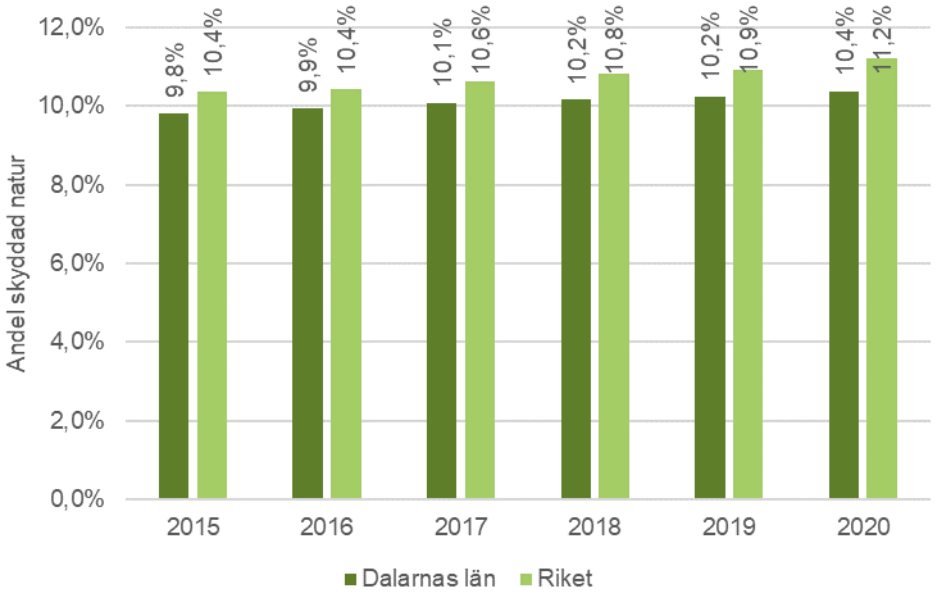

Figur 125: Hektar betesmark i Dalarnas län (Källa: Jordbruksverket).

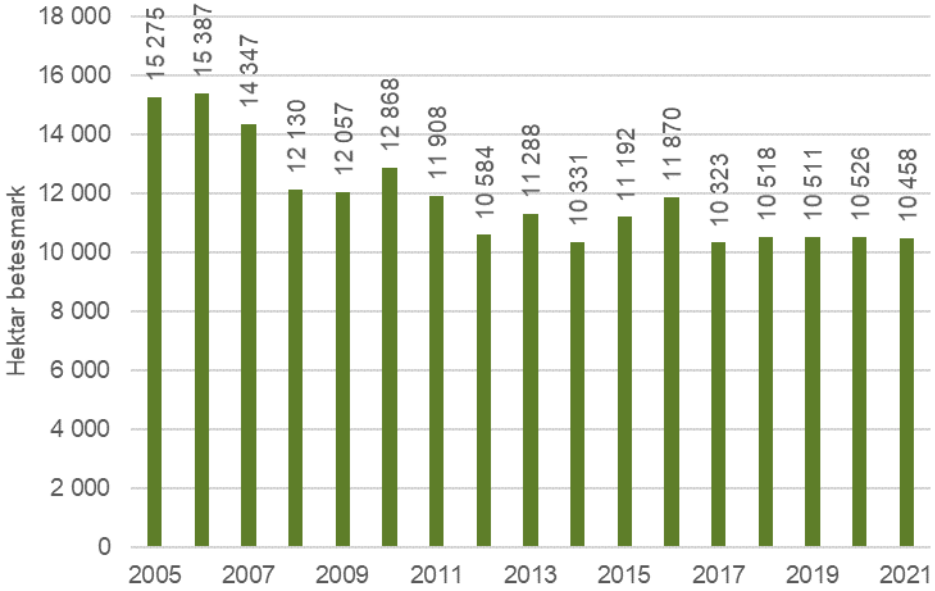

Figur 126: Hektar åkermark i Dalarnas län (Källa: Jordbruksverket).

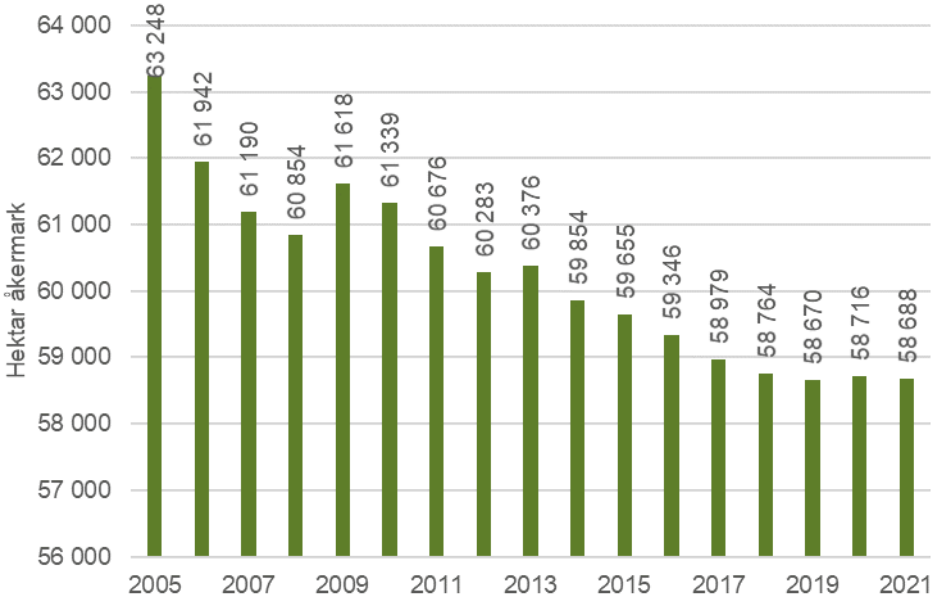

Figur 127: Slåtteräng, per total betesmark, andel (%) (Källa: Kolada)

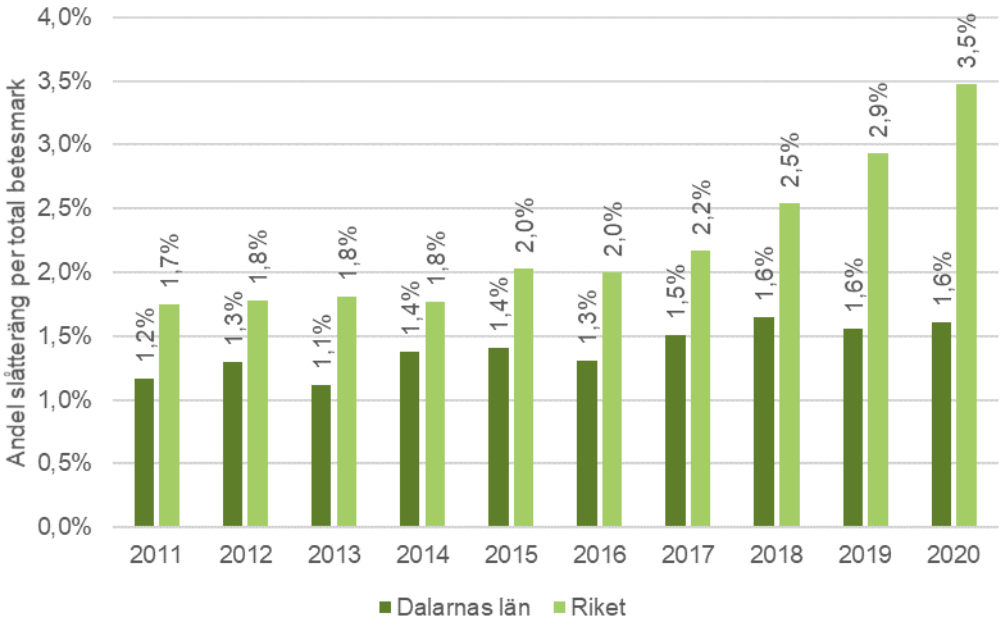

Figur 128: Formellt skyddad produktiv skogsmark, andel (%) (Källa: SCB)

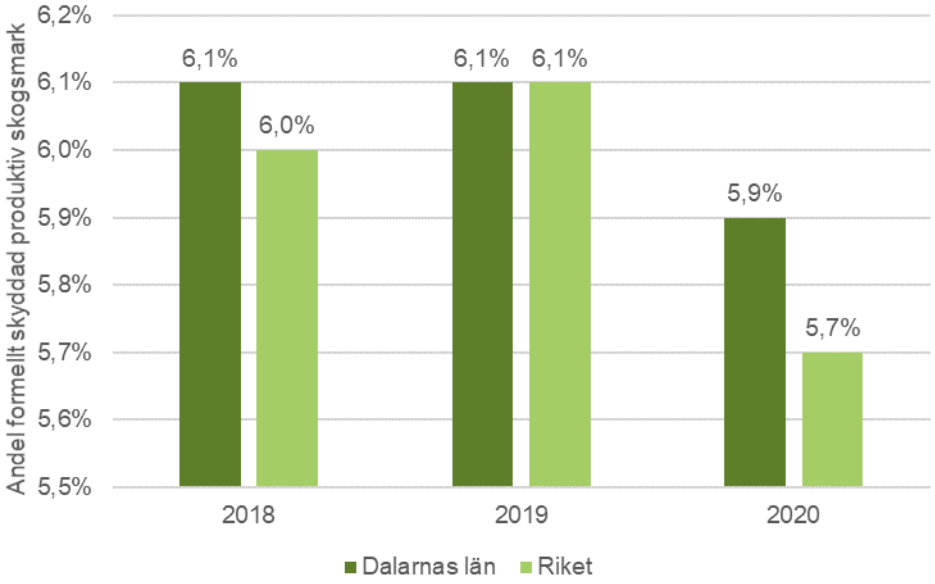

15 Fredliga och inkluderande samhällen

Indikatorer
- Anmälda våldsbrott
- Förtroendevalda i kommunfullmäktige eller regionfullmäktige som utsatts för trakasserier, hot eller våld
- Valdistrikt med lägst valdeltagande i senaste kommunalval
- Avstår från att gå ut ensam
- Förstagångsväljare som röstade i senaste kommunfullmäktige- eller regionfullmäktigevalet

Målet är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling där alla ska ha tillgång till rättvisa och inkluderande institutioner. Frihet och fredliga samhällen utan våld är både ett mål och ett medel för hållbar utveckling. Alla människor är lika inför lagen och ska ha tillgång till rättvisa. De delmål som är av relevans för Dalarnas län och Sverige är bland annat *16.1 Minska våldet i världen*, *16.2 Skydda barn mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld*, *16.4 Bekämpa organiserad brottslighet och olagliga finans- och vapenflöden* samt *16.7 Säkerställ ett lyhört, inkluderande och representativt beslutsfattande*. De indikatorer som valts inom detta mål beskriver våldsbrottens utveckling, de förtroendevaldas utsatthet, valdeltagandets utveckling i de valdistrikt där valdeltagandet är som lägst samt hur den upplevda tryggheten har förändrats.

Dalarnas län har ett lägre antal anmälda våldsbrott per invånare än Sverige i genomsnitt. Våldsbrotten för såväl Dalarnas län som Sverige har minskat de senaste åren. Under perioden 2000–2010 ökade dock våldsbrotten, från nivåer på runt 660 per hundratusen invånare till över 1 100 år 2010. Det är dock viktigt att påpeka att ett ökat (minskat) antal *anmälda* våldsbrott i sig inte behöver innebära en negativ (positiv) utveckling. Detta eftersom benägenheten att rapportera våldsbrott över tid kan förändras. Den kommunen med flest anmälda våldsbrott per invånare är Ludvika med 1 402 anmälda våldsbrott per hundratusen invånare. Lägst antal har Gagnef med 395 anmälda våldsbrott per hundra tusen invånare.

Dalarnas län har en lägre andel bland förtroendevalda i kommun eller regionfullmäktige som uppgett att de har blivit utsatta för trakasserier, hot eller våld i jämförelse med Sverige.[87] Jämfört med 2012 har andelen som uppgav att de blivit utsatta ökat i såväl länet som Sverige.

Valdeltagande kan användas som ett mått på demokratisk delaktighet och känslan av att kunna påverka det samhälle man lever i. Det valdistrikt med lägst valdeltagande i Dalarnas län låg över genomsnittet av de valdistrikt med lägst valdeltagande i Sveriges kommuner, 76,5 procent i Dalarnas län medan genomsnittet bland kommunerna låg på 72,7 procent. Mellan valen 2014 och 2018 minskade valdeltagandet till kommunfullmäktige något även i valdistrikten med lägst valdeltagande. I länet var det ett valdistrikt i Älvdalen kommun som hade lägst valdeltagande i länet med 67 procent år 2018. Valdeltagandet bland

[87] Detta avser inte anmälda brott utan baseras på enkätundersökningen Politikernas trygghetsundersökning (PTU) från Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

förstagångsväljare i Dalarnas län ligger i nivå med riket. Bland förstagångsväljare är valdeltagandet högre för kvinnor jämfört med män i såväl Dalarnas län som riket.

I Dalarnas län är det något lägre andel kvinnor och män i åldrarna 16–84 år som inte vågar gå ut ensamma i jämförelse med riket. Skillnaderna mellan Dalarnas län och riket är dock inte signifikanta. Skillnaderna mellan könen är mycket påtaglig både i Dalarnas län och Sverige. Det är fyra gånger så vanligt att kvinnor inte vågar gå ut själva jämfört med männen i Dalarnas län. Det har inte varit några statistiskt säkerhetsställda förändringar i upplevd trygghet över tid i Dalarnas län, men i riket har det skett en signifikant ökning i andelen kvinnor och män som inte vågar gå ut ensamma mellan åren 2005–2020.

Tabell 15 Fredliga och inkluderande samhällen – Sammanfattande utfall för de olika indikatorerna

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Anmälda våldsbrott, antal/100 000 inv, 2020	Dalarnas län	892	↘
	Riket	986	↘
År 2000 var det ungefär 890 anmälda våldsbrott per 100 000 invånare i Dalarnas län och 990 anmälda våldsbrott per 100 000 invånare i riket. Fram till ungefär år 2011 ökade antalet anmälda våldsbrott till ungefär 1 110 i Dalarnas län och därefter har anmälningarna minskat, och år 2020 var antalet anmälda våldsbrott per 100 000 invånare 892. Fram till år 2011 ökade antalet anmälda våldsbrott per 100 000 invånare i riket till 1 170 och har sedan minskat till 986 per 100 000 invånare år 2020.			
Förtroendevalda i landstingsfullmäktige eller kommunfullmäktige som utsatts för trakasserier, hot eller våld, 2018[1]	Dalarnas län	K: 29,7 %	↗
		M: 24,4 %	→
	Riket[2]	K: 31,4 %	↗
		M: 29,3 %	↗
Andelen förtroendevalda som uppgett att de blivit utsatta för trakasserier, hot eller våld var lägre i Dalarnas län än i riket år 2018, det gäller både män och kvinnor. Andelarna ökade i både länet och riket mellan åren 2012–2018.			
Valdistrikt med lägst valdeltagande i senaste kommunalval, 2018	Dalarnas län[3]	76,5	→
	Riket[4]	72,7	→
I Dalarnas läns kommuner var det genomsnittliga valdeltagandet år 2018 till kommunfullmäktige 85,4 procent. Det valdistrikt som hade lägst valdeltagande samma år hade ett valdeltagande på 76,5 procent. Det är något högre än i riket. Mellan valen 2014–2018 var valdeltagandet i valdistrikten med lägst valdeltagande nästintill oförändrat.			

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015
Invånare 16–84 år som avstår från att gå ut ensam, 2020 (ingen färgsättning av Dalarnas läns värde i relation till de övriga länen på grund av att skillnaderna ofta är inom felmarginalen)	Dalarnas län	K: 41 %	→
		M: 10 %	→
	Riket[5]	K: 43 %	→
		M: 13 %	→

Det är betydligt mer vanligt bland kvinnor jämfört med män att man avstår från att gå ut ensam. 41 procent bland kvinnorna och 10 procent bland männen i Dalarnas län avstår från att gå ut ensamma. Både kvinnorna och männen är mindre otrygga i Dalarnas län jämfört med riket som helhet. Förändringarna över tid är inte statistiskt säkerhetsställda i Dalarnas län. Dock har det skett en statistiskt säkerhetsställd ökning av både mäns och kvinnors otrygghet i riket under perioden 2005–2020.

Förstagångsväljare som röstade i senaste regionfullmäktigevalet, andel (%), 2018	Dalarnas län	K: 85 %	-
		M: 77 %	-
	Riket	K: 85 %	-
		M: 78 %	-

Bland förstagångsväljarna är valdeltagandet till regionfullmäktige högre bland kvinnor jämfört med män. Valdeltagande bland förstagångsväljarna i Dalarnas län ligger i nivå med genomsnittet för riket.

Förstagångsväljare som röstade i senaste kommunfullmäktigevalet, andel (%), 2018	Dalarnas län	K: 86 %	-
		M: 78 %	-
	Riket[4]	K: 85 %	-
		M: 79 %	-

Bland förstagångsväljarna är valdeltagandet till kommunalfullmäktige högre bland kvinnor jämfört med män. Valdeltagande bland förstagångsväljarna i Dalarnas län ligger i nivå med genomsnittet för riket.

Utveckling: Utvecklingen avser från år 2015 till senaste år med uppgift. En genomsnittlig

Indikatorer	Område	Värde	Utveckling fr.o.m. 2015

positiv (negativ) årlig utveckling på över 1 procent visas med en pil riktad snett uppåt åt höger (snett nedåt åt höger). En pil riktad rakt framåt åt höger innebär att den genomsnittliga årliga utvecklingen varit mellan -1 och +1 procent.

Färgsättning för värde: Om Dalarnas län tillhör de 33 procent bästa länen visas det med grön färg, tillhör länet de 33 procent mittersta visas det med gul färg och tillhör länet de 33 procent sämsta visas det med röd färg.

1 Utvecklingen avser perioden 2014–2016.

2 Avser ovägt medel av alla regioner.

3 Avser ovägt medel av alla kommuner i länet.

4 Avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

5 Utvecklingen avser ovägt medel av alla regioner.

Figur 129: Anmälda våldsbrott, antal per 100 000 invånare (Källa: Kolada).

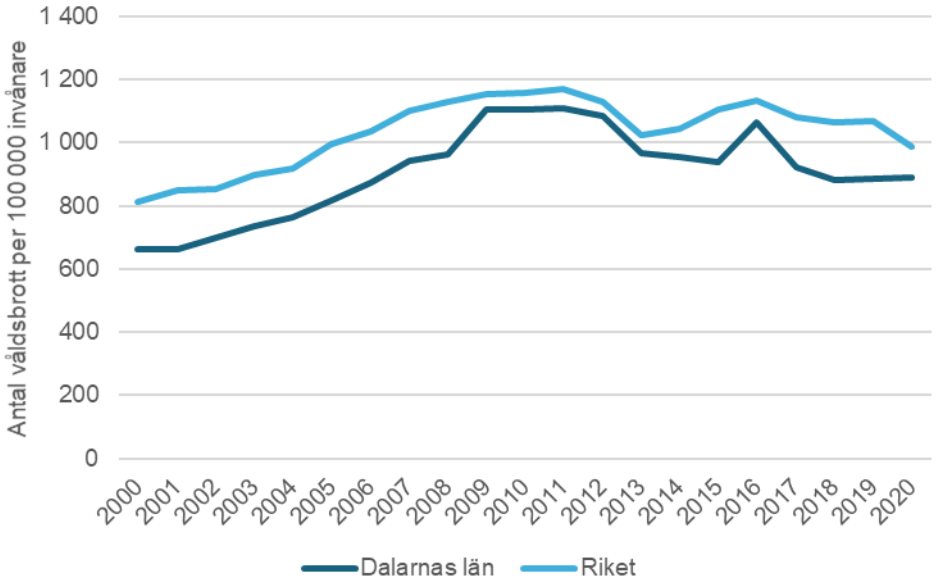

Figur 130: Anmälda våldsbrott per kommun år 2018, antal per 100 000 invånare (Källa: Kolada).

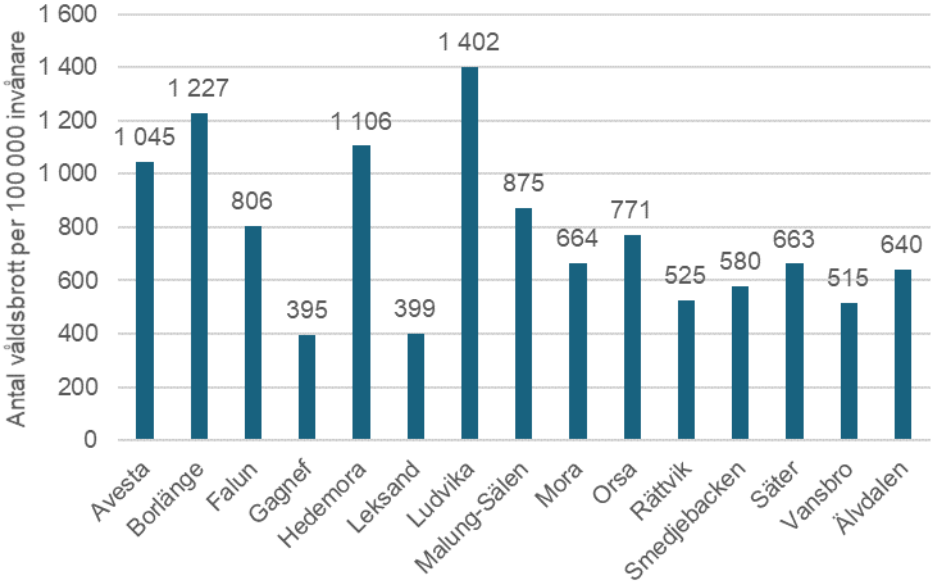

Figur 131: Förtroendevalda i kommunfullmäktige eller regionfullmäktige som utsatts för trakasserier, hot eller våld, andel (%) (Källa: Kolada).[88]

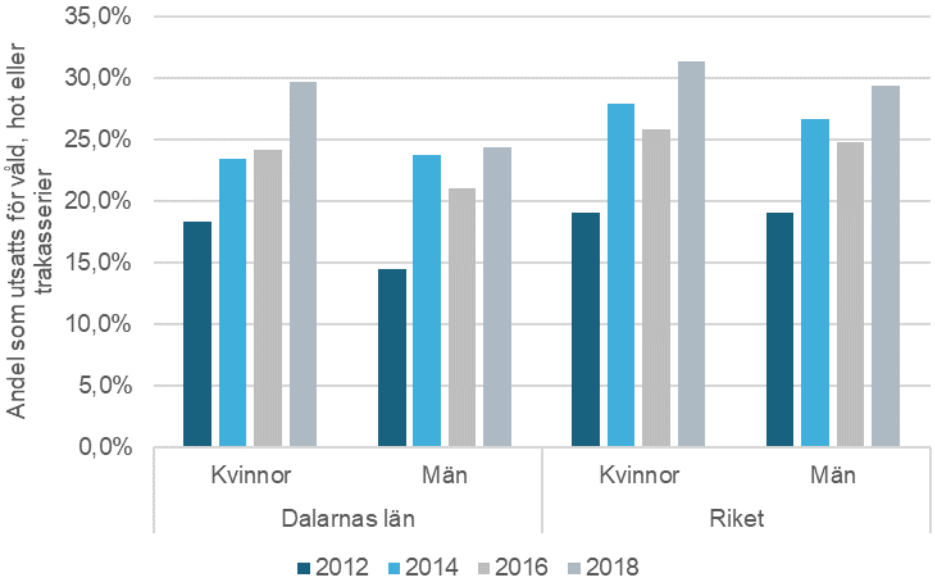

[88] Riket avser ovägt medel av alla regioner i riket.

Figur 132: Valdistrikt med lägst valdeltagande i senaste kommunalvalet, andel (%) (Källa: Kolada).[89]

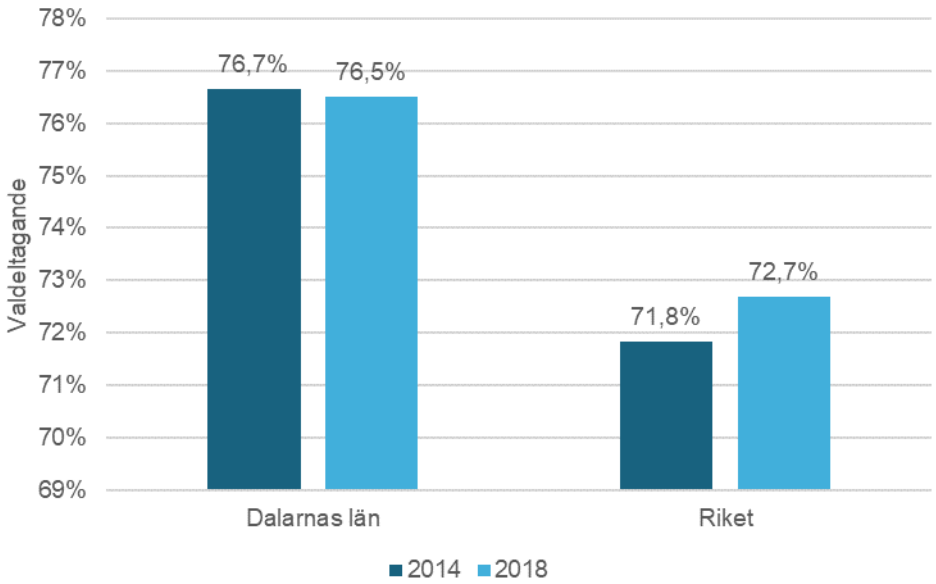

Figur 133: Valdistrikt med lägst valdeltagande i senaste kommunalvalet år 2018, andel per kommun (%) (Källa: Kolada).

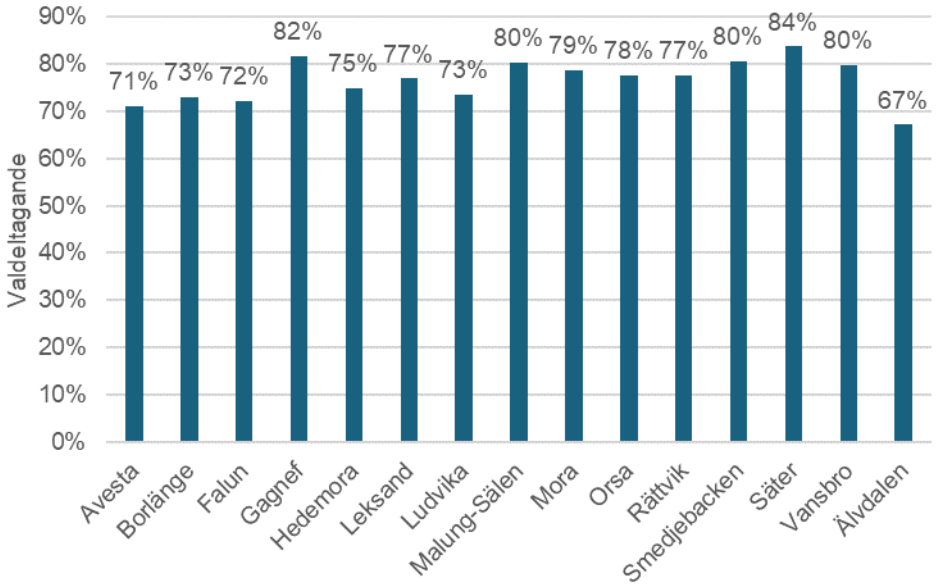

[89] Dalarnas län avser ovägt medel av alla kommuner i länet och riket avser ovägt medel av alla kommuner i riket.

Figur 134: Invånare 16–84 år som avstår från att gå ut ensam, andel (%) (Källa: Folkhälsomyndigheten).

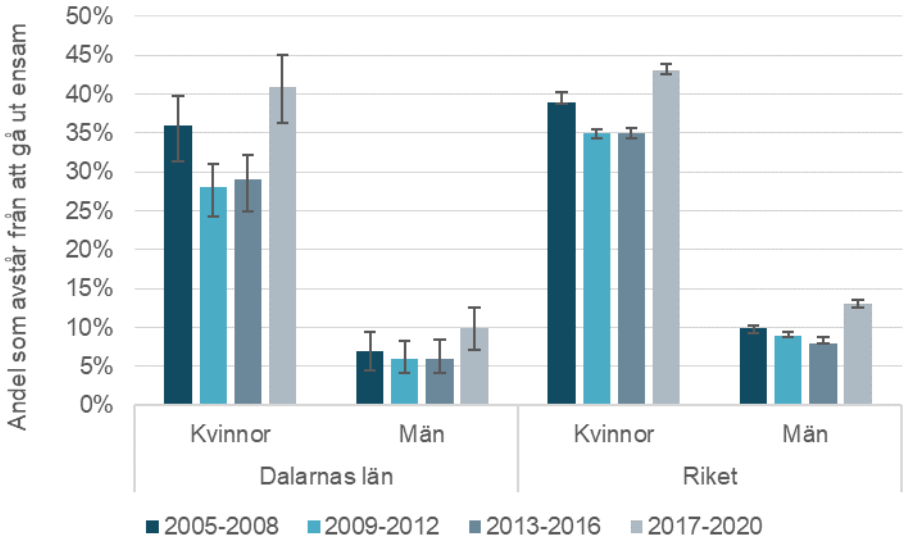

16 Slutsatser och diskussion

De indikatorer som presenteras i denna rapport ger inte alla svar på om riket, länet och kommunerna i länet är hållbara utifrån de globala målen eller om utvecklingen är tillräckligt stark för att kunna benämnas som hållbar. Rapporten ger inte heller svar på varför utvecklingen är positiv eller negativ, eller varför länet skulle presentera bättre eller sämre jämfört med riket. Det kan upplevas som att rapporten öppnar upp för fler frågor än vad som besvaras, vilket i sig kan vara ett viktigt syfte. Denna nulägesanalys ger en förhållandevis snabb överblick på hur kommunerna och länet ligger till utifrån olika relevanta parametrar. Fokus har ofta varit på jämförelser med riket, men även utvecklingen från tidigare år är central. Jämförelser är intressanta då det inte alltid är självklart vad som bör tolkas som en hållbar nivå. Ibland är dock jämförelser missvisande då även det län som presterar bäst inom ett område kan vara ohållbart. Därför är det även intressant att studera utvecklingen över tid för att se om man är på väg åt rätt håll samt ta hänsyn till uttalade mål eller vedertagna nivåer för vad som är hållbart.

I figuren på nedan visas en sammanfattande bedömning av Dalarnas läns utveckling inom de globala målen. I bedömningen har indikatorerna för de globala målen som presenterats i denna rapport beaktats samt andra uppföljningar av de nationella miljökvalitetsmålen och klimat- och energimålen. Bedömningen avser alltså inte om länet idag är på en hållbar nivå eller inte. Bedömningen avser snarare om utvecklingen sker i en tillräckligt positiv takt för att nå hållbarhetsmålen.

För ungefär två tredjedelar (tio) av målen bedöms utvecklingen som svag. Detta innebär att utvecklingen i huvudsak varit positiv, men oftast svag och/eller inte tillräcklig för att till fullo nå de globala målen. Exempelvis bedöms inte utvecklingen vara tillräckligt stark för att kunna skydda, återställa och främja ett hållbart ekosystem och biologisk mångfald (Mål 15). Även om skyddad natur totalt sett har ökat kan en negativ utveckling ses för exempelvis hektar betesmark och produktiv skogsmark över 80 år. I Naturvårdsverkets uppföljning av de nationella miljömålen konstateras också för Dalarnas län en negativ utveckling av miljökvalitetsmålen *Ett rikt växt- och djurliv, Ett rikt odlingslandskap* och *Storslagen fjällmiljö*, vilka alla berör ekosystemet och den biologiska mångfalden.

För fyra mål bedöms utvecklingen som positiv eller neutral, vilket innebär att utvecklingen i huvudsak varit positiv och i en tillräcklig takt för att nå de globala målen till 2030. Exempelvis har vattenanvändningen minskat och andelen sjöar och vattendrag med god ekologisk status ökat (Mål 6). Detta innebär dock inte att målen är nådda, eller att det inte förväntas finnas stora framtida utmaningar, men utvecklingen går just nu åt rätt håll.

För Mål 1 Ingen fattigdom, bedöms utvecklingen som negativ. Både andelen invånare i ekonomiskt utsatta hushåll, andelen vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd samt andelen invånare med låg inkomst ökar i länet. För att nå målet om att till 2030 minst halvera andelen människor som lever i någon form av fattigdom behöver utvecklingen av dessa indikatorer vända.

För Dalarnas län bedöms inte utvecklingen överträffa något av de globala målen. Det finns både möjligheter, och utmaningar, att uppnå samtliga globala mål.

Figur 135: Bedömning av Dalarnas läns historiska utveckling inom respektive globalt mål (med tyngdpunkt på utvecklingen från och med år 2015). Det är alltså en bedömning av länets utveckling, ingen jämförelse av nivå eller utveckling med riket. I bedömningen ligger inte heller om länet bedöms ligga på en hållbar nivå idag, utan det som bedöms är snarare om utvecklingen är hållbar. Se beskrivning i tabell under figur.

Negativ (1)	Svag (2)	Neutral/Positiv (3)	Starkt positiv (4)
Utvecklingen har i huvudsak varit negativ (Mål 1).	Utveckling har i huvudsak varit positiv, men oftast svag och/eller inte tillräcklig för att till fullo nå de globala målen (Mål 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16).	Utvecklingen har varit positiv, och bedöms i huvudsak vara i en hållbar takt för att nå de globala målen (Mål 3, 6, 12).	Utvecklingen överträffar de globala målen. (Inget av målen bedöms ha haft starkt positiv utveckling.)

17 Bilagor

Mål	Indikator	Källa	Kolada
1	**Invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll (låg inkomst eller ekonomiskt bistånd)**	SCB	N02904
	Antal invånare 0–19 år i ekonomiskt utsatta hushåll dividerat med totalt antal invånare 0–19 år, multiplicerat med 100. Med ekonomiskt utsatta avses hushåll med låg inkomst eller ekonomiskt bistånd (tidigare kallat socialbidrag). Med låg inkomst avses lägsta utgiftsnivå baserad på den socialbidragsnorm som fastställdes på 1980-talet (med inflationsuppräkningar) och en norm för boendeutgifter. Om inkomsterna understiger dessa normer definieras detta som låg inkomst. Med ekonomiskt bistånd menas att sådant erhållits minst en gång under året. Nyckeltalet beräknas på samma sätt som Rädda barnens Barnfattigdomsindex som dock använder åldersgruppen 0–17 år. Fr.o.m 2011 framtaget med det nya hushållsbegreppet (tidigare familjer) samt ny populationsavgränsning: De som inkluderas är folkbokförda hos en vårdnadshavare och ingår i helårshushåll vilket innebär att de vuxna i hushållet ska ha varit folkbokförda både 1 jan och 31 dec aktuellt år samt att hushållets disponibla inkomst ska vara skild från 0 kr. Inkomster från grannländerna för svenska gränspendlare saknas i stor utsträckning.		
1	**Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd (10–12 månader under året)**	Socialstyrelsens register över ekonomiskt bistånd samt Registret över totalbefolkningen	N31816
	Vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd under året dividerat med antalet vuxna invånare (18 år och äldre). Långvarigt bistånd avser 10–12 månader under året.		
1	**Invånare 18–64 år med låg inkomst (inkomst understigande 60 procent av medianinkomsten i riket)**	SCBs register över totalbefolkningen (RTB) samt Inkomst och taxeringsregistret (IoT)	U01803
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Antal invånare 18–64 år som har en inkomst understigande 60 procent av medianinkomsten i riket för personer 18–64 år dividerat med antal invånare 18–64 år i kommunen. Inkomst avser totalinkomst, dvs. inkomst från förvärvsarbete, pension, kapital mm, samt transfereringar, exklusive ekonomiskt bistånd. 2019 ändrades definitionen för låg inkomst för att bättre överensstämma med den officiella statistiken varför jämförelser mot tidigare år är missvisande.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
2	**Invånare med fetma**	Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor (HLV) samt Liv & Hälsa (LH).	U01411
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Två olika undersökningar med jämförbara resultat är inkluderade i statistiken. Uppsala, Sörmland, Västmanland, Dalarna, Värmland och Örebro (den sk. CDUST-regionen) har Liv & Hälsa (LV) som datakälla, med urval av invånare 18–84 år vilket avser år T. Resten av landet som har källa folkhälsomyndigheten (HLV), och med urval på invånare 16–84 år, avser år T-3 till T. BMI beräknas enligt: vikt (i kg) dividerat med längd (m2) i kvadrat. Extremvärden exkluderas i beräkningen så att en person måste vara mellan 101 och 249 cm samt väga mellan 30 och 200 kg för att ingå. Antal som beräknats ha ett BMI 30 eller högre enligt ovan dividerat med antal som besvarat frågan. För kommuner används tilläggsurval vilka förekommer oregelbundet, därför viktas andelarna efter antal svar per år.		
2	**Ekologiskt odlad åkermark**	Jordbruksverket.	N00403
	Ekologiskt odlad åkermark som andel av total areal åkermark (%). Med ekologiskt odlad åkermark avses arealer jordbruksmark som brukas med ekologiska produktionsmetoder och som uppfyller kraven enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter. OBS: Andelar som överstiger 100 procent klassificeras som bortfall. Detta kan förekomma då de två uppgifterna hämtas ur två olika källor. Total jordbruksmark hämtas ur Jordbruksverkets Lantbruksregister, där marken registreras i den kommun den är belägen i. Uppgifter om ekologisk brukad mark får Jordbruksverket från de kontrollorgan som kontrollerar jordbrukarnas efterlevnad av regelverket. Där registreras endast en kommunkod för hela företaget, även om ett företag kan ha areal i mer än den kommun som kontrollorganet anger. Tolka därför kommunvärdena och det ovägda kommunmedelvärdet för detta nyckeltal med försiktighet.		
3	**Antibiotikaförsäljning, recept/1000 inv**	Socialstyrelsens läkemedelsregister och SCB.	N00404
	Antalet expedieringar mot recept av läkemedel i ATC-grupp J01 exkl. J01XX05 som skett under året vid apotek i Sverige till personer som var folkbokförda i länet/kommunen dividerat med medelbefolkningen. Medelbefolkningen innebär genomsnittet av antal invånare 31/12 för innevarande resp. föregående år. I måttet ingår dosrecept men ej förskrivning av djurläkemedel och annan förskrivning utförd av veterinärer. Avser öppenvård. Omfattar inte läkemedel ordinerade i slutenvård eller dispenserade från läkemedelsförråd, jourmottagningar och liknande. Läkemedel som förskrivits men ej hämtats ut ingår inte.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
3	**Förekomst av diabetes typ 2, andel (%)**	Nationella diabetesregistret (NDR) via Vården i Siffror.	N79172
	Andelen personer, invånare 18+, med diabetes typ 2 i Nationella diabetesregistret. Mätperioden är 2 år. Det redovisade årtalet är det sista av dessa. Motivet till att en tvåårsperiod valts är att inte alla personer med diabetes har ett årligt, registrerat besök.		
3	**Långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar**	Försäkringskassan	N74811
	Antal pågående sjukfall med en längd om minst 60 dagar med diagnoskapitel F00-F99 dividerat med antal pågående sjukfall med en längd om minst 60 dagar. Data avser pågående sjukfall i slutet av december för valt år.		
3	**Medellivslängd**	SCB	N00925, N00923
	Beräknad återstående medellivslängd i antal år vid födelsen perioden T-4 till år T för kvinnor och män födda i Sverige.		
3	**Fallskador bland personer 65+, 3-årsm, antal/100 000 inv**	Patientregistret, Socialstyrelsen.	U20462
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Genomsnittligt antal slutenvårdstillfällen till följd av fallolyckor bland individer 65 år och äldre under perioden år T till år T-2. Beräknat per 100 000 invånare 65 år och äldre. Uppgift om underliggande skadeorsak från Patientregistret. Yttre skadeorsak utgörs av fallolycka, orsakskod W00-W19 enligt ICD-10.		
3	**Riskkonsumenter av alkohol**	Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten	–
	Baseras på en urvalsundersökning bland befolkningen 16–84 år. Värden presenteras som icke åldersstandardiserade 4-årsmedelvärden, förutom det senaste resultatet som är ett medelvärde för åren 2015, 2016 och 2018. Frågorna härstammar från frågeinstrumentet AUDIT (Alcohol Use Disorder Identification Test). AUDIT har utvecklats av Världshälsoorganisationen (WHO) i syfte att identifiera personer vars alkoholkonsumtion kan skada deras hälsa.		
3	**Röker dagligen**	Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten	–
	Baseras på en urvalsundersökning bland befolkningen 16–84 år. Värden presenteras som icke åldersstandardiserade 4-årsmedelvärden, förutom det senaste resultatet som är ett medelvärde för åren 2015, 2016 och 2018. Frågorna i enkäten är följande: Röker du dagligen? Röker du ibland? Snusar du dagligen? Snusar du ibland? Har du tidigare rökt eller snusat dagligen under minst 6 månader?		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
3	**Självskattad hälsa**	Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten	U01405
	Redovisningen bygger på fråga i Nationella folkhälsoenkäten: Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd? samt Har du någon långvarig sjukdom, besvär efter olycksfall, någon nedsatt funktion eller annat långvarigt hälsoproblem? Nationella folkhälsoenkäten är en urvalsundersökning bland befolkningen 16–84 år. Värden presenteras som icke åldersstandardiserade 4-årsmedelvärden, förutom det senaste resultatet som är ett medelvärde för åren 2015, C332016 och 2018.		
4	**Elever i åk. 9: Jag känner mig trygg i skolan, positiva svar**	Skolinspektionen	N15533
	Antal elever som angivit något av alternativen "stämmer helt och hållet" eller "stämmer ganska bra" som svar på påståendet "Jag känner mig trygg i skolan", dividerat med det totala antalet elever som svarat på enkäten. Uppgifterna kommer från Skolinspektionens "Skolenkäten" som en gång under två läsår (T-1 och T) tillfrågat skolans elever i årskurs 9. För data på kommunnivå avser uppgifterna enbart elever i kommunala skolor i den aktuella kommunen, medan uppgifterna på enhetsnivå och för riket även inkluderar skolor med annan huvudman. Ingår i Kommunens kvalitet i korthet (KKiK), andelsuppgifter från 2020. För insamlingscykeln 2019–2020 saknas en fjärdedel av kommunerna då ingen insamling gjordes HT-20.		
4	**Elever i åk. 9 som är behöriga till yrkesprogram**	SCB och Skolverket	N15428, N60802
	Antal elever i årskurs 9 som är behöriga till ett yrkesprogram dividerat med antal elever som fått eller skulle ha fått betyg i minst ett ämne enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet i årskurs 9. För att ha gymnasiebehörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst fem andra ämnen från grundskolan. Fram t.o.m. 2011 krävdes godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik för att uppnå lägsta behörighet till gymnasiet. Uppgiften avser elever folkbokförda i kommunen/länet. Elever med okänd bakgrund ingår inte. Uppgiften avser läsår.		
4	**Barn 1–5 år inskrivna i förskolan**	Skolverket och SCB	N11800
	Antal barn 1–5 år inskrivna i förskola i kommunen dividerat med antal barn 1–5 år. Avser förskolor i kommunen, oavsett regi. Eftersom täljaren inte tar hänsyn till om ett inskrivet barn är skrivet i kommunen utan kan vara skrivet i en annan kommun kan andelar över 100 procent förekomma.		
4	**Elever på SFI som klarat minst två kurser, av nybörjare två år tidigare**	SCB	N18409
	Andel elever på SFI som klarat minst två kurser från påbörjad studieväg av nybörjare två år tidigare. Alla elever som har klarat kurserna ingår, oavsett avbrott. Även elever som klarar fler kurser och de som klarat hela SFI ingår.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
4	**Gymnasieelever med examen inom 4 år län**	SCB	N60978, N17461
	Antal folkbokförda elever i länet/kommunen som började på gymnasium för fyra år sedan som fått examen inom fyra år, inkl. IM dividerat med antal folkbokförda elever i länet/kommunen som började på gymnasium för fyra år sedan, inkl. IM. Uppgifterna avser elever i gymnasieskolan folkbokförda i länet/kommunen oavsett huvudman för skola eller elevens studieort.		
4	**Invånare 25–64 år med eftergymnasial utbildning**	SCB	N01982
	Invånare 25–64 år med eftergymnasial utbildning, andel (%). Eftergymnasial avser: eftergymnasial utbildning kortare än 3 år, längre än 3 år samt forskarutbildning.		
4	**Ungdomar som är etablerade på arbetsmarknaden eller studerar 2 år efter fullföljd gymnasieutbildning**	SCB och Skolverket	N17434
	Andel av ungdomarna folkbokförda i kommunen som erhållit slutbetyg eller motsvarande år T-2 som påbörjat studier eller som var etablerade på arbetsmarknaden år T. Etablerad på arbetsmarknaden är den som är sysselsatt enligt sysselsättningsregistrets definition (november månad), inte har några händelser som indikerar arbetslöshet eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder som inte är att betrakta som sysselsättning samt har haft en arbetsinkomst som inte understiger en gräns som är olika för varje år beroende på den genomsnittliga procentuella löneutvecklingen. År 2018 var gränsen för att räknas som etablerad på arbetsmarknaden 202 400 kr. Studerande avser både högskolestudier och annan studiemedelsberättigad utbildning som t.ex. komvux eller folkhögskola. Studerande avser både högskolestudier och annan studiemedelsberättigad utbildning som t.ex. komvux eller folkhögskola. Personer som studerat utan studiemedel kunde innan 2018 inte kategoriseras som studerande. 2018 och efter likställs avklarade poäng i högskolan eller i komvux med att få studiemedel. Innan 2018 ingår endast de ungdomar som fick minst 2000 kr i studiemedel av de som studerar på annan studiemedelsberättigad utbildning än högskola. 2018 sänktes gränsen och nu räknas alla som fått studiemedel, oavsett hur mycket.		
5	**Tillfälliga föräldrapenningdagar (VAB) som tas ut av män, andel av antal dagar**	Försäkringskassan	N00945
	Andel tillfällig föräldrapenning (sett till antal nettodagar) som män tar ut. Avser: Dagar i samband med vård av barn.		
5	**Andel av föräldrapenningdagar som tas ut av män**	Försäkringskassan	N00943
	Andel av föräldrapenning (sett till antal nettodagar) som män (i kommunen/regionen) tar ut.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
5	**Andel heltidsarbetande månadsavlönade, region**	SKR:s personalstatistik (novemberstatistiken)	N60077
	Heltidsarbetande (100 procent faktisk sysselsättningsgrad) månadsavlönade i regionen totalt dividerat med samtliga sysselsatta månadsavlönade i regionen totalt, multiplicerat med 100 för redovisning i procent. Avser regionanställda i november månad enligt HÖK. Regionägda bolag ingår under respektive region.		
5	**Andel heltidsarbetande månadsavlönade, kommun**	SKL:s personal- och lönestatistik (novemberstatistiken).	N00209
	Heltidsarbetande (100 procent faktisk sysselsättningsgrad) månadsavlönade inom kommunen totalt dividerat med sysselsatta månadsavlönade, multiplicerat med 100 för redovisning i procent. Avser kommunalt anställda i november månad enligt HÖK. Anställda inom kommunalförbund/kommunala bolag ingår inte.		
5	**Kvinnors disponibla mediannettoinkomst som andel av mäns disponibla mediannettoinkomst (avser personer 20 år eller äldre)**	SCB	N00952
	Kvinnors disponibla mediannettoinkomst som andel av mäns disponibla mediannettoinkomst, avser personer 20 år och äldre som är folkbokförda i området. Nettoinkomsten är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster som förvärvs- och kapitalinkomster och transfereringar minus skatt och övriga negativa transfer. Inkomsten är beräknad per individ. Inkomster som riktar sig till hela hushållet, som ekonomiskt bistånd och bostadsstöd, har i förekommande fall delats upp på de vuxna i hushållet dividerat med personer som var folkbokförda både den 1 januari och den 31 december, och som tillhörde en familj med disponibel inkomst skild från noll kronor.		
5	**Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst (uppräknat till heltidslön), anställda av regionen**	SCB	N00953
	Medianlön för kvinnor anställda av kommunen som andel av medianlön för män anställda av kommunen. All lön som redovisas är uppräknad till heltidslön, kr/månad. I heltidslön ingår grundlön plus rörliga tillägg och förmåner. Avser anställda 18–66 år (t.o.m. 2013 avsågs 18–64 år) som är månads- eller timavlönade. Anställda i kommunägda bolag ingår inte.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
5	**Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst (uppräknat till heltidslön), kommunalt anställda**	SCB	N00958
	Medianlön för kvinnor anställda av regionen som andel av medianlön för män anställda av regionen. All lön som redovisas är uppräknad till heltidslön, kr/månad. I heltidslön ingår grundlön plus rörliga tillägg och förmåner. Avser anställda 18–66 år (t.o.m. 2013 avsågs 18–64 år) som är månads- eller timavlönade. Anställda i kommunägda bolag ingår inte.		
6	**Vattenanvändning totalt, senaste mätning, kbm/invånare**	SCB	N85042
	Antal kubikmeter vatten använt totalt per invånare. Mätningen genomförs vart femte år. Mellanliggande år får samma värde som senaste mätningen. Kärnkraftverkens användning av i huvudsak havsvatten för kylning ingår inte i statistiken.		
6	**Grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status, andel**	VISS, Länsstyrelserna.	N85053
	Antal grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status i procent av antal grundvattenförekomster totalt. En grundvattenförekomst med koppling till flera kommuner eller län ingår i beräkningen för varje kommun eller län den har koppling till. Klassning görs successivt under en flerårscykel, och i Kolada uppdateras för varje år det aktuella preliminära resultat som tagits fram så långt under cykeln för att det år cykeln tar slut uppdateras med det slutgiltiga resultatet 5 år tillbaka. Nyckeltalet uppdateras eftersom och alla siffror utom det sista i en cykel bör ses som preliminära. Cykel 1 avser 2004–2009, cykel 2 2010–2016 och cykel 3 2017–2021.		
6	**Vattendrag med god ekologisk status, andel**	VISS, Länsstyrelserna.	N85052
	Antal vattendrag med god ekologisk status i procent av antal vattendrag totalt. Ett vattendrag med koppling till flera kommuner eller län ingår i beräkningen för varje kommun eller län det har koppling till. Klassning görs successivt under en flerårscykel, och i Kolada uppdateras för varje år det aktuella preliminära resultat som tagits fram så långt under cykeln för att det år cykeln tar slut uppdateras med det slutgiltiga resultatet 5 år tillbaka. Nyckeltalet uppdateras eftersom och alla siffror utom det sista i en cykel bör ses som preliminära. Cykel 1 avser 2004–2009, cykel 2 2010–2016 och cykel 3 2017–2021.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
6	**Sjöar med god ekologisk status, andel**	VISS, Länsstyrelserna.	N85051
	Antal sjöar med god ekologisk status i procent av antal sjöar totalt. En sjö med koppling till flera kommuner eller län ingår i beräkningen för varje kommun eller län den har koppling till. Klassning görs successivt under en flerårscykel, och i Kolada uppdateras för varje år det aktuella preliminära resultat som tagits fram så långt under cykeln för att det år cykeln tar slut uppdateras med det slutgiltiga resultatet 5 år tillbaka. Nyckeltalet uppdateras eftersom och alla siffror utom det sista i en cykel bör ses som preliminära. Cykel 1 avser 2004–2009, cykel 2 2010–2016 och cykel 3 2017–2021.		
6	**Andel vattentäkter med vattenskyddsområde**	Länsstyrelsen	N85069
	Antal aktiva och reservvattentäkter med kommunal huvudman som har vattenskydds-område, dividerat med antal aktiva och reservvattentäkter med kommunal huvudman. Vattentäkter via bolag eller kommunalförbund ingår.		
7	**Elavbrott, genomsnittlig avbrottstid per kund (SAIDI), minuter/kund**	Energimarknadsinspektionen	N45933
	Total avbrottstid för långa avbrott under året, dividerat med antalet kunder. SAIDI inkluderar aviserade och oaviserade avbrott i regionnät och lokalnät, där långa elavbrott avser avbrott som är längre än 3 minuter. Kunder avser mätpunkter där ansvar övergår från nätföretag till kunden.		
7	**Elproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området**	Energimyndigheten och SCB.	N45925
	Andel förnybar elproduktion. Elproduktion av vatten-, vindkraft samt förnybara bränslen, dividerat med total elproduktion. Oavsett producent, produktion i megawattimmar (MWh), inom det geografiska områdets gränser. För att skatta produktion av förnybara bränslen, har andel förnybar bränsleanvändning vid elproduktion använts.		
7	**Fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor på värmeverk inom det geografiska området**	Energimyndigheten och SCB.	N45930
	Andel förnybart producerad fjärrvärme. Fjärrvärme producerat ur förnybara källor och förnybara bränslen dividerat med total produktion. Även processer där värme är en biprodukt, spillvärme och rökgaskondens, inkluderas i nyckeltalet.		
7	**Slutanvändning av energi totalt inom det geografiska området, MWh/inv**	Energimyndigheten och SCB.	N45905
	Slutanvändning av energi totalt mätt i megawattimmar (MWh) dividerat med antal invånare i kommunen. Avser total slutanvändning av energi som sker inom det geografiska områdets gränser.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
7	**Slutanvändning av förnybara bränsletyper inom det geografiska området, MWh/inv**	Energimyndigheten och SCB.	N45908
	Slutanvändning av förnybara bränsletyper mätt i megawattimmar (MWh) dividerat med invånare i kommunen. Avser slutanvändning av förnybara bränsletyper som använts inom det geografiska områdets gränser. Här avses förnybara bränslen som inte omvandlats till el eller fjärrvärme. Bland förnybara bränsletyper finns till exempel etanol, bioolja, trädbränsle, returflis, pellets, biogas, rötgas.		
7	**Slutanvändning av el inom det geografiska området, MWh/inv**	Energimyndigheten och SCB.	N45906
	Slutanvändning av el mätt i megawattimmar (MWh) dividerat med invånare i kommunen. Avser slutanvändning av el som sker inom det geografiska områdets gränser.		
7	**Energiintensitet (slutanvändning av energi i relation till bruttoregionalprodukten), MWh dividerat på mnkr BRP (fasta priser 2005 års prisnivå)**	SCB och egna beräkningar	–
	Indikatorn är skapad för att följa upp det nationella förslaget på energimål vilket innebär att Sverige år 2030 ska ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. Målet uttrycks i termer av tillförd energi i relation till BNP, men på grund av datatillgång mäts här slutanvändning av energi.		
8	**Bruttoregionalprodukt (BRP), tkr/inv**	SCB	–
	BRP dividerat med antal invånare i det geografiska området. Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till bruttonationalprodukt (BNP) mätt från produktsidan: värden av all produktion av varor och tjänster i en region. Nyckeltalet visar den ekonomiska utvecklingen inom det geografiska området.		
8	**Invånare 17–24 år som varken arbetar eller studerar**	SCB/RAMS	N02906, U60700
	Inkluderar personer mellan 17 och 24 år som under kalenderåret inte haft inkomster som överskridit ett basbelopp, inte haft studiemedel, varit utbildningsregistrerad eller studerat vid SFI mer än 60 timmar. Till och med år 2014 exkluderades också de som arbetspendlat till Norge och Danmark.		
8	**Långtidsarbetslöshet 25–64 år, årsmedelvärde, andel av bef.**	Arbetsförmedlingen	N03926
	Antal invånare 25–64 år (årsmedelvärde år T) som varit öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd i minst sex månader, dividerat med antal invånare 25–64 år den 31/12 år T-1.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
8	**Antal arbetsolyckor per 1 000 sysselsatta**	Arbetsmiljöverket (ISA) och SCB (AKU)	–
	Avser arbetsolyckor exklusive dödsolyckor. En arbetsolycka avser olycka som inträffat på arbetsplatsen eller på annan plats där den skadade vistas för att utföra sitt arbete. Relateras till antalet sysselsatta i tusental.		
9	**Befolkning, inom tätort, i kollektivtrafiknära läge, andel**	SCB	N07419
	Andel befolkning i det geografiska området, inom tätort, som har en trafikerad hållplats inom 500 meter från sin folkbokföringsadress. Med trafikerad hållplats avses hållplats, för samtliga trafikslag som trafikeras med minst en avgång per timme, vardagar mellan 06:00 och 20:00. Avståndet till hållplats utgår från fågelavstånd och beaktar inte väg- och gatunät.		
9	**Befolkning, utanför tätort, i kollektivtrafiknära läge, andel**	SCB	N07412
	Andel befolkning i det geografiska området, utanför tätort, som har en trafikerad hållplats inom 500 meter från sin folkbokföringsadress. Med trafikerad hållplats avses hållplats, för samtliga trafikslag som trafikeras med minst en avgång per timme, vardagar mellan 06:00 och 20:00. Avståndet till hållplats utgår från fågelavstånd och beaktar inte väg- och gatunät.		
9	**Företagsklimat enl. Svenskt Näringsliv, ranking**	Svenskt Näringsliv	U40402
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Kommunrankning (1–290) av det sammanviktade företagsklimatet. Rankingen innehåller totalt 18 faktorer som viktas olika tungt. Den tyngst vägande delen i rankingen är företagens bedömning av "Det sammanfattande omdömet om företagsklimatet i kommunen".		
9	**Tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s**	Post- och telestyrelsen, PTS Bredbandskartläggning.	N07900
	Andel av områdets hushåll som har tillgång till bredband om minst 100 megabit per sekund. Tillgång avser faktisk anslutning eller omedelbar möjlighet att ansluta. PTS (Post- och telestyrelsen) begär in underlag om täckning för accesstekniker av berörda parter, underlaget matchas sedan med Fastighetsregistret. Det insamlade underlaget ihop med ett antal antaganden utgör grunden för kartläggningen. För tillgång till riktigt höga hastigheter, 100 Mbit/s under gynnsamma omständigheter och minst 50 Mbit/s i bråd timme, fordras idag trådbundna accesstekniker i form av fiber- eller kabel-tv-nät. Avser situationen 1 oktober. T.o.m. 2014 avsågs befolkning istället för hushåll.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
9	**Totala utgifter för egen FoU-verksamhet i relation till BRP**	SCB	–
	FoU-utgifter består av driftkostnader och investeringsutgifter för egen FoU. Med driftkostnader avses arbetskraftskostnader, konsultarvoden och övriga driftkostnader. Investeringsutgifter avser Byggnader, mark och fastigheter, Maskiner och inventarier samt Mjukvara/programvara. Egen FoU avser FoU som har utförts i Sverige av organisationens egen personal eller av konsulter i FoU-projekt som letts av organisationen och där organisationen personal arbetat tillsammans med konsulterna. Till egen FoU räknas även FoU som gjorts på beställning av andra.		
9	**Företagssektorns utgifter för egen FoU-verksamhet i relation till BRP**	SCB	–
	FoU-utgifter består av driftkostnader och investeringsutgifter för egen FoU. Med driftkostnader avses arbetskraftskostnader, konsultarvoden och övriga driftkostnader. Investeringsutgifter avser Byggnader, mark och fastigheter, Maskiner och inventarier samt Mjukvara/programvara. Egen FoU avser FoU som har utförts i Sverige av organisationens egen personal eller av konsulter i FoU-projekt som letts av organisationen och där organisationen personal arbetat tillsammans med konsulterna. Till egen FoU räknas även FoU som gjorts på beställning av andra.		
10	**Brukarbedömning daglig verksamhet LSS – Brukaren får bestämma om saker som är viktiga**	SKR:s undersökning om brukares uppfattning av kvalitet inom verksamheter för personer med funktionsnedsättning.	U28532
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Antal personer i daglig verksamhet LSS som har svarat Ja på frågan Får du bestämma om saker som är viktiga? dividerat med samtliga personer i daglig verksamhet LSS som har besvarat frågan. Svarsalternativen var Ja, Ibland, Nej. Undersökningen är ej en totalundersökning varför resultatet för en kommun kan vara baserat på ett mindre antal brukares svar, dock minst fem. För en del kommuner ingår brukare i både kommunens egen regi och annan regi (privat/ideell), för en del endast brukare i egen regi och för andra endast brukare i annan regi. Undersökningen har genomförts med ett webbaserat verktyg för enkäter, anpassat till personer med funktionsnedsättning.		
10	**Ginikoefficienten**	SCB	N00956
	Ginikoefficienten har ett värde mellan noll (0) och hundra procent (1). 0 innebär att alla individer har exakt lika stora tillgångar (dvs total jämlikhet) medan 1 innebär total ojämlikhet. Bygger på sammanräknad förvärvsinkomst.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
10	**Invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra**	Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor (HLV)	U01413
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Andel (%) invånare 16–84 år med avsaknad av tillit till andra. Resultaten är 4-årsmedelvärden hämtade från den nationella enkäten Hälsa på lika villkor.		
10	**Lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera (status efter 90 dagar)**	SCB	N00973
	Andel i procent som lämnat etableringsuppdraget och börjat arbeta eller studera. Etableringsuppdraget omfattar nyanlända flyktingar i arbetsför ålder (20–64 år) samt nyanlända i åldern 18–19 år utan föräldrar i Sverige. Uppdraget omfattar aktiviteter under högst 24 månader där Svenska för invandrare (SFI), samhällsorientering och arbetsförberedande aktiviteter utgör olika delar. Arbetsförmedlingen är ansvariga för etableringsuppdraget. Status efter 90 dagar bland de som lämnat etableringsuppdraget. I arbete omfattas arbete utan stöd, nystartsjobb, extratjänster och arbete med stöd. I studier räknas de som studerar på den utbildning som berättigar studiemedel. En viss underteckning kan förekomma på studier p.g.a. eftersläpning i registrering hos Arbetsförmedlingen. Kommuntillhörighet ges utifrån folkbokföringsstatus, i december månad.		
10	**Förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20–64 år, vistelsetid 4–6 år, andel (%),**	STATIV från SCB	N02994
	Antal förvärvsarbetande skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20–64 år i november månad dividerat med antal skyddsbehövande och anhöriga (flyktingar) 20–64 år. Med skyddsbehövande och deras anhöriga avses personer som sökt asyl och fått uppehållstillstånd, deras anhöriga samt kvotflyktingar. Personerna har bott i Sverige 4–6 år. Kvalitetssäkrad data om målgruppen finns från 90-talet och framåt.		
11	**Demografisk försörjningskvot**	SCB	N00927
	Den demografiska försörjningskvoten beräknas som summan av antal personer 0–19 år och antal personer 65 år och äldre dividerat med antal personer 20–64 år. Ett värde över 1 innebär att gruppen äldre och yngre är större än den i arbetsför ålder.		
11	**Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 2**	SCB	N07907
	Antal personer boende i flerbostadshus exklusive specialbostäder trångbodda enligt norm 2, dividerat med antal personer boende i flerbostadshus exklusive specialbostäder, multiplicerat med 100 för redovisning i procent. Specialbostäder avser studentbostäder, bostäder för äldre/funktionshindrade och övriga specialbostäder.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
11	**Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 3**	SCB	N07914
	Antal personer boende i flerbostadshus exklusive specialbostäder trångbodda enligt norm 3, dividerat med antal personer boende i flerbostadshus exklusive specialbostäder, multiplicerat med 100 för redovisning i procent. Specialbostäder avser studentbostäder, bostäder för äldre/funktionshindrade och övriga specialbostäder.		
11	**Utsläpp till luft av kväveoxider (NOx), totalt, kg/inv**	Nationella emissionsdatabasen och SCB	N85047
	Totala emissioner av kväveoxider (NOx) avseende utsläppet från samtliga sektorer inom det geografiska området delat med invånare. Utsläppen per invånare ska inte tolkas som konsumtionsbaserade utsläpp. Ibland kan vägtrafiken på stamvägnätet och enskilda industriverksamheter leda till höga utsläpp lokalt.		
11	**Utsläpp till luft av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom) kg/inv**	Nationella emissionsdatabasen och SCB	N85048
	Totala emissioner av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom.) avseende utsläppet från samtliga sektorer inom det geografiska området delat på invånare.		
11	**Andel förnybara drivmedel kollektivtrafik buss**	Miljö- och fordonsdatabasen Frida.	U85426
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Andelen fordonskilometer med förnybart drivmedel. Som förnybara drivmedel räknas biodiesel, biogas, el och etanol. Operatörerna skattar bränsleandelen för respektive drivmedelssort. Observera att ingen hänsyn tas till hur elen tillverkas.		
11	**Resor med kollektivtrafik, resor/invånare**	Trafa (Trafikanalys)	N60404
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Antal resor i regional kollektivtrafik inrapporterat av regionala trafikhuvudmän samt de kommunala huvudmännen i Karlstad, Lund och Luleå.		
11	**Tätortsbefolkning närhet till grönområden inom 200 meter från bostaden**	SCB	–
	Grönområde definieras som ett område av sammanhängande grönytor som uppgår till minst 0,5 hektar och som är allmänt tillgängligt. Bostadens läge bestäms av adressplatsen för folkbokföringsadressen. Avståndsberäkningen utgår från fågelavståndet och tar inte hänsyn till fysiska barriärer i form av vatten, större vägar och järnvägar.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
11	**Andel kommuner som har underskott på bostäder**	Boverket, Bostadsmarknadsenkäten	–
	I en undersökning gjord av Boverket har kommunerna möjlighet att rapportera om det är balans, obalans – underskott av bostäder eller obalans – överskott av bostäder i kommunen. Måttet här avser andelen kommuner som svarat att de har obalans – underskott på bostäder i kommunen som helhet.		
12	**Ekologiska livsmedel i kommunens verksamhet under hela året**	Ekomatcentrum	U07514
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Kostnad i kronor för inköpta ekologiska livsmedel dividerat med kostnad i kronor för total mängd inköpta livsmedel i kommunen, multiplicerat med 100 för redovisning i procent. Med ekologiska livsmedel avses någon av märkningarna KRAV, Demeter, EU-ekologiskt och MSC. Fr.o.m. 2015 års siffror dras 1 procentenhet av för de kommuner som inte exkluderar oekologisk lagad eller panerad MSC-fisk. Siffran avser hela året. Avser endast kommunens egna inköp, dvs entreprenad ingår inte. Ingår i Kommunens kvalitet i korthet.		
12	**Ekologiska livsmedel i regionens verksamhet, andel**	Egna uppgifter i landstinget	U60494
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Andel (%) av värdet i kronor av totala livsmedelinköp i landstinget. Omfattar även livsmedelsproduktion på entreprenad. Avser KRAV-märkt och andra ekologiska livsmedel enligt EU-förordning.		
12	**Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandling**	Avfall Sverige	U07414
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Antal kilogram hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning inklusive biologisk behandling dividerat med totalt antal kilogram insamlat hushållsavfall. Multipliceras med 100 för redovisning i procent. I procenttalet ingår också den s.k. rejekten, dvs. den mängd som samlats in för materialåtervinning men som ej kunnat materialåtervinnas. I hushållsavfall ingår mat- och restavfall (inklusive så kallat jämförligt avfall från bland annat affärer, kontor, industrier och restauranger), grovavfall inklusive trädgårdsavfall, farligt avfall samt den del av hushållsavfallet som omfattas av producentansvar (förpackningar, tidningar, elavfall, batterier etc.) även om det inte faller under kommunalt renhållningsansvar. Ingår i Kommunens kvalitet i korthet (KKiK).		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
12	**Insamlat hushållsavfall totalt, kg/person**	Avfall Sverige	U07801
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Antal kilogram insamlat hushållsavfall per justerat invånarantal i kommunen. I hushållsavfall ingår mat- och restavfall (tidigare benämnt kärl- och säckavfall, grovavfall inklusive trädgårdsavfall, farligt avfall, jämförligt avfall från bland annat affärer, kontor, industrier och restauranger, samt den del av hushållsavfallet som omfattas av producentansvar (förpackningar, tidningar, elavfall, batterier etc.), även om det inte faller under kommunalt renhållningsansvar. Invånarantalet justeras med hänsyn till fritidshus, gästnätter och in-/utpendling. I utpräglade fritidshuskommuner eller kommuner med omfattande turistverksamhet genereras betydligt mer hushållsavfall än vad de permanentboende ger upphov till. Även i kommuner med stort inpendlingsöverskott genereras mycket hushållsavfall via arbetsplatserna. Genom att använda ett justerat invånarantal speglas mängden avfall per person på ett mer korrekt sätt för den egna kommunen, vilket underlättar jämförelser med andra kommuner.		
12	**Insamlat förpackningar och returpapper, kg/person**	Avfall Sverige via FTI och i förekommande fall kompletterande uppgifter från kommunen avseende fastighetsnära insamling.	U07483
	Antal kilogram insamlade förpackningar och returpapper per justerat invånarantal i kommunen. Avser förpackningar och returpapper som omfattas av producentansvar och samlas in via återvinningsstationer samt fastighetsnära insamling. Förpackningar avser förpackningar av papper, plast, glas och metall. Invånarantalet justeras med hänsyn till fritidshus, gästnätter och in-/utpendling. I utpräglade fritidshuskommuner eller kommuner med omfattande turistverksamhet genereras betydligt mer hushållsavfall än vad de permanentboende ger upphov till. Genom att använda ett justerat invånarantal speglas mängden avfall per person på ett mer korrekt sätt för den egna kommunen, vilket underlättar jämförelser med andra kommuner.		
12	**Insamlat mat- och restavfall, kg/person**	Avfall Sverige	U07482
	Antal kilogram insamlat mat- och restavfall per justerat invånarantal i kommunen. Avser mat- och restavfall (tidigare benämnt kärl- och säckavfall) från hushåll samt därmed jämförligt avfall från annan verksamhet t.ex. affärer, kontor, industrier och restauranger mm. Med mat- och restavfall avses såväl brännbart restavfall (hushållssopor) samt matavfall som samlas in av kommunen. Det samlas vanligen in i kärl eller säck men även andra insamlingssystem används som container, tank, sopsug och underjordiska behållare. Invånarantalet justeras med hänsyn till fritidshus, gästnätter och in-/utpendling. I utpräglade fritidshuskommuner eller kommuner med omfattande turistverksamhet genereras betydligt mer hushållsavfall än vad de permanentboende ger upphov till. Även i kommuner med stort inpendlingsöverskott genereras mycket hushållsavfall via arbetsplatserna. Genom att använda ett justerat invånarantal speglas mängden avfall per		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
	person på ett mer korrekt sätt för den egna kommunen, vilket underlättar jämförelser med andra kommuner.		
12	**Insamlat grovavfall, kg/invånare**	Avfall Sverige	U07484
	Antal kilogram insamlat grovavfall per justerat invånarantal i kommunen. Avser grovavfall från hushåll samt därmed jämförligt avfall från annan verksamhet t.ex. affärer, kontor, industrier och restauranger mm. Med grovavfall avses trädgårdsavfall, utsorterat trä, övrigt brännbart, wellpapp, metallskrot, gips, planglas, kommunplast, deponirest samt övrigt grovavfall. Insamlingen sker främst via kommunens bemannade återvinningscentraler men även via fastighetsnära hämtning (t.ex. grovsoprum, utställning av container, kampanjhämtning ett eller ett par gånger per år). Jämförligt avfall från annan verksamhet innebär t.ex. trasiga möbler från ett företags personalrum. Däremot ingår t.ex. inte byggavfall från snickeriföretaget. Många kommuner har dock svårt att särskilja detta och därför kan det ibland ingå i siffran som redovisas. Invånarantalet justeras med hänsyn till fritidshus, gästnätter och in-/utpendling. I utpräglade fritidshuskommuner eller kommuner med omfattande turistverksamhet genereras betydligt mer hushållsavfall än vad de permanentboende ger upphov till. Även i kommuner med stort inpendlingsöverskott genereras mycket hushållsavfall via arbetsplatserna. Genom att använda ett justerat invånarantal speglas mängden avfall per person på ett mer korrekt sätt för den egna kommunen, vilket underlättar jämförelser med andra kommuner.		
12	**Insamlat farligt avfall (inkl. elavfall och batterier), kg/invånare**	Avfall Sverige	U07485
	Antal kilogram insamlat farligt avfall inkl. elavfall och batterier per justerat invånarantal i kommunen. Avser farligt avfall från hushåll. Farligt avfall avser exempelvis småkemikalier, vatten- och lösningsmedelsbaserad färg, oljehaltigt avfall, impregnerat trä och asbest samt batterier och elavfall. Exempel på elavfall är kylskåp och frysar, vitvaror, TV, mobiltelefoner, glödlampor och lågenergilampor. Batterier avser bärbara och inbyggda batterier samt bilbatterier. Invånarantalet justeras med hänsyn till fritidshus, gästnätter och in-/utpendling. I utpräglade fritidshuskommuner eller kommuner med omfattande turistverksamhet genereras betydligt mer hushållsavfall än vad de permanentboende ger upphov till. Genom att använda ett justerat invånarantal speglas mängden avfall per person på ett mer korrekt sätt för den egna kommunen, vilket underlättar jämförelser med andra kommuner.		
13	**Utsläpp av växthusgaser, ton CO2-ekv/inv**	RUS (Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet) samt Nationella emissionsdatabasen.	N00401
	Utsläpp av växthusgaser inom det geografiska området, ton CO2-ekvivalenter/invånare. Ibland kan enskilda industriverksamheter leda till höga utsläpp lokalt.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
13	**Utsläpp av växthusgaser, exklusive flygtrafik, ton CO2-eq/år**	RUS (Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet) samt Nationella emissionsdatabasen.	–
	Utsläpp av växthusgaser inom det geografiska området, ton CO2-ekvivalenter. Inrikes och utrikes flygtrafik är exkluderat, likaså militär transport (som också innefattar luftburen trafik). Avgränsningen är anpassad för att följa upp de nationella klimatmålen fram till 2045. Statistiken redovisas även uppdelat på olika sektorer.		
13	**Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/invånare**	Trafa	U07917
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Total körsträcka i mil och år med personbilar registrerade i det geografiska området dividerat med totalt antal invånare i det geografiska området. Avser körsträcka för bilar registrerade i det geografiska området och säger ingenting om i vilka geografiska områden dessa bilar har kört. Avser bilar registrerade på såväl juridiska som fysiska personer (observera att bilar skrivna på juridiska personer, så som företag, kan påverka statistiken för kommuner där många företag och huvudkontor är lokaliserade).		
13	**Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/personbil**	Trafa	U07918
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Total körsträcka i mil med personbilar registrerade i det geografiska området dividerat med totalt antal personbilar registrerade i det geografiska området. Avser körsträcka för bilar registrerade i det geografiska området och säger ingenting om i vilka geografiska områden dessa bilar har kört. Avser bilar registrerade på såväl juridiska som fysiska personer. (Observera att bilar skrivna på juridiska personer, så som företag, kan påverka statistiken för kommuner där många företag och huvudkontor är lokaliserade).		
13	**Miljöbilar, andel av totalt antal bilar i det geografiska området**	SCB	N07400
	Antal miljöbilar i trafik dividerat med totalt antal bilar i trafik, multiplicerat med 100. Avser den 31/12 och den geografiska kommunen/regionen. Avser bilar som vid tiden för registrering uppfyllde kraven för miljöbil. Detta innebär att bilar registrerade före den 1 januari 2013 ska uppfylla kriterierna för MB2007 och bilar registrerade 1 januari 2013 eller senare ska uppfylla kriterierna för MB2013.		
15	**Skyddad natur totalt, andel**	SCB	N85054
	Areal skyddad natur totalt, dividerat med areal totalt i det geografiska området. Med skyddad natur avses område inom nationalpark, naturreservat, naturvårdsområden och biotopskyddsområde.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
15	**Skyddad natur inlandsvatten, andel**	SCB	N85057
	Areal skyddad natur inlandsvatten, dividerat med areal inlandsvatten i det geografiska området. Inlandsvatten består av sjöar större än några 10-tal kvadratmeter samt vattendrag mer än 6 meter breda. Med skyddad natur avses område inom nationalpark, naturreservat, naturvårdsområden och biotopskyddsområde.		
15	**Skyddad natur land, andel**	SCB	N85055
	Areal skyddad natur på land, dividerat med landareal i det geografiska området. I landarealen ingår vattendrag 6 meter och smalare samt gölar och mindre vattensamlingar, upp till max några 10-tal kvadratmeter stora. Med skyddad natur avses område inom nationalpark, naturreservat, naturvårdsområden och biotopskyddsområde.		
15	**Skyddad produktiv skogsmark, andel**	SCB och SLU	–
	Hektar produktiv skogsmark i nationalpark och naturreservat med föreskrifter mot skogsbruk dividerat på total hektar produktiv skogsmark.		
15	**Produktiv skogsmark över 80 år gammal, andel**	SLU	–
	Produktiv skogsmarksareal med en åldersklass på 81 år eller högre dividerat på total produktiv skogsmarksareal (exklusive skyddade arealer).		
15	**Betesmark, hektar**	Jordbruksverket	–
	Total hektar betesmark.		
15	**Åkermark, hektar**	Jordbruksverket	–
	Total hektar åkerareal.		
15	**Slåtteräng, andel**	Jordbruksverket	–
	Andel per total betesmark.		
16	**Anmälda våldsbrott, antal/100 000 inv**	BRÅ och SCB	N07403
	Avser summering av: Försök till mord eller dråp, Misshandel inkl. grov, Våldtäkt inkl. grov, Grov kvinnofridskränkning, Grov fridskränkning, Våld mot tjänsteman och Rån inkl. grovt, antal/100 000 inv. Statistiken redovisas efter den kommun där brottet har begåtts (brottsplats). Fr.o.m. 2015 avser uppgifterna per kommun endast de brott som kunnat härledas till kommunen. Tidigare år fanns det med brott som begåtts i regionen men inte kunnat kopplas till en specifik kommun. För detta nyckeltal räknas bortfall som 0.		

Mål	Indikator	Källa	Kolada
16	**Förtroendevalda i kommunfullmäktige eller landstingsfullmäktige som utsatts för trakasserier, hot eller våld**	Enkätundersökningen Politikernas trygghetsundersökning (PTU) från Brottsförebyggande rådet (BRÅ).	N65900
	Andelen förtroendevalda i kommunfullmäktige eller landstingsfullmäktige/regionfullmäktige som svarat att de någon gång under året utsatts för hot, trakasserier eller våld i egenskap av förtroendevald. Endast ordinarie ledamöter har tillfrågats. Riksdagspolitiker ingår inte.		
16	**Invånare 16–84 år som avstår från att gå ut ensam**	Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor (HLV).	U01420
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Antal som uppgivit att de ofta eller ibland avstår från att gå ut ensam av rädsla för att bli överfallen, rånad eller på annat sätt ofredad dividerat med antal som besvarat frågan. Avser år T-3 till T.		
16	**Valdistrikt med lägst valdeltagande i senaste kommunalval**	Valmyndigheten och SCB.	N05831
	Valdistrikt med lägst valdeltagande i senaste kommunalval. Beräknas utifrån antal avgivna röster i senaste kommunalvalet (giltiga och ogiltiga) dividerat med antal röstberättigade, multiplicerat med 100.		
16	**Förstagångsväljare som röstade i senaste regionfullmäktigevalet, andel**	SCB	U65700
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Andelen förstagångsväljare, folkbokförda i regionen, som röstade i senaste regionfullmäktigevalet.		
16	**Förstagångsväljare som röstade i senaste kommunfullmäktigevalet, andel**	SCB	U17413
	Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Andelen förstagångsväljare, folkbokförda i kommunen, som röstade i senaste kommunfullmäktigevalet.		

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN